

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

REDAKTØR JESSEN I TALE OG SKRIFT

I UDVALG VED MARIE JESSEN, F. FIBIGER

FLENSBORG AVIS'S FORLAG
PADBORG 1921

TRYKT I NEUE FLENBURGER ZEITUNGS BOGTRYKKERI

W. Jensen.

INDHOLD

	Side
Valgtaler:	
Vor Sag	1
Vor Stilling herhjemme	8
Vore Arbejdere	16
Vor Valgkamp	22
Vore Modstandere	30
Vor Kultur	37
Vort Arbejde	44
Vor Fortid	50
Vor Fremtid	61
Vore Udsigter	68
Taler i den tyske Rigsdag:	
Valgtryk i Nordslesvig	79
Anden Tale om Forenings- og Forsamlingsretten	86
Slesvigske Presseforhold	95
Optantsagen	105
Forfatningsstridig Husundersøgelse	118
Ophidsende Viser i den tyske Rigsdag	130
Artikler i Flensborg Avis:	
Kærligheden binder	137
Et tveægget Sværd	139
Dansk og tysk	144
Bergs Dom og Fængsling	151
Junggreen	156
Vor Kamp	160
Leddene er af Lave	165
Feltmarskal Moltkes Eftermæle	169
En Tak	171
Vort Tab	174
Hjorden og dens Hyrde	182
Højforræderi og § 5	186
Fyrst Bismarcks Tale til „Slesvig-Holstenerne“	189
Mindesmærket for Dr. Meyer	194
Et Land uden Navn	198
Kassemangelen i Lysabild	204
Den præjsiske Statskirke og de danske Frimenigheder	208
En Udstilling	212
En Ydmygelse	217
Vort Standpunkt	221
Sprogsagen paa Fællessynoden	231
Ved Aarsskiftet	239
Mod og Modløshed	247
Køller-Politik	250
Præjsiske Ejendoms køb i Nordslesvig	256
Ansete Folk i Kirken	262
Rigsdagsvalget den 8. Marts 1902	267
Optantlaveriet i 1902	272
En præjsisk Dommer som tysk Valgkandidat	277
En Bismarckbrønd	282
Modstridende Pligter	287
Efter Landdagsvalget	291
Tvangsstyret	296
Optantsagen i den tyske Rigsdag	303
Falsk Vidnesbyrd	307
En Konge i Norge	312

I 1907 udkom „Redaktør Jessens Artikler i Udvalg ved Marie Jessen, f. Fibiger“. Bogen indledes med følgende Forord:

Den 1. Juli 1882 blev *J. Jessen* Redaktør af „Flensborg Avis“. Den 22. Juli 1906 døde han. Naar man blader de store Bind igennem, der rummer de mellemliggende Aargange af Bladet — allerede ved deres Ydre, ved det voksende Omfang, viser Bindene Avisens Udviklingshistorie —, saa faar man et stærkt Indtryk af, under hvilke Kaar Jessen arbejdede „Flensborg Avis“ i Vejret fra et lille Provsblad med 800 Holdere til Hertugdømmet Slesvigs mest udbredte Blad, kendt og anset langt ud over Hertugdømmets Grænser, med mere end det tidobbelte Holderantal.

Man veed, at Jessen maatte tilbringe henved fire Aar i prøjsisk Fængsel, men tænker ikke paa, hvad dette i Grunden vil sige, hvor oprivende de idelige Stævninger og Forhør, de utallige Retsforhandlinger og Domfældelser, de pludselige Arrestationer i Hjemmet og de lange Fængselsophold maatte virke i det daglige Slid. I de 24 Aar har Bladet grumme sjældent kunnet sige, at nu var det helt fri for Retssager. Længe maatte der desuden til Trods for Bladets Fremgang kæmpes med økonomiske Vanskeligheder. Da Forholdene blev tryggere, viste det sig, hvorledes den lange Kamp og dens Lidelser havde hærget Jessens Helbred. Med Sorg tænkte han paa, hvor langt mere han kunde have udrettet, hvis han havde været rask. Han indskærpede stadig den danske Ungdom, at et sundt og hærdet Legeme er et nødvendigt Grundlag for at udrette noget i Livet og for at faa Glæde af det. Jævnlig skrev han selv om Sundhedspleje og Idræt.

Udenforstaaende, endog Bladmænd uden for Hertugdømmet, kan vanskeligt have Begreb om, hvilke Krav der stilledes til en Mand som Redaktør Jessen. Han modtog mange Breve og mange Besøg

mellem Aar og Dag, blev fra Kongeriget og fra Nordslesvig og fra Danske ude omkring spurgt til Raads om alle mulige Ting. Som oftest gav han i faa Ord ypperlig Vejledning. Fra Bladets Kontor blev der skrevet Ansøgninger for Veteraner og danske Undersaatter, Klager, Besværinger og Indlæg for Folk, der var udsatte for Retsforfølgelse i politiske Sager. Det hændte mangen Gang, at en Rets-sag blev vundet, fordi vedkommende havde fulgt de modtagne Raad. Han gjorde tillige udstrakt Brug af sine Evner som Organisator. Ikke faa Foretagender, hvis Tilblivelse og Vækst har forbavset Modstanderne, var udklækkede i hans Hjerne, med stor Energi gennemførte af ham. Men han sørgede altid for at faa Befolkningen med, stillede ikke sit eget Navn i Forgrunden, og selv i Nordslesvig har de færreste en Anelse om, hvor meget der skyldes ham og *ham alene*.

Skønt Jessen som en af Nordslesvigs ledende Mænd og som meget søgt Foredragsholder maatte gøre hyppige Rejser, var Arbejdet ved Bladet Hovedsagen for ham, lige til han i 1902 blev Rigsdagsmand og maatte være fraværende Maaneder ad Gangen. Jessens egne Artikler har Hovedparten af Fortjenesten for „Flensborg Avis's“ Opsving. Men han nøjedes ikke med at skrive selv. Han vidste, hvorledes et Blad skal være. Alle Fejl og Forsømmelser paatalte han paa det skarpeste. Han forlangte, at hvert Stykke i Avisen skulde kunne læses af alle. Intet maatte forudsættes som bekendt. Hvert Emne maatte behandles klart og forstaaeligt, i et rent og jævnt Sprog. Paa den anden Side maatte Bladet ikke være en kedsommelig Registratur, der medtog alt uden at vrage, og han fremhævede stadig, at Nyhederne ikke vandt ved at gemmes. Jessen krævede meget af sine Folk, og han ødslede ikke med Ros, men han viste ofte sin Paaskønnelse i Gerning. Han anvendte mange Timer af sin meget optagne Tid paa at udvide deres Kundskaber, og han drøftede alt med sine Medarbejdere.

Samtidig med at Jessen gjorde sin Avis til et fortrinligt Efterretningsblad, var han paa sin Post, naar der i Fortrykningspressen meddeltes vrang Fremstillinger af vort Lands Historie og af Danskhedens Forsvarskamp. Dag efter Dag i over tyve Aar gendrev han de samme Forvanskninger og slog Sandheden fast. Ingen kunde som han i faa Linjer sønderrive et helt Løgnevæv. Jessen førte en smidig og hvas Pen og mestrede en bidende Satire. Han tærede paa ingen Maade til Hverdagsbrug paa den hellige Begejstring, som et lille Mindretals Forsvar for en god Sag, for Ret og Sandhed kan fostre. Faa kunde tænde Glød i Øjnene som han, men til Jævnshold skrev

han ædrueligt og lagde ikke Dølgemaal paa vore egne Fejl lige saa lidt som paa Danskhedens Tab i Kampen. Falske Sejrsfanfarer hadede han ikke mindre end de sløves Løsen: Hvad kan det nytte.

Ved Siden af alt det daglige Arbejde fik Jessen Tid til at skrive sine ledende Artikler, der med Begærlighed læstes af Venner og Modstandere. Han skrev aldrig løs paa maa og faa. Naar han havde lavet et Udkast med Hovedpunkterne, samlede han Materiale. Skønt han klagede over sin Hukommelse, vidste han altid, hvor de Ting skulde søges, som han ved enhver Lejlighed vilde bruge, enten til Forhistorie, til Belysning af Emnet eller til Sammenligning. At noget huskedes temmelig sikkert, var ikke nok. Naar man ikke veed noget, skal man slaa op! sagde han ofte. Og der blev slaaet op, i ældre Numre og Aargange af Bladet, i tyske Aviser, i historiske Bøger, i Lovbøger og Optegnelser.

Paa dette Grundlag skrev Jessen sine Artikler. Skønt der paa et Redaktionskontor — og ikke mindst paa hans var dette Tilfældet — er mange Forstyrrelser, somme Tider næsten en for hver Linje der skrives, saa stod Nedskrivningen ikke længe paa. Men først naar Artiklen var omhyggeligt gennemlæst, helst af flere Medarbejdere, naar mulige Betænkeligheder var drøftede og en enkelt sproglig Ujævnhed var fjernet, gik den i Trykkeriet. Jessen vilde, naar Tiden nogenlunde tillod det, se sine Artikler i en upaaklagelig Form. Smaa-fejl kunde skæmme og latterliggøre hele Indtrykket af en alvorlig Udvikling.

Der er intet overflødigt i Jessens Artikler. Led følger sig til Led, Bevis til Bevis, indtil alle Indvendninger er slaaede af Marken. Nævnes skal, at han enkelte Gange paa Sygelejet, naar han havde faaet Materialet, kunde diktere en Artikel uden Standsning, Sætning efter Sætning. Han gjorde dette endnu den 14. Maj i Aar, mens han laa dødssyg i Berlin. Elter at have dikteret mig sin Artikel, sagde med et Suk, mens hans Hoved sank tilbage paa Pudsen: „Saa, det er min sidste Leder, i alt Fald foreløbig!“ — Desværre blev det den sidste.

Mange af den afdødes ledende Artikler har været Mesterværker i Henseende til Tankevægt og Tankefylde, til Klarhed og urokkelig Fasthed. De byggede paa Kendsgerninger og tog usvigeligt Sigte.

I den foreliggende Bog er der kun for Fuldstændigheds Skyld tilføjet enkelte Anmærkninger. Selv Artikler fra ti og tyve Aar tilbage kan læses nu uden Forklaring.

Jessen har i Aarenes Løb skrevet Hundreder af Artikler og har holdt mange Foredrag, som er blevne aftrykte i Bladet. Skønt der her

helt er bortset fra hans Taler — nogle af de bedste er trykte i 10,000 Eksemplarer i hans Bog „Valgtaler 1902“ — har Udvalget maattet begrænses meget stærkt. Den afdødes Hustru har især lagt Vægt paa de Artikler, som ogsaa har Ærinde til Nutiden, og paa Emner fra den standende Strid om det fraskilte Land. Der har maattet gives Aikald paa at medtage mere end en enkelt Artikel om andre Emner, der viser Jessens Kundskabsfylde, Fordomsfrihed og Forstaaelse af Livets Tilsyneladelser i Norden og ude i Verden.

Nærværende Bog giver da aldeles ikke Jessens Livsværk. Den rummer kun en lille Brøkdal af, hvad han har skrevet. Idet Bogen samler 36 af hans mest fremtrædende Artikler, skal den yde en Forestilling om, hvad han hele sit Liv med usvækket Mod kæmpede for, og hvad han Gang efter Gang lagde sine Landsmænd paa Sinde.

Flensborg, i December 1906

E. CHRISTIANSEN.

Bogen fra 1907 er for længst udsolgt. Fra mange Sider er der udtalt et Ønske om at eje den, som hidtil ikke har kunnet opfyldes. Nu da Udvalget af Jessens Artikler foreligger i ny Udgave, er Bogen udvidet med hans Taler paa Tinge i Berlin og med de Valgtaler, som for henvend en Snes Aar siden udkom i det lille Hæfte „Valgtaler 1902“.

Bogen giver derefter et fyldigere Indtryk af Jessens Personlighed. Skønt ingen som han var lagt for Had af den danskfjendtlige Presse, vandt han paa den tyske Rigsdags Talerstol straks Rigsdagens lyd-høre Opmærksomhed. I Venstrepartierne fandt han forstaaende Mænd, som satte Pris paa hans Venskab, og selv hans strengeste Modstandere nærede Respekt for hans helstøbte Personlighed. Efter sine Taler modtog han Lykønskninger fra mange Sider. Men en helt anden Jordbund fandt Jessen selvfølgelig, naar han talte herhjemme. Mange modne Mænd og Kvinder mindes grant Jessen paa Talerstolen. Alt det gode, der kan siges om ham som Pennens Mand, gælder ogsaa Jessen som Folketaler. Men det mundtlige Ord virker mere umiddelbart paa Sindet. I Mørketider kunde han rejse det sunkne Mod med uforlignelig Kraft. Fra nogle af hans Møder husker Tilhørerne, hvor de blev revne med, saa de glemte alt andet, hvorledes de til Tider kunde stivne i et Gys for i næste Øjeblik at føle sig gennemstrømmede af en varm Blodbølge, mens Øjet duggedes, og en forunderlig Tillid og Fortrøstning fyldte Sindet. Ikke faa danske Slesvigere, som senere har taget fremtrædende Del i det nationale Arbejde, er blevne vakte af Jessens Taler.

Der er gaaet femten Aar efter Jessens Død. Hans Skikkelse, hans Liv og Gerning staar nu mere afklaret i det Slægtleds Bevidsthed, som med eller mod sin Vilje er blevet stærkt paavirket af ham. Men der dømmes ikke anderledes nu om hans Plads i den slesvigske Nationalitetskamps Historie end ved hans Hedengang. Maaske det

dog er gaaet op for en hel Del flere, hvor klartseende og ædruelig Jessen var. Det var ham, der var Virkelighedspolitiker, i Modsætning til dem, der vilde stemple ham som Fusentast og Drømmer.

Hvis han havde været dansk Rigsdagsmand i 1918, vilde meget have set anderledes ud nu. End er Kampen ejendt hverken nord eller syd for den nye Grænse, og Tryghed vindes kun ved fremdeles at staa paa Vagt. Jessens Ord har Ærinde til hans snævrere Landsmænd og til det danske Folk den Dag i Dag. De har Bud til den vaagne Ungdom nu som dengang, og hans Minde hædres bedst ved, at denne, gennemglødet af hans flammende Ildhu, bygger videre paa den Opgave, som han helligede sit Liv.

Flensborg, i December 1921.

E. CHRISTIANSEN.

VALGTALER

De efterstaaende ti Foredrag er holdte ved Møder forud for det Rigsdagsvalg, som i Marts 1902 fandt Sted i Haderslev-Sønderborg Valgkreds. De fleste har været trykte i Bladene, medens tre senere er udarbejdede efter en Opskrift. Et enkelt af dem (det ottende) er her meddelt i mere fyldig Skikkelse. Nogle af Talerne har været holdte paa flere Steder.

Vor Sag.

(I Aabenraa den 21. November 1901.)

Der gives Lande, hvor en Befolkning er udsat for værre Forfølgelser end dem, der rammer de danske Slesvigere. Men'man skal lede længe om et oplyst Land, hvor en lovlydig Befolkning maa taale et Tvangsregimente som det, der nu raader i Nordslesvig.

Det Spørgsmaal kunde rejses eller er blevet rejst, om ikke vi Danske ved en anden Holdning end hidtil kunde skaffe os en mere skaansom Behandling og mere lidelige Kaar. Fra tysk Side paastaas, at det danske Skolesprogs Udryddelse ved Anordningen af 18. December 1888 var en ligefrem Følge af Udæskninger i den danske Presse. Ogsaa nu vil man give os selv Skylden for, hvad ondt vi maa døje. Det Spørgsmaal kunde da tænkes at komme frem: Skal vi forandre Signalerne?

Noget for noget Vi maa vide, hvad man forlanger af os, og hvad vi kan opnaa, hvis vi falder til Føje.

De mest maadeholdne blandt vore Modstandere kræver, at vi skal opgive Haabet om Genforeningen med Danmark, og at vi efterhaanden skal lade os vinde for en endelig og inderlig Tilslutning til den prøjsiske Stat og det tyske Rige.

De mere yderliggaaende udtrykker deres Opfattelse nogenlunde paa følgende Maade: Saa længe der i Slesvig endnu er nogen, som pønser paa at komme tilbage til Danmark, saa længe skal der vedblivende øves Tvang, saa længe skal Forfølgelserne ikke standse.

Lad os tænke os, at vi fulgte Tyskernes Raad og opgav Tanken om Genforeningen: Hvad kunde vi saa opnaa derved?

Vi vilde faa Lov til at lade os vinde af Prøjsieriet, at opsuges af Tyskheden. Uden det Hold og den Styrkelse, som Haabet om Genforeningen giver, vilde vi staa næsten værgeløse over for Paa-

virkning af alle det tyske Riges Magt- og Kulturmidler. Den tiltalende Udsigt, man byder os, er en lempelig fremskridende Tilintetgørelse som Folk, en hemmelig Hensygnen, en taalelig Tæring, en stilfærdig Svindsot.

Enden vilde blive en hæderløs Straadød.

Det kan vi vel let blive enige om: Vi vil ikke have Tæring, vi vil ikke dø Straadøden.

Man kunde maaske mene, at vi uden at opgive vore Ønsker burde skjule og fordølge eller dog tilsløre dem. Saaledes gør man jo andre Steder.

I Elsas og Lotringen fører man ikke længere den skarpe Protest; der tales ikke højt om Genforening med Frankrig. I det hele nøjes man med at kræve Selvstændighed og Selvstyre, først og fremmest Ophævelse af Diktaturet, Indførelse af lovbetryggede Tilstande.

Polakkerne i Prøjsen gaar endnu videre i deres Forsonlighed. De slaar paa, at de med Glæde stemmer for store Bevillinger til den tyske Hær og Flaade. De roser sig af, at de polske Soldater kæmpede tappert for Tyskerne i 1870. Man skulde tro, de var de bedste Prøjsere.

Men vi er stillede anderledes end Elsas-Lotringere og Polakker. Ingen af dem har Løfte om at udløses af det tyske Rige. Det kan næppe ske paa fredelig Maade. Evropa kan komme i Brand, og der kan foregaa store Forandringer. Men uden en Verdenskrig vinder Frankrig næppe frem til Rhinen, og uden Prøjsens Opløsning kan man næppe vente nogen Oprettelse af et polsk Rige. Ja, selv om den prøjsiske Stat led et uhyre Nederlag over for Rusland, vilde Følgen, saa vidt man nu kan se, kun være den, at de prøjsiske Polakker kom under den østlige Nabostat, og de vilde vel sige: Om Ravnens eller Kragens tager os, kan være os lige meget.

I Modsætning til Elsas-Lotringere og Polakker kan vi danske Slesvigere nære Haab om at komme tilbage til Danmark ad fredelig Vej, og vi har i Prag-fredens Artikel 5 et lovligt Grundlag for vort Ønske.

Ingen vil nægte, at Prøjsen og Tyskland kan bestaa lige saa trygt, hvis den prøjsiske Stat opgiver det danske Slesvig, som hvis den beholder det. Opfyldelsen af Artikel 5 og Genafstaaelsen af Nordslesvig kan ikke i mindste Maade virke til Skade for den prøjsiske Stats og det tyske Riges Tilværelse.

Det er derfor ikke umuligt at forudsætte, at der kan indtræde Tidsstrømninger, som vilde gøre Prøjsen tilbøjeligt til at opfylde den

Forpligtelse, det i Pragfreden har indgaaet over for Danmark og over for den nordslesvigske Befolkning. Den præjssiske Stat kunde høste Gavn af det gode Indtryk, en saadan Traktattroskab vilde gøre i Evropa. Der kan komme Tider, da det vilde være af Betydning for Prøjsen at betrygge sig en Dækning imod Nord. Vi kan for Tiden intet sikkert vide derom, men Muligheden er der.

Skulde vi nu slippe vort faste Standpunkt og give at forstaa, at vi ombytter det med Udsigt til en feig Selvopgivelse?

Ikke engang nogen øjeblikkelig Fordel af Betydning vilde vi vinde derved. Vilde monstro saa vort Modersmaal og vort Folkeliv faa Fred og gode Kaar? Man vil paastaa, at med nogen Forsonlighed havde vi kunnet undgaa Sprogforordningen af 1888. Men hvorledes er det da gaaet de forsonlige Polakker? Har de beholdt det polske Sprog i Skolerne? Skønt de staa med den mægtige katolske Kirke i Ryggen, bliver endog deres Religionsundervisning fortysket. Og Elsas-Lotringerne, der holder sig saa stille og ter sig saa fredelige, skønt de har den Afstivning, som den mægtige Nabostat kan give, dem lader man for hele Evropas Øjne sidde paa enogtredivte Aar under Diktaturet, under en vedvarende Belejringstilstand.

Ved Tilsløring og Hykleri, ja ved den dybeste Underkastelse vilde vi intet have vundet, intet, ikke engang Udsigten til en smertefri Hensygnen, en blid Svindsot.

Lad os da ikke lege Skjul med vore Ønsker. Lad os ikke fremhykle noget, vi ikke mener.

Vi har ikke ringeste Grund til at fravige vort gamle Standpunkt, vort lovlige Fodfæste i Artikel 5. Derfor hævder vi vedblivende:

Vi er Danske, vi vil vedblive at være Danske, vi vil behandles som Danske efter Folkerettens Forskrifter.

Men om vi end aabent vil hævde vor lovlige Ret, saa er det ingenlunde Meningen, at vi vil fremkalde Forfølgelser imod os ved ørkesløse Udæskninger i vort Forhold til Tyskland.

Der er intet, der tarrer den mægtige saa meget, som naar den svage hoverer. Selv om vi mener, vi kan staa os ret godt i Kampen, saa har vi ingen Grund til at tale store Ord derom. Vi skal heller ikke true med vore Trumfer, hvis vi tror, vi har nogle. Vi fører vort Forsvar i al Jævnhed og Stillefærdighed. Kommer der saa uden vor Skyld Forfølgelser over os, Forfølgelser, som vi anser for Overgreb, saa kan vi endda være frimodige og trøste os med det gode Ord, at det er bedre at lide Uret end at gøre Uret.

Hvem der kender Fortyskningspressen og den hele Fortysknings-Agitation, vil vide, at i den staar alt dansk under Fortielsens eller Forhaanelsens Tegn. Der er ingen Godkendelse af noget, ingen hæderlig Omtale, kun ringeagtende Tavshed eller ondskabsfuld Bespyelse af alt, hvad der bærer det danske Navn.

Tyv tænker, Hvermand stjæler. Det er de samme Folk, der sigter os Danske for, at vi hader og nedsætter alt, hvad der er tysk.

Det paastaar man om os, der i vor Presse har Mod til at meddele de udførligste Redegørelser fra tysk Side, lange Artikler om vore Forhold i de store tyske Blade, ja endog i vore hjemlige Fortyskningsaviser, stadige Beretninger fra den tyske Rigsdag, ja ordrette Gengivelser af tyske Amtsforsandertaler, tyske Landraadstaler, tyske Overpræsidenttaler, tyske Ministertaler, tyske Rigskanslertaler, tyske Kejsertaler, — alt.

Man siger, vi viser Uvilje mod Tyskheden og Prøjsieret. Ja, det har vi gjort, det skal vi ærlig og redelig vedgaa. Bismarck overførte 1864 vort Fædreland med Kiig; det skete, sagde Tyskerne, for at værne vor Ret, vor Frihed, vor Selvstændighed. Ja, Gud bedre det. Senere var Bismarck saa frimodig at udtale, at den prøjsiske Grund til Krigen kunde udtrykkes kort og godt saaledes: Det maa vi ha' — „Dat mött vi hebben“. Vi vil da ogsaa være saa frimodige at tilstaa: Vi har ikke elsket Bismarck.

Da i sin Tid Moltke som dansk Løjtnant rejste til Udlandet, skrev han til vor Konge, at han haabede under sin Fraværelse at indsamle Erfaringer, der kunde blive til Gavn for hans danske Fædreland. Under Krigen 1864 gjorde han alt, hvad han formaaede, for at knuse dette Land, som han havde lovet at gavne; han lagde Planen til at ramme Danmark i Hjertet ved et Overfald paa Hovedstaden. Prøjsierne vil vel paastaa, det var hans Pligt. Men jeg veed noget, som ikke var hans Pligt. Paa vor sørgeligste Dag, den 29. Juni 1864, da Als som den sidste Rest af Sønderjyllands Jordbund faldt i Fjendens Vold, da kunde der have rørt sig en Følelse af Vemod og Deltagelse i Hjertet hos en Mand, der havde haft den Ære at være Officer i den trofaste danske Hær. Dengang tolkede Moltke i et privat Brev sin Fryd over at se „Hannemann“ løbe! Vi har ikke elsket Moltke.

Over for alle, der med Glæde gik med til at sønderlemme vort Fædreland, nærer vi kun een Følelse: en uslukkelig Uvilje.

Men paa hvilken Person i det tyske Rige skulde vi nu kaste vor Uvilje? Jeg kender ingen.

Vi gaar videre endnu: Vi vil unde Tyskerne alt muligt godt, det tyske Rige og den prøjsiske Stat al Fremgang og Blomstring, naar man kun lader os faa vor Ret.

Lige saa aabent vil vi udtale os om vor Stilling til Kongeriget.

Vore Modstandere søger undertiden at give det Udseende af, at vi danske Slesvigere sammen med vore gamle Landsmænd laver politiske Sammensværgelser imod Prøjsen og Tyskland.

En slig Paastand er uretflærdig.

Vi indrømmer gerne, at vi ved Forsvaret af vort Modersmaal, og vort Aandsliv maa søge et Rygstød hos hele det danske Folk. Ingen kan formene os det. Ingen kan med Rette forarges derover.

Tyskerne sender Hjælpemidler til deres Landsmænd i Amerika. Den tyske Gustav Adolfs-Forening støtter Protestantismen og Tyskheden i Østerrig. Den tyske Skoleforening gør det samme. Den tyske Regering og de tyske Bevillingsmyndigheder giver Penge til tyske Skoler i Udlandet. Latinskoler, Universiteter og Fagskoler aabner sig for Udlændinge, selv om de ikke tilhører den tyske Folkestamme. Fra tysk Side gør man Brug af sin Frihed til at fremme tysk Sprog og tysk Kultur alle Vegne ogsaa uden for Tyskland. Det er der ikke noget at sige til.

Men Danmark kan gøre Krav paa den samme Frihed. Naar man fra Kongeriget tilbyder os Bøger og Blade og andre Midler til Udbredelse af dansk Oplysning, da tager vi derimod uden Betænkning og med Glæde. Og naar kongerigske Efterskoler og Folkehøjskoler vil byde vore unge nogen Lettelse og saaledes række den nordslesvigske Skoleforening en hjælpende Haand, saa siger vi Tak derfor.

Noget andet er det med politiske Bestræbelser. Her er vi henviste til os selv. Vi Nordslesvigere kan frejdigt fastholde Paragraf 5 og aabent vedkende os, at vi ønsker at komme tilbage til Danmark. Men i dette Stykke kan den danske Stat og det danske Folk ikke vise nogen Tilslutning.

Selvfølgelig bør enhver Dansk i sit Hjerte ønske Genforeningen. En Fædrelandsven kan ikke kaste et Øje paa Danmarks Kort uden ved første Blik at se, at det er et lemlæstet Land, der trænger til at faa en naturligere Grænse. Men den danske Stat har ingen Magtmidler til at hidføre eller fremskynde Helbredelsen. Danmark maa sidde stille i Venten. Magtesløse Klager eller tomme Demonstrationer kan ikke gavne.

Hvor højt end vi sætter vort Haab om Genforeningen, saa er der dog noget, som maa staa endnu højere for os; det er Hensynet til vort gamle Fædrelands Tryghed. Vi kan ikke ønske at Danmark for vor Skyld gør noget som helst, der kunde skade dets Stilling.

Vel kan vi ikke se, at der truer nogen stor Fare for det danske Riges Bestaaen. Store Bælt er Nøglen til Østersøen. Ingen af de nordlige evropæiske Stormagter ønsker denne Nøgle i en anden Stormagts Hænder. Naar Danmark ved et nogenlunde udviklet Forsvar har betrygget sig mod en Overrumpling, saa vil, selv under farefulde Omstændigheder, dets Tilværelse kunne anses for sikret.

Alligevel bør en lille Stat vise megen Forsigtighed. Vi ser, hvorledes det mægtige Tyskland tier til Tyskernes Klager i de russiske Østersøprovinser. Der sker fra rigstysk Side ikke nogen officiel Indblanding i Løs-fra-Rom-Bevægelsen og den altske Agitation i Østerrig. De østerrigske Altskere faar ikke Lov til at holde Skandalemøder i Prøjsen. Af Hensyn til England blev det forment Boernes Overhoved, den gamle Præsident Krüger, at holde Triumfrejse i Tyskland. Naar der laves Rabalder over, at den engelske Minister Chamberlain har kaldt den engelske Krig i Afrika for mere menneskelig end Tyskernes Færd i Frankrig 1870 og 1871, saa gives der fra Berlin Tegn til, at Bevægelsen skal dysses ned. Endog til Frankrig, der endnu for faa Aar siden var „Arvefjenden“, vanker der mange Høfligheder fra tysk Side. Saa hensynsfuldt stiller de styrende i Tyskland sig for at gavne deres Land.

Danmark kan være bekendt at vise en lignende Klogskab. Det er ikke uværdigt for en lille Stat, naar den af Varsomhed tager de samme Hensyn, som en stor Stat viser af Beregning.

Det falder ikke os danske Slesvigere ind at ville friste den danske Regering eller det danske Folk ud af denne kloge værdige Holdning. Vi veed, at vi maa gøre vort politiske Arbejde selv. Alle tyske Paa-stande om, at vi i vor Politik staar under kongerigsk Formynderskab, viser vi tilbage som tomme Fabler.

Af det politiske Arbejde tilfalder en Del de Tillidsmænd, som Befolkningen kaarer. Naar de danske Nordslesvigere kan vælge een Rigsdagsmand og to Landdagsmænd til deres Talsmænd i Berlin, saa veed de dog alle sammen, at til Jævnshold er der ikke store Ting at udrette dernede. Vi kan minde om vor Tilværelse og engang i Ny og Næ, tilmed vanskeligt nok, faa Lejlighed til at paatale de Overgreb, vi mener os udsatte for. Det er ikke meget. Der kan komme parlamentariske Afstemninger, som det ikke helt er uden Betydning at

tage Del i, og der kan være Tilfælde, hvor vi kan søge at virke underhaanden. Men store Forventninger tør vi vel ikke nære.

Hovedarbejdet ligger herhjemme, og det paahviler ikke enkelte, men os alle.

Dette Arbejde er ikke udelukkende politisk, ja det er det næppe i Hovedsagen. Der er Tider, t. E. ved Valgene, da Politikken træder i Forgrunden. Til daglig Brug er der andre Sider af vor Samfundsgerning, som mere paakalder vor Virkeevne. Skulde vi leve i et stadigt og anstrengende politisk Røre, vilde det tære for stærkt paa vore Kræfter, kunde virke opslidende. Efter et politisk Bølgebjerg kommer der naturligt en Bølgedal, og den maa udfyldes med noget andet.

Det er godt at have flere Strenge paa sin Bue, hver med sin særegne Klang.

Vi maa arbejde for at styrke, fæstne og opdyrke vort Modersmaal, for at oplære vor Ungdom, for at udbrede god og sand Kundskab til vore egne Forhold, til Folk og Land, og modarbejde al den Usandfærdighed, der vil tilsløre og forvanske vor Fortid og vor Slægtsarv; vi maa fremme en fast og frugtbringende Folkeoplysning; vi maa forbedre vore Livsvilkaar; vi maa virke for vore materielle Tarv, vort Landbrug, vort Folkeliv, hele vor Samfundsudvikling.

Den dygtige Mand vejer mere i Samfundet end den udygtige; den, der forstaar at klare sig materielt, mere end den økonomisk afhængige. Det materielle har en stor Betydning i Folkelivet. Vi maa derfor i Fællesskab arbejde paa at højne vort økonomiske Grundlag som vor hele Udvikling.

Lykkes det os at hævde os som en velstillet, oplyst, udviklet og selvstændig Befolkning, saa tør vi ogsaa haabe at kunne holde ud i Kampen for Tilværelsen, Forsvaret for os selv og vort eget.

En saadan Befolkning lader sig hverken lokke eller true til at vige bort fra sin gode Gerning i Selvopholdelsens, Sandhedens og Rettens Tjeneste.

Vor Stilling herhjemme.

(I Stenskro den 6. December 1901.)

Jo flere Forfølgelser vi er udsatte for, og jo større Vanskeligheder vi har at kæmpe med i vort folkelige og politiske Arbejde, jo mere maa vi være betænkte paa at søge fuld Tilslutning hos saa stor en Del af den indfødte Befolkning som muligt.

I de senere Aar har vi herhjemme i Aandslivet stadig mødt en Magt, der ikke altid har stillet sig i et nøjere Tillidsforhold til Forsvaret for Danskheden. Det er den indre Mission.

En kirkelig Bevægelse har Krav paa at ses først og fremmest fra et kirkeligt Standpunkt.

Den indre Mission vil selvfølgelig bedømmes efter den kirkelige Betydning, den har; dens folkelige Indflydelse kommer for den i anden Række.

Hvilken er da den indre Missions kirkelige Opgave særlig for Nordslesvigs Vedkommende?

Et Fortyskningsblad meddelte forleden med stor og udulgt Glæde om en tysk Præst i et dansk Sogn — en Mand, der anses for meget maadeholdende og ikke særlig danskfjendtlig — at han havde holdt en politiserende Prædiken i Kirken, hvoraf Meningen øjensynlig var den, at hans Sognebørn havde den religiøse Pligt at blive gode Prøjsere og rigtige Tyskere.

Sligt forekommer engang imellem.

Man kan vel let blive enig om, at det Slags Opbyggelse ikke er stikket til at fylde Kirkerne i Nordslesvig med danske Tilhørere.

Præsterne virker ikke alene i Kirken, men ogsaa udenfor. Ofte kan man gøre den Jagttagelse, at naar prøjsiske Statspræster gennem deres kirkelige Gerning vinder nogen Indflydelse, saa er de ikke bange for at bruge den ogsaa i verdslige Øjemed. Flere af dem medvirker til at oprette eller ophjælpe prøjsiske Krigerforeninger for Mændene, prøjsiske Kvindeforeninger for Konerne, tyske selskabelige Foreninger og politiske Sammenkomster for baade Mænd og Koner, tyske politiske Foreninger, tyske Sparekasser, og hvad mere man kan hitte paa.

I mangfoldige Forhold kan Folk stadig paa ny faa det Indtryk stadfæstet, at naar den tyske Præst er med til noget, saa vil der, hvis Beboerne ikke passer paa, altid blive draget til den tyske Side.

For mange kommer det derfor til at staa saaledes, at naar man rækker den præjsiske Statspræst Haanden, saa giver man samtidig den lille Finger til Fortyskningen.

Man vil forstaa, at denne Opfattelse, skønt den ikke altid er rigtig, maa svække Præsternes Indflydelse. For saa vidt de ikke kan vise den Selvfornægtelse at undlade at deltage i den tyske Agitation, saa kan de næppe opnaa hos deres Sognebørn, at disse altid skal vise den Fordomsfrihed at skænke Statspræsterne som deres Fjender i den folkelige Sag fuld Tillid i kirkelige Anliggender.

Følgen heraf bliver let, at Baandet mellem Præster og Menigheder løsnes, Kirkebesøget tager af, den kirkelige Sans sløves.

Mange kirkeligsindede Mennesker har frygtet for en almindelig Afkristning af Nordslesvig.

For at raade Bod herpaa er der mødt to aandelige Bevægelser, der vil optage det kirkelige Arbejde hver paa sin Maade. Det er Frimenighederne, som staa den grundtvigske Retning nær, og dernæst den indre Mission.

Det er givet, at enhver har Lov til at søge sin kirkelige Trang fyldestgjort paa den Maade, der tiltaler ham mest. Naar vi ser Sagen fra den folkelige Side, saa maa en Mænd som dansk Mænd være os lige kær, hvad enten han gaar til Frimenighederne eller til den indre Mission.

Det er sandt, at Medlemmer af Frimenighederne i Almindelighed viser, at de har en vaagen Sans ogsaa for Folkelivet, at de har Øje ogsaa for deres folkelige Pligter. Men der er ingen Grund til at tro, at den indre Missions Venner med Forsæt og fuldt Overlæg skulde ville frigøre sig for disse Pligter.

Det er undskyldeligt, om et religiøst vakt Menneske i den første Nidkærhed delvis kan overse, at han har andre aandelige Forpligtelser end de kirkelige. Men han vil efterhaanden komme til bedre Erkendelse. Han stryger jo dog ikke alle andre Pligter af sig.

Ligesom han vil blive nødt til at gøre Fyldest i sin daglige Gerning, og ligesom han maa gøre sin Skyldighed i Familielivet, saaledes maa han føle sit Ansvar ogsaa i det borgerlige Liv. Han vil indse, at der ogsaa er folkelige Pligter, som kalder ad ham. Har han ikke Lov til at glemme sin Familie, saa har han heller ikke Ret til at svigte sit Folk.

Men fremfor alt vil en dansk Slesviger, naar det er Alvor med hans religiøse Iver, snart lære at indse, at han for Religionens Skyld maa blive sit Folk og sit Sprog tro. Han veed, at hans Modersmaal og Folkeliv trues med Tilsidesættelse og Undergang, og han maa vide, at dermed vilde Aandslivet lægges øde for lange Tider. Han vil vel ikke gaa med til at grave en Grav for sit Folks Sjæleliv.

For nogen Tid siden hørte jeg en Mand udtale sig om vore Dages aandelige Livsvilkaar i Nordslesvig og i Sydslesvig. Medens den nordlige Halvdel af Slesvig har fostret mange fremragende Mænd, saa er der i den sidste Menneskealder af det sydlige Slesvig, bortset fra en Novelleforfatter af tredje Rang, kun fremgaaet to kendte Navne, og begge to blev de paa den danske Side, begge to var de en sidste Frugt af Angels hensygnende Danskhed, Gustav Johannsen og Professor Henning Matzen, det danske Landstings Formand. Spørg de tyske Præster i Nordslesvig, hvor langt mod Syd det aandelige Liv har nogen Kraft. De veed godt, at det gaar kun til Sproggrænsen. Naar Danskeskoven først er bleven tysk, saa tier Fuglesangen.

Skal da Tavsheden brede sig videre nordpaa? Skal da Dødsstilheden lægge sig over de hidtil levende Egne? Skal Nordslesvig forvandles til den samme Kirkegaard som Sydslesvig?

En ærlig Tilhænger af den indre Mission vil næppe svare Ja til disse Spørgsmaal. Men vil han ikke være medskyldig i, at hans Folk skal kastes hen ved Siden af Vejen som et aandeligt Lig, saa vil og maa han føle sig dreven til at tage Del i Forsvaret for Danskheden.

Man kunde endog tænke sig, at religiøse Grunde vilde skaffe den danske Sag Venner ogsaa uden for det Flertal af Befolkningen, der hidtil har betegnet sig som dansksindet.

Noget af det sørgeligste i vort Folkeliv er jo det, at der gives en Del af vore indfødte Landsmænd, vore egne Sprogfæller og Folkefæller, som aldeles savner Syn for deres folkelige Pligter.

Der holdes hvert Aar en tysk Fest paa Knivsbjerg. Det kunde være os ligegyldigt, hvis det udelukkende var de indvandrede der kom der, tyske Gymnastikere fra Kiel og Hamborg, tyske Embeds- og Bestillingsmænd fra Haderslev, Aabenraa, Flensborg og de andre Købstæder samt de spredtvis levende Tyskere i Nordslesvig, hvad enten de har et Embede eller ikke. De Folk, der er blæste her ind over vort Land af en kvalm Søndenvind, kan jo forsvinde igen for en forfriskende Nordenvind. — Men det for os ydmygende i Knivsbjerg-Festerne ligger i, at der Mand og Mand imellem kan høres dansk Tale, og at der i Mængden kan ses danske Ansigter. Det er

for os sørgeligt og harmeligt, at nogen født Slesviger kan tage Del i slige Fester. Det er os en stadig Kilde til Sorg og Harme, at indfødte Landsmænd kan holde med de fremmede.

Jeg taler ikke om dem, som for Vindings Skyld eller af Forfængelighed gaar over til Tyskeriet, altsaa ikke om dem, hvis Overbevisning er til fals for en lille Bestilling eller en Leverance, ikke om dem, der sælger deres Sjæl for et Haandtryk af en præjsisk Embedsmand.

Men jeg taler om Folk, som, skønt de er fødte og baarne her i Landet, dog virkelig føler sig fremmede for os.

Vi kalder dem Hjemmetyskere, her i Landet hjemmehørende formentlige Tyskere, til Forskel fra Vildtyskere, de virkelige Tyskere, som har forvildet sig herop iblandt os.

Naar man eftersporer, hvor Hjemmetyskheden mest findes i Nordslesvig, i hvilke Sogne den hører hjemme fra ældre Tid, saa vil man i de fleste Tilfælde se, at det er paa Steder, hvor der for et Par Menneskealder siden sad virksomme Fortyskningspræster. Nogle Familiers Tyskhed skriver sig fra, at de har haft Forbindelser med tysksindede Embedsmænd, Embedsmænd, der havde aflagt Ed til den danske Konge, men gladelig gik med til at lave Oprør imod ham. Desuden er der en Del hjemmetyske Slægter, som er Efterkommere af indvandrede Tyskere, der ikke voksede sammen med deres nye danske Fædreland.

I Nutiden kan det vel forekomme, at en eller anden, der har været præjsisk Soldat, gaar hen og bliver tysk, fordi han har en skranten Samvittighed og bilder sig ind, at Soldatereden forpligter ham til at fornægte sin Overbevisning. Vi Danske ringeagter ikke Eden. Vi har aldrig kunnet billige eller forstaa, at Folk, der svor en Konge deres Ed og gik i hans Klæder og bar hans Fane, kunde paa en Gang gaa i Ledtog med udenlandske Fjender imod denne samme Konge, hans Hær og hans Fane. Hvem der aflægger en Ed, maa holde den. Men rigtignok mener vi heller ikke, at den, der maa sværge en Soldatered, saa sværger Sindelag, Tro og Samvittighed bort med det samme. Tværtimod, jo mere fast og bestemt en Mand siger, at han maa holde sin Ed, jo mere fast og bestemt kan han ogsaa fastholde sin Overbevisning og sit Sindelag.

Naar i Nutiden yngre Mennesker af virkelige Meningsgrunde gaar over til Tyskeriet, saa skyldes det sædvanlig, at de har ladet sig fange i Forvanskninger og Usandheder. Man har fyldt dem med historiske Løgne om vor Nedstamning, vor Fortid, vor retlige Stilling.

Om alle disse Folk, for saa vidt 'de i sig selv er sanddrø og ærlige Mennesker, gælder det, at vi bør haabe at kunne paavirke dem ved bedre Oplysning.

Frænde er Frænde værst. Det Ordsprog maa vi ofte sande i vort Forhold til Hjemmetyskerne, ikke alene saaledes, at vi faar Grund til bittert at beklage os over deres Stilling til os, men ogsaa saaledes, at Bitterheden paa vor Side er uforment stor.

Ikke sjældent har man hørt danske Folk sige: Ja, vi vil finde os i, at de indvandrede Tyskere arbejder for deres Sag; de er jo virkelige Tyskere. Men vi kan ikke fordrage Hjemmetyskerne.

Saaledes bør vi ikke tale. Bortset fra alt andet er det ikke politisk klogt. Af de indvandrede kan vi i Nutiden ikke vente nogen Støtte eller Tilgang. Tidligere, i den danske Tid, var det anderledes. Der var ikke faa indvandrede Tyskere, som, fordi de her i Danmark havde fundet lykkeligere Livsvilkaar, større Velvære, mere Frihed og mere Agtelse for Undersaaternes Ret og Borgernes Selvstændighed, kom til at holde af deres nye selvvalgte Fædreland og følte sig som trotaste Danske. I Nutiden kan dette vanskeligt gentage sig. De indvandrede vil komme med den Forestilling, at de er i Tyskland, og at Beboerne ogsaa her burde føle sig som Tyskere. De vil vedblivende stille sig som uforstaaende og fremmede over for os.

Hjemmetyskerne hører til vort eget Folk, og der er altid Mulighed for, at de kan lære at indse det selv. Vor Dør maa altid staa paa Klem, naar de med god Vilje vil ty ind til os, deres Frænder, hvor de rettelig hører hjemme.

Der fortælles om en Søster, hvis Broder var til Søs, at hver Aften, før hun gik til Ro, satte hun et Lys i Vinduet, for at Broderen kunde se det, naar han kom tilbage. De danske Nordslesvigere har ogsaa Brødre, som er borte fra dem. Vi maa ikke glemme at sætte Lys i Vinduet.

Lige saa gerne som vi vil vinde de Landsmænd tilbage, der baade folkeligt og partipolitisk er blevne skilte fra os, lige saa gerne vil vi holde paa dem, der i rent politiske eller økonomiske Spørgsmaal, som ikke er afgørende for vor Danskhed, nærer særlige Meninger.

Jeg 'tænker paa dem af vore Arbejdere, hos hvem Socialdemokraterne har fundet Ørenlyd

Naar Danskheden har mistet sin stærke Stilling i vor Hovedby Flensborg, saa kommer det først og fremmest af, at Hovedparten af de flensborgske Arbejdere, som tidligere ved Valgene stemte sammen

med os, nu i en Række af Aar har gaaet sammen med det tyske Socialdemokrati.

Dette socialdemokratiske Indhug i Flensborg har staaet for os, som var det en Gentagelse af Profeten Nathans Fortælling om den rige Mand, der, naar han fik Gæster og vilde sætte en Steg paa Gildesbordet, sparede sine egne Hjorder, men tog og slagtede den fattiges eneste Lam, der var denne saa kært, at det aad af hans Haand, drak af hans Bæger og sov i hans Skød.

Det tyske Socialdemokrati sidder inde med en Mængde Mandater i den tyske Rigsdag, medens vi aldrig har haft flere end eet eller to. Det ene har Socialdemokraterne, idet de tog de danske Arbejdere i Flensborg, hjulpet til at skille os af med, uden at Socialdemokratiet har haft nogen videre Fordel deraf. Det maatte nødvendigvis fremkalde bitre Følelser hos os.

Et Forhold til et politisk Parti bør ikke fortrinsvis afhænge af Misstemninger, selv om de er nok saa begrundede. Der er desuden i den senere Tid med Hensyn til Socialdemokraterne kommet et nyt Moment til. Det kielske Socialistblad har flere Gange godkendt ikke alene Selvbestemmelsesretten i Almindelighed, men Nordslesvigernes særlige Ret i Henhold til Paragraf 5, den dem betryggede Adkomst til at vælge, om deres Land skal blive ved Prøjsen eller falde tilbage til Danmark. Hvis hele det tyske Socialdemokrati vil slutte sig til denne Godkendelse af vor Ret, kan dette blive af Betydning for Overvejelser af, hvorledes den danske Befolkning i sin Helhed og den danske Ledelse skal stille sig til det tyske Socialdemokrati, men det kan ikke give den enkelte Mand Grund til at bryde ud af vore Rækker og svinge vor Sag,

Socialdemokraterne er først og fremmest et Klasseparti. Med al Fordomsfrihed, ja med al Velvilje over for Socialdemokraternes økonomiske Bestræbelser maa vi sige os selv, at de i Egenskab af et Klasseparti danner en Modsætning til os. Vi danske Slesvigere er nemlig alt andet end et Klasseparti.

I tyske Aviser kan man i denne Tid læse den Paastand, at ved Udpægelsen af danske Valgkandidater er den nordslesvigske Landbostand skubbet aldeles til Side. Man har ikke kunnet finde en eneste Landmand til en af de tre Poster, vi kan besætte i den tyske Rigsdag og den prøjsiske Landdag.

Disse Paastande har ikke noget paa sig. Vi har flere dygtige Landmænd, som kunde sidde med Ære i enhver Forsamling og som baade i virkelig Aandsudvikling og i personlig og politisk Selv-

stændighed vilde rage op over Jævnmaalet af de menige Nikkedukker, der er til Fyld i de store Partier i den tyske Rigsdag og den prøjsiske Landdag. Men Landbostanden er ikke skudt til Side, for det er for største Delen Landboerne selv, som har udpeget Valgkandidaterne.

Hvorfor har man saa ikke villet vælge i det mindste een Landmand? Sempelthen fordi man slet ikke har brudt sig om, hvorvidt Valgkandidaterne var Landmænd eller Ikke-Landmænd. Man skulde ikke vælge til en Stænderforsamling, man skulde ikke vælge Klassekandidater. Man saa efter, om de vedkommende kunde antages at have nogle politiske Evner og at have indsamlet nogen politisk Erfaring. Man vilde vælge dem, der kunde gøre det politiske Arbejde bedst.

Men naar Landmændene, der udgør Hovedstammen i den danske Befolkning, ikke har brudt sig om at vælge en Landmand, naar Gaardmændene ikke har brudt sig om at vælge en Gaardmand, men tværtimod har kaaret tre Byboere til at tale deres Sag, naar der saaledes slet ikke er tænkt paa Stands- og Klassehensyn, saa kan vi ogsaa sige til vore Arbejdere: Gør I nu ligesaa! Tænk I nu heller ikke paa Stands- og Klasseforskelligheder, men tænk alene paa vor fælles Sag.

Ingen fortænker vore Arbejdere i, at de gør, hvad de kan, for at forbedre deres Kaar. Ingen vil misunde dem den Fremgang i Arbejds løn og Velfærd, som Nutiden har bragt og som Fremtiden vil bringe. Vi andre vil gerne være med til at gøre, hvad vi kan, for at støtte alle dem, der maa arbejde haardest for det daglige Brød. Da Junggreen var Rigsdagsmand, om hvem Modstanderne sagde, han tænkte kun paa at protestere, da var, som han skrev i sit politiske Testamente, han altid rede til at stemme for enhver Lettelse for Arbejderne og at stemme imod Told og Afgifter paa alt, der hører til ogsaa de mindre velstillede daglige Fornødenheder. Man skal ikke se en dansk-slesvigsk Folkerepræsentant være med til al drive Aager med Brødet.

I alle Frihedsspørgsmaal har de danske Rigsdagsmænd og Landdagsmænd i Berlin altid staaet paa Folkets Rettigheder. Vi gad se den, der kunde paavise, at de nogen Sinde er optraadte der med mindre virkeligt Frisind end Socialdemokraterne. I Aaret 1897 blev der i den prøjsiske Landdag gjort Forsøg paa at indskrænke Forsamlings- og Foreningsretten. Lovforslaget blev nedstemt med et lille Over-

tal af fire Stemmer. Hvis to af dem, der stemte imod, havde stemt for, vilde der have været Stemmeligbed. Vi veed to, der stemte imod. Det var ikke Socialdemokrater, thi der er ingen socialdemokratiske Medlemmer i den prøjsiske Landdag. Det var de to danske Landdagsmænd Gustav Johannsen og H. P. Hanssen. Uden dem havde det maaske været muligt at trumfe Loven igennem. Den lille nord-slesvigske Tue væltede det store prøjsiske Læs. Hvem der elsker Friheden, skal ikke sige sig løs fra os Danske.

Hvis hele vor Befolkning samler sig i Enighed om vor Fane, saa kan selv det værste prøjsiske Tvangsregimente ikke udrette noget imod os.

Vore Arbejdere.

(I Haderslev den 6. Marts 1902.)

Det er let at klare den Stilling, en dansk Talsmand i den tyske Rigsdag vil indtage over for Socialdemokraterne. Sandsynligvis vil han i næsten alle Tilfælde stemme for ethvert fra Socialdemokraterne fremkommende Forslag, hvis det har nogen som helst Udsigt til at gennemføres. I saa Fald maa andre Partier i den tyske Rigsdag være villige til at stemme derfor, og det er næsten ikke tænkeligt, at en dansk Rigsdagsmand skulde nægte at stemme for et arbejdervenligt Forslag, som et af de borgerlige tyske Partier vil støtte.

Et Parti som det socialdemokratiske vil altid have Brug for to Slags Forslag, nogle, som det kan vente at faa gennemført, og andre, som det kun fremsætter for at vække Opmærksomhed, paapege sine Ønsker eller samle sine Tilhængere, altsaa for at styrke Partiet. De sidstnævnte Bestræbelser kan vi Danske ikke altid have noget at gøre med. Derimod vil vi gerne støtte alt, hvad Arbejderstanden med Rette kan gøre Krav paa.

I vor lille Afkrog vilde vi ikke kunne gøre meget for at fremme Socialismens store Verdenssag, selv om vi havde Vilje til det og ikke mente, at andre Opgaver laa os nærmere. Men i Grunden er der ikke mange af vore Arbejdere, selv af dem, der stemmer socialdemokratisk, som bryder sig saa stort om den socialdemokratiske Fremtidsstat.

Hvis man spørger Arbejderne, om de ønsker en saadan Omvæltning af Samfundet, at deres Hjem opløses, og at alle voksne Mennesker faar Plads i store Fribøliger, muligvis Mænd og Kvinder for sig, og Børnene i fælles Opdragelsesanstalter, saa vil vistnok de fleste sige, at de foretrækker at have et eget hyggeligt lille Hjem.

Derfor holder Socialdemokraterne i Almindelighed ikke af, at man taler for meget om den socialistiske Fremtidsstat, eller at man fritter dem ud om, hvorlunde den skal være indrettet. Thi hvorledes den end udmales, vil de fleste af vore Medborgere, ogsaa af Arbejderne, synes, at det kan være noget betænkeligt at inlade sig paa en saadan Fremtidsordning.

Det, hvorfor saa mange Arbejdere eller de fleste af dem slutter sig til Socialdemokratiet, er, fordi de tror, og deri har de næppe Uret, at dette Parti har været medvirkende til at fjerne megen Fordom, megen Ubillighed og Uretfærdighed og til at opnaa bedre Vilkaar, mere Uafhængighed og mere Løn for dem, der skal leve af deres Hænders Gerning.

Det er ikke Spørgsmaalet om Samfundets Omdannelse, der særlig ligger Arbejderne paa Sinde, men det er Forbedringen af deres Kaar.

Det er en Selvfølge, at man bør unde alle Arbejderne saa megen Fortjeneste, som de kan faa, uden at andre eller senere ogsaa de selv kommer til at lide derunder.

Naar man vil tænke paa Samfundets Velfærd i det hele, saa kan man ikke lukke Øjnene for, at Arbejdslønnen paa et Sted eller i et Land kan stige saa meget inden for en bestemt Næringsvej, at denne ikke kan bære det, saa at selve det Erhverv, hvorefter Arbejderen skal leve, gaar til Grunde. Derfor maa der for Arbejdernes egen Skyld gaas noget varsomt til Værks ved at fremtvinge en Stigning i Arbejdslønnen.

I Tyskland kan man lave mange Ting billigere end i de fleste andre evropæiske Lande. Hvorfor? Fordi Arbejdslønnen er lavere. I Danmark, hvor Sammenholdet i Arbejdersklassen er større, er Arbejdslønnen i Almindelighed højere end i Tyskland. Det maa glæde en, at Arbejderne har saa meget mere at leve af; men det kan ogsaa have sine Skyggesider.

Der er Fabriksvirksomheder, som ikke trives i Danmark, medens de gaar meget godt inden for det tyske Riges Omraade. Hvorfor kan t. E. de danske Skibsbyggerier kun daarligt eller slet ikke bestaa? Kyndige Folk siger, at Arbejdslønnen i flere Grene af dette Fag er en Tredjedel højere i Kongeriget end under tyske Forhold. For de danske Arbejdere, der har denne Løn, kan det være meget godt, saa længe de beholder den; men det er klart, at et Skibsbyggeri, der maa betale en saadan højere Løn, let bliver ude af Stand til at optage Kappestræbet med Udlandet og derfor udsættes for at gaa til Grunde.

Der gives danske Fabrikker, der har maattet indskrænke deres Drift ved at ophæve nogle Grene af deres Virksomhed; Arbejdslønnen er for dyr; de kan faa de paagældende Ting billigere fra andre Lande, end de selv kan tilvirke dem. Følgelig køber de Varerne tærdige i Udlandet og bliver for saa vidt Forhandlere i Steden for Fabrikker.

Sligt gaar i Længden ud over Arbejderne. Den første Følge er ikke den, at Arbejdslønnen synker; thi dette kan den stærke Samvirken mellem Arbejderne foreløbig hindre; men der indtræder en Del Arbejdsløshed.

At virkelig den ved Arbejdernes Sammenslutning bevirkede Forhøjelse af Arbejdslønnen i Danmark i nogle Tilfælde har været for stor til, at Industrien kunde bære den, og at den har medlørt nogen Arbejdsløshed, kan næppe bestrides. Man kan ikke altid regne paa, hvad der herom siges i Striden mellem de politiske Partier, heller ikke bygge paa de Betragtninger, man hører fra danske Arbejdsgivere, da der kan ligge nogen Overdrivelse heri. Men Kendsgeneringer tyder paa, at der virkelig er Overskud af Arbejdskraft i Danmark, i hvert Fald i visse Fag og i Forhold til den Arbejdsløn, der kræves.

Vi har paa „Flensborg Avis's“ Kontor i en Række af Aar givet Understøttelse til rejsende Haandværkssvende. Der er saa meget, vi Danske helst maa lade være at give Penge til. Vi opfordres idelig til at fremme en hel Del tysk Væsen, som vi helst ikke vil have noget at gøre med. Men selvfølgelig bør vi ikke altid holde vor Haand lukket. Blandt de rejsende Haandværkssvende er der en Del Landstrygere, som ikke vil arbejde, men der er ogsaa skikkelige og hæderlige Mennesker, der skifter Opholdssted for at lære noget eller for at tjene mere eller for i det hele at faa Arbejde. At faa Penge har de ofte ikke godt af, og det er derfor altid betænkeligt at yde Pengegaver. Men noget at spise kan man unde enhver, selv den uværdigste. Vi gav derfor de vejfarende Svende Sedler til Aflevering i de billige Kaffehuse, hvor de saa fik en Skaal Kaffe og et Par Rundstykker. Vi gav til alle, ogsaa til Folk nede fra Tyskland. Nogen Forskel gjorde vi dog paa vore egne Folk og de fremmede. Alle, der hørte hjemme nord for Ejderen, ogsaa Svenskere og Normænd, fik Kaffe med Mælk, og Rundstykker med Smør. De nede fra Tyskland, som ikke er saa godt vant og ikke kommer os saa meget ved, maatte nøjes med bare Rundstykker og sort Kaffe. Men det gjorde de nok saa gerne. Der kom Tyskere i Massevis. Til sidst gik det saa vidt, at der i een Time, en Morgenstund fra Kl. 8 til 9 — det var for nogle Aar siden kort før Jul — kom en og tredive. Saa kunde vi ikke holde det ud længere. Vi burde jo ikke fylde Husets Trapper med Tysklands Vagabonder. Vi maatte saa for Eftertiden holde os til vore egne. Der kom endnu adskillige tysktalende, men de viste ved deres Bøger, at de var fra Egernførde eller Husum og kunde

regnes med til Familien. Saaledes er det blevet ved i nogle Aar. De fleste var sunde, velklædte og nette Mennesker, hvem man gerne vilde unde den Opmuntring at faa en gratis Kumme Kaffe med et Par Rundstykker; en sjælden Gang gav vi endog efter for Fristelsen til at byde dem en Cigar i Tilgift. Men nu bliver vi desværre nødte til at standse. Der er i Vinter ofte kommet 20 eller 30 om Dagen, og skønt de allerfleste er ulastelige pæne Mennesker, volder det dog for store Ulemper, selv boret fra Bekostningen.

Nu kommer Lærdommen af den lange Historie. De fleste af disse Vandringsmænd er Svende fra Kongeriget, som tyr andre Steder hen, fordi de ikke kan faa Arbejde hjemme til de Priser, som forlanges der. De tager saa ned til Tyskland og arbejder der for en ringere Løn, end de vil tage imod i Danmark. Enhver maa kunne se, at der er noget bagvendt heri. Uden at kunne sigtes for at nære noget mindre venligt Sindelag imod Arbejderne maa man have Lov til at sige, i Øjeblikket særlig for Danmarks Vedkommende, at Kravene om højere Arbejdsløn altid maa sammenholdes med det Hensyn, hvor store Byrder Industrien kan bære uden at ødelægges.

Blandt vor Arbejderstands Ønsker om udvortes Betyggelse er, i hvert Fald, naar man tager Arbejderne enkeltvis, Spørgsmaalet om Arbejdslønnen heller ikke det mest fremtrædende. Det, som først og fremmest attraas, er en betrygget Alderdom. Under man sig ikke over, at Staten altid kan faa Folk til de allerkedsommeligste Poster? Unge raske Mænd tilbyder sig i Mængde for at blive Postbude, Brevbærere, med Udsigt til at gaa sig stivbenede paa Landevejen, at blive Banevogtere og hænge i Klokkestrengen, at blive Fangevogtere og derved selv blive Fanger. Hvorfor? Fordi de vil sikre sig Retten til i deres Alderdom at faa Efterløn, Pension.

Ingen Samfundsforbedringer kan virke mere forsonende paa Arbejderstanden end Alderdomsforsørgelsen. Ved Ordningen af denne Sag i Danmark og Tyskland er det gaaet, som man kunde tænke sig det. I Danmark har man været ligefrem og ordnet alt let og naturligt; i Tyskland har man lavet et helt kunstigt System med Klistren og Klinen og meget Skriveri og mange Embedsmænd, der i de første Aaringer kostede næsten lige saa meget som det Beløb, man gav til de gamle trængende; disse fik lidet eller ogsaa ingenting, hvis deres Forhold tilfældigvis ikke passede lige ind i Systemet.

Den danske Alderdomsforsørgelse er indrettet uden Klineri og Tvang og Bøder og alt det, der hører med til den tyske Ordning. Ifølge den danske Lov (af 9. Maj 1891) kan alle trængende over 60

Aar, der ikke har mistet deres borgerlige Rettigheder og ikke er komne i selvforskyldt Trang ved et uordentligt Levned eller ved at skænke en Formue bort, faa deres nødtørftige Underhold af Kommunen og Staten. I Aaret 1898 blev der i Kongeriget udgivet over 4½ Million Kroner til Alderdomsforsørgelsen, deraf Halvdelen fra Kommunerne, den anden Halvdelen fra Staten (indtil 2½ Million). Understøttelsen var gennemgaaende i København og de større Købstæder 130—135 Kroner, i mindre Købstæder 100, paa Landet 80—90 Kroner. I Aaret 1899 blev Understøttelsen given til 56,652 Personer eller, naar man trækker Bipersoner, Koner og Børn, fra, 40,759 selvstændige Personer, deriblandt 21,402 enlig stillede Kvinder. Selv om det samlede Beløb til Alderdomsforsørgelsen ikke havde været større end Aaret i Forvejen (4,551,340 Kroner), vilde dette, fordelt paa Modtagerne (40,759), give 110 Kr. til hver = 123—124 Mark. Dette Beløb ydes til enhver trængende Mand eller Kvinde over 60 Aar. I Prøjsen beløber Alderdomsforsørgelsen for den enkelte sig gennemgaaende kun til rigelig 100 Mark, og endda faar de gamle den først, naar de er over 70 Aar.

Og saa vil Fortyskningspartiet nu i Valgtiden endogsaa tale om, at de gamle Nordslesvigere, der faar den Smule Forsørgelse, som de selv og vi andre har betalt vore rigelige Bidrag til, skal vise deres Taknemmelighed mod Prøjserne ved at stemme tysk.

Samtidig med at Arbejderne opnaar bedre Lønningsvilkaar, stiger deres Krav om borgerlig Agtelse. Med rette forlanger enhver hæderlig og dygtig Arbejder at anses for paa sit Omraade at være en lige saa nyttig og agtværdig Borger som ethvert andet Medlem af Samfundet.

I Henseende til Arbejdernes borgerlige Ligestilling er vi Danske naaede langt videre end Tyskerne.

Da der i September 1865 var en stor slesvigsk Fællestur til København, hvori ogsaa mange Flensborgere deltog, stod der i Prøjsenbladet „Flensburger Norddeutsche Zeitung“ et Stykke om, at man i de Dage fuldstændig maatte undvære Fisk i Flensborg, for alle „Fiskerkællinger“ var med i København. Dette Paafund skrev sig maaske til Dels fra, at Fiskerkonerne, indtil Politiet paa den Tid forbød det, altid havde raabt Dansk i Flensborgs Gader, hvad der naturligvis maatte være en indvandret tysk Redaktør paafaldende; men det er betegnende, hvilken Art af Vittigheder der formodedes at ville glide i det tysk prøjsiske Publikum. Den danske Befolkning skulde stemples

som tilhørende samme Samfundsklasse som Fiskerkonerne; saa behøvede man ikke at tage Hensyn til den.

I en Samtale blandt tyske Studenter nævnedes franske Officerer. Det er jo „den rene Pøbel“, blev der sagt; Grunden var, at der i det franske Officerskorps findes Mænd, der har tjent sig op fra menig. Hvor megen Uddannelse, Kundskab og Dygtighed saadanne Officerer end kan have skaffet sig, saa vedbliver de for den tysk-prøjsiske Opfattelse dog at staa som „den rene Pøbel“.

Det Slags Fordomme findes ikke paa samme Maade under danske Omgivelser, end ikke over for Socialdemokraterne. En dansk Socialdemokrat, der var ude paa Landet at agitere, forsinkede sig ved et Møde og kunde ikke komme med Toget. Han spurgte, om nogen vilde huse ham. Jo, det vilde Præsten. I københavnske Velgørenhedsforeninger, der dog i Hovedsagen arbejder med Storborgernes Penge, er det forekommet, at man har tilkaldt socialdemokratiske Førere eller deres Koner og bedet dem hjælpe ved Uddelingen, fordi de havde Kendskab til Arbejderforholdene. Ogsaa under Højre regeringerne kunde de københavnske Socialdemokrater paa Grundlovsdagen drage i Optog med flyvende Faner og klingende Spil gennem Hovedstadens Gader til Fælled, hvor Byraadet, hvis Medlemmer ogsaa tilhørte Højrepartiet, havde overladt dem nogle og tyve Tønder Land til at holde Fest paa. Sligt faar man ikke at se i Tyskland.

Vi danske Slesvigere veed ikke alene, at enhver Borger, hvilken Stilling han end indtager i Samfundet, kan være lige god til sit Arbejde, lige agtværdig og lige ærekær, og at alle Borgere bør være lige for Loven, men vi ønsker ogsaa, at alle skal have deres Lod og Del i Samfundets Udvikling og i Arbejdet for det almene Liv. Derfor hilser vi alle Landsmænd Velkommen til vore Møder og haaber, at vore Arbejdere altid maa føle sig i god Pagt med alle andre Danske i Forsvaret for vor gode Sag.

Vor Valgkamp.

(I Hoptrup den 18. Februar 1902.)

Vore Modstandere har ikke svært ved at føre deres Tropper i Ilden. De har let ved at finde dem.

Alle Vegne, hvor der er en Ørn paa Huset, veed de, at der bor en af deres indenfor, hvad enten det er en Postagent, en Civilstands-embedsmand, en Amtsforsander, en Kommuneforsander eller en anden ørneforsynet Mand.

Alle Vegne, hvor der er en sort og hvid Flagstang paa Huset eller i Haven, hvad enten det er en Banegaard, en Skole eller en anden sort og hvid Beboelse, der har de fri Adgang.

Mange af deres Folk kan de kende i Frastand, Toldmænd, Jernbanebetjente, Postbude, Gendarmer, Politibetjente, Natvægtene; de kender dem paa de blanke Knapper.

De fleste af deres Folk kan de kende paa Røsten; de er ikke her fra Landet og taler ikke vort Sprog.

For vore Modstandere er det derfor ikke saa vanskeligt at holde Mandtal. Naar de skal have politiske Møder, saa kan de udsende private Indbydelser, olte meget nærgaaende Indbydelser, og naar der skal være Valg, kan de ledsage Stemmesedlen med en indtrængende Opfordring til at afgive den. Saa er de ikke saa let utsatte for at faa Nej.

Til det forestaaende Valg haaber Tyskerne paa ny Tilgang: der er siden sidst ansat en hel Del nye Embeds- og Bestillingsmænd, der er flere indvandrede og flere afhængige.

Vi Danske har det ikke saa let. Vi har saa at sige slet ingen indskrevne regulære Tropper. Det er alt sammen frivillige. De skal selv have baade Lyst og Mod til at gaa med i Valgkampen.

Tyskerne gør Regning paa, at vi taber mange. Ikke faa af vore bedste Mænd, der har været Vælgere i over en Menneskealder, skal nu paa een Gang stemples som danske Undersaatte og miste deres Valgret.

Men nu vore øvrige Vælgere. Kan vi stole paa dem? Er det vist, at de fleste af dem baade vil og tør gaa med i Valgkampen?

Tyskerne siger, at mange af vore Folk er trætte og kede af den politiske Kamp. De bryder sig ikke mere om at komme tilbage til Danmark. I Fortyskningsbladet i Sønderborg stod for nylig en Samtale mellem to Alsingere, Hans og Per, hvoraf den ene, Hans, var bosat i Kongeriget. Denne Hans fortalte, at hist ovre var det langt ringere end hos os. Naar Folk her kun vidste, hvorledes det var i Kongeriget, saa vilde de aldrig ønske, at vi blev Danske igen. Det er for Resten løjerligt nok, at Hans veed det saa godt, for paa Als fortalte de, at denne Hans aldrig har boet i Kongeriget; han bor selv paa Als i et af de Huse, som der er en Ørn paa. Han er kort sagt prøjsisk Embedsmand.

Hans fortæller os, at naar vi bare kom op til Nørrejylland eller over til Fyn og saa, hvorledes der er, saa vilde vi nok betakke os for at blive danske igen. Herefter maa man tro, at det bedste Middel til at kurere os for vor Danskhed er at sende os paa en lille Tur til Kongeriget. Men hvorfor staar de saa med deres Lommebog og skriver alle dem op, der gaar om Bord paa et Dampskib for at gøre en Fællestur til Fyn eller Sjælland? Hvorfor kommer de og noterer dem, der kører over Grænsen til en Sammenkomst i Ribe, paa Skamlingsbanke eller nord for Kongeaaen? Hvorfor har de villet tage Forældreretten fra den Fader eller Moder, der sendte sine konfirmerede Børn til kongerigske Skoler, hvor de med egne Øjne og Øren kunde samle Kendskab til kongerigske Forhold?

Men, siger Tyskerne, selv om I havde nok saa megen Lyst til at blive danske, saa har I slet ingen Udsigt til det alligevel. Det nytter ikke noget, I stoler paa Pragfredens Artikel V; den har været død og begravet i mange Aar.

Naar blev da § 5 slaet ihjel? Tyskerne siger, det skete 1878, da Østerrig opgav sin Ret til at forlange den opfyldt. Ja, hvad kommer det os ved, saa længe vi ikke har opgivet vor Ret? Det er ikke Østerrig, der skal have nogen Fordel af Oplyldelsen; det er os, og vi venter bestandig paa, at Løftet vil blive holdt.

Vi har en god Hukommelse. Nu siger Tyskerne, at § 5 blev slaet ihjel 1878. Men hvad sagde de da 1877, 1876, 1875 og de foregaaende Aar? Sagde de monstro dengang, at § 5 var lyslevende? Nej, de fortalte til alle, der gad høre paa det, at den var død, at den aldrig vilde blive opfyldt.

Ja, hvad mere er, allerede 1866 og 1867, lige efter Afslutningen af Pragtraktaten i den hellige Treenighedens Navn, sagde de, at vel stod der i denne Traktat, at Nordslesvig skulde gives tilbage til

Danmark ved en fri Afstemning; men der stod ikke, hvad Tid det skulde ske. Opfyldelsen kunde derfor udsættes i Aarhundreder.

Det er aabenbart, at de, der sagde saaledes, havde ikke rigtig læst deres Bibel. Thi hvad staar der 5te Mosebog 23de Kapitel 21de Vers? Der staar følgende Ord: „Naar du lover Herren din Gud et Løfte, da skal du ikke tøve at betale det; thi Herren din Gud vil visseligen det udkræve af dig, og det skal være dig til Synd.“

Men lad os tænke os, at mange iblandt os sagde: Ja, det kan jo gerne være, at Prøjsen engang vil se sin Fordel ved at opfylde § 5, og at det da vil ske. Men vi kan ikke gøre noget til Sagen. Vi maa vente og tie.

Herimod kunde man indvende at hvis vi tilsyneladende selv slog en Streg over vore politiske Forhaabninger, hvem skulde saa huske paa dem? Hvem skulde saa holde Spørgsmaalet aabent? Kunde ikke § 5 saa blive gemt saa godt, at alle vilde gaa ud fra, at gemt er glemt?

Desuden har vi andre Formaal end de rent politiske, vi har ogsaa sproglige, nationale, folkelige Bestræbelser. Man vil fratage os vort Modersmaal, ødelægge vort Folkeliv.

Nu, i Valgtiden, paastaar vore Modstandere rigtignok, at de „elsker“ os og vort Sprog. Det minder om Ulvens Kærlighed til Lammet. Den elsker det saa højt, at den vil fortære det. Den Kærlighed holder vi ikke saa meget af.

Afdøde Provst Schmidt i Svenstrup, der er født her i Hoptrup, talte vor nogle Aar siden paa Fællessynoden i Rensborg om det danske Sprog i Skolen og Kirken. Vel at mærke, optraadte han som Forsvarer for det danske Sprog. Han talte for de to danske Sprogtimer i Skolerne. Vilde da den gamle „Slesvigholstener“ have det danske Aandsliv bevaret hos os, eller troede han paa dets Bevarelse? Nej, om han gjorde. Men han vilde have en lempelig Overgang: Befolkningen skulde ikke opægges for meget ved en brat Omvæltning. For øvrigt sagde han, at det kun var et „Tidsspørgsmaal“, naar det danske Sprog skulde forsvinde ogsaa af Kirken. Det er altsaa den Udsigt, der gives jer, I danske Nordslesvigere: eders Modersmaal skal ikke alene uddrives af Skolen, men det skal ogsaa udryddes af Kirken.

Hvad vil saa blive Følgen?

Gustav Johannsen fortalte mig engang, at da han i sin Ungdom var Skolelærer i Langballe i Angel, forefandt han i Huse nær ved Fjorden danske Salmebøger, ikke nye af den Slags, der

brugtes ved den nyindlærte danske Gudstjeneste, som holdtes ved Siden af den tyske, men gamle danske Salmebøger. Han havde spurgt, hvor de kom fra? Jo, i tidligere Tider, da der ikke var dansk Gudstjeneste i Angel, var Beboerne ved Stranden nu og da taget over Fjorden for at gaa til Kirke i Broager, hvor de kunde høre en Prædiken paa deres Modersmaal. Det er lykkedes tyske Herremænd og Præster i Tidens Løb ved Tyk og Tvang at faa det gamle danske Modersmaal næsten helt udryddet i Angel. Kun hist og her, især i Nærheden af Fjorden, hører man endnu dansk Tale. Og hvad er Angelboerne blevne til? Man kan i dette rige Landskab ikke værges sig for en Følelse af noget tillukket, noget trist og dødt. Aandeligt talt er Angel blevet til en Kirkegaard, da Danskheden lagdes øde.

Mange forstaar vanskeligt, hvad det vil sige, at en Befolkning mister sit Modersmaal. I Løbet af mange Hundrede Aar er der i et Sprog opsamlet en stor Skat, et helt Forraad af Forestillinger og Tanker, som den, der kan Sproget, faar saa at sige for ingenting. Der er megen Klogskab og Erfaring gemt i de gamle Ord, som man kan have god Brug for ogsaa nu i Valgtiden. Paa Als siger de saaledes, naar nogen kommer og vil slikke Folk om Munden med smukke Ord: „Va'r dæ (dig) for e Slikker! E Bider gør dæ itt!“ Paa Sundved: „Fanden tro ham! Han var itt' for ærle(g) i Fjor.“ I Brede Sogn: „Hven e Kat er finest, saa vil en kles(e).“ I Agerskov: „Han er en Engel i e Tal(e) og en Døwel (Djævel) i e Hal(e).“ I Angel: „De(t) er itt' aalt Vangelmer (Evangelier), hvad e Præst prædker, der er og Epistler aamelle.“

I Angel var der lige saa fuldt af gamle danske Tankesprog og Talemaader som noget Sted i Danmark. Tænk, hvor mange Mundheld og Ordsprog der maa dø, naar et Sprog gaar tabt.*)

*) De nedenstaaende Prøver af gamle Ordsprog og Mundheld fra Angel gengives efter Pastor Johannes Kok's „Danske Ordsprog og Talemaader fra Sønderjylland“. Pastor Kok var indtil 1864 Præst i Burkhal, men havde Forbindelse i alle Egne af Sønderjylland.

Aller [aldrig] er Blod saa tyndt, saa er det tykker som Vand.

E Kat knurrer itt', før den fær Mus, og e Pig[e] itt', før hun fær Hus.

De er beder te e Børn grærrer [græder] øwer e Forælder, som e Forælder øwer e Børn.

Et Barn i e Aar e itt' møjd, sa han e Mand, men det sanker dog.

Der er lan[g]t til syv Sønner, hven der itt' er begyndt aa den fø[r]st[e].

De næst[e], de væ[r]st[e] — sa' han e Mand om e Lus.

En trirre [tredje] Dags Gæst stjynker.

En skal stikk' e Finger i e Jord aa lowt' hvad Bond en er kommen af-

Men det gælder i et og alt. En Befolkning, der giver Slip paa sit gamle Modersmaal, faar foreløbig i Steden kun nogle usselige Stumper af et andet Sprog. Angelboerne har faaet et sølle fattigt plattysk Blandingssprog. Gennem den tyske Skole skal der nu piskes noget højtysk Indhold ind i det.

Det er ikke alene Sproget, Fortyskningsmændene vil til Livs. De vil ødelægge hele vort aandelige Liv, naar det har nogen Forbindelse med Danmark. Endogsaa det kirkelige Liv er forhadet. For-

Aa' ham, det er en Tysker [siges til Hunde].

De klog Høns kan aa gør[e] i e Nalder

Han kan itt' jaw e Kat a sin egen Grød.

Han kan itt' how' sin egen Træsk'[o].

Han hær hør [det] ring [e], men han veed itt', hvor e Klokker hænger.

Han ser aa en Ting li'som en Koe aa et nyt Lej.

Han er li'som e Bejfolk [Bedefolk o: Tiggere]: de spør den Vej, de nok veed.

Han er en Tysker ud a Jylland.

E Ræv birrer [bider] itt' tæt ved e Kul[e].

E kan itt' komm[e] ved, sa' han e Troid, han skuld[e] græd[e] for sin

Oldemo'r.

En kan itt' se Folk nærr[er] som te e Tænder.

De er a e Slaw, sa' han Kaj om e Hvælp[e], da var et Ræv[e]unger.

E Kun[e], e Kat aa e Klemme skal altid ved e Hus blyw hjemme.

Det hjælp, sa' han e Dreng, da fik han Hug.

Den, der slikker i all[e] e Bøtter, fær Splene [Splinter] i e Tung[e].

Det var jen, sa' han e Troid, da lo'r han af med en Skrædder.

Han kan itt' mist[e] en Lus, før han fær en Lopp[e] i e Stej.

Den, der gær i Seng med e Høns aa stær op med e Svin, kan nok faa udsovet.

Ladsot [Dovenskab] er den værrest Sygning.

Vi vil gjærn ha' manne Potter af lidt Ler.

Vi vil æd[e] med e Mand aa la' ham behold[e] e Fad.

Han gær, hven han hær e Lyw fuld, li'som de Markerupper

E Kvindfolk vil gjærn ha det si[d]st[e] Ord.

En kender e Hunstork aa e Etterknepper [Efterknepper].

E Viv[e] [Vibe] vil forbej' aal e Mark o kan itt' forbej' sin egen Re[de].

E Fedt vil aaltid vær[e] ovenaa,

Hvor e Kun[e] ligger, e Dørnsk ryger aa e Klokk[e] stær, der er itt' godt aa vær[e].

Der skal nowen til det væ[r]st[e], sa' e Dreng, saa aad han e Kant a e Pand[e]kag[e].

E Rigmands Hodve [Hovedpine] o e Fattigmands Drik, de spørs aaltid vidt.

Sjel ha' hæ enne Lig[e], sa' e Kun[e], da hængt hun e Spand øwer e

Eld. [Naar den brændte, skyldte hun ingen Regnskab derfor]

Der kommer itt' an aa en Pøls[e] i e Slavtti[d].

Den, der si'er e Sand[e], fær kun jen Nats Herberg.

leden (24. Januar) indeholdt et danskfjendtligt Blad i Kiel („Nord-Ost-see-Zeitung“) et Stykke fra „det nordlige Slesvig“, øjensynlig skrevet af en prøjsisk Embedsmand, som siger, at en dansk Præst — „i Danmarks Kirkeforhold, hvor der hersker fuldt saa megen Sønderrevethed og Splittelse som nogensteds i Verden, vil kunne finde saa meget at forbedre, at han trøstigt kan overlade til de kaldede tyske Præster at bøde paa mulige Brøst i vor Kirke. Naar der i Nordslesvig raader mangt et „misligt Forhold“ paa kirkeligt Omraade, saa er det i Hovedsagen baaret ind fra Danmark med det pietistiske Væsen paa den ene Side og den dansk-nationale Frimenighedsbevægelse paa den anden Side. Enhver bør feje for sin egen Dør.“

Her hører vi, hvad en tysk Embedsmand i Nordslesvig skriver. Ulykken i det nordslesvigske Kirkeliv ligger dels i den grundtvigske Frimenighedsbevægelse, dels i — og det stilles foran som det værste — „det pietistiske Væsen“, som er „baaret ind fra Danmark“, det vil sige den indre Mission. Altsaa de rigtige Fortyskningsfolk hader den indre Missions Retning lige saa stærkt som Frimenighederne. Foreløbig kæmper de aabent kun imod Frimenighedsbevægelsen, men kunde de faa den knækket, vilde Turen komme til den indre Mission. Denne er efter den prøjsiske Embedsmands Sigende et „misligt Forhold“, som bevirker „Sønderrevethed og Splittelse“ og derfor burde kvæles. Nu veed Folk, hvad Fortyskningspartiet fører i sit Skjold. Det vil ødelægge alt aandeligt Liv, der staar i Sammenhæng med Danmark.

Uden for det kirkelige Liv er det naturligvis især den danske Frihedsfølelse, der skal kvæles. Vi skal lære at nikke og bukke og sige Ja og Amen til alt, hvad Magthaverne og deres Tilhængere mener og siger.

Det er sandt, hvem der vil, at det skal komme saa vidt med Befolkningen her til Lands, han skal ikke tage Del i den danske Valgbevægelse, for den gaar ud paa noget andet.

Men har vi alle Vilje til at være med i Valgarbejdet, saa gælder det, om vi tør, om vi har Mod.

Der er mange udvortes Grunde, som giver Folk Anledning til Frygt. Nogle frygter for Landsforvisning af Slægtninge eller Venner, der er danske Undersaatter. Andre har kongerigsk Tyende i Huset, som ogsaa kan blive udvist. Atter andre frygter for, at det ikke vil blive dem tilladt at faa Tjenestedrenge om Sommeren. Saa kunde der komme Politibøder, fordi et Høhæs findes at staa for nær ved Huset, eller fordi en Hund gøer ad en Gendarm. Saadan Frygt hitter Folk vel sjælden paa af sig selv; men der er nogen, der truer dem.

Slige Trusler bør ikke skræmme nogen Mand; de maa skrive sig fra uvederhæftige Personer, som vil lyve de prøjsiske Embedsmænd noget paa. Det vilde jo være en Fornærmelse mod de prøjsiske Myndigheder, naar man vilde fæste Lid til Spaadomme om, at Folk, der følger den prøjsiske Stats Opfordring til at komme til Valg og stemme efter deres Overbevisning, derved kunde fremkalde Forfølgelser imod sig selv eller deres paarørende for ganske andre Ting. Saadan uvederhæftig Tale bør ingen fæste Lid til.

Vilde nogen lade sig skræmme af slige Trusler, saa maatte vi jo tro, at vi var vendte tilbage til Herrevældens værste Dage, da der var Bønder, som ikke turde forbyde Herremandens Skytte og Tjener at kysse deres Koner og Døtre, fordi de var bange for, at ellers skulde de selv nok komme paa Træhesten.

Saa vilde vor Befolkning være bleven en slem Race, saa vilde vore Nordslesvigere være lidet fribaarne Mænd, naar de ikke turde udøve deres lovlige borgerlige Rettigheder og Pligter, fordi der var nogen, der vilde bilde dem ind, at det kunde skade dem.

Men nogle frygter af indvortes Grunde: de er usunde i Sjælen og ufriske i Hjertet, de har en skranten Samvittighed. De snakker om, at de skal lyde Øvrigheden. Ja vist skal de lyde Øvrigheden. Derfor bør de jo netop følge Øvrighedens Opfordring til at gaa hen og stemme efter bedste Overbevisning.

Nogle af vore Modstandere fabler om Forpligtelsen ved Eder, Soldatereden og andre Eder. Tyskerne skal nødig snakke for meget om Eden; det klæder dem ikke. Vi tænker da paa 1848. Fra Inge-manns Roman om Valdemar Sejr er vi vante til den Forestilling, at Heltkongens Lykkestjerne blegnede, og at han tabte Slaget ved Bornhøved, fordi han af Paven i Rom havde ladet sig løse fra den Ed, Forræderne havde aftvunget ham. Og dog ansaas Paven dengang her i Landet, som alle Vegne i den katolske Kirke, for Kristenhedens Overhoved, Sankt Peders Efterfølger, Kristi Statholder paa Jorden. Men i 1848 var der en Provst Nielsen i Slesvig, som havde ladet sig gøre til Generalsuperintendent af Oprørerne. Denne lovløse Biskop tog sig den Frihed at løse de holstenske og sydslesvigske Soldater fra deres Ed til Kongen, deres Officerer fra den Ed, de frivilligt havde aflagt paa Danebrogsfanen til den danske Konge. Den ellers af Tyskerne beundrede Martensen, der dengang var teologisk Professor i København, betegnede Nielsens Færd som „det forfærdelige“. Det Hyrdebrev, som den falske Biskop skrev til Soldater og Officerer,

sluttede med de Ord: „Naade være med eder!“ („Die Gnade sei mit euch!“) Ja, det var en værdig Mand til at uddele Velsignelse! Hans Adkomst til at løse nogen fra Eden til Danmarks Konge var den, at han selv havde svoret til Kongen. Han var selv Meneder.

Saaledes ser vi Danske ikke paa Eden. Vi mener, at enhver, der har svoret en Ed, bør holde den. Vi kan ikke tilraade nogen Soldat at vende Bøssen den anden Vej. Men vi tror rigtignok ikke, at alle, der har været Soldater, skulde for deres øvrige Liv være forpligtede til ved Valgene at stemme, som Regering og Embedsmænd vil have det. Skulde alle vaabenføre Mænd, det vil sige alle sunde og raske Mænd, være bundne til at stemme paa Regeringskandidater, saa blev det kun de svage og skrøbelige, de tjenestuedelige, fremfor alt Krøblingerne, der havde deres frie Valgret. Saa skulde man være trangbrystet eller blind eller halt for at have Lov til at stemme efter sin Overbevisning.

Vi holder os til det Ord, at man skal give Kejseren, hvad Kejsers er, og Gud, hvad Guds er. Jøderne skulde vise Kejseren i Rom den udvoites Lydighed, men samtidig skulde de være tro mod deres Folk og deres Gud. De skulde ikke gaa op i romersk Aandsliv; de skulde ikke dyrke Romernes Guder.

Enhver fri Mand skal forblive Herre over sin Overbevisning, sin Sjæl og sin Samvittighed. Og saa stemmer han ved et Valg ikke saaledes, som udvortes Magthavere kunde ønske det, men saaledes, som hans egen Overbevisning siger ham, at det er sandt og ret.

Vore Modstandere.

(I Sommersted den 25. Februar 1902.)

Hvem skal vi regne for vore uforanderlige og uforsonlige Modstandere? Er det Hjemmetyskerne eller Vildtyskerne eller begge Parter? Strengt taget er det ingen af Delene.

Da Frænde er Frænde værst, saa kan det jo nok være, at selv om vi enkeltvis ikke har noget udestaaende med vore gode Naboer og Bekendte, Hjemmetyskerne, saa har vi meget at udsætte paa dem, naar de kommer i Flok. Vi synes, det er noget underligt af dem, at de vil traske i Hælene paa Prøjserne. Vi kan for Eksempel ikke faa i vort Hoved, at nogen af dem vil gøre Haandlangertjeneste ved at slaa deres eget Sprøg ihjel. Naar vi tager dem det saa ilde op, saa kommer det imidlertid af, at vi synes, de hører os til, de er nogle af vore egne. Men over sine egne ønsker man ikke noget ondt, og med dem vil man, naar det kommer til Stykket, gerne forliges. Vi venter ikke, det sker i Dag eller i Morgen; men vi ønsker, at der skal komme den Dag, da Hjemmetyskerne eller dog deres Børn vil indse, at man er i bedst Selskab, naar man er sammen med sine egne. Et Varsel herom er, at i nogle Egne har Hjemmetyskerne undertiden frabedt sig Den tyske Forenings Besøg.

Men vi hader saamænd heller ikke de Vildtyskere, der er kastede herop, naar det ellers er skikkelige Folk. Mange af dem er ikke alt for glade for de Lokkerøster, der haar faaet dem hertil med den Mading, at her kunde de faa Guld og grønne Skove. Og deres Skuffelse gaar ikke altid ud over Danskerne. Man har endog set saadanne tyske Nybyggere gaa til Valg og stemme dansk. De syntes, at i et dansk Land var det ikke af Vejen at stemme sammen med den hjemlige Befolkning i Steden for at gøre os Fortræd ved at stemme imod os.

Vi vil ikke engang komme de prøjsiske Embeds- og Bestillingsmænd for nær. Naar Folk for at leve har maattet tage imod en prøjsisk Bestilling som et lille Levebrød, saa kan det ofte være haardt nok for dem at skulle møde til tyske Forsamlinger, give Navn til tyske Opraab og stemme tysk ved Valgene. Og naar vi kommer til

selve Embedsklassen, saa er det ikke alle Embedsmænd, der optræder som vore Modstandere. Maaske vilde ved det forestaaende Rigsdagsvalg en Del af Præsterne endog helst blive hjemme.

Som Modstandere, hvem vi intet kan have at gøre med, anser vi kun Medlemmerne af Fortyskningspartiet som saadant, omfattende alle dem, der arbejder paa at krænke og forfølge, at skade og ødelægge os. Med dem er der ikke noget Forlig, men kun Kamp og Krig.

Fortyskningspartiet paastaar, at der var Trang her i Nordslesvig til det Tvangsregimente, som nu har raadet hos os i nogle Aar.

Himlen skal vide, at vi har haft nok af Tryk og Tvang lige siden 1864. Det er en gruelig Humbug, naar der i den tyske Presse idelig tales om det Skaanselens, Overbærenhedens og Mildhedens Regimente, der har raadet under Overpræsidenterne Scheel-Plessen, Bitter og Steinmann. Vi har aldeles ikke haft noget at takke for, og vi skønnede ikke, da Hr. Køller kom, at det kunde blive værre, end det var.

Alligevel paastod Fortyskningspartiet, at der burde gøres noget for Tyskheden.

Før at godtgøre denne foregivne Nødvendighed, maatte Fortyskningsfolkene have nogle Bevismidler. De var lette at faa. Man behøvede kun at stille Sandheden paa Hovedet, saa havde man Grunde nok.

Det er tilstrækkelig bekendt, at Tyskeriets Foregangsmænd ikke er Slesvigere, men indvandrede fra Holsten, Hannover, Brandenburg og andre tyske Lande. Saa vendte man bare Forholdet om og sagde, at de danske Førere var fra Kongeriget. Det passer jo godt: Kryger var fra Haderslev Amt, Ahlmann fra Als, som Landdagsmand Hanssen er fra Sundved, Junggreen fra Aabenraa, Gustav Johannsen fra Angel, medens hans Efterfølger er fra Vestslesvig. Der er iblandt de 50 Mænd, som sidder i de nationale danske Foreningers Bestyrelse og Tilsynsraad, og iblandt Redaktører og Medarbejdere ved den danske Presse ikke en eneste Mand, som ikke boede her i Nordslesvig i 1864 eller er født her siden. Men naar der ikke var noget sandt at sige, maatte man jo gribe til Opspind.

Fortyskningsbevægelsen ledes af prøjsiske Embeds- og Bestillingsmænd, der dog ved Lejlighed maskerer sig som „Borgere“ — under den Buste af den gamle tyske Kejser Vilhelm, som prøjsiske Embedsmænd har faaet anbragt uden for Vor Frue Kirkes Dør i Flensborg, staar der, at den er rejst af „flenborgske Borgere“ — alle

sammen Folk, der har et prøjsisk Levebrød, som rigtignok betales af Befolkningen. For at vende Sagen om paastaar saa Fortyskningspartiet, at Forsvaret for Danskheden ledes af danske „Levebrødsmænd“, som bekendt alle sammen Privatmænd, der lever af deres borgerlige Erhverv.

I mange Aar har man idelig hørt om, at tyske Præster og Skolelærere fik Pengebelønninger fra Regeringen for at have fremmet Tyskheden. Om andre Penge, der gik lignende Veje, fik man intet bestemt at vide, men maatte gætte sig dertil. Hvad var saa mere passende for Fortyskningsmændene end at sige, at Danskheden hos os maa opretholdes ved Penge fra Kongeriget?

Tryk og Tvang og Trusler og økonomisk Krig har i mange Aar været Fortyskningens Virkemidler. Det er bekendt, at paa Ansøgninger om Tysk i Skole og Kirke har der været mange Navne paa ængstelige danske Undersaatter og andre afhængige Personer. Spioneri og Angiveri har floreret. Den danske Befolkning har levet i Utryghed, i Uro og Spænding. Saa slog Fortyskningspartiet Sandheden i Ansigtet ved at paastaa, at det var de tysksindede og de tyskvenlige Danske, der levede under den danske Agitations Tyranni og sukkede efter tysk Ro og Fred.

Fortyskningspartiet kunde søge at udrette noget paa to Maader. Enten kunde det, naturligvis holdt under Armene af Stats-Ammen, arbejde sig frem, saa godt det lod sig gøre, eller det kunde bede Staten om simpelthen at slaa dets Modstandere ned. Det forsøgte begge Maader.

For selv at udrette noget, troede Fortyskningsfolkene, at de behøvede kun at efterligne os Danske. Det skulde gaa efter Ordsproget: Den ene Abe faar den anden til at gabe.

De havde længe paastaet, at det var en ren Ulykke med alle de danske Foreninger, der gjorde alt til Politik. Saa lagde de sig selv i Selen med „Den tyske Forening for det nordlige Slesvig“, prøjsiske Kvindeforeninger („Frauenvereine“), Nybyggerforeninger, Pengeinstitutter osv Prøjsiske Dommere og andre Embedsmænd virkede for „Den tyske Forening“ og for de prøjsiske Krigerforeninger; prøjsiske Landraadinder og Amtsforstanderkoner arbejdede for den prøjsiske Kvindeforening; tyske Præster stiftede tyske Sparekasser m. m. Man gjorde ikke alene alt, hvad vi Danske havde gjort, men tillige alt det, som man falskeligt havde paaduttet os.

Hvor havde man ikke klaget over de danske politiske Møder, over det forargelige i, at der var Kvinder med! Hvor havde man

ikke søgt at gøre det latterligt, at der var fælles Kaffebord efter Møderne! Nu holdes der i Massevis „tyske Aftener“ og tyske Valgmøder, hvortil der stadig indbydes Kvinder, og hvor der stadig er Kaffebord.

Hvor havde man ikke været vred over, at Foreningen til det danske Sprogs Bevarelse hvert Aar faar nogle gode Bøger foræret fra Kongeriget til at forsyne sine Bogsamlinger med eller til Uddeling, og at der paa private Efterskoler og Folkehøjskoler gives nogle halve eller hele Fripladser til uformuende Slesvigere! Nu fik man den prøjsiske Regering til at gennemføre, at der bevilgedes nye hemmelige Penge til Fortyskningens Fremme, deriblandt 8000 Mark om Aaret til en enkelt Fortyskningsavjs — og hvem veed, hvad alle de andre Penge gaar til?

Fortysäningsmændene er lidet opfindsomme i deres Agitation. De har næppe et Slagord, som ikke er en Forvrængning af en dansk Ytring. De gaar saa vidt i latterlig Efterabelse, at for at afbøde en dansk Henviisning til det „slesvig-holstenske“ Edsbrud, saa snakker de idelig om, at vi Danske skulde være edelig forpligtede til at fremme Tyskeriet! Alt er hos dem andenhaands. Fortyskningspressen søger at naa frem ved slavisk at efterligne de danske Blade. Der er næppe den Indretning eller den Vending i den danske Presse, som Tyskerne ikke har søgt at gøre efter. Men hvad hjælper det alt sammen? Vi Danske holder os paa vor Naturs, paa Sandhedens og paa Rettens Grund. Det kan man ikke gøre os efter, naar man selv staar i Unaturens, Usandhedens og Urettens Tjeneste.

Derfor raabte Fortyskningsmændene idelig paa, at der skulde indføres et rigtigt Tvangsregimente. Og de blev bønhørte.

Følgelig skulde nu alt være lyst og godt for dem.

Nu skal Prøven sættes paa Regnestykket.

Det skal vise sig ved det forestaaende Valg, om den nord-slesvigske Befolknings Hengivenhed som en moden Frugt vil falde ned i Tyskernes Turban. Man kan vel nok tale om denne tyrkiske Hovedbeklædning, for i de senere Aar har jo Tyskere og Tyrker været saa gode Venner, at der snart ingen Forskel er at kende paa dem.

Det skal vise sig, om Udvisningerne, Tjenestedrengekrigen, Forhindringen af danske Møder, den økonomiske Krig og alle de andre lignende Midler har været rigtig kærkomne hos Nordslesvigerne, om Tvangsregimentet har vundet Befolkningens Yndest.

En Valgagitation som den, der nu udfoldes fra tysk Side, har aldrig været set her til Lands. Der er gaaet en god Del Frimærker

til alene for at frankere alle de udsendte private Indbydelser til de tyske Valgmøder, hvoraf der nu afholdes et eller to om Dagen.

Et morsomt Led i Valgagitationen er det tyske Valgopraab. Det synes at have Ærinde ogsaa til os Danske, og vi kan derfor gerne komme Tyskerne i Møde ved at lægge os dets Ord paa Hjertet.

Der siges i Valgopraabet: „Efter vor Rigsforfatning skal enhver Rigsdagsmand være Talsmand for hele det tyske Folk. Kun en rigstro Mand kan derfor være vor sande Rigsdagsmand. Kun en rigstro Mand kan i Parlamentet virke for Rigets og Folkets Vel.“

Der er en lille Tilsnigelse i disse Ord i det tyske Valgopraab. Udtrykket „det tyske Folk“ findes nemlig ikke i den paagældende Sætning i den tyske Rigsforfatning. Der staar (§ 29), at „Rigsdagens Medlemmer er Talsmænd for hele Folket og ikke bundne til Paalæg eller Anvisninger“. Det vil med andre Ord sige, at deres eget Parti, den Del af Vælgerne, som har givet dem deres Stemmer, ikke kan afkræve dem bindende Løfter og give dem Ordre, som de er forpligtede til at følge; de skal tværtimod have hele Befolkningens Tarv for Øje. En dansk Rigsdagsmand vil først og fremmest tænke paa hele den nordslesvigske Bevolknings Tarv.

Befolkningen i det tyske Rige er ikke, som det tyske Valgopraab ved en Taskenspillerkunst vil gøre den til, det samme som „det tyske Folk“. I det nuværende, ved Erobring opbyggede tyske Rige bor der ogsaa Polakker, Franskmænd og Danskere. Lad de gode rigstro Tyskere, der vil være Talsmænd for hele Befolkningen i det tyske Rige, tænke lidt ogsaa paa vor Tarv, saa skal vi nok tænke mindst lige saa meget paa Tyskernes.

Efter Valgopraabet kan kun en „rigstro“ Mand være Talsmand for Befolkningen i det tyske Rige. Hvem er „rigstro“? Den afdøde Bismarck har sagt, hvem der ikke er det. Han udelukkede først franske Elsassere og Lotringere, Polakker, Danskere, de ikke-prøjsiske Hannoveranere, Socialdemokraterne og de katolske Centrumsmænd, men „Folkepartierne“ og de tysk-frisindede var heller ikke altid „rigstro“. Alle disse Partier havde, da den nuværende tyske Rigsdag blev valgt 1898, tilsammen 249 Medlemmer, og der er i den tyske Rigsdag i alt 397 Medlemmer. Senere er der ved Udfyldningsvalg valgt et Par til, som ikke hører til de „rigstro“ Partier. De ikke-„rigstro“ har altsaa et Overtal af mindst 50 Stemmer, eller, med andre Ord, de udgør over fem Ottendedele af Rigsdagens Medlemmer, de „rigstro“ kun tre Ottendedele. Udstederne af det tyske Valgopraab har vel ikke tænkt paa disse Tal, da de flot henkastede den Sætning,

at kun en „rigstro“ Mand kunde være Talsmand for Befolkningen. Skal Nordslesvigerne efterligne ikke et Mindretal, men det store Fler-tal af det tyske Riges Vælgere, saa kan de ikke vælge nogen, der gaar omkring med Stemplet „rigstro“ paa sig.

I Valgopraabet tales til „I Krigere, der har baaret Kejserens Æresfrakke“: de skal stemme tysk. Om det er hæderligere at gaa i en Uniform end i borgerlige Klæder, maa Tyskerne om. Det tror andre Folk ikke uden videre paa. Men i hvert Fald er det vigtigere, hvorledes det Hjerte er, der dækkes af Uniformen. Det er morsomt, at de tyske Valgopraab betragter Vælgerne ikke som frie Borgere, men som forhenværende Soldater. Efter den rigtige prøjsiske Opfattelse tæller vore Smaaabørn først med, naar de har faaet et Nummer i den prøjsiske Skole, saa bliver de først til Mennesker. Og Mænd bliver de først, naar de har den prøjsiske Trøje paa med de blanke Knapper. Efter vor Mening gælder det kun, naar de har Mands Mod og Hjerte i Brystet, naar de ikke alene kan lystre og springe, men ogsaa selv danne sig en Mening, en egen Overbevisning, og naar de har Mod og Kraft til at bevare den, indtil de igen træder ud i Livet som frie Borgere.

Et enkelt Stykke af det tyske Valgopraab vil vi gerne skænke vor fulde Godkendelse. Det taler alvorlige og sande Ord: „I mere end en Menneskealder er en Del af Befolkningen i vort skønne Hjem her i Nord ved falske Foregøglinger, der ringeagter Historiens Gang, blevne holdte i en Undtagelsestilstand af politisk Uro. Dette har kun haft slemme Følger. Haarde økonomiske Tab er blevne bragte over Landet; Kummer og Sorg er blevne beskaarne mangt et Hjem; saa mange Familiers Livslykke er bleven forstyrret og tilintetgjort.“

Ja, det er sandt, i over en Menneskealder, i to Menneskealdre, har Folk, der ringeagter vor tusindaarige Fædrelandshistorie, vildført en Del af Befolkningen ved falske Foregøglinger, som om vi Slesviger, der havde det saa godt sammen med vort gamle Fædreland, tværtimod var blevne forulempede og forurettede af vore Landsmænd. Ja, store Ulykker er bragte over os som Følge af Oprør og Landsforræderi, ikke alene haarde „økonomiske“ Tab, men megen anden „Kummer og Sorg“; lige indtil den seneste Tid gælder det, at „mange Familiers Livslykke er bleven forstyrret og tilintetgjort“.

Det er fremdeles meget sandt, at vi trænger til at „blive befriede for Usikkerhedens og Bekymringens tunge Tryk“.

Saaledes lyder Fortyskningsfolkenes Ord. Men hvorledes er deres Gerninger?

De taler om „de fremmede Undersaatte, der trænger til Ro“, og tænker derved paa Optanterne og deres Børn. Man skulde da tro, at Fortyskningspartiet havde været ivrigt for at gøre Ende paa Usikkerheden ved at hjælpe Optanterne til igen at blive prøjsiske Undersaatte.

Men hvem var det, der for en halv Snes Aar siden rejste til Berlin for at bede den prøjsiske Regering om endelig ikke at gøre flere af de slesvigske Optanter til prøjsiske Undersaatte?

Endnu saa sent som i denne Maaned har der været mindet herom fra tysk Side. Den 6. Februar bragte et tysk Blad i Flensborg („Flensburger Nachrichten“) en Artikel, hvori der tales om Genoptagelse af en Del Optanter i prøjsisk Undersaatsforhold i Aarene omkring 1890, og der siges: „Da en Deputation af nordslesvigske Notabler tog til Berlin for at gøre Forestillinger mod en saadan Masseoptagelse af vitterlige Rigsfjender, fik den af den daværende Indenrigsminister det korte Svar, at disse Naturalisationer foretoges i velovervejede Statsinteresse.“ Altsaa den prøjsiske Regering vilde den Gang gøre Ende paa Usikkerheden; men de gode „Notabler“, Fortyskningspartiets Spidser, rejste til Berlin for at forhindre det. Den Gang kunde man ikke, som en anden Gang, telegrafere hjem: „Wir haben geziegt“, det er udlagt: Vi har faaet Gedekid.

Naar en agtet Mand som Bohnfeldt i Haderslev af Udvisningspolitikken blev dreven i Døden, saa har Fortyskningspartiet ikke misbilliget det. Naar hans økonomisk ødelagte Enke og Børn fik nogen Støtte hos Venner og Bekendte, og nogle af disse saa blev udsatte for Straf for ikke tilladt Pengeindsamling, saa har Fortyskningspartiet ikke udtalt sig derimod. Naar en agtet Mand som Gaardejer Finne-mann i Taarning drives fra Hus og Hjem efter i over en Menneskealder at have været prøjsisk Undersaat, ja naar endog hans Søn, der har været prøjsisk Soldat, udvises, saa jubler Fortyskningsfolkene, og de klager over, at man ikke kunde gøre det samme mod Timmermann i Skærbæk. De vil have saa mange som muligt ud af Landet. Ved deres Bosættelsesforeninger vil de indføre Øst- og Vestprøjsere, Brandenborgere, Lippe-Detmoldere og andre fremmede i Steden, hvis Befolkningen ikke vil bøje sig i aandelig Trældom under deres Svøbe. Den faar Lov til at vælge, om den vil lade sig kvæle eller slaa ihjel. Strikken eller Kniven?

Befolkningen maa jo selv vide, om den paa disse Vilkaar vil gaa med vore Modstandere.

Vor Kultur.

(I Broager den 2. Februar 1902.)

Tyskerne taler meget om deres Kultur, som om det var en Ting, de havde forud for andre Folk.

Siden Bismarck i Halvfjerdserne førte sin berygtede „Kulturkamp“ imod den katolske Kirke, er det nær ved, at Ordet Kultur paa mange Steder er kommet i Vanry og blevet tydet som en nøgtern og gold Fornægtelse af Livets højere Magter, en aandløs Underkastelse under den udvortes Vælde, et Slags Magttilbedelse.

Ulykken er, at Ordet Kultur ligesom alle andre Fremmedord savner Rod i Sproget og Tilslutning til det i Folkets Tankesæt levende Ordforraad. Det kan derfor uden større Vanskelighed ligesom skifte Tydning og Tolkning under Paavirkning af Døgnlivets Foreteelser, saa af dens virkelige Tankeindhold foreløbig tilsløres.

Man har i Dansk søgt at gengive Ordet Kultur ved „Odling“, af det gode Ord Odel, der betyder Hjemstavn, Arveje. Men det foreslaaede Udtryk er hverken kønt eller betegnende.

I særlige Betydninger er Ordet Kultur godt paa Vej til at forsvinde af det danske Sprog. Ligesom „Kultus“ er blevet afløst af Dyrkelse, Gudsdyrkelse, saaledes afløses Udtryk som Havekultur og Roekultur nu af Havedyrkning (eller Havebrug) og Roedyrkning. I den senere Tid har man mærkeligvis indført et nyt Ord, Mosekultur; det indses ikke, hvorfor man skulde foretrække det for Moseopdyrkning, Mosedyrkning eller Mosebrug.

Derimod volder det nogen Vanskelighed at blive af med Udtrykket Kultur, hvor det betyder Opdyrkning af Mennesker og Menneskesamfund, noget lignende som Civilisation, Samfundsdyrkning. Folk vilde stude, om man gengav en Kultur ved et Dyrke, en Kulturtilstand ved en Dyrketilstand.

Men hvorom alting er, saa bemærker Ordet Kultur i den almindelige Forstand Slægtens Bearbejdelse, Befolkningens Fremskridt, Samfundets Opdyrkning.

Det er da en Selvfølge, at Tyskerne er ikke ene om at have en Kultur; det har vi andre ogsaa.

Spørgsmaalet er kun, om vi Danske, særlig vi danske Slesvigere, har en egen Kultur, en selvstændig og ejendommelig Kultur, der kan staa Maal med den tyske og tage det op med denne.

Skal der her bevises noget, saa nytter ikke Talemaader, men Tal. Der skal faste og uomstødelige Kendsgerninger til, som ikke kan benægtes og ikke bortforklares. Vi vil gøre ét Forsøg paa at fremdrage saadanne Kendsgerninger.*)

Det gælder ved Samfundets ligesom ved Markens Opdyrkning om at sætte Ploven dybt i Jorden. Al Kultur begynder med det materielle og økonomiske.

En vis Maalestok for den almindelige Velstand, om end ikke nogen helt paalidelig Maalestok, giver Sparekasseindskuddene. De afgør intet for de store Formuers Vedkommende, da Pengemænd ikke sætter deres Midler i Sparekasserne. I flere Egne kan det være mere almindeligt, at Folk selv laaner deres Penge ud til Naboer og Bekendte i Steden for at bruge Sparekasser som Mellemlid. Alligevel er det næppe et Tilfælde, naar den officielle prøjsiske Statistik i Firserne (for 1883—84) oplyste, at i de tre tidligere danske Hertugdømmer henstod der i Sparekasser efter Folketallet tre Gange saa mange Penge som i de gamle prøjsiske Provinser. Den samlede Sum var 248 Millioner Mark eller henked 240 Mark for hver Indbygger. I Kongeriget er det tilsvarende Tal nu 270 Kroner for hver Indbygger. Mærkeligtvis synes Sparekasserne i Hertugdømmerne siden den Tid at have faaet langt betydeligere Indskud. For Aaret 1897 angives, stadig efter den officielle prøjsiske Statistik, Tallet til 492 Millioner eller, da Indbyggerantallet er med et rundt Tal $1\frac{1}{4}$ Million, henved 400 Mark for hver Indbygger. Velstanden er selvfølgelig ikke steget saa meget i Aarenes Løb, men Pengene finder nu mere Vej gennem Sparekasserne i Steden for at udlaanes fra Mand til Mand. Opsparingen viser sig i hvert Fald at være langt større i Hertugdømmerne end i Prøjsen.

Enhver, der har gjort Rejser i Tyskland, særlig i Prøjsen, veed, at man kan komme gennem lange Strækninger, hvor man kun med Miles Mellemrum ser Landsbyer. Det kommer for en stor Del af, at i Prøjsen henligger næsten dobbelt saa megen Jord som hos os under Herregaardene, Godserne. Der er hos os 72 Bøndergaarde, naar der kun er 46 i Prøjsen. Der gives ingen anden prøjsisk Provins, der har

*) De følgende Enkeltheder er for største Delen tagne dels af en Afhandling af Poul Sveistrup i „Sønderjyske Aarbøger“ for 1890 dels af Afhandlinger af forskellige Forfattere i Værket „Dansk Kultur i det nittende Aarhundrede“ og af den nye „Haandbog i det nordslesvigske Spørgsmaals Historie“.

saa mange Bøndergaarde (Ejendomme mellem 10 og 100 Hektarer) som Hertugdømmerne. Forholdet er hos os noget nær som i Kongeriget.

Det viser sig her som ved Sparekasseindskuddene, at Ve!standen hos os og i Kongeriget et meget ligeligere fordelt end i Prøjsen. I og for sig er Velstanden ogsaa større. Medens enhver Forsørger i Prøjsen gennemgaaende har en Aarsindtægt af 900 Mark, har enhver Dansker en Indtægt af 900 Kroner, altsaa over 1000 Mark.

I Sammenligning med Prøjsen har vi da ingen Grund til at synges: „Danmark er et lidet fattigt Land“.

Henser vi til vort Lands Hovednæringsvej Landbruget, saa viser det sig, at vi her i Hertugdømmerne, i Forhold til Folketallet, har næsten dobbelt saa mange Heste og over dobbelt saa mange Kvæghoveder som i Prøjsen. Saa siger det ikke stort, at Prøjserne har dobbelt saa mange Faar og Geder som vi. Faareavlen er hos os gaaet stærkt tilbage, da den er mindre lønnende. Uden Tvivl er der nede i Tyskland ogsaa langt flere Æsler.

Der avles i Prøjsen nogle flere Kartoffler paa en Tønde Land end hos os. Til Gengæld høster vi mere af alle Kornarter end i Prøjsen. Baade af Rug, Hvede, Byg og Havre har vi et Høstudbytte, der gennemgaaende er mellem en Femtedel og en Fjerdedel større end i Prøjsen.

Med andre Ord, baade Kvægavlen og Kornavlen staar højere hos os end i Prøjsen. Dels er vor Jord mere frugtbar — derfor lød det jo ogsaa: „Det maa vi ha“ („Dat mött wi hebben“) — dels er vor Dyrkningsmaade og Avl bedre.

Som det gaar med Landbruget i det hele, gaar det fremfor alt med Smørret. Det er bekendt, at ved Smørudstillinger — de virkelige, ikke de falske — i Hamborg, ja helt nede in Tyskland gaar ofte en Fjerdedel eller en Tredjedel af de største og bedste Præmier til det i Forhold til det store tyske Rige lille bitte Nordslesvig, for saa vidt der er Udstillere nok herfra. Ikke sjælden har næsten alle de nordslesviske Udstillere faaet Præmie.

Paa Erhvervslivets Omraade staar Nordslesvig saaledes ingenlunde tilbage for Prøjsen og Tyskland, tværtimod. De danske Slesvigere har en baade særegen og meget ærefuld Kultur.

En meget paalidelig Værdimaaler for Højden af et Folks Udvikling er Dødeligheden. Fødselshyppigheden er det ikke; i det højtudviklede Frankrig fødes som bekendt for faa Børn. Tyskerne anser sig for staaende meget over Polakkerne; men disse er mere frugtbare. Det kommer maaske af, at de er undertvungne. Fra vor

Børnelærdom veed vi jo om Israelitterne i Ægypten, at jo mere Ægypterne undertrykkede dem, des mere formerede de sig. I Nordslesvig er Fødselshyppigheden ikke stor, hvad der vistnok kommer af, at de fleste af vore nordslesvigste Landsmænd er Jordbrugere, Landmænd, og de gifter sig forholdsvis sent. Saa kommer der heller ikke saa mange Børn i hvert Ægteskab.

Af Dødeligheden i et Folk kan man drage sikre Slutninger med Hensyn til Sundhedstilstanden, og denne vil, foruden af Jordbundsforhold, Vejr og Vind, især være afhængig af Folkeoplysningen, Kulturtilstanden, især af god Ernæring, Maadehold og Renlighed. Jo ringere Kost en Befolkning faar, jo daarligere dens Boliger er, og jo mindre den holder paa god Luft og Brugen af Vand og Sæbe, jo flere vil der dø. Jo højere Befolkningen staar, des ringere vil Dødeligheden være.

I Tiaaret 1875—1884 var i hele Kongeriget Prøjsen den aarlige Dødelighedsprocent 2,72; det vil sige, der døde hvert Aar af 100 Mennesker imellem 2 og 3, nøjagtig 2,72. For Hertugdømmerne var samtidig Dødelighedsprocenten kun 2,18, for Nordslesvig endog kun imellem 1,92 (Sønderborg Amt) og 2,14 (Flensborg Amt). I Kongeriget Danmark er Dødelighedsprocenten 2,02, hvad der er lidt bedre end i Nordslesvig.

Dette vil med andre Ord sige, at naar der af samme Folketal dør fire Prøjsere, saa dør der kun tre Danskere eller Slesvigere.

Endnu bedre staar det til hos os, naar der henses til Børnedødeligheden. Denne afhænger især af, hvor god Pleje der bliver Børnene til Del. Alle Vegne dør der langt flere uægte Børn end ægtefødte Børn; det er fordi Forældrene passer bedre paa dem. I Aaret 1875 døde i hele Prøjsen af 100 Pattebørn, indtil 1 Aars-Alderen, 51; for de nordslesvigske Amter var Gennemsnitstallet 29. Det næste Aar, 1876, døde der i Prøjsen af 100 Pattebørn 48, i Nordslesvig 27. Naar der altsaa i Prøjsen af samme Antal dør fem Pattebørn, saa dør der hos os ikke engang tre.

Baade med Hensyn til Dødeligheden i det hele og Børnedødeligheden i Særdeleshed staar Nordslesvig højere end Holsten. Men Hertugdømmerne staar alle højt over Prøjsen.

Et endnu mere slaaende Bevis for de tidligere dankse Hertugdømmers Kulturtrin er det, at det i Firserne ved Rekrutprøverne viste sig, at der i Prøjsen var ti Gange saa mange bogstavukyndige (Analfabeter) som i Hertugdømmerne. De stakkels vankundige Hertugdømmer, der havde sukket under den danske Misregering, de var

langt mere fremskredne i Kultur end selve det pædagogisk saa højtstaaende Prøjsen.

Desværre har Nordslesvig i den sidste Menneskealder ikke i Folkeoplysning kunnet naa frem sammen med Kongeriget. Det er især Folkehøjskolerne og Tidsskrifterne samt anden Folkelæsning, der kappes om at føre Danmarks Befolkning frem i Kultur. Det lyder som en Fabel, at et i Danmark udgivet Ugeblad, „Illustreret Familiejournal“, er det mest udbredte Billedblad i hele Evropa, idet det har 250,000 Abonnenter. Det populærvidenskabelige Tidsskrift „Frem“ udkommer i et Oplag af over 100,000 Eksemplarer. Der er næppe Mage hertil paa noget andet Sprog. De mest udbredte københavnske Dagblade „Nationaltidende“, „Politiken“ og „Socialdemokraten“ har samme Oplag som adskillige Verdensblade. Statens Skolevæsen staaer i Danmark i Henseende til ydre Midler ikke netop over andre Lande; men hele den danske Opdragelse har i Forhold til den tyske praktiske Pædagogik et stort Fortrin i den stærkt gennemførte Frivillighed og Karakterudvikling. Hvorfor er Engelskmændene Verdens dygtigste Folk? Ikke mindst fordi de opdrages i Frihed. I denne Retning ligner Danmark England. I det danske Folk har Oplysningens Frivillighed sat sin smukkeste Blomst i Folkehøjskolen, der er bleven et Mønster for Verden. Endog Tyskerne indretter nu trindt omkring „Folkehøjskolekursus“ („Volkshochschulkurse“). Naar de selv efterligner den danske Folkeoplysning, saa skal de ikke forarge sig over, at Nordslesvigerne, der har nærmere til Kilden, søger at faa Gavn af den.

Vi er her i Nordslesvig over for Kongeriget endnu langt tilbage i almindelige Oplysningsbestræbelser. Det er derfor, vi har Sprogforeningen og Skoleforeningen saa haardt nødig. Naar Befolkningen her nogenlunde skal vinde frem med vore kongerigske Folkefæller i Fremskridt og Udvikling, saa maa vi gribe efter ethvert Hjælpe-middel til at holde det aandelige Fællesskab ved lige.

Om et Folks Opdyrkning gælder det samme som om et Menneskes Aandsudvikling: vis mig din Tro af dine Gerninger. En Kultur sætter sin bedste Frugt i Karakterudviklingen.

Tallene for Brændevinsforbruget er smaa hos os i Sammenligning med adskillige gammelpøjsiske Provinser. Ogsaa Tallet paa de uægte Børn, der for Resten ikke afgiver noget sikkert Vidnesbyrd om Sædelighedstilstanden, er forholdsviis ringe, og det er mindre i Slesvig end i Holsten. Det paavirktes stærkt af særlige Forhold. Saaledes er Tallet meget større i de Byer, der har pøjsisk

Garnison. Inden Byen Haderslev fik Garnison, udgjorde de uægtefødte Børn 8 Procent; nu er Tallet steget til 13. Samtidig er i Aabenraa efter Garnisonens Flytning til Haderslev Procenten af de uægte Børn sunken fra 10 til 6.

En meget paalidelig Maalestok for den sædelige Tilstand i et Folk er de Domfældelser, der finder Sted mellem Aar og Dag. Naar man tænker paa, hvor mange Nordslesvigere der dømmes i politiske Sager — undertiden er vi jo nær ved at tro, at vi snart bliver straffede Personer alle sammen —, saa kunde man mene, at vi vilde staa os daarligt ved en Sammenligning med Prøjsen. Det viser sig da ogsaa, at for Vold og Trusel imod Embedsmænd og for Forseelser mod den prøjsiske Værnepligt er Antallet af Domfældelser forholdsvis højere for Hertugdømmerne end for Prøjsen. Det ser man af en Statistik over Domfældelser i Tiaaret 1882—91. Derimod er Antallet af alle andre Forseelser og Forbrydelser ringere i Hertugdømmerne end i Prøjsen. Naar der forekom 111 Domfældelser i Prøjsen, faldt der kun 78 paa Hertugdømmerne. Der sværges i Prøjsen 3 Gange saa mange falske Eder som hos os; der paadømmes henved dobbelt saa mange Fornærmelser, henved dobbelt saa mange Legemsbeskædigelser, 2—3 Gange saa mange Mord og Drab, dobbelt saa mange Tilfælde af Hæleri; i Prøjsen forekommer der over halvt saa mange Tyverier flere end hos os. Alle disse Gerninger synes altsaa ikke særlig at ligge for vore Folk.

For Aaret 1885 var Antallet af Domfældelser 104,2 i Prøjsen og 61,5 i Hertugdømmerne for hver 10,000 Mennesker over 12 Aar. Og saa maa man endda huske paa, at en Tredjedel af dem, der domfældes ved Flensborg Landsret, er indvandrede Tyskere. Holder vi os til Landets indfødte Beboere, domfældes der ikke halvt saa mange i Hertugdømmerne som i Prøjsen.

I Kongeriget er Antallet af Domfældelser endnu langt mindre. Der afsiges ved de danske Domstole hvert Aar Straffedomme over 3000 Mænd og 1000 Kvinder, i alt 4000 af henved halvtredje Million Mennesker. Det vil med andre Ord sige, at naar der straffes over 100 Mennesker i Prøjsen, saa straffes der i Hertugdømmerne forholdsvis ikke 60 og i Kongeriget ikke 20.

Naturligvis er Folk i Kongeriget ikke saa meget bedre end Indbyggerne i Hertugdømmerne. Men Straffeplejen er ikke saa streng. Mange Smaaforseelser hengaar ustraffede. I Danmark anser man det ikke for en stor Lykke at faa saa mange Mennesker som muligt straffet. Der forekommer ellers vistnok nogenlunde det samme Antal

Forbrydelser og Forseelser i Kongeriget som hos os, det vil sige halvt saa mange som i Prøjsen.

Vor Kultur viser sig altsaa i Forhold til den prøjsiske paa den Maade, at vi har flere Penge i Sparekasserne, vi har en ligeligere Fordeling af Ejendommen, vi faar bedre Udbytte af vor Jord og bedre Smør af vore Køer. Vi lever længere end Prøjserne og har mere Udsigt end disse til at beholde vore Børn i Live. Hos os stjæles, hæles, røves og myrdes der ikke halvt saa meget som i Prøjsen, hvor de derimod sværger tre Gange saa mange falske Eder.

Naar det stiller sig saaledes, kan vi godt være bekendt at blive ved vor egen Kultur, vort eget danske Aandsliv. Vi bliver ikke bedre ved at gøre os til Tyskere.

Vort Arbejde.

(I Nybøl den 19. Januar 1902).

Jo mere vi har en Følelse af Tidens Alvor og Stillingens Vanskelighed for den danske Befolkning, jo mere maa vi løse vor Forpligtelse til at optage Arbejdet over hele Linjen.

Af vore Modstandere er der paastaet, at vi Danske ikke har andet for Øje end at udfolde en gold politisk Agitation.

Det vilde være en Straald, der snart maatte slukkes.

Skal vi hævde og styrke vor Stilling med Udsigt til at kunne gøre det i en lang Fremtid, saa maa der et mangesidigt Arbejde til.

Først maa vi søge at skaffe den danske Befolkning fast Bund under Fødderne i et sikkert materielt Grundlag.

Det er en Mands første Pligt at sørge økonomisk for sig og sine, at arbejde for det daglige Brød.

Den samme Pligt gælder i Samfundet. For saa vidt har Socialdemokraterne Ret i — skønt det ikke lyder smukt —, at „Mavespørgsmaalet“ er det vigtigste.

Den tyske Partifører Eugen Richter har regnet ud, at naar man i Prøjsen lægger alle rige og fattige Folks Indtægter sammen og deler Summen i lige store Parter, saa faar hver Forsørger i hele Landet en aarlig Indtægt af 900 Rigsmark. For Danmarks Vedkommende, hvor Velstanden er noget større, har Professor Ellinger gjort den Beregning, at enhver Forsørger gennemgaaende har en Aarsindtægt af 900 Kroner eller over 1000 tyske Rigsmark. Her i Slesvig vil det noget nær være som i Kongeriget. I København har enhver Forsørger i Gennemsnit en aarlig Indtægt af 1300 Kroner.

Danmark er ogsaa heldigere stillet, for saa vidt Formuen er ligeligere fordelt end i de fleste andre Lande. Der er færre store Formuer og mindre Armod. Saaledes er Forholdet ogsaa hos os. Det nærmer sig mere til den af Grundtvig opstillede Regel, at

Da har i Velstand vi drevet det vidt,
naar faa har for meget, og færre for lidt.

Arbejdet for det økonomiske og materielle maa gaa nedefra og opad. Det gælder om først at sørge for dem, der har for lidt.

Der var for nogle Aar siden Tale om at oprette en stor fælles Understøttelsesforening for Nordslesvig. Men der blev da indvendt, at der glædeligvis i det hele ikke er megen virkelig Nød og Fattigdom iblandt os. Ogsaa den ubemidlede Befolkning lever i nogenlunde tilfredsstillende Kaar.

Naar man ved Sommertid fra Flensborg tager ud om Søndagen med de smaa Dampbaade, der sejler til de nærmeste Punkter ved Havnen og Fjorden, saa ser man dem opfyldte af Arbejdere med deres Familier. Alle er meget velklædte. De har Raad til den Søndagsfornøjelse at sejle ud og drikke deres Eftermiddagskaffe paa et Forlystelsessted og saa gøre en Skovtur med det samme.

Arbejderne kan ogsaa have det hyggeligt inden Døre. Der er mange lykkelige Arbejderhjem. Man hører, at naar Manden om Aftenen er kommen hjem fra Arbejde og Børnene efter Aftensmaden er puttede i Seng, saa faar han en Forfriskning, tænder sin Pibe og sætter sig i Sofaen, og hans Kone læser for ham af Blade og Bøger.

Skønt adskillige mere velstaaende vil undre sig over det, saa er det sikkert, at mange nøjsomme og sparsommelige Folk, der ikke har mere at leve af end tre Mark eller halvtredje om Dagen, kan føre et tilfreds og lykkeligt Liv.

Paa Landet hører man vistnok de færreste Klager fra Husmandsklassen, der har noget bedre Kaar end de almindelige Arbejdsmænd. Der er Landsbyer, hvor alle Husmænd, skønt de kun har Land til en Ko, tilsyneladende alle er ret velstaaende. I Sundved og paa Als ser man stadig pyntelige Smaahuse; foran er der en smuk Strimmel Have, og i Vinduerne ses Urtepotter med et Flor af Blomster paa Baggrund af skinnende rene Gardiner.

Naar Smaafolk kan slaa sig saa godt igennem, saa skulde man tro, det maatte være lettere for de mere bemidlede. Men der høres langt flere Klager fra Gaardmændene end fra Husmændene.

Det er sandt, at Driftsomkostninger, Arbejdsløn og andre Udgifter er stegne meget i den sidste Menneskealder, og at der derfor skal større Indtægter til nu end i tidligere Tid, da man kunde lade staa til. Men Indtægterne er jo ogsaa voksede stærkt. For 20—30 Aar siden fik en Gaardmandskone stor Ros, naar det lykkedes hende at faa 80 Pund Smør af en Ko Aaret rundt. Men i vore Dage er det ikke helt usædvanligt, at en god Ko kan give 4—500 Pund Smør om Aaret.

Landbruget maa følge med i Udviklingen. Selvfølgelig skal man ikke gøre sig til Prøveklud for enhver Flyvetanke eller eksperimenterere med alt muligt nyt; men Fremgang maa der til i al Besindighed.

Med Borgerne i Byerne gaar det paa samme Maade. En Købmand kan ikke længere blive siddende i en Fedtebutik og vente, at Folk skal løbe ham paa Døren for at faa jævnt gode Varer. Dertil er Kapløbet for stærkt. Man hører undertiden Klager over, at danske Folk ofte fortrinsvis gaar til Tyskere og gør deres Indkøb. Saa kommer det vel af, at den indvandrede tyske Købmand og Haandværker bringer noget nyt. Megen Smag fører han derimod sjælden med. Der kan ikke være Tvivl om, at naar vor hjemlige Haandværkerstand og Købmandsklasse er lige saa driftig som den indvandrede, saa bliver Befolkningen lige saa gerne hos sine egne.

Alle maa følge med Tiden. Vil Befolkningen hævde sin økonomiske Stilling, saa maa den gaa frem i Udvikling, Oplysning, Kultur.

De Hindringer, der staar imod en lykkelig Samfundsudvikling, maa overvindes.

En gammeldags samfundsfjendtlig Lyde forsvinder mere og mere. Det er Pengepugeri, den hensynsløse Skraben sammen af Mønt for at have noget paa Kistebunden. Men denne Last er ofte slaaet om i sin Modsætning, en meningsløs Flothed, Lyst til i det ydre at hæve sig over sine Kaar, at overbyde sine Standsfæller, af Forfængelighed at vise en Ødselhed, man slet ikke har Raad til. Det er ikke saa meget de virkelige peisonlige Fornødenheder, som er stegne. Selv om mange Folk holder af god Mad og Drikke, saa er det dog en stor Sjældenhed, at nogen spiser sig til Tiggerstaven. Folk gør store Udgifter ikke for at gavne og glæde sig selv, men for at tage sig ud over for andre. De forstaar ikke, at forstandig Nøjsomhed er en Pryd for ethvert Hus.

Tidligere hørte man om ikke faa Sogne, at Kortspillet lagde mangen Mand øde. Klør Knægt kan være en slem Herre. Det er bedrøveligt at se et hulkindet, gustent Ansigt, der ikke kan oplives af andet end Udsigten til Pengevinding i Spil. Nu er det dog sjældent, man hører, at nogen spiller sig fra Hus og Hjem. Men selv om man synes, at Spillelasten er sjælden, og selv om man ikke har noget imod, at Folk i en ledig Stund faar sig et Slag Kort, saa kan man vel nok mene, at en daglig flere Timers Sysselsættelse med Kortspil er et Tegn paa, at Folk ikke har noget bedre at bruge deres Tid til.

Uden Tvivl tør man paastaa, at i den danske Befolkning er ogsaa Drikkeriet i Aftagende. Den ligefremme Drukkenskab som personlig nedbrydende Last modvirkes af Afholdsforeningerne, men de naar kun til en begrænset Kreds. De fleste vil vel mene, at Afholdsmændene, hvor megen Gavn de end kan gøre, dog i det hele spænder Buen for højt. Selv om man ikke drikker Øl eller Toddy, kunde man jo gerne unde andre et lille Glas i al Skikkelighed, naar det ikke overdrives. Desværre forekommer der endnu Tilfælde af, at Drikkeriet ødelægger en Mands Liv og et Hjemms Lykke. Her er endnu en Samfundsopgave at løse.

For en Del Aar tilbage ivrede en enkelt kirkelig Retning stærkt imod Dans. Det var vel nærmest en Genklang af Kampen i de store Byer mod de offentlige Danseboder. Men Forlystelsessygen kan være slem nok ogsaa hos os og kan frent træde i mange Former, saa den ikke nøjes med at sluges Folks Penge, men desuden optager deres Sind saa stærkt, at de ikke faar Fred og Ro til noget som helst. Saa er den en Samfundsfjende.

Det nytter ikke meget at prædike imod Ødselhed, Spil, Drik og Forlystelsessyge, naar man ikke kan byde Folk noget til Gengæld. Man maa have noget andet og bedre at give dem.

Her kommer saa vore danske Møder og Foreninger; de skal tilbyde noget bedre.

Tyske Aviser har søgt at gøre Nar af, at vi indbyder Kvinder til vore Valgmøder. Tyskerne siger, at det er for at hverve Kvinderne til Virksomhed ved Valgene. Der er i det engelske Parlament i hvert Parti et Medlem, som paatager sig at sørge for, at Partifællerne møder ved vigtige Afstemninger og Afgørelser. Han kaldes Indpisker. Tyskerne tror, at vi nu vil hverve Konerne til Indpiskere, at de skal drive deres Mænd hen og stemme dansk. Aa, det behøves vel ikke.

Men vi vil altid gerne have Kvinderne med til vore Sammenkomster. Det giver saadan en god hjemlig Tone og Hygge i Fællesskabet. Da et Selskab Bøhmere var paa Askov Folkehøjskole sidste Sommer, ytrede de deres Beundring over den tiltalende naturlige og utvungne Maade, hvorpaa unge Mænd og unge Piger kunde omgaas, uden at nogen som helst Ulempe sporedes derved. De unge har nemlig der noget godt at være fælles om. Vi vil i vore Møder og Foreninger ogsaa gerne samles om noget godt, baade Mænd og Kvinder.

Tyske Aviser har søgt at sige Vittigheder, fordi der efter Foredragene paa vore Møder sædvanlig holdes fælles Kaffe bord. De haaner et Drikkelag, hvor Deltagerne ofte nøjes med en Kop Kaffe

eller Te. De forstaar maaske ikke, at det kan være hyggeligt at tilbringe et Par Timer med Tale og Sang, ogsaa naar der ikke er Overflod paa andre flydende Varer.

Det fælles Aftensbord plejer jo at koste 60 Penning. Det er ikke nogen viddreven Overdaadighed. Nøjsomheden tager ikke nogen stor Skade, om Folk engang imellem er med til den Flothed.

Vi ser ved Fællesspisningen ogsaa Smaakaarsfolk og Arbejdere. Der er Lighed for alle. Skulde en Arbejder og hans Kone tillade sig den Luksus et Par Gange om Aaret at tage Del i saadant et Maaltid, saa bliver de ikke fattige for det, og vi glæder os over at have haft dem med.

Nogle af vore Modstandere foregiver at tro, at alle vore Møder, ikke alene de politiske, men Forsamlinger om økonomiske Anliggender, om folkelige og kristelige Spørgsmaal, skal tjene Politikken. De tager fejl. Vi kunde da slide os op i Politik og udhule vor Stilling. Nej, det vi vil, er at vække al god Aandstrang, give Tilskyndelser til alle gode Fremskridt, til al gavnlig Udvikling.

Af vore store nationale Foreninger skal kun Vælgerforeningen virke politisk. Den skal hjælpe den indfødte fribaarne Befolkning til saa vidt muligt at give sin sande Stemning til Kende trods de prøjsiske Embeds- og Bestillingsmænds, Indvandreneres og de afhængiges store Skarer. Sprogforeningen skal sprede boglig Oplysning og hævde Folkets aartusindgamle Modersmaal en Stilling som Kultursprog trods alle Tvangsregimentets Forsøg paa at udrydde det. Skoleforeningen skal betrygge Ungdommen mod den aandelige Vanrøgt, den Fordummelse og Nedgang, der vilde blive en Følge af, at den mistede al Oplæring paa Modersmaalet.

Men hertil kommer de mange andre Foreninger og Sammenlutninger, som sigter til at hæve Beboerne økonomisk og materielt eller paa forskellige aandelige Omraader, Landbrugsforeninger, Biavlforeninger, Foredragsforeninger osv. Det var en Skam, om Nord-slesvigs Befolkning skulde frivilligt give sig ind under fremmed Formynderskab i sine egne Anliggender, skulde gøre sig selv umyndig, skulde henstille sig selv som evneløs, som uduelig til at varetage sin egen Tarv, som trængende til at gaa i fremmedes Ledebaand. Nej, det er os selv, der skal gøre Arbejdet, os selv, der skal have Ledelsen, os selv, der skal bestemme Retningen, os selv, der skal naa Maalet.

Den jævreste Arbejder og Tjenestekarl er os velkommen i det fælles Arbejde. Enhver, der virker med Lyst og Iver i sin daglige Gerning, han er med til at bygge vort aandelige Samfundshus; det

er enhver, der dyrker sin Jord, bygger sit Hjem, værner sin Familie, oplærer sine Børn, hævder vort Sprog, forsvarer vort Aandsliv og styrker Tilliden til vor Sag.

Alle har vi Brug for. Alle bør stræbe frem.

Saa vil mangan en velstaaende Arbejdsmand kunne naa at faa sig et eget Hus; mangan Husmandssøn vil kunne komme til at eje en lille Gaard; Gaardmændene vil kunne faa Evne til at købe ogsaa de større Gaarde. Naar ingen Udvandring sker, vil Landbostanden yde et Overskud af Ungdom, der drager ind til Byerne og som Haandværkere og Købmand, Læger og Sagførere søger at holde Stand imod den Flod, der strømmer ind sønderfra.

Er vor Befolkning den mest oplyste, den mest fremmelige, den mest duelige, den mest virksomme, saa skal den ogsaa faa Overtaget, saa sandt det er mindst lige saa let for Landets egne Børn at holde Stillingen i Hjemmet, som det er for Indvandrere at erobre den fra dem.

Bliver vor Befolkning saa selvstændig og saa moden, at den aldrig bøjer af for de fremmedes Trusler og Løkkemidler, saa udviklet og saa fast i sig selv, at den kan bevare hele sin Ungdom mod al den Forgiftning, den udsættes for, saa kan Modstanderne gøre, hvad de har Lyst, saa vinder de dog ikke Sejer over dem, der staar i deres Fædres Hjemstavn under Sandhedens og Retfærdighedens Fane.

•

Vor Fortid.

(I Fjelstrup den 27. Februar 1902.)

Fra vore Modstandere kan man høre den Indvending mod vore Valgmøder, at vi næsten ikke taler om det tyske Riges indre Sager, om Enkeltheder i Lovgivningen og lignende Ting. De glemmer, at der altid tilstedes Forespørgsler om almene Anliggender, saa enhver jo kunde bringe slige Emner paa Tale, naar der var Trang til det.

I den tyske Presse har man ogsaa undret sig over, at der altid er fuldt Hus ved vore Møder, skønt vi næsten kun taler om uvedkommende kedsommelige Ting. Det lader til, vi er ikke Tyskerne krasse nok. Det er sandt, at vi afholder os fra at skaffe Oplivelse ved personlige Angreb paa Modstandere. Vi mener nemlig, at hvis vi fik Folk til at tro, at Personerne paa vor Side var Engle, og at Modstanderne var meget ufuldkomne Mennesker, saa vilde lidet være vundet, naar man saa til Gengæld sluttede, at den Sag, der kunde opretholdes af daarlige Redskaber, maatte være bedre end den, der kun kunde forsvares af Engle.

Modstanderne forstaar ikke vort Standpunkt. Vi er ikke et politisk Parti som andre, der vil vinde en øjeblikkelig Fordel og vil leve fra Haanden i Munden, da det altid kan søge nye Tropper, naar de gamle falder fra. Nej, de øjeblikkelige Spørgsmaal er ikke af afgørende Betydning for os. Vi maa altid holde paa en fast Stok af Tilhængere om en stor Sag. Vi er mindre et politisk end et folkeligt Parti eller rettere en hel Befolkning.

Hos os gælder det til enhver Tid om Grundsætninger og om en fast Stilling, om det, der har blivende Værd, om fælles Livssyn ud over det rent partipolitiske, fælles Livsværdier, fælles Livsindhold, fælles Livsgrund.

Det almindelige Grundlag for vort Folkeliv finder vi i Historien. Naar vi stoler paa at vinde Ungdommen, saa er det, fordi vi kan vise dem hen til Fortiden. I et Eventyr fortælles, at en ung Mand, der vilde ud for at vinde Livslykken, først gik til sin Moders Gravhøj for at tale med hendes Aand og faa dens Velsignelse og Vej-

ledning. Intet fæster sig i vor Ungdoms Sind som Indtryk af Fædrelandets Historie, thi Folkets Aand taler derigennem.

En Dag i sidste Efteraar (den 14. November 1901) holdt den nye prøjsiske Overpræsident i Slesvig, Friherre Wilmowski, en Tale i Rensborg, hvori han mindede om en gammel Port der i Byen, som indtil først i afvigte Hundredaar (1806) bar den Indskrift paa Latin: Ejderen er det romerske (tyske) Riges Grænse (Eidora terminus imperii Romani). Men nu, sagde den prøjsiske Overpræsident med Stolthed, nu er Grænsen flyttet til den blinkende Kongeaa. Det mente Hans Excellence at alle skulde glæde sig over!

Hr. Wilmowski har her draget en god Skillelinje mellem den gamle Danskhed og den nye prøjsiske Tyskhed:

Danskheden er Trofasthed mod Landets Fortid gennem tusinde Aar; det er Forsvaret for vort eget.

Prøjseri er Jubel over, at en fremmed Magt er trængt ind i vort Land og har undertvunget det; det er Kampen for det fremmede.

Ja, I Slesvigere, nu kan I jo selv vælge.

Vort Lands Historie vidner om, at Sønderjylland altid har været et dansk Land, at vi alle sammen er et Led af det danske Folk.

Tyskerne har travlt med at fortælle vor Ungdom, at da Angelsakserne for 14—15 Hundrede Aar siden, 449, drog til Bretland, da var det fra vor Landsdel, Anglerne udvandrede; Indbyggerne i det sønderjyske Landskab Angel, Angelboerne, er en Rest af dem. Det med Angelboerne som tysk Stamme har intet paa sig, for de har tidligere alle talt Dansk. Desuden er næsten alle nyere Historikere enige om, at de gamle Angler, der drog over Vesterhavet, kom nede fra Tyskland. Men selv om de var komne her fra Sønderjylland, og selv om de i saa Fald ikke var en dansk Stamme, men enten en Mellemting mellem Danskere og Tyskere eller hele Tyskere, hvad vilde det saa sige, at de havde boet her, naar de var rejst bort med deres Pakkenelliker, rejst frivillig bort, rejst bort alle sammen, saa der nu ikke findes Spor tilbage af dem, ikke saa meget som et Stedsnavn? Det vilde jo saa være aldeles ligegyldigt.

Hovedsagen er, at alle virkelig paalidelige Minder om vor Oldtid peger mod Nord: alle Oldsager, der findes i hele Sønderjylland, er danske; alle Runestene, der er fundne nede ved Danevirke, er danske; alle gamle Stedsnavne lige ned til Slien, Egernførde Fjord og Ejderen er danske. Der er i hele Angel ikke en Landsby, ikke en Gaard og ikke et Hus, uden at det gamle Navn er dansk.

Rejs ned til Byen Slesvig. Se paa den gamle Domkirke. Over Hoveddøren er der en halvrund Stenplade med et ældgammelt udhugget Billede. Midt i Billedet staar Kristus mellem Domkirkens to Værnehelgener, Apostelen Peder og Sankt Lavrentius. Frelseren overgiver Kirkens Nøgle til den hellige Peder og modtager en Skriftulle af Sankt Lavrentius. Domkirkens Bygherre, en Mand med Krone paa Hovedet, rækker en Model af Kirken, med to Taarne, op imod Frelseren. Det menes at være Kong Knud den Store eller Knud den Hellige. Det er det ældste danske Kongebillede, der gives. Vi Danske maa rejse ned til Slesvig for at se den ældste Afbildning af en af vore danske Konger. Og hvad staar der paa Skriftrullen, Stenbaandet? En tysk Videnskabsmand, Professor Haupt, har for et Par Aar siden tydet Indskriften. Der staar paa Latin:

„Uddriv du mig Tyskeren, Verdens Tyran, og kald de Folk tilbage, der dyrker Sankt Peder i Ærefrygt.“

(Tu mihi Germanum fundi depelle tyrannum
et revoca gentes Petrum pietate colentes.)

Det tyske Ærkebispedømme i Bremen havde i Midalderen en Tid lang tilranet sig Magten over Slesvig Stiftskirke; men det danske Ærkebispedømme i Lund havde atter faaet Herredømmet.

Det staar der altsaa paa vor Landsdels ældste Hovedbygning, at i gamle Dage lød Kristi Befaling om at bortjage de tyske Tyranner og at kalde tilbage de Danske, der dyrker Gud i Ærefrygt.

Stenbaandet paa Kirkedøren i Slesvig fører det samme Vidnesbyrd fra Midalderen som de Runestene fra Oldtiden, der er fundne uden for Byen; alle deres Indskrifter er affattede paa Dansk: vi staar her paa gammel dansk Jord. Lad en vanartet Slægt i Nutiden juble over Landsforræderi og falde de fremmede til Fode. Det gaar her, som saa ofte sagt, efter Bibelens Ord: Hvor Børnene tier, skal Stenene tale.

Uden for Slesvig ved en Vig af Slien omslutter en vældig Halvkredsvold den Plads, hvor det gamle danske Hedeby laa. Et Stykke derfra er paa begge Sider af Oksevejen, den gamle Adelvej fra Viborg til Hamborg, Levninger af Tyra Danebods Virke; Vejaabningen hed i gamle Dage Karlegat, Mændenes Port. Andre Steder her ved Danevirke finder man stærke Murlevninger fra Valdemarsmuren, der minder om Valdemar den Stores og Aksel Hvides, Biskop Absalons, Storværker. Mellem Hovedvolden og Hedeby ligger Margretevolden, opkaldt efter Dronning Margrete Fredkulla, den svenske Konge Inges Datter, der 1101 ved de nordiske Kongers Fredsmøde i Kongs-

helle som den unge Fredspige var givet den norske Konge Magnus Barfod til Ægte, efter hvis Død hun blev gift med Kong Niels af Danmark.

Danmarks første Navne fra Oldtid og Midalder mødes nede ved Danevirke. Og de to Dronningnavne giver os endnu vort Løsen i Nutiden. Tyra Danebod har sit Navn af, at hun vilde bøde paa Danmark, forsvare vort Land og vort Folk; Margrete Fredkulla vilde værne om Freden.

Forsvar og Fred, det er det, vi vil.

Men i Slien tæt inde ved Slesvig ser vi Maageøen; her laa i gamle Dage Juriansborg, hvor Brodermorderen Hertug Abel boede. Ja, desværre, vor Landsdel har ogsaa kendt Brodermordere, Forrædere, der gaar i Ledtog med udenlandske Fjender mod deres egne Brødre.

Men Landsforræderi har jo altid skullet besmykkes. Da den danske Konges Landfoged paa Sild Uve Jens Lornsen i 1830 begyndte at prædike Løsning af Slesvigs Forbindelse med Kongeriget, og Flensborgeren Professor Kr. Paulsen i Kiel imødegik ham med Historiens Vidnesbyrd om, at Sønderjylland var et dansk Land, turde Uve Lornsen ikke modsige ham, men afviste hans Indvending med de Ord: „Gamle historiske Forhold kommer os ikke ved.“ Men da senere den danske Konges Embedsmænd og en Flok Advokater i Holsten og Sydslesvig samt et Par forræderske Prinser lavede Oprør, skulde der pyntes paa Edsbruddet og Forræderiet, og saa brugte man et af en gammel historisk Skrammelkiste fremhentet Ord „Up ewig ungedeelt“. Med dette Udtryk skulde Samvittigheden dysses i Rø; med det vilde man vaske de brudte Eder af sine Fingre.

Blandt de „slesvig-holstenske“ Kampmidler var ogsaa en Henvisning til et Dokument fra 1326 (Constitutio Valdemariana), hvori der skal staa, at Danmark og Sønderjylland ikke maatte forenes under een Hersker. Det var et Dokument, som Grev Gert lod den unge Hertug Valdemar af Sønderjylland underskrive, da han for en kort Tid gjorde ham til Konge. Dokumentet er forsvundet, og den nævnte Bestemmelse findes ikke i den gamle Afskrift deraf. Men selv om den var ægte, faldt den jo bort, da senere Hertugtitlen og Kongeværdigheden forenedes i en og samme Person.

I Aaret 1375 uddøde Abels Efterkommere, der som Kongens Lensmænd havde været Hertuger i Sønderjylland og til sidst boet paa Gottorp. Den sidste af dem var Hertug Valdemars Søn Henrik. De holstenske Grever, der var i Slægt med dem, gjorde Krav paa

at arve Landet. Dronning Margrete maatte 1386 paa sin Søn Kong Olavs Vegne give Sønderjylland som dansk Len til den holstenske Greve Gerhard. Da Greverne i Holsten idelig udstykkede deres Land mellem sig, hvad der var tilladt efter tysk Lensskik, men selvfølgelig til Skade for Indbyggerne, som udsugedes af de mange Herrer, saa forlangte Margrete, overensstemmende med dansk Lensskik, at Lenet ikke maatte deles, saa at Sønderjylland skulde blive tilsammen udelt. Paa Danehoffet i Nyborg (1386) gik Grev Gerhard ind paa dette Vilkaar. En Udstykning af Landet maatte ikke finde Sted.

Den holstenske Greveæt sad inde med Sønderjylland i 73 Aar. Den sidste Mand af Slægten var Hertug Adolf. Da hans Søstersøn Kristian af Oldenburg 1448 blev Konge af Danmark, havde Adolf taget det Løfte af ham, at han ikke ogsaa skulde være Hertug i Slesvig; men det er sandsynligt, at Adolf har givet Kongen denne Forskrivning tilbage. I hvert Fald var der senere slet ikke Tale herom. Efter Adolfs Død blev Kong Kristian valgt til Hertug i Slesvig og Greve i Holsten.

Da Kristian den Første 1448 var bleven dansk Konge, havde han i Haderslev (den 1. September 1448) maattet underskrive en Haandfæstning, hvis vigtigste Forskrifter var følgende: 1) Hver Gang Tronen bliver ledig, skal en ny Konge tages ved Valg. 2) Embedsmænd skal være fødte i Landet, ingen udenlandske Herrer maa komme ind i Riget uden Rigsraadets Samtykke (i tidligere Haandfæstninger var de enkelte Landsdele holdte hver for sig, saa at Embedsbesættelser og Forflyttelser skulde blive inden for den enkelte Landsdel). 3) Kongen maa ikke føre Krig eller paalægge Skat uden Rigsraadets Samtykke. 4) Kongens Børn har ikke Arveret til rørligt eller urørligt Gods i Riget; med andre Ord, Landet maatte ikke udstykkes, men skulde holdes sammen udelt.

Efter Hertug Adolfs Død 1459 havde Sønderjylland uden videre kunnet inddrages i Kongeriget som et forfaldent Len; men Kong Kristian vilde gerne have det tyske Holsten med, og saa gik han ind paa at lade sig vælge til Hertug i Slesvig og Greve i Holsten. Dette skete i Ribe (den 2. Marts 1460). Kongen indgik en Haandfæstning, der i Hovedsagen indeholdt de samme Forskrifter som Haandfæstningen i Haderslev, nemlig: 1) Hver Gang en Hersker dør, skal en ny Hersker tages ved Valg. 2) Embedsmændene skal være fødte i Landet. 3) Der maa ikke føres Krig og paalægges Skatter uden Stændernes Samtykke. 4) Lenet maa ikke deles mellem Sønnerne,

Arven maa ikke udstykkes; Landene skal blive evig tilsammen udelt („up ewig ungedeelt“).

Om Sønderyjllands Tilbagevenden til Riget udbryder en Krønike, der paa den Tid blev skrevet i Ejdersted: „Da sandedes det gamle Ord, som man ofte hører gamle Folk bruge: den Dag skal oprinde, da Gottorp og Hertugdømmet uden Sværds slag kommer tilbage under Kronen.“ Medens man altsaa i Sønderyjlland, selv saa langt imod Syd som nede i Ejdersted, glædede sig over, at det tvivlsomme Forhold med holstenske Grever som Hertuger i Slesvig ophørte, og at den nøjere Tilknytning til Kongeriget opnaaedes, var en Del Holstenerne misfornøjede med, at Hovedparten af deres Landsmænd gik ind under den danske Konges Herredømme. I en Krønike fra Lybæk tolkes dette Misnøje i haarde Ord: „Saaledes blev da“ — siges der — „Holstenerne Danske og — — — gav sig med god Vilje, uden Sværds slag, under Kongen af Danmark, hvad Jeres Forfædre i mange Aar havde været imod og havde forhindret med værgende Haand. — — — Alt dette havde Holstenerne nu glemt paa denne Tid og blev af fri Vilje Trælle.“

Dette er altsaa Sammenhængen med det berømte eller berygtede „Up ewig ungedeelt“. Den danske Lensret, hvorefter en Lensarv ikke maatte deles, Landet ikke udstykkes, blev ikke alene hævdet for det danske Hertugdømme Slesvig, men ogsaa udstrakt til det tyske Holsten, der dengang endnu var et Grevskab, men senere fik Navn af Hertugdømme. Det var en Gentagelse af Dronning Margretes Fordring fra 1386 til de holstenske Grever, at Sønderyjlland ikke maatte deles; det var en Gentagelse af den Forskrift i den kongerigske Haandfæstning i Haderslev 1448, at Landet ikke maatte deles.

Hvorledes gik det senere med disse Forskiifter, disse saakaldte „Landsprivilegier“?

Med Valgretten gik det saaledes, at efter Kong Frederik den Tredjes Valg 1648 blev der ikke mere valgt nogen Hertug; men Førstefødselsretten gjaldt. Da Oprøret kom 1848, havde Valgretten været afskaffet i 200 Aar.

Fra Reformationen (1530—1540) blev der fuldstændig slaet en Streg over den Forskrift, at Embedsmænd skulde være fødte i Landet. Der blev fuldt af indvandrede Præster fra Tyskland. Ogsaa som verdslige Embedsmænd fik Udlændinge Ansættelse. Ved Siden af de mange tyske Præster og andre Embedsmænd fik ogsaa enkelte Mænd fra Kongeriget Ansættelse. Forskriften om Embedsmændene havde, da Oprøret udbrød 1848, været sat ud af Kraft i over 300 Aar.

Forskriften om Krigsførelse og Skattepaalæg var bleven uænset efter Enevældens Indførelse i Hertugdømmerne 1658; Indkaldelsen af Stænderne eller Landdagen fandt efterhaanden ikke mere Sted. Den sidste Landdag, hvis man vil betragte den som en saadan, var den, der 1721 samledes paa Gottorp Slot for at godkende Slesvigs Adskillelse fra Holsten og Indlemmelse i den danske Krone. Den nævnte Forskrift havde ved Oprørets Udbrud 1848 altsaa været ophævet i mindst 127 Aar.

Og saa „Up ewig ungedeeft“, Forskriften om, at Hertugdømmerne ikke maatte deles, Arven ikke udstykkedes. Allerede ved Kristian den Førstes Død var Hertugdømmerne gaaede over til baade Kong Hans og hans Broder Hertug Frederik, senere Kong Frederik den Første; en Tid lang ejede de dem i Fællesskab; saa udskiftede de dem efter Amter, der laa rundt omkring imellem hverandre. Efter Frederik den Førstes Død skete en lignende Udstykning, og fra den Tid var der baade en kongelig Del og en fyrstelig eller hertugelig Del af Hertugdømmerne; den sidste ejedes af Hertugerne paa Gottorp, der indførte Førstefødselsretten i deres Del, endnu inden Kongehertugerne havde gjort det i den kongelige Del. Da Hertugerne havde givet sig i Ledtog med Rigets Fjender, mistede de deres Besiddelser i Sønderjylland, som blev endelig forenet med den danske Krone 1721. Dermed var Baandet mellem Slesvig og Holsten brudt. Da Oprøret 1848 udbrød, havde Slesvig og Holsten været adskilte i 127 Aar.

Og af Haandfæstningen fra 1460, af disse for længe siden ophævede „Landsprivilegier“ vilde man 1848 udlede Retten til at gøre Oprør og bryde Eder og begaa Landsforræderi! Hvad om man i Kongeriget havde krævet fri Forfatning, Kongevalg o. s. v. paa Grundlag af den 400 Aar gamle Haandfæstning fra Haderslev 1448! Det kunde man lige saa godt have gjort, som Oprørerne kunde beraabe sig paa Haandfæstningen i Ribe 1460. Der var kun en Aldersforskel af 12 Aar.

Ved Udlandets Hjælp havde Hertugen af Gottorp 1658 opnaaet, at hans Lensforhold til den danske Krone ophævedes for hele hans Slægts Levetid. Dog maatte Lenet ikke formindskes, da det efter Slægtens Uddøen skulde falde tilbage til Kronen.

Ogsaa Kongens Del af Sønderjylland blev samtidig og paa de samme Vilkaar i Formen skilt fra Kronen. Men efter at Kongen havde faaet Enevoldsmagten (1860), blev der senere i Kongeloven fastsat, at alt Land, som Kongen ejede eller maatte komme til at eje,

skulde danne en fælles Arv, der ikke måtte adskilles. Dermed var den kongelige Del af Slesvig atter forenet med Kronen.

Paa Grund af de gottorpske Hertugers Forbund med Udlandet (Sverige) besatte og indlemmede Kong Kristian den Femte den hertugelige Del af Sønderjylland, men maatte igen opgive Besiddelsen. Hans Søn Frederik den Fjerde besatte under den store nordiske Krig (1700—1721) den gottorpske Del af Slesvig og udstedte 1713 en Kundgørelse, hvorved han tog den i Eje (den 18. Februar 1713). Da denne Indtagelse aldrig blev hævet, da den tværtimod kort efter blev godkendt af England og Prøjsen, senere tillige af Frankrig, til sidst af den gottorpske Hertugslægt selv, som var kommen paa Ruslands Kejsertrone, og da ifølge Kongeloven enhver Tilvækst til den danske Konges Besiddelser skulde være en uadskillelig Del af Riget, saa kunde der fra nu af ikke være Tvivl om, at Danmarks Rige gik til Ejderen.

Efter at Danmarks Krig med Sverige var afsluttet med Freden i Frederiksborg (den 3. Juli 1720), hvorved Sverige samtykkede i, at Hertug Karl Frederik af Gottorp mistede sine Lande, vilde den tyske Kejsers som Lensherre over Holsten, hvilket Land altid havde været et tysk Len, ikke samtykke i Hertugens Fordrivelse fra de holstenske Besiddelser, og fra den Tid af var Hertugerne kun Indehavere af deres Lande i Holsten, medens hele Sønderjylland stod under Kongen. Frankrig og England paatog sig at garantere Slesvigs Tilhørsforhold til Danmark til evige Tider.

Derefter indkaldte Kongen „Prælater [Provster], det hele Ridderkab og andre, som ejer adeligt Gods i Hertugdømmet Slesvig“, til et Møde paa Gottorp Slot for at hyld Kongen som enevældig Landsherre og sværge Troskab og Lydighed mod ham og hans Efterfølgere „efter Kongelovens Orden“. Hyldningen og Edsaflæggelsen fandt Sted uden nogen Modsigelse. Paa et Guldbæger, som Dronningen nogle Uger efter forærede Kongen til hans 50aarige Fødselsdag, er der et Billede, hvor tre Mænd, fremstillende Adelen, Præsteskabet og Borgerskabet, knæler for Kongen, der sidder paa en Trone. Oven over staar den Indskrift: „Stænderne i Fyrstendømmet Slesvig hylder Kong Frederik IV. 1721 den 4. September.“

Som Tegn paa, at hele Sønderjylland fra nu af betragtedes som indlemmet i Riget, blev i det danske Vaaben de sønderjyske Løver, der hidtil havde haft Plads i Midterskjoldet sammen med Holstens Vaabenmærker, flyttede ud i Hovedskjoldet mellem Kronens andre Lande. Da senere (1767) den gottorpske Slægt afstod sine holstenske

Lande til Danmark som Bytte for Oldenburg, og den danske Konge saaledes blev Enehertug i Holsten, vedblev ikke des mindre de holstenske Vaabenmærker at staa i Mellemskjoldet, hvor de staaer den Dag i Dag. Holsten blev nemlig ingen Sinde en Del af Danmarks Rige, men vedblev at være et tysk Rigsgland under den danske Konges Herredømme.

Man har stridt om, hvorvidt Indlemmelsen i 1721 var en Indlemmelse af hele Sønderjylland i Kongeriget eller kun af den hertugelige Del i den kongelige Del af Slesvig. En saadan Skelnen laa ikke for Datidens Bevidsthed. Man betragtede den kongelige Del af Sønderjylland som Kronens Eje, der efter Kongeloven aldrig kunde skilles fra Riget; en Forening med den kongelige Del maatte følgelig blive en Indlemmelse i Riget.

Hvad der var Tidens Opfattelse, kan ikke omtvistes. Fra 1721 var alle enige om, at Ejderen var det danske Riges Grænse.

For nogle Aar siden lod „Flensborg Avis“ foretage en Undersøgelse af geografiske og lignende Værker fra de to sidste Hundreaar for at laa Klarhed over Brugen af Navnet Sønderjylland, Opfattelsen af Hertugdømmets statsretlige Stilling, Stedsnavnenes Brug osv. Et Par Hundrede Værker paa Dansk, Tysk, Engelsk, Fransk, Latin osv. blev gennemsete. Det er, saa vidt vides, første Gang, at en saadan Prøvelse har fundet Sted. Det viste sig da, ikke alene at Navnet Sønderjylland og de danske Stedsnavne altid har været i uafbrudt Brug, men at man efter 1721 i alle Lande ansaa Hertugdømmet Slesvig eller Sønderjylland for en uadskillelig Del af Danmarks Rige, og at dette efter alle Vidnesbyrd naaede til Ejderen.

Følgelig var det et helt nyt Paafund, da i den første Halvdel af det sidste Hundreaar indvandrede tyske Professorer og andre ved tyske Universiteter uddannede Personer vilde udbrede den Forestilling, at Hertugdømmet statsretlig hørte lige saa meget sammen med Holsten som med Kongeriget og ikke havde den kongerigske Arvefølge. Naar det nydannede „slesvigholstenske“ Parti for at støtte sine usande Paastande støvede i gamle Papirer og hængte sig i et enkelt Udtryk som det berygtede „Up ewig ungedeelt“ — der, ret beset, betød dansk Lensret og dansk Arvegang —, saa handlede det som en processyg Mand, en ildesindet Person, der uden at bryde sig om Hævd og Arv og fastgroet Mening vil tilsnige sig en Ret ved spidsfindig Fortolkning og Brug af et gammelt Dokument.

Men dobbelt galt bliver det dog, naar Papirerne er falske. Og de „slesvigholstenske“ Papirer var falske. Selv om den gamle Haand-

fæstning fra 1460 havde haft det Indhold, Oprørspartiet vilde lægge ind i den, saa var den for længe siden ikke alene sat ud af Kraft, men retlig ophævet med alle Parters Samtykke.

Ogsaa af denne Grund kunde den holstenske Greve Karl Moltke dømme, som han gjorde, da han 1853 som Minister for Slesvig i en Skrivelse til den slesvigske Stænderforsamling betegnede den holstenske Opstand 1848 som „det skammeligste Oprør, der nogen Sinde har fundet Sted i noget som helst Land: et Oprør, der blev forberedt ved de mest uforskammede Løgne og Bagvaskelser, paabegyndt med det sorteste Forræderi, fortsat med mageløs Haardnakkethed, Hovmod og Grusomhed og endt med Nederdrægtighed“.

Vel vandt Oprørerne ikke Sejr i Krigen 1848—50, men de havde givet den fremmede pøjsiske Stat et Paaskud til at blande sig i Danmarks Anliggender, og Lejligheden blev yderligere og med Snildhed benyttet af Bismarck i 1864 med det Udfald, at baade de to tyske Hertugdømmer Holsten og Lauenborg, af hvilke det sidste paa fredelig Vis var kommet til Danmark 1815, og tillige det gamle danske Kronland Sønderjylland foreløbig gik tabt for Danmark, der endnu maa vente paa Opfyldelsen af den Folkeafstemning, som blev lovet i Fredstraktaten i Prag 1866 (§ 5) efter Krigen mellem Østerrig og Prøjsen.

Alle „slesvigholstenske“ Drømme om Oprettelse af en selvstændig Stat „Slesvig-Holsten“ er slaaede til Jorden; uden Barmhertighed er Hertugdømmerne blevne berøvede enhver Art af Uafhængighed og indlemmede i en fremmed Stat.

Og saa vil Fortyskningspartiet endda blive ved at tale om vor Historie og derfra hente Vaaben mod os Danske!

Forfatteren Henrik Pontoppidan fortæller i sin Bog „Den lille Rødhætte“ om en Herregaardsfrue, som efter sin Mands Død gjorde Underslæb af Testamentet og derved blev Ejer af Godset. Men hun kunde ikke faa sig til at tilintetgøre Dokumentet, og Samvittigheden lod hende ingen Fred. I søvnløse Nætter stod hun op og gik ind i Salen, hvor hun havde gemt Testamentet i et hult Rum under et Vindue. Hun tog det frem og læste i det. Disse Nattevandringer til Salen blev paafaldende og gav Stødet til Opdagelsen af Falskneriet. Hun endte i Tugthuset.

Fortyskningspartiet bærer sig ad som hin Falsknerske. Samvittigheden giver det ingen Ro. Det maa idelig tale om Historien. I sin sædelige Forvildelse vil det dække over Falskneriet ved fremdeles

at paastaa, at Landsforræderne mod vort Fædreland havde Ret, og at vi Danske kun har haft Uret.

Hele vort Indre oprøres ved en saadan Fornægtelse af Sandhed og Ret. Vi venter, at vor Ungdom vil oprøres og harmes med os og blive stærk til at bryde ud af den Løgneæv, hvori man vil indspinde den, at den vil fatte det faste Forsæt, for hele Livet at blive tro mod vor Sag og at deltage i Kampen for den, ledet som vi af de gode, ærlige Ønsker:

Ned med Falsknerne!

Retten og Sandheden leve!

Tyskerne taler meget om det prøjsiske Herredømmes Velsignelse, der paaskønnes saa stærkt af Hertugdømmernes Beboere.

Ja, Tallene viser det. Ifølge de officielle prøjsiske Opgørelser er der i de første fem Aar under prøjsisk Regimente, fra 1867 til 1872, fra Hertugdømmet udvandret over 25,000 Personer (nøjagtigt 25,575).

Indgaaende Undersøgelser over Udvandringen fra Nordslesvig gives ikke. Men man kan nogenlunde beregne det. Naar man kender Folketallet i de forskellige Aar samt Antallet af Fødsler og Dødsfald, saa veed man, at enhver anden Forandring i Folkemængden skriver sig fra Udvandring og Indvandring. Hvis Tallet gaar ned, saa har Udvandringen været større end Indvandringen, saa er der flyttet flere Personer bort, end der er flyttet til. I mange Aar har der i Hertugdømmet Slesvig været et saadant Udvandrings-Overskud. I atten Aar, fra 1868 indtil 1885, beløb det sig til 70,000 Mennesker eller en Sjattedel af Slesvigs hele Befolkning. Regner vi Byen Flensborg fra, hvor der har været en stor Indvandring sønderfra, saa viser det sig, at i det øvrige Slesvig tog Folkemængden i disse Aar af med en Femtedel. Sætter man Indvandringen til en Tyvendedel og lægger man denne til, saa maa man antage, at Udvandringen har været mindst 100,000 Mennesker eller en Fjerdedel af hele Hertugdømmets Befolkning. Da Udvandringen har været langt større fra Nordslesvig end fra Sydslesvig, er det givet, at vi ved Udvandring har mistet over 50,000 Nordslesvigere eller mere end en Fjerdedel af Befolkningen.

Ikke alene har vi ved ligefrem Udvandring til Amerika og Bortflytning til Kongeriget mistet over 50,000 Nordslesvigere, som er og bliver borte, men mange af vore indfødte Landsmænd lever her som danske Undersaatter og savner derfor politiske Rettigheder. Der var i 1871 i alle tre Hertugdømmer tilsammen 12,857 danske Undersaatter, i 1880 var Tallet vokset til 18,127, i 1890 til 29,766; i 1900 var det dog gaaet ned til 19,139. Nogle af disse er, især for Sydslesvigs og Holstens Vedkommende, tilflyttede fra Kongeriget; men man regner dog, at der i Nordslesvig er noget nær 4000 Optanter, det vil sige indfødte Slesvigere, der er fødte danske Undersaatter, og dernæst en halv Snes Tusind af deres Børn. Disse 10,000 Optantbørn er rigtignok ikke danske Statsborgere, men de maa den Dag i Dag savne prøjsisk Undersaatsret og har, naar de kom saa vidt, ikke kunnet deltage i Valgene.

Saa kan man forstaa, at vort danske Vælgertal er gaaet ned. Vi veed, hvorfor vi er blevne faa. Vi kan kun trøste os ved, at Udvandringen er hørt op, og at vort Vælgertal ved de sidste ti Aars Rigsdagsvalg har været i Stigning. Vi haaber, det skal blive ved i Fremtiden.

De Slesvigere, der bor iblandt os som Optanter, har rigtignok mistet deres Valgret og styrker os derfor ikke politisk, men de er dog blevne her med deres Formue. De over 50,000 Udvandrere, der er rejste bort uden at komme igen, har derimod taget deres Penge med sig, og vor Befolkning er bleven saa meget fattigere. Iblandt de bortrejste var mange yngre Gaardmandssønner og andre Personer, der tilhører de mere velstaaende Klasser. Tænk, hvilket Tab af Menneskemateriale, af Arbejdskraft og af Penge. Hvis man regner, at hver Udvandrer til Jævnshold har taget 1000 Mark med sig — der er rejst ikke faa Familier, som havde 100,000 Mark og mere — saa kan Pengetabet for Nordslesvig sættes til 50 Millioner Mark. Det er mange Penge.

En eller anden kunde tænke, at dette Tal var grebet for højt. Men der er noget, som synes at stadfæste det.

I Aaret 1898 henstod der ifølge den officielle prøjsiske Opgørelse i Hertugdømmernes Sparekasser henved 480 Millioner Mark, fordelte paa henved 500,000 Sparere (492,821). Hvis Nordslesvig med omtrent en Femtedel af Indbyggerne skulde staa paa Højde med Sydslesvig og Holsten, saa maatte de nordslesvigske Sparekasser sidde inde med 96 Millioner Mark, fordelte paa 100,000 Sparere. I Virkeligheden var der kun 48 Millioner Mark (47,764,024 *M*) og henved 63,000 Sparere. Altsaa i Steden for 96 Millioner var der kun 48. Der fattedes følgelig 48 Millioner. Hvor er de blevne af? Det er dem, der er vandrede over Kongeaaen og over Atlanterhavet.

Det gælder nu om, at den nordslesvigske Befolkning kan være saa driftig, saa flittig, saa sparsommelig og saa nøjsom, at den kan genoprette ogsaa det Pengetab, den har lidt ved Udvandringen i Aarenes Løb. Bliver saa Pengene her i Landet, og Prøjserne ikke tager for mange af dem, saa maa vi vel kunne komme til Velstand igen.

En særlig Glæde gør Tyskerne sig af at fortælle, at Danmark selv var Skyld i Krigen 1864. De paastaar, at Novemberforfatningen af 1863, der vilde hidføre et nærmere Forhold mellem Kongeriget og Hertugdømmet Slesvig, gjorde Brud paa Aftalerne af 1850 og 1852

mellem den danske Regering og de tyske Stormagter. Danmark viste ingen Klogskab i Politikken.

Fra dansk Side har man med stor Iver modsagt disse tyske Paastande. Man nøjes ikke med at sige, at Danmark havde Retten paa sin Side, men man vil ogsaa helst hævde, at Landets Ulykke ikke i nogen Grad skyldes dansk Uklogskab. Man mener, at naar Danmark ikke havde udstedt Novemberforfatningen eller i rette Tid havde taget den tilbage, saa vilde derved ikke være vundet noget: Bismarck skulde nok have fundet andre Paaskud og Midler til at komme os til Livs. Men han skulde jo dog først finde dem. I det højeste vil man paa dansk Side almindelig indrømme, at der blev gjort Fejl paa London-Konferencen 1864, at Danmark ikke burde have ladet Konferencen gaa fra hinanden, uden der var opnaaet Fred. Vi burde hellere have taget imod en Fredsslutning gennem Evropas Mægling end at søge den af Prøjsens Naade.

Vi Slesvigere har aldrig kunnet undlade at give Tyskerne nogen Ret i, at dansk Uklogskab var medskyldig i Udbruddet af Krigen 1864. Afdøde Gaardejer J. P. Friis af Ejsbøl fortalte mig engang, hvorledes Kryger i 1863 paa „Harmonien“ her i Haderslev havde maattet love sine Vælgere, at han i Rigsraadet vilde stemme imod Novemberforfatningen. Men kommen til København maatte Kryger give efter for den Betragtning, at naar Novemberforfatningen dog vilde blive vedtagen, saa burde et dansk-slesvigsk Medlem af Rigsraadet ikke stemme imod.

Krigen 1864 burde, saa vidt det stod til os Danske, været hindret med alle Midler. Vi kunde intet vinde, kun tabe. Men Danmark vidste ikke, hvor god vor Stilling, trods al Forvrøvling og Uklarhed udad til, var her i Sønderjylland. For hvert Aar der gik, blev Landet mere dansk. Havde Krigen kunnet undgaas ved Tronskiftet, var den rimeligvis aldrig kommen. Den største Del af Slesvig vilde saa nu have været lige saa dansk som Ærø eller de otte tidligere slesvigske Sogne ved Kolding. Flensborg vilde have været en fuldstændig dansk-sindet By, og Sydslesvig efter al Sandsynlighed danskvenligt.

Vi havde før 1864 kun een eneste klog Politik at føre, det var den: for enhver Pris at undgaa Krigen. Og den Politik fulgte vi ikke.

Der er vel dem, der mener, at den Bekendelse kunde vi gerne tie stille med, Det er dog ikke værd at røbe sine egne Fejl. Det kunde nedslaa vort Mod.

Men jeg spørger: Hvad er bedst at tro, enten at Ulykkerne ikke har ramt os, uden at vi havde nogen Fejl og nogen Skyld selv, eller at vi stod aldeles magtesløse og hjælpeløse over for en uafvendelig Skæbne, saa at al Klogskab og Besindighed ikke havde kunnet gøre hverken til eller fra?

Jeg holder for, det er bedre at tro, at vi dog i nogen Maade har vor Skæbne i vor egen Haand.

Oldtidens Sørgepil, Tragedier, var sædvanlig Skæbnetragedier. Naar Helten gik sin Undergang i Møde, saa var det, fordi den ubøjelige Skæbne drev ham i Ødelæggelsen. I de nyere Sørgepil er den drivende Kraft ikke en blind og ubønhørlig Skæbne, men Menneskets egen Ufuldkommenhed; det er denne, der afstedkommer Ulykken.

Hvis vi troede, at vi, historisk talt, var undergivne en ubøjelig Skæbnemagt, som ingen kunde modsætte sig aller afvende, saa var al vor Stræben forgæves. Saa kunde vi sætte os hen i Mismod og lægge Hænderne i Skødet. Det er langt trøsteligere at tro, at For-dærvelsen kun indhenter den, som ikke gør noget for at undgaa den, at vi kun ved egen Skyld kan komme i en ubodelig Ulykke, og at vi ved at bruge vore Øjne og vor Tanke kan afvende Ødelæggelsen.

Vi skuer da med Frejdighed, om end med Vemod, tilbage paa Fortidens Nederlag. Af hver Ulykke uddrager vi en Draabe til den Klogskabsdrik, der skal gøre os klartseende over for Fremtidens Farer. Men ikke alene har vi savnet politisk Klogskab, siges der om os af Tyskerne, men ogsaa Karakter. Vi har ingen fast og sluttet Vilje.

Som et Hæfte af et tysk Studenterforbunds Skrifter („Burschenschaftliche Bücherei“) er der for nylig udkommet et Flyveskrift om „Det danske Spørgsmaal“ („Die dänische Frage“), forfattet af en „slesvig-holstensk“ Litterat i Berlin, Dr. phil. Cajus Møller. I dette Skrift siges om den danske Nationalkarakter blandt andet: „Danskerne holder af at høre sig betegnede som det aandeligt mest begavede germanske Folk. I en vis Henseende ikke helt uden Grund. I Forstand, i Evne til at udtrykke deres Tanker let og naturligt, men især i Vid overgaas de i det mindste ikke af noget af de nævnte Folk. — — (Efter en Omtale af Adelsvælden og Enevælden i Danmark:) Disse Omstændigheder udviklede Danskeren, som den nyere Historie kender ham, klog, smidig og elskværdig, men letfærdig og underfundig („hinterhåltig“). Allerede i den tidlige Midalder bemærkedes hos Danskerne en Tungefærdighed, som man tilskrev Øvelsen gennem deres ualmindelig vanskelige Nationalsprog; af denne Grund var de i Midalderen udmærkede Latinere, hvad der senere ikke har holdt sig

i samme Grad. — — — I den bedre Nationaldanser er der sammen med mange Evner og en vis stødvis Energi ofte forenet stor Hjertensgodhed; egentlig moralsk Finfølelse derimod meget sjældnere. — — — Af fintdannede og elskværdige Mennesker findes der forholdsvis flere end i de fleste germanske Lande, og man paakalder sjælden forgæves Velgøreheden hos dette Folk, der dog i det hele ingenlunde er rigt. — — — I de snævre Forhold i et Land, der efter en hæderfuld Fortid er blevet meget lille, maa dette entusiastiske, aandrige og godmodige, men dovne, raadløse, nydelsessyge og underfundige Sindelag nødvendigvis forøge Antallet af de betænkelige Karakterer og de havarerede Eksistenser ud over det normale Maal.“

Saaledes lyder altsaa en ildesindet Tyskers Dom om det danske Folk.

Bebrejdelser for Underfundighed kan vi tage os let. Den rammer ikke. Vi Danske er tværtimod alt for ærlige. Vi lægger alt for ofte og ufornødent Kortene aabent paa Bordet. Desuden savner vi Tyskernes undertigen ret sunde Brutalitet og lider af den af Henrik Ibsen fremhævede „skrantne Samvittighed“. Den er snarere dansk end norsk.

Derimod kan der være noget om det med Sløjheden, Ladheden, Mangelen paa Udholdenhed. I Chr. Richardt's Sang „En Skaal for det blinkende Søernes Baand“ staar der jo ogsaa om os Danske:

Og er der lidt mageligt ved Svendene der,
det kommer af de skyggefulde Bøgetræ'r.

Altsaa vi Danske har Evner nok, vi har Oplysning nok, og vi har Smidighed nok, men vi savner Viljekraft, Karakterstyrke. Vi kan nok, hvis vi bare gad være over at ville.

Men hvad er bedst, om vi stod uden Forstand og Dømmekraft, vankundige og uduelige, evneløse og hjælpeløse trods al Udholdenhed, alt Slid og Slæb, eller om vi har baade Vid og Viden og kun trænger til Vilje, saa vi bare behøver at tage os sammen for at kunne udføre, hvad vi vil?

Evner og Anlæg kan vi ikke give os selv, men endog den, der ikke tror meget paa Menneskenes frie Vilje, tror dog sædvanlig, at et Menneske kan gøre meget til at opfostre og udvikle sit Viljesliv.

Der er altsaa det for os at gøre, at vi skal hærde vor Vilje; vi skal faa den banket haard. Hvorledes skal det ske?

Vi kan spørge en Tysker. Gøthe siger, at „et Talent danner sig i det stille, en Karakter — i Verdens Strøm“.

Ja, siden vi er blevne skilte fra vort lille kære stille Fædreland, er vi komne godt ud i Verdens Strøm. Nu har vi altsaa Lejlighed

til at udvikle vor Karakterstyrke. Og Prøjerne hjælper os rigtig godt med det. Alle Forfølgelser, alle Trængsler, som de paafører os, skal være lige saa mange Midler til at hærde vor Vilje. Gid de maatte faa Held til det!

Saa haaber vi da, at det maa lykkes os mere og mere at vinde baade Mandskab og Mønt, baade Kløgt og Karakter — for saa er Fremtiden vor.

Vore Udsigter.

(I Haderslev den 6. Marts 1902.)

Der er et Ord, som i mange Øren har en daarlig Klang, fordi det opfattes som et Tegn paa Haabløshed og Modløshed over for store Opgaver. Det er Ordet: Hvad kan det nytte?

Ret forstaaet bør Ordet aldrig vrages. Det er aldeles forsvarligt at spørge om ethvert Foretagende og enhver Gerning, hvad der kan komme ud deraf, hvad Formaal der kan naas, hvad Gavn der kan ventes, hvad det altsammen kan føre til. Strengt taget er dette jo dog den forstandige Prøvesten for Gerningens Værd.

Vi Danske er slet ikke bange for, at man spørger os om, hvad det kan nytte, at vi vil forsvare vor Sag.

Man vil indvende imod os, at vi er faa og smaa, og at vore Modstandere er stærke og store. Og, vil man sige, hvad kan, naar det kommer til Stykket, den Haandfuld Danskere i Slesvig, ja hvad kan hele det danske Folk — kun halvtredje Million — stille op imod den store tyske Nation, der tæller over et halvt Hundrede Millioner Mennesker.

Nærmere bestemt er Spørgsmaalet det, om et lille Folkefærd kan vente at staa sig i Forsvaret for sit eget lige over for store og mægtige Modstandere.

Naar man vil lade sig belære af Erfaringer, saa er der ved Besvarelsen af dette Spørgsmaal ikke nogen anden Fremgangsmaade end at se efter, hvorledes det hidindtil er gaaet i Verden, om de smaa altid har maattet bukke under for de store, om de Folkefærd, der kun talte et ringe Antal Medlemmer, altid er blevne opslugte af de store Folk, altid og for bestandig har mistet deres Selvstændighed og Ejendommelighed, eller om Kampen for Tilværelsen, Forsvaret for Selvopholdelsen, har frugtet noget, ikke været forgæves.

Vi ser altsaa tilbage til Menneskeslægtens Levnedsløb fra ældgamle Tider indtil vore Dage. Vi søger Eksempler i Verdenshistorien.

Fra Oldtiden er blandt de smaa Folk to bekendte fremfor alle andre, det er Grækerne og Jøderne.

Grækerne har paa en Maade lignende Livsvilkaar som Danskerne. Østersøen er kaldet Nordens Middelhav. Her som hist nede ligger der et lille ældgammelt Rige bestaaende af Halvøer og Øer, med rigere Kystudvikling, flere Bugter og Fjorde, Sunde og Bælter, flere Halvøer og Næs, Øer og Holme end noget andet Land i Evropa. Som Grækerne i de ældste Tider, saaledes har i vort Folks Oldtid Mænd af dansk Tunge gjort Togter til mange fremmede Lande og læstet Bo der. Evropa kender to store Sagnkredse, to Gudeverdener, den græske og den nordiske. Tør vi end ikke sammenligne vort Aandsliv med den paa sin Maade aldrig overgaaede græske Livsudvikling, saa behøver vi Danske dog ikke at slaa Øjnene ned, naar der i Nutiden spørges om Folkenes Kultur, hvor i Verden man finder den mest oplyste Befolkning.

Lidt efter Aaret 500 før Kristus optog det lille græske Folk en Forsvarskamp mod Datidens mægtigste Stat, det vældige Perserrige.

De persiske Hærskarer væltede ind over Grækenland. Naar man lever under Indtrykket af, hvorledes fremmede Erobrere, der er stolte af at kunne overvinde en lille svag Nabo, rejser det ene Monument efter det andet som Haan mod de overvundne, saa kan man endnu føle Glæde over, at Perserne, der havde medbragt en umaadelig Marmorblok til en Mindesten over den forventede Sejr, blev slaaede paa Sletten ved Marathon (490) og maatte flygte. Men ti Aar senere kom de jo igen. Storkongen Xerxes var selv med. Der fortælles, at da han kom til Lilleasiens Vestkyst og holdt Hærskue over sine Tropper, før de ad Broen over Hellespont skulde gaa over til Evropa, da brast han paa een Gang i Graad greben af Tanken om Livets Forgængelighed. Han saa disse 2—3 Millioner Mand brede sig over Egnen, og han tænkte paa, at om hundrede Aar skulde ikke een eneste af alle disse sunde og kraftige Mænd være i Live. Men han tænkte ikke paa, at han, efter at være kommen med disse vældige Hærmasser til Grækenland, kunde være udsat for at vende hjem med uforrettet Sag. Allerede i Passet ved Thermopylæ blev den store Perserhær standset af nogle faa Tusinde Grækere. Kun da en græsk Forræder viste Fjenden en Omvej over Fjældet, lykkedes det Perserne at omringe og nedhugge den tilbageblevne lille græske Helteskare. Forrædere er der jo alle Vegne. Saa kunde Perserne rykke frem uden Modstand og drage ind i Grækenlands ypperste By Athen, der var forladt af sine Indbyggere. Den lille græske Flaade laa ude i Bugten ved Øen Salamis. Den overmægtige Perserflaade var ikke langt borte. De fleste Grækere foreslog, at alle skulde flygte. Hvad kan det nytte?

Kække Mænd holdt igen. Grækerne vandt en stolt Sejer. Storkongen tog skyndsomst hjem til Persien. Hans Hær maatte senere samme Vej, og Grækenland bevarede sin Frihed.

Tænk, om i det Øjeblik, da de fleste af de græske Førere var mismodige og raadville, en Mand var staaet frem og havde sagt: Hvis vi nu holder Stand, saa vil ikke alene denne Gang vort Fædreland blive reddet, men saa vil, skønt der senere kommer Tyranner fra Nord og fra Vest og fra Øst og undertvinger vort Folk, dette Folk to Tusind Aar senere rejse sig og genvinde sin Frihed, og vort lille Fædrelands Sprog skal da læses i de lærde Skoler hele Verden over, en Verden, der er mange Gange saa stor, som vi nu tænker os den! Vilde slige Ord ikke være optagne som gal Mands Tale? Og dog er de blevne til Sandhed. I det lille Grækenland fostredes i Eftertiden en Kultur, der har bredt sig over hele Jordkloden. Paa det græske Folks Sprog er Evangeliet skrevet, som har fundet Vej til alle Jordens Egne.

Det er ikke længe siden, man hørte om, at der blandt græske Studenter var et Slags Oprør, ligefrem Opstand, fordi Evangeliet blev trykt paa Nygræsk. Man holdt det for en Vanhelligelse at fravige den gamle ærværdige Sprogform. Men at man for fuldt Alvor kan tænke paa vedblivende at beholde denne i de almindelige Udgaver af Evangeliet, viser, hvor forholdsvis lidet forandret det græske Sprog har holdt sig i Tidernes Løb.

En Dansk, der engang var til Bords hos Kong Georg i Athen, har fortalt mig, at Kongen spurgte ham, om han kunde se paa de tilstedeværende, at de skønne klassiske Træk vender tilbage i Grækernes Ansigter. Saaledes bliver ogsaa deres Holdning friere og værdigere. Efterhaanden som Folket rejser sig efter de lange Tidens Fornedrelse, genopstaar den græske Menneskeskikkelse i sin gamle Skønhed. Det er Folkets Fornylelse.

Grækenland var, da det modstod det store Perserriges Kraft, ikke nogen Stat, end ikke noget Statsforbund, kun en Klynge indbyrdes uenige Smaastater, hver saa stor som et af vore Amter. Det Baand, der holdt dem sammen, var det fælles Tungemaal og Aandsliv. Sproget var det faste Tømmer i den Baad, der skulde bære det lille græske Folk frelst mellem Livshavets Brændinger gennem Aartusinder.

Intet andet enkelt Folkefærd er trindt omkring blandt alle andre Folkeslag kendt saa godt som Jøderne. Sagnet om den evige Jøde betegner denne Folkestammes stadige Allestedsnærværelse paa Jorden.

I vore oplyste Tider danner der sig i forskellige Lande hele Partier, Jødefjender, Antisemitter, hvis Hovedformaal er at bekæmpe en Haandfuld Jøder, fordi man tror, at de ved deres Snildhed og Pengekraft kan beherske Verden.

I en By ser man hver Søndag en Familie gaa i Kirke. Familiefaderen er Søn af en for mange Aar siden afdød Jøde, der var gaaet over til Kristendommen. Navnet er forandret. Folk siger spøgende, at Mand, Kone og Børn gaar med de allerstørste Salmebøger, de kan faa; men de hjælper ikke noget, for Ansigterne røber, at de nedstammer fra Abrahams Æt. Saa stort er dette Folks Racepræg, saa stor dets Racekraft.

Og det er disse samme Jøder, der for halvtredje Tusind Aar siden mistede deres Frihed og aldrig fik den tilbage, der førtes som Fanger bort til fremmed Trældom, glemte deres Sprog i Udlændigheden, saa de faa, der langt om længe kom tilbage til deres Alkrog af et Fædreland, et Land uden Øer, uden Floder, uden Havne, talte med andre Folks Tunge, saa deres eget gamle Modersmaal kun var et Bogsprog for de lærde.

Uden Fædreland og uden Modersmaal har dette Folk hævdet sin Slægtsfølelse og er forblevet en Enhed alene ved det fælles Aandsliv, Arven fra Forfædrene Abraham, Isak og Jakob, fra Moses og David, deres store Konge. Gennem Kristendommen er deres Aandsfrugter naaede langt uden for deres egen Stamme. I alle kristne Kirker hele Verden over synges Bearbejdelser af Davids Salmer.

Paa Kristi Tid, da det jødiske Folk for længe siden havde glemt at tale sit fæderne Maal og nøjedes med et Sprog, der vel nærmest var et Pluddervælsk, et Kørsammen af andre Folks Mundarter, lød det gamle hebraiske Sprog kun i Templet og i Synagogerne. Den Dag i Dag, over 1800 Aar efter Jerusalem's Ødelæggelse og Jødefolkets Adspredelse, lyder Hebraisk endnu i Synagogerne, ikke i nogle faa Byer ved Middelhavet, men over hele Jordkloden. Saaledes har Jødernes Folkefølelse holdt Stand.

Ved Overgangen fra Middelalderen til den nyere Tid opstod i Evropa to nye smaa Folkeslag, der har skabt sig en Selvstændighed, som de stadig hævder.

For nogle Aar siden var prøjsiske Gendarmer i Nordslesvig paa Jagt efter Kaffekopper, hvorpaa der saas et hvidt Kors paa rød Bund. Gendarmene troede, det var Danebrog. Deri tog de fejl; men de tog ikke fejl i, at det var et frit Folks Mærke. Med lidt mere Kynighed vilde de have set, at da det hvide Kors var ligearmet og

ikke naaede ud til Randen af den røde Undergrund, saa var det ikke det danske, men det svejtsiske Flagmærke.

Svejtserne har deres Sagn om Vilhelm Tell, der, ligesom vor danske Palnatoke, maa skyde Æblet ned fra sin Søns Hoved. Lad være, at der ikke er meget historisk i Sagnene om denne mystiske Helteskikkelse eller om de tre Mænd, der paa Vangen Rütli svor at kæmpe for Friheden, eller om Arnold Winkelried, der i Slaget ved Sempach stormede frem og trykkede en hel Del østerrigske Lanser i sit Bryst for at danne et Aabning, hvorigennem hans Landsmænd kunde trænge ind mellem de østerrigske Tropper og hugge dem ned med deres Økser: saa megen Sandhed er der dog i dem, at tre smaa Skovkantoner, af Størrelse som vore Amter, sluttede sig sammen (1315) for at tilkæmpe sig deres Uafhængighed over for Østerrig, at Svejtserne i Slaget ved Sempach (1386) slog en overtallig østerrigsk Hær og vandt (1499) deres Uafhængighed af det tyske Rige samt fik den godkendt ved Afslutningen af Trediveaarskrigen i den vest-falske Fred (1648).

Et Par smaa Skovkantoner lagde Grunden til det svejtsiske Folks Frihed, og dette lille Svejts kunde vinde og hævde sin Selvstændighed over for hele det tyske Rige.

Mod Vest og mod Syd i Svejts taler man Fransk og Italiensk; men i Landets Hjerter, hvorfra Uafhængighedskampen udgik, tales kun Tysk. Kampen mod det tyske Rige støttedes ikke af nogen Forskellighed i Modersmaal, ikke af nogen Ulighed i Folkerace og historisk Oprindelse. Men den Dag i Dag holder den svejtsiske Stat sammen trods sine tre forskellige Sprog, og Folket har en folkelig Fællesfølelse, der næppe findes stærkere hos andre Folk.

Borgerfriheden var det, som drev Svejtserne i Uafhængighedskampen; Borgerfriheden er det, som har skabt et svejtsisk Folk; Borgerfriheden er det, som endnu binder dette Folk sammen og lader det føle sig som en Enhed; Borgerfriheden er det, som Tyskerne misunder den lille sydlige Nabo, naar de i upassende Anledninger og i haanende Mening taler om „de frie Svejtser“.

Uden Støtte i et eget og fælles Modersmaal, i en særegen Afstamning eller et fælles Aandsliv kan et Folk smedes sammen af Frihedsfølelsen og senere vinde en egen Folkekarakter, der kan hævde sig til alle Sider.

En Mand brugte forleden det Udtryk om Danmark, at det var et andet Holland. Som Nederlandene for to til tre Hundrede Aar siden havde en Skole af udmærkede Kunstnere, saaledes har Danmark

i vore Dage en fremragende Malerkunst. Men hin Mand tænkte især paa Erhvervslivet. Det danske Landbrug er et Mønster for Verden. Ogsaa i Handel og Samfærdsel har Danmark i den nyeste Tid gjort store Fremskridt.

Hollænderne, der, skønt deres Stat kun har bestaaet i nogle faa Hundrede Aar, kan se tilbage paa en rig og hæderlig Fortid og endnu indtager en smuk Plads blandt Evropas mindre Folk, skylder deres Selvstændighed til den Forening af syv nederlandske Land-skaber, som sluttedes (1579) imod Kong Filip den Anden af Spanien, der havde arvet Nederlandene efter sin Fader, Kejser Karl den Femte (1555). Indtil 24 Aar i Forvejen havde Nederlandene hørt til det tyske Rige, men til Trods for Stammefrændskabet og det lignende Sprog har Nederlandene aldrig senere søgt Tilslutning til Tyskland. Det var ikke i mindste Maade sproglige eller folkelige Grunde, der førte til Oprettelse af en nederlandsk Stat, men først og fremmest Uviljen mod den stive spanske Katolicismes Utaalsomhed mod Nederlænderne, da de efterhaanden gik over til Kalvinismen. Denne Frihedskamp førte til Maalet. Efter Tredivaarskrigen opnaaede Nederlandene i den vestfalske Fred (1648) Godkendelse som selvstændig Stat.

Forsvaret for Samvittighedsfrihed er tilstrækkeligt til at grundlægge en Stat og give den Betingelser for at føre en selvstændig Tilværelse i Eftertiden.

Vort eget gamle Fædreland har ofte været paa Undergangens Rand. Vi mindes stadig derom i vore kendte Fædrelandssange.

Straks i Historiens Morgen kunde det se ud, som skulde Kristendommens Indførelse blive fulgt af den tyske Magts Indtrængen i vort Land. Men Tyra Danebod værnede Landet (ved Aar 900). Faa tænker paa, at den skønne Fædrelandssang om denne Dronning, „Danmark, dejligst Vang og Vænge“, nu er over 200 Aar gammel, forfattet af en Præst, Lavrids Kok († 1691), der alt dengang, et halvt Hundrede Aar før Sønderjylland igen var blevet indlemmet i Riget (1721), fandt Grund til at udtale de rørende Ord:

Een Ting mangler ved den Have:
Leddet er af Lave.

Der gik efter Tyra Danebods Dage ikke fem Hundrede Aar, før Danmark syntes at gaa sin Opløsning i Møde, inden det frelstes af Niels Ebbesen (1340) og Kong Valdemar Atterdag. Om denne Vaadetid synger Grundtvig:

Dansken var fredløs i Mark og paa Hede,
Herrer vi havde af Himmelens Vrede,
for Tyskerne reves om Danmark!

Og der gik igen et halvt Tusind Aar, og atter saa det ud, som skulde Tyskerne rives om Danmark (1848). Da lød Grundtvigs Sang „Fæderneland ved den bølgende Strand“:

Sort ser det ud,
men almægtig er Gud;
dine Fjender til Lands
er og Fjenderne hans,
de er Fjender ad Sandhed og Retten,
de er Fjender ad Kærligheds-Ætten,
de har alle det værste tilbage,
thi end lever den Gamle af Dage.

Det gik, som Skjalden havde forudsagt. Forræderne fik som Rettens og Sandhedens Fjender deres velfortjente Løn.

Men desværre skulde nye tunge Prøvelser lægges paa vort Folk, der ikke forstod, at det ikke altid over for Verdens Svig og Vold nytter at have Retten og Sandheden paa sin Side, men at mægtige Fjenders Træskhed og Snuhed først og fremmest skal mødes med Kløgt og Snildhed. Vor ved Brødrenes Blod dyrekøbte Landsdel blev foreløbig Fjendens Bytte. Christian Richardt sang:

Sørger, alle Danmarks Kvinder, sørger
over Sønderjyllands tabte Strand.

— — —

I sit Vuggeland blev Dansken fremmed!
Skal han ikke stunde mod sin Grav?

Men nej, en nyfødt Fædrelandskærlighed og fast Tro skal genrejse Folket, hæve dets Kraft, dets Mod og dets Haab: „Da skal atter Danmarks Træ taa Marv.“

Naar det danske Folk tidligere er blevet frelst ud af de største Farer, og naar Verdenshistorien viser, at smaa Folkeslag kan tilkæmpe sig deres Selvstændighed, ja endog efter Aarhundreders og Aartusinders Forløb genvinde deres Uafhængighed, saa er Spørgsmaalet, om det danske Folk har sin gamle Kraft, og om det har de samme Betingelser som hine andre Folkefærd til at hævde sig i Kampen for Tilværelsen.

Med Rette kan man indvende, at vi har ikke Grækernes Oldtidskultur, ikke Jødernes Racekraft, ikke Svejtsernes Fædrelandsløvelse og ikke Hollændernes Dygtighed. Men vi har dog noget af hvert, og meget af, hvad vi savner, kan vi tilkæmpe os.

De store Formaal har vi til fælles med hine Folk. Det græske Sprog blev genfødt efter et Par Aartusinder; det jødiske Aandsliv

holder Folket oppe i Adspredelsen; den svejtsiske borgerlige Frihed sammenbinder et Folk, der taler tre Sprog og har forskellig Religionsbekendelse; den hollandske Samvittighedsfrihed lever endnu som Landets gode Aand.

Men det danske Folk, og vi med det, har et godt og livskraftigt Modersmaal, der nok er værd at holde paa, et Aandsliv, der i vore Dage skyder saa krattige Skud som hos intet Folkesamfund af samme Tal, en borgerlig Frihedsfølelse, der som Sans for personlig Uafhængighed endog trivedes under Enevælden, og en Samvittighedsfrihed og Taalsomhed, der er saa stor som nogensteds.

Dette er vor Danskhed: ikke alene vort Sprog, for i en stor Del af Sønderjylland har man lagt Modersmaalet øde; ikke alene vort Aandsliv, thi hvor man river Tungen ud af Folkets Mund, river man ofte med det samme Sjælen ud af Folkets Legeme; men ogsaa vor borgerlige Friheds- og Retfærdighedsfølelse og vor danske Taalsomhed og sunde Sans. Man skal ikke kimse ad de dansksindede Sønderjyder, der som Følge af tidligere Tidens folkelige Vanrøgt taler Tysk, men har dansk Følelse. Deres Danskhed kan bunde i deres medfødte gode danske Natur, i deres danske Blod og deres danske Sjæl.

Hvad trænger vi til for at hævde os?

I Sangen om „Fremtidsmaalet“ har Frederik Paludan-Müller sagt, hvad Danmark venter af sine Børn:

Ynglinger i Plade,
Drenge klædt i Staal,
Mænd med faste Hjerter,
det er Danmarks Maal.

— — —

Ingen Døgnets Flaner,
rendt fra Bøg og Naal,
fromme stærke Kvinder,
det er Danmarks Maal.

Da Perserkongen Kyros vilde tæmme det undertvungne Lyderfolk, fik han det Raad af sin Ven Krösos, dets tidligere Konge, at han skulde forbyde mandige Lege og kun tilstede Opøvelse i Tonekunst og Sang samt tillade overdaadige Gilder. Saa vilde Folket blive nydelsesygt og blødagtigt, skikket til i Taalmodighed at bære Trælleaaget.

Det danske Folk har vel haft for meget af Tonekunst og Sang, har vugget sig for stærkt i Drøm og Digting. Vort rige Aandsliv

maa underbygges af Nøjsomhed og Haadførhed, Legemskraft og Sindsstyrke. Et kraftigt Legeme maa huse en fast Sjæl.

Fortyskningspartiet kan ikke lide, at vor Ungdom danner Idrætslag og Gymnastikforeninger. Men vi har i vor aandelige Kamp Brug for en stærk Slægt. Faar vi Mænd med faste Hjerter som Hjemmets Værger og fromme stærke Kvinder som dets Vogtere, saa vil Troen og Haabet og Modet blive ved at leve iblandt os, og saa har vi trods alt gode Udsigter.

Taler i den tyske Rigsdag.

Valgtryk i Nordslesvig.

Det første Punkt paa Dagsordenen for den tyske Rigsdags Møde Torsdag den 1. Maj 1902 var 3. Behandling af et af de frisindede og Centrum stillet Forslag vedrørende Sikring af Valghemmeligheden.

I Debatten deltog 11 Rigsdagsmænd. Den første af disse var Jessen, som ved denne Lejlighed holdt sin anden Tale i den tyske Rigsdag. Den stenografiske Beretning lyder i Oversættelse saaledes:

Mine Herrer, jeg er med Hensyn til Hævdelsen af Valghemmeligheden i Stand til at anføre nogle slaaende Eksempler fra sidste Rigsdagsvalg i første slesvigske Valgkreds Haderslev-Sønderborg den 8. Marts i Aar, som ogsaa viser, hvorledes Myndighedernes Indflydelse som Følge af denne ringe Hævdelse af Valghemmeligheden er vokset saa meget, at der ved Valget kan fremstaa et fejlagtigt Billede af Befolkningens Stemning.

Det turde maaske være Dem bekendt, at den nyindførte Alderdoms- og Uførhedsforsørgelse, der jo ikke er andet end en velfortjent Efterløn for de trofaste gamle Arbejdere, somme Steder benyttes til at fratage de gamle Folk deres politiske og borgerlige Rettigheder eller i det mindste at beskære dem. Det skete ogsaa ved det sidste Rigsdagsvalg hos os: Det er forekommet, at Valgforstandere og Kommuneformstandere skrev Breve til de gamle Folk, hvori de anmodede dem om at stemme for Regeringens Kandidat; i modsat Fald antydedes der, at de kunde miste deres Alderdomsrente. Jeg har tilladt mig at nedlægge saadanne Breve paa Husets Bord, for at de Herrer kan overbevise sig derom.

Disse Breve ledsages af Stemmesedler, som paa Indersiden er forsynede med forskellige Tegn, for at Afsenderen og de øvrige lige-sindede Medlemmer af Valgbestyrelsen kan overbevise sig om, hvorvidt den paagældende Vælger ogsaa har afgivet den ham tilsendte Stemmeseddel.

Jeg vil med den ærede Formands Tilladelse oplæse Brevene. De er skrevne paa Dansk; ved en slig Lejlighed kan Myndighederne

bruge det danske Sprog, men ellers ikke; jeg har imidlertid vedføjet en tysk Oversættelse.

Kommuneforstander J. Christiansen i Gammel Haderslev skrev til en gammel tidligere Vejarbejder Klingrath, en Veteran fra den danske Hær, følgende Brev:

Gammel Haderslev, den 6. Marts 1902.

Jeg haaber bestemt, at De paa Lørdag den 8de ds. afgiver den hoslagte Stemmeseddel i Gammel Haderslev Skole. Da De faar en Rente, kan man vel antage om Dem, at De ogsaa stemmer med os.

J. Christiansen, Kommuneforstander.

Paa den vedlagte Stemmeseddel er der en ganske lille Streg bag Valgkandidatens Navn.

Det andet Brev er rettet til Arbejdsmand Søren Nielsen og lyder:

Jeg venter bestemt, at De paa Lørdag den 8de ds. afgiver den vedføjede Stemmeseddel i Gammel Haderslev Skole.

Da De faar Uførhedsrente, kan man vel forlange, at De ogsaa stemmer. (Hør! Hør!)

J. Christiansen, Kommuneforstander.

Paa Stemmesedlen var der to Prikker.

Det tredje Brev, der er rettet til Arbejdsmand Mads Jensen Lausen, lyder:

Gammel Haderslev, den 6. Marts 1902.

Jeg haaber bestemt, at De paa Lørdag den 8de ds. afgiver den vedlagte Stemmeseddel i Gammel Haderslev Skole,

Da De faar Uførhedsrente, kan man vel antage om Dem, at De ogsaa stemmer tysk.

J. Christiansen, Kommuneforstander.

Paa Stemmesedlen var der tre Prikker. (Hør! Hør!)

Mine Herrer, De ser heraf, at Stemmesedlerne var forsynede med forskellige Tegn, at man altsaa gik ud paa at kontrollere, om de paagældende ogsaa havde afgivet de Stemmesedler, som var bleven dem tilsendte. (Hør! Hør! til venstre.)

Dermed er Valghemmeligheden altsaa krænket paa den værste Maade. Mine Herrer, De vil indse, at naar Valghemmeligheden er beskyttet saa lidet, saa vil den Indflydelse, som Myndighederne udøver paa Valgene, blive meget stor. Derfor har ogsaa flere Embedsmænd agiteret for Valget paa den tænkelige værste Maade. Saaledes gik

til Eksempel Amtsførstander Valentiner i Tyrstrup ved Kristiansfelt før Valget til adskillige Vælgere, som han troede at kunne paavirke, og sagde til dem: Jeg vil give Dem et Raad — og Raadet gik ud paa, at de skulde stemme imod deres Overbevisning.

Paa samme Maade er det sket i andre Tilfælde; der er udøvet en Tvang, som viser den modbydeligste Maade, paa hvilken der kan øves Valgpaavirkning. Der blev nemlig sagt til Folk, at naar de ikke stemte med Regeringen, vilde deres paarørende, der enten er danske Undersaatte eller dog kan betegnes som saadanne, blive udviste. Det har til Eksempel Valgførstander Peter Christian Petersen i Arrild, Haderslev Amt, gjort; han sagde til en Mand, at saafremt han ikke vilde stemme tysk eller blive hjemme, vilde hans Fader blive erklæret for dansk Undersaat — „og saa skal vi nok finde dig“. Denne Trusel betyder, at naar Faderen stempledtes som dansk Undersaat, saa vilde Sønnen ogsaa være dansk Undersaat og blive udvist af Landet. Og alt dette, naar man ikke stemte med Regeringen.

Imidlertid har ikke alene underordnede Bestillingsmænd gjort dette, men ogsaa en Landraad har gjort Brug af den Slags Antydninger for at indvirke paa Valget. Det er Hr. Landraad Becherer i Haderslev. Elter Rigsdagsmand Gustav Johannsens Død blev Arbejdsmand Petersen i Sverdrup ved en Ordre fra Landraaden i Haderslev tvungen til at afgive den Erklæring, at han vilde ikke stemme dansk.

Der blev sagt til ham, at Landraaden krævede dette af ham, og hvis han modsatte sig dette Krav, vilde hans Svigerfader blive udvist af Landet. Svigerfaderen er en født Slesviger, han har i 30 Aar boet paa samme Sted, han har ikke forbrudt noget som helst, og dog trues hans Svigersøn med, at hans Svigerfader vil blive udvist af Landet. Jeg henvendte mig derpaa til Hr. Overpræsident von Wilmowski i Slesvig, og Landraaden formaaedes nu til at give Arbejdsmand Petersen hans Ord tilbage. Han sagde til ham: De kan ogsaa stemme dansk. Manden tænkte nu at kunne gaa til Valgurnen som en fri Mand; han gjorde det og stemte efter sin Overbevisning, og Følgen blev, at Svigerfaderen senere blev udvist. Jeg har underrettet Hr. Overpræsident von Wilmowski i Slesvig om, hvorledes Sagen forholder sig, men Udvisningen er ikke bleven ophævet igen.

Mine Herrer, kun den ufuldstændige Betyggelse af Valghemmeligheden gør det muligt, at Valgfriheden kan beklippes i saa stort et Omfang. En slig Fremfærd kan være mulig alle andre Steder, men jeg indrømmer at det sandsynligvis ikke er Tilfældet andre Steder i den Grad som hos os under det nu raadende Tvangsregimente.

og ofte slet ikke kan vide det, forsømmer inden tre Dages Forløb at melde til Politiet, at vedkommende er udtraadt af Foreningen, saa straffes den for Overtrædelse af Foreningsloven. Mine Heerer, hvis denne Praksis skulde almindeligt indføres, saa vilde der opstaa en hundløs Forvirring, saa vilde store Foreninger, som er udbredte over hele den præjsiske Stat, hver Dag kunne vente nye Processer; thi det er umuligt for en Forening, der er udbredt over et stort Omraade, inden tre Dages Forløb at vide, at et Medlem er død.

Medlemmer af danske politiske Foreninger chikaneres ogsaa i levende Live paa forskellig Maade, hvad der naturligvis kun kan ske efter en større Maalestok, naar det ved den bestaaende Anmeldelsespligt gøres Politiet let altid at kunne kontrolere, om en Mand er Medlem af en dansk politisk Forening. Hos os er der paa Landet, ligesom alle Vegne, Folkemangel, og om Sommeren bliver veloplærte Børn delvis dispenserede for Skoleundervisningen for at udføre Arbejder hos Landmændene. Naar Skolebørnene skal have denne Dispensation, naar deres Opførsel og Kundskaber er tilskrækkelige for Dispenseringen, saa adspørges Børnene, hos hvilken Husbonde de skal udføre Arbejde, og naar det viser sig, at Husbonden er Medlem af en dansk Forening, saa gives Dispensationen ikke. Manden skal nemlig skades økonomisk, fordi han er Medlem af en politisk Forening.

Folkemangelen hos os er saa meget des større, som der i de første Aar efter den saakaldte „Befrielse“, i Aaret 1864, udvandrede over en Tredjedel af Befolkningen, og derfor er Landmændene ogsaa henviste til efter en større Maalestok at tage danske Undersaatter i deres Tjeneste. Disse saakaldte danske Undersaatter er ikke altid Folk fra Kongeriget Danmark, det er for største Delen fødte Slesvigere, ogsaa Børn af de saakaldte Optanter, som aldrig har boet uden for Hertugdømmet Slesvig. Naar en Mand er Medlem af en politisk Forening, kan det hænde, at hans Folk faar Anvisning til, naar de ikke vil udvises af Landet, det Land, hvor de er fødte og altid har boet, at forlade deres Tjeneste hos den danske Mand, netop fordi han er Medlem af en dansk politisk Forening. Enten skal han træde ud af Foreningen eller hans Tyende skal straks forlade Tjenesten. Det er endog forekommet — det var for et Par Maaneder siden —, at der efter det danske Aarsmøde, som i Sommer afholdtes i Aabenraa, blev bortvist fire Tjenestefolk fra Møller Jacobsen i Brøns, der havde været til Stede som Tilhører, og da de maatte give Møde hos Amtsforsstanderen i Skærbæk, gav denne dem den Anvisning, at de skulde

kræve Løn og Kostpenge indtil 1. November af deres hidtilværende Husbond, der jo allerede var bleven forulempet ved, at de var blevne bortviste.

Som bekendt stemples meget ofte allehaande ikke alene nationale, men ogsaa økonomiske Foreninger som politiske, for at de kan underkastes Anmeldelsespligten. Saaledes er ikke alene Foreningen til det danske Sprogs Bevarelse og den nordslesvigske Skoleforening allerede i lang Tid blevne behandlede som politiske, men ogsaa de Landboforeninger, som ikke vil gaa ind under de af Embedsmænd og indvandrede oprettede Foreninger, stemples som politiske, maa ikke afholde Dyrskuer, fordi disse skal afholdes under aaben Himmel, ingen Festligheder og ingen Foredrag, ved hvilke Kvinder kan være til Stede. I en saadan Landboforening maa der ikke engang, naar der er Kvinder til Stede, holdes Foredrag om huslige Forhold, hvori Kvinderne dog er særlig interesserede. Saadanne Landboforeninger kan altsaa slet ikke mere bestaa, fordi de ikke længere kan udfolde deres Virksomhed. Man vil nemlig gøre det umuligt for Befolkningen at fæstne sig økonomisk uden Embedsmændenes Formynderskab. Noget lignende er naturligvis Tilfældet med Hensyn til Møder; men slikt sker jo ogsaa i det indre af Tyskland.

De politiske Foreningers Anmeldelsespligt udvides paa en Maade til politiske Møder. Det forekommer ofte, at Gendarmerne og Politibetjentene opstiller sig ved Døren til et Forsamlingslokale og udspørger hver enkelt Deltager om Navn og Bopæl. Politiet har naturligvis ikke Ret til at aftvinge en i ingen Henseende mistænkelig Mand saadanne Oplysninger, men hvis nogen skulde nægte dem, saa vilde han ikke alene udsætte sig for personlige Forulempelser, men han vilde risikere, at Politiet af denne Grund opløser hele Mødet.

Saa vil jeg endnu gøre opmærksom paa en Omstændighed, som i høj Grad gør en fast, frisindet Ordning af Forenings- og Forsamlingsvæsnet ønskelig. Paa intet andet Omraade turde der vel ved Behandlingen for Domstolene være givet Dommerens politiske og personlige Overbevisning saa meget Spillerum som netop her. Det er næsten umuligt, at en Dommer, der staar midt i den politiske Kamp, med Hensyn til de hertil hørende Tilfælde kan betragte Sagen helt uhildet. Den værste Agitationsforening hos os, „Den tyske Forening for det nordlige Slesvig“, som vel tæller Medlemmer over hele Tyskland, har hidtil til Formand haft en Dommer, et Medlem af Landsretten i Flensborg. Denne er trods sin forholdsvis unge Alder bleven forfremmet til Overlandsretsraad og derfor bleven for-

flyttet. Derefter har en anden Dommer overtaget Forsædet i Foreningen. Naar nu en Forening, hvori baade Formanden og indflydelsesrige Medlemmer er Dommere, angiver danske Mænd for Overtrædelse af Foreningslovene — og jeg maa bemærke, at den paagældende Forening meget ofte optræder med Denunciationer, og det er engang blevet meddelt i et tysk Blad, at der paa et Møde af den tyske Forening var blevet valgt et Denunciationsudvalg til at besørge Angivelser mod danske Mænd —, naar denne Forening denuncerer Folk, og naar de samme Dommere saa skal dømme i den samme Sag, saa kunde der let hos Befolkningen opstaa Frygt for, at disse Dommere ikke i fuldt Omfang har Evne til at kunne betragte Sagen ædrueligt og objektivt. Dette vilde ligefrem være skikket til at skade Domstolenes Anseelse hos Befolkningen.

Da denne Forhandling i Gaar helt uventet blev sat paa Dagsordenen, saa har jeg ikke kunnet skaffe mig Materialet til at skildre Sagerne nøjere.

Men de nævnte Smaatræk vil dog nogenlunde vise, hvorledes den nuværende prøjsiske Forenings- og Forsamlingsret kan haandhæves under et Forfølgelses-, Tvangs- og Voldsregimente som det, der til Trods for alle den sidste Tids fredelige Talemaader endnu staar i fuld Blomstring hos os. (Bifald hos Socialdemokraterne.)

Anden Tale om Forenings- og Forsamlingsretten.

Efter Nyaar 1904 bebudedes der en Ændring af det præj-siske Forenings- og Forsamlingsvæsen, hvorefter ikke-tyske Sprog skulde forbydes paa offentlige Møder.

I denne Anledning holdt Jessen den 5. Februar — paa sin Fødselsdag — følgende store Tale:

Mine Herrer, den ærede Statssekretær for den indenrigske Af- deling, Grev von Posadowsky, har heller ikke i Dag givet nogen Udsigt til, at vi kan gøre Regning paa, at der her i Rigsdagen vil blive indbragt en Rigslov om Forenings- og Forsamlingsvæsenet. I sin forrige Tale om samme Emne for otte Dage siden havde Rigs- sekretæren trøstende henvist til, at der snart vilde indtræde en For- andring i den præj-siske Forenings- og Forsamlingsret, og at man foreløbig maatte lade sig nøje hermed.

Om denne Udsigt har ogsaa den ærede Indenrigsminister udtalt sig i den præj-siske Landdag. Hans Udtalelser var ikke klædte i de milde og hensynsfulde Ord, som vi her er vante til at høre fra den ærede Statssekretær for de indenrigske Anliggender, men hans Grund- sætning gik ud paa, at som Forhold mellem Regering og Statsborger skal gælde: Vi har at befale, og I har at adlyde. I Overensstemmelse med denne Grundsætning bebudede han ogsaa, hvad der allerede før Jul blev meldt fra anden Side, at der i det nye Lovforslag skal være indeholdt en Bestemmelse, hvori der forbydes at bruge et ikke- tysk Sprog paa offentlige Møder.

Denne Efterretning fremkom først, naturligvis kunde man næsten sige, i Bladet for det Sparelotteri, som foreløbig ikke bliver til Virkelighed, „Berliner Lokal-Anzeiger“. Men samtidig, lige saa natu- ligt kunde man ogsaa her sige, fandtes Efterretningen i Hr. Schwein- burg's officøse Bladkorrespondance, „Berliner Politische Nachrichten“. Her var ogsaa tilføjet, at der i det hele taget ikke skulde være Tale om en Skærpelse af Foreningsloven, der skulde kun indtræde Lettelser. Vi har ogsaa her det samme Eksempel, som vi kender fra

før, nemlig det, at naar der kommer en officiøs Efterretning, siges der altid af Regeringen kun noget godt; der vises Planen altid i et Rosenlys; senere kommer imidlertid altid Hestefoden. Ikke mange Dage efter stod i samme Aviskorrespondance, at der alligevel skulde indtræde en Skærpelse; der skulde i denne Lov optages et Forbud mod ikke-tyske Sprog paa offentlige Møder.

I sidste Uge blev der sagt i Rigsdagen, at derved vilde Sammenlutningsretten skrumpe ind, især for de polske Arbejdere. Det er ikke tilstrækkeligt, mine Herrer, at Polakkerne har Ret til at mødes i Forsamlinger; de maa ogsaa have Ret til at tale. Skal de da forhandle ved Hjælp af et Fingersprog?

(Meget rigtigt!)

De maa kunne forhandle ved Hjælp af Ordet!

En Taler af det national-liberale Parti har her i Dag taget dette i Forsvar imod den Bebrejdelse, at det national-liberale Parti for at gøre Indtryk havde stillet saa mange Privatforslag, som det saa til Dels havde forandret til Resolutioner eller Forespørgsler, og der er flere Gange i dette Hus blevet klaget over, at det var for meget. Her vilde der maaske have været en Anledning for det national-liberale Parti til at vise, at det er rigtigt, hvad den første ærede Taler sagde, at det i Virkeligheden er alvorlig ment med alle det national-liberale Partis Privatforslag, thi saa vilde det netop nu, da et saadant Forslag bebudes af den prøjsiske Regering, have kunnet forvandle sit Privatforslag om en Rigsforeningslov til en Forespørgsel til Rigskansleren om, hvad han vel tænker at gøre over for disse Planer. Der vilde maaske derved for saa vidt ikke opnaas noget, som man vel kunde forestille sig, at der af Rigskansleren eller hans Repræsentant vilde blive givet det Svar, at det ikke var Rigsdagens Sag, det var et indre prøjsisk Anliggende. Men der havde dog kunnet opnaas noget, nemlig det, at det national-liberale Parti selv havde kunnet fastholde sit Standpunkt, at det over for alle havde kunnet vise, at det havde Vilje til bestemt at holde fast ved sit Standpunkt. Hvis det var sket her i Rigsdagen, saa vilde der naturligvis ogsaa i Landdagen, hvor de samme Mænd jo for en stor Del sidder, have været Udsigt til, at hele det national-liberale Parti vilde stemme imod et saadant Forslag, og saa vilde Forslaget falde. Det vilde vel være saa meget mere nødvendigt for det national-liberale Parti at vise dette, som det national-liberale Partis største Blad, „Kölnische Zeitung“, er blevet begejstret for Undtagelsesforbudet.

Mån skulde egentlig synes, at der ikke var Grund til nu at sørge for endnu større Forringelser af den præsiske Forenings- og Forsamlingsret; der er nok af dem.

(Meget rigtigt!)

Vi kan tale et Ord med herom.

I den præsiske Foreningslov findes den Bestemmelse, at naar Medlemmerne træder ud af politiske Foreninger, skal de udmelde sig. Det fortolkes nu af Domstolene hos os saaledes, at naar en Mand dør og, inden han gaar over i det hinsides, glemmer at opfylde Forskriften i den præsiske Foreningslov og at udmelde sig af sin danske Forening, saa straffes Bestyrelserne for de paagældende Foreninger for det.

(Hør! Hør! og Munterhed.)

Et Dødsfald betragtes af Domstolene som en Udtrædelse af Foreningerne, og naar Bestyrelserne bestaar af flere Personer, saa bliver de alle anklagede og domfældte, fordi de ikke har afmeldt Manden tre Dage efter, at han er død.

(Hør! Hør!)

De vil indse, at en saadan Retspraksis er umulig her i det tyske Riges Indre, den kan kun være mulig i en Krog af den præsiske Stat; thi naar dette skulde gælde for store Foreninger, som er udbredte over hele Tyskland og hele Prøjsen, saa vilde der i det hele taget ikke findes Folk, som vilde være Bestyrelsesmedlemmer for disse Foreninger, naar de selv skal betale Pengebøden. Og naar Foreningerne skulde betale Pengebøderne, saa vilde alle politiske Foreninger gaa fallit.

Paa samme Maade gaar det med Indmeldelserne. De, der træder ind i en Forening, skal anmeldes til Politiet. Hvad gør saa Politiet? Det sender Politibetjente omkring for at spørge Folkene, om det ogsaa er deres Alvor, at de vil træde ind i Foreningerne, og desuden kommer de med alle Slags Antydninger og Trusler, naar de ikke træder ud af Foreningerne. Det forekommer endogsaa, at Folk, naar de er Medlemmer af en dansk Forening, faar Stævninger fra Politiet. De maa undertiden gøre lange Rejser, og naar de kommer til det paagældende Sted, saa har Amtsførstaderen ikke andet at spørge dem om, end om de ogsaa virkelig vil være Medlemmer af disse danske Foreninger. Naar de til Landraaden eller Regeringspræsidenten beklager sig over, at de har maattet foretage lange Rejser for at svare paa dette Spørgsmaal, saa afvises de simpelthen.

denne Forening, ikke holde Møder, og Værterne paavirkes, saa de ikke stiller deres Lokaler til Raadighed for Sygeplejeforeningerne.

(Hør! Hør! hos Socialdemokraterne.)

De bekendte Midler imod Værterne er jo, at man forkorter Polititimen for dem; i Steden for til Kl. 11 eller 10 maa de kun holde deres Lokaler aabne til Kl. 10 eller 9, maa ikke have offentlige Licitationer og Avktioner, ingen Koncerter og Danseforlystelser. Naar alligevel en Gæstgiver har Mod til at stille et Lokale til Raadighed for et dansk Møde, saa findes der endnu andre Midler. Ved Udfyldningsvalget i 1902 havde en Gæstgiver aabnet sit Hus for et Vælgermøde, ved hvilket jeg var til Stede. Bagefter blev hans Tjenestefolk udviste, og oven i Købet, fordi det ikke syntes tilstrækkeligt, at Tjenestefolkene blev udviste, saa blev det forbudt ham at have sin Mødding paa et Sted, hvor den havde ligget i Aartier; han maatte flytte den.

En anden Gæstgiver, der ogsaa havde haft et dansk Vælgermøde hos sig, blev ved et paafølgende tysk Møde straffet, fordi han ikke havde overholdt Polititimen.

Hvorledes Myndighederne bærer sig ad med at skræmme Gæstgiverne, har især vist sig ved det sidste Rigsdagsvalg. Da rettede den danske Rigsdagskandidat for Flensborg-Aabenraa Valgkreds, Hr. Fabrikant Andresen, til Landraad von Uslar i Aabenraa det Spørgsmaal, om det vilde blive forbudt Gæstgiverne, at der afholdtes danske Møder hos dem. Herpaa svarede Landraaden — jeg maa tillade mig at oplæse den korte Skrivelse, fordi den er saa betegnende:

„Brundlund Slot, den 15. Maj 1903.

Paa Deres Skrivelse af 14de ds. svarer jeg høfligst, at jeg maa overlade det til Kromændene selv, om de vil stille deres Lokaler til Deres Raadighed eller ikke. Ingen af de Politimyndigheder, som staar under mig, har skadet Gæstgiverne. Polit haandhævelsen fra de Herrer Amtsførstanderes Side over for Kromændene har hidindtil ikke givet nogen Anledning til begrundede Klager.

v. Uslar.“

Men samme Dag, som han skrev dette — det er senere naaet frem til Offentligheden — sendte han samtlige Amtsførstandere følgende Skrivelse:

„Aabenraa, den 15. Maj 1903.

Strengt fortroligt!

Som Bilag tilsender jeg Dem til Efterretning en Skrivelse fra den paagældende Andresen samt mit Svar. Jeg haaber,

at Værterne vedblivende nægter at give Lokale til Andresens Møder. Jeg beder Dem høfligst om at gaa forsigtigt og behændigt til Værks. Skulde en eller anden Vært give sine Lokaler, beder jeg Dem om at notere ham.

Om særlige Foreteelser og Tildragelser bedes De stadig straks at sende mig Indberetning.

v. Uslar.

Til de Herrer Amtsførstandere.
Egenhændigt!“

(Hør! Hør!)

De kan vel forstaa, naar der handles paa denne Maade, at vi ved sidste Rigsdagsvalg paa Steder, hvor vi ingen Forsamlingshuse havde, næsten ingen Møder kunde holde, med mindre det var paa fri Mark, hvor vi maatte bygge Telte. Den indfødte hjemmehørende Befolkning kunde i sit eget Land intet Lokale faa til Afholdelse af sine Vælgermøder, men maatte bygge Telte paa Marken for at mødes. Heldigvis findes der jo en Kendelse fra Kammerretten i Berlin, hvorefter Møder i et Telt ikke er Møder under aaben Himmel. Det var altsaa Politimyndighederne umuligt at forbyde os det.

Der er i en Del af Pressen blevet paastaaet, at et Forbud imod det polske Sprog er nødvendigt, fordi de i Vestfalen indvandrede Polakker vilde bruge deres Modersmaal paa Møder, og det var ikke muligt for Politiet at føre Tilsyn med disse Møder. Politiet havde ikke Personale, der kunde Polsk. Mine Herrer, jeg vil ikke gerne bruge noget stærkt Udtryk, men jeg mener, at denne Ytring i Pressen er Hykleri, thi De vil være enig med mig om, at ifald det drejede sig om at udspionere Polakkerne, saa skulde Myndighederne nok finde Agenter.

(Meget rigtigt!)

thi saa vilde de let kunne faa en Tolk.

Jeg veed jo, at det ikke er Meningen, fra første Færd helt at forbyde alle Møder paa et ikke-tysk Sprog; det vil den prøjsiske Regering ikke gøre, thi saa vilde der jo inden for den prøjsiske Stat for Fremtiden ikke kunne afholdes nogen videnskabelig Kongres, ved hvilken Lejlighed der jo ogsaa tales Fransk og Engelsk, endsige da internationale Konferencer. Men der skal, hvad der er værre end Tvang, der skal indføres Politivilkaarlighed.

(Meget rigtigt! til venstre.)

Politiet skal altsaa efter eget Godtykke afgøre, om der maa tales paa et ikke-tysk Sprog eller ej. Vi veed godt, hvilken Bestem-

melse Politiet saa vil tage, der vil saa overhovedet ikke blive afholdt noget offentligt Møde paa et ikke-tysk Sprog.

Mine Herrer, jeg veed ikke, om det er Dem bekendt, hvilket Indtryk dette bebudede Forbud har gjort i Nabolandene. Straks da Telegrafan havde meldt om dette bebudede Forbud, stod der i et stort Blad af Mellempartiet i København, „Samfundet“, en Artikel med Overskriften „Undør Ørnens Klo. Den prøjsiske Foreningsret skal skærpes. Et nyt brutalt Slag mod de undertrykte.“ Jeg anfører det kun, for at De kan se, hvorledes der dømmes om det i andre Lande. Der blev deri sagt:

„Naive Sjæle haabede paa en Forandring til det bedre i Behandlingen af de danske Nordslesvigere efter Kejser Vilhelms Besøg i Foraaret ved det danske Hof. — — — Men Faktum er, at Prøjseregimentet i Nordslesvig saa langt fra at være blevet mildnet, tværtimod i Sommerens og Efteraarets Løb har antaget endnu skarpere Form end nogen Sinde tidligere.“

Og i et stort Provinsblad, „Aarhus Stiftstidende“, siges:

„Et nyt Næveslag.
Prøjsernes Voldtægt.“

— — —

For saa vidt denne Efterretning bekræfter sig — og den er desværre sikkert nok helt korrekt — har Tyskerne her planlagt et Overgreb, der i Brutalitet og oprørende Uret overgaar det meste af, hvad de endnu har bedrevet i deres Forfølgelsesiver over for de danske Sønderjyder.“

(Meget rigtigt! til venstre.)

Saaledes dømmes man altsaa i Nabolandene. Det kan maaske alligevel ikke være Dem helt ligegyldigt, hvad man i andre Lande vilde sige om et saadant Forbud. Her i dette høje Hus er der fra altsk Side blevet fremhævet, at tyske Redaktører er blevne meget haardt straffede i Ungarn. Jeg har haft Lejlighed til at sammenligne nogle af disse Domme med Domme, som fældes hos os i Nordslesvig, og jeg maa jo indrømme, at man i Ungarn har gjort Begyndelsen til at følge de prøjsiske Domstoles Eksempel, men man er dog ikke naaet videre, end til at Straffene ved de prøjsiske Domstole hos os i saadanne Tilfælde er fire Gange saa strenge og haarde som de ungarske Dommeres meget haardt angrebne Domme.

Nu kunde der vel ske noget lignende, naar man hører, at det skal forbydes de ikke-tyske Nationaliteter i Tyskland at afholde offentlige Møder paa deres Sprog. Saa kunde vel ogsaa Ungarerne

komme paa den Tanke, at ogsaa det tyske Sprog skulde forbydes i Ungarn og ikke alene i Ungarn, men ogsaa i Transsylvanien (Siebenbürgen). Polakkerne kunde maaske ønske det samme for Galicien og Tjekkerne før Bøhmen. Skulde saa igen 800 tyske Universitetsprofessorer med glødende Protest vise sig paa Skuepladsen og protestere mod tjekkisk og ungarsk Barbari og Ukultur? Det vilde ikke hjælpe stort, thi man kunde sige: Vi har her kun fulgt eders eget Eksempel.

(Meget godt!)

Det bebudede Forbud vil ikke saa meget være af politisk som tværtimod af national Natur. Thi i politisk Henseende vil det ikke kunne virke meget. De fleste unge Folk har jo i Skoletiden og Militærtiden lært saa meget Tysk, at de til Nød kan følge et tysk Foredrag. Tror De saa ikke, at naar Folk skal forhandle paa et Sprog, der derved bliver dem forhadet, dette vil øge Forbitrelsen og Sindsoprøret mere end mange Taler?

Nej Forbudet vilde ikke alene blive anvendt paa politiske Møder, men ogsaa paa de religiøse. Vi hos os kender det. Hos os stod to danske Frimenighedskirker, som Befolkningen selv havde bygget, lukkede i tre Aar, fordi Myndighederne sagde, at uden en Myndigheds Tilladelse maatte der overhovedet ikke indvies nogen Kirke.

(Hør! Hør!)

Saa vilde ogsaa religiøse Foredrag og vel ogsaa Sange blive forbudte. Hos os straffes jo Folk, som synger danske Nationalsange, endog norske. Den berømte Digter Bjørnstjerne Bjørnson har offentligt i heftige Ord protesteret imod, at man i Nordslesvig endog forbyder hans Sange under en Straf af 30 eller 50 Mark.

Saa skulde man dog tro, at Centrum maatte betænke sig to Gange. Saa kunde jo til syvende og sidst ogsaa den latinske Liturgi forbydes.

(Munterhed.)

Overhovedet kunde man sige, at Centrum havde al Anledning til her at gribe virksomt ind. Privat er den Ytring kommen mig for Øre, at Centrums Hovedorgan, „Kölnische Volkszeitung“, rigtignok i udmærkede Artikler protesterer mod det paatænkte Forbud; men alligevel, sagde man, vilde mange Centrumsfolk gnide sig fornøjet i Hænderne, hvis der blev udstedt et saadant Forbud; for saa vilde de kunne haabe, at Polakkerne ikke vilde fravriste dem flere Rigsdagsmandater.

(Munterhed.)

Jeg tror det ikke. Et saa stort Parti som Centrum kan jo ikke handle af saa smaalige Bevæggrunde. Desuden tror jeg det ikke af en anden Grund. I uoverskuelig Tid vil Katolikkerne danne Mindretallet i Tyskland og Prøjsen. Saa vilde det dog være meget ufornuftigt og uklogt af Centrum at være med til at voldføre et Mindretal. Desuden: et Parti med saa ideale Synspunkter som Centrum vilde naturligvis i og for sig være imod enhver Voldførelse af en rettænkende Befolkning.

Jeg forudsætter, at der ogsaa i de konservative Partier, hvor en fast Overbevisning jo heller ikke er nogen sjælden Vare, findes mange Medlemmer, der tænker saa retfærdigt og har saa megen Respekt for andre Folks Overbevisning, at de misbilliger dette. Paa venstre Side vilde der vel ikke findes en Mand, som vilde træde i Skranken for et saadant Forbud.

Tilbage bliver kun et stort Parti, de Herrer national-liberale. Naar de Herrer national-liberale ikke opfatter deres Navn saaledes, at „national“ kun betyder, at de kun har Respekt for deres egen Nationalitet, der imod nærer den største Foragt over for enhver anden Nationalitet, og at Ordet „liberal“ kun har den Betydning, at de ikke har Agtelse for Friheden i og for sig, men at de kun under sig selv Friheden; naar det ikke er saaledes, naar der i Virkeligheden i det national-liberale Parti endnn er en Gnist af Respekt for Nationaliteten, Folkeligheden og Friheden i og for sig, saa vil ogsaa det national-liberale Parti være imod dette Forbud.

Det er jo dog ogsaa et Spørgsmaal, hvad De vilde opnaa ved et saadant Forbud. Er det overhovedet muligt, at man ved Naalestik kan pine en Befolkning til Døde? Kan man ikke det, saa er det hele overflødigt. Det burde dog først betænkes, inden man sysselsætter sig nærmere med denne Plan. Og en anden Betragtning melder sig endnu: Selv om De vilde opnaa noget ved det, burde De alligevel ikke gøre det. Hvorfor De ikke skulde række Haand til at skabe en saadan Undtagelseslov, at tilstræbe en saadan Voldførelse af Nationaliteterne, det skal jeg sige Dem: De burde ikke gøre det af Hensyn til det tyske Navns Ære og det tyske Folks Værdighed.

(Bravó! fra Venstre. — Tilraab fra Højre.)

Slesvigske Presseforhold.

Fredag den 13. Januar 1905 forhandles Justitsbudgettet. Under Debatten fremdrog Redaktør Jessen en Række Eksempler paa tyske Blades Skrivemaade i Sønderjylland.

Den konservative deputerede Konsistorialraad Dr. Stockmann fra Vestfalen imødegik Taleren den følgende Dag, hvorpaa Jessen svarede umiddelbart efter.

Jessens første Tale havde følgende Ordlyd:

Mine Herrer, ogsaa med Hensyn til Straffefuldbyrdsels [som tidligere Talere havde kritiseret] vilde jeg være i Stand til her at give en Opklaring, fordi jeg selv har været i det Tilfælde oftere at have siddet i prøjsiske Fængsler. Men for endnu vigtigere end at tale om Straffefuldbyrdsels, hvorved der jo dog i Almindelighed tænkes paa politiske Fanger, anser jeg det at hævde den Anskuelse: de fleste af de politiske Fanger, som er udsatte for denne Straffefuldbyrdsels i de prøjsiske Fængsler, burde slet ikke være der. Det er netop den største Forskel mellem Tyskland og andre Lande, at i andre Lande de fleste af de Folk, der straffes politisk i Tyskland, slet ikke dømmes til Fængsel.

(Meget rigtigt! til venstre.)

Det er ved tidligere Lejligheder ofte blevet sagt i dette høje Hus, især fra højre Side, at Straffene var for smaa i Fornærmelses-sager. Jeg tror imidlertid, at de Dele af Befolkningen, der ikke er velsete hos de regerende og Magthaverne, har slet ingen Anledning til at beklage sig over, at der anvendes for milde Straffe imod dem.

Jeg vil tillade mig her at behandle et Tilfælde, det vedrører en Dom fra Flensborg Landsret af 13. [11.] August 1902.

Af Overlandsretten i Kiel var der i April fældet en Dom i en Optantsag. Det er maaske nogle af Dem bekendt, at da der for tre Aar siden forestod et Rigsdagsvalg, hvorved jeg blev valgt, da følte den prøjsiske Regering pludselig Trang til at fratage flere Hundrede danske Vælgere Valgretten, idet den pludselig betegnede over tusind prøjsiske Undersaatter som danske Undersaatter.

(Hør! Hør! til venstre.)

Det var Folk, der til Dels i over 30 Aar, til Dels siden deres Fødsel var blevne betegnede og behandlede som prøjsiske Under-

saatter; de blev pludselig, for at udbrede en almindelig Usikkerhed blandt Vælgerne, betegnede som danske Undersaatter.

(Hør! Hør! til venstre.)

I denne Henseende vilde Domstolene og især Overlandsretten i Kiel først ikke rigtig gaa med. I eet Tilfælde erklærede t. E. Overlandsretten i Kiel en Mand for præjsisk Undersaat; bagefter forhandlede der imod hans Søn, og den samme Overlandsret — rigtig nok var Senatet imens blevet anderledes besat — erklærede, at Sønnen ifølge sin Afstamning fra sin Fader — der var bleven betegnet som præjsisk Statsborger — var dansk Undersaat!

(Hør! Hør! til venstre.)

De kan ikke undre Dem, naar der er blevet øvet en temmelig haard Kritik paa en saadan Retspleje. Et Medlem af Voldgiftsdomstolen i Haag og af „Institut de droit international“, Professor H. Maßen i København, en født Slesviger, har skrevet en hel Bog derom, og ingen tysk retslærd har hidindtil haft Mod til at modsige ham. Hele den nordiske Retsvidenskab er i denne Henseende enstemmig; De vil ikke træffe nogen dansk og ikke nogen norsk retslærd, der i denne Henseende befinder sig i Overensstemmelse med de tyske Domstole. Den nordiske Retsvidenskab har her Lov til at tale med, fordi det drejer sig om den fælles dansk-norske Indfødsret, der gjaldt i Danmark med Slesvig og i Norge saavel som ogsaa i Hertugdømmet Holsten. Denne Indfødsret var umistelig, og de Folk, der er fødte under denne Indfødsret, kan derfor aldrig udvises paa lovlig Vis.

De vil derfor indrømme: naar en saadan Dom blev fældet af Overlandsretten i Kiel, saa har den danske Presse i Slesvig, hvis Befolkning jo maa lide derunder, den fulde Ret og den Pligt at belyse et saadant Tilfælde. Dette er sket i „Flensborg Avis“, nemlig i en kort Notits, som jeg med den ærede Formands Tilladelse vil tillade mig at oplæse. Der stod i April vedrørende denne Dom følgende: „Naar Overlandsretten har været saa længe om at begrunde disse Domme, saa er det ikke underligt. Naar det var givet, at Dommene ikke skulde gøres om, og naar det var ønskeligt, at Lovens Forskrifter tilsyneladende blev opretholdte, saa kunde det jo nok koste lidt Hovedbrud at faa disse to Ting til nogenlunde at stemme overens.“

Det var det hele!

(Hør! Hør! til venstre.)

Deri — kan De vel sige — er der indeholdt en Antydning af, at Dommerne med Hensyn til denne Dom ikke har ladet formelt-juridiske Synspunkter alene gælde, men ogsaa politiske, at de ogsaa

har iagttaget den prøjsiske Stats formentlige Interesse. Men, mine Herrer, jeg har dog tit læst i store tyske Blade, at i slige politiske Sager burde Dommerne ikke dømme alene efter formelt-juridiske Synspunkter, men ogsaa varetage Statens Tarv.

(Meget godt! til venstre.)

Jeg finder altsaa, at denne lille Bemærkning ikke var fornærmelig. Og hvad var Dommen? Dommen var, at den paagældende ansvarhavende Redaktør blev dømt til et Aars Fængsel.

(Hør! Hør! til venstre.)

Det er jo den højeste Straf, der overhovedet kan idømmes i et saadant Tilfælde! Hvis hele Bladet fra Begyndelsen til Enden i alle 24 Spalter havde været fyldt med de største Fornærmelser mod Dommerne, saa kunde der ikke være blevet ikendt en strengere Straf!

(Meget rigtigt! til venstre.)

I et andet Tilfælde var der i „Flensborg Avis“ over for et af Modstandernes Blade, som havde forhaanet en dansk Fest paa Skamlingsbanke, sagt til Forsvar: Ved den Lejlighed kom der dog i hvert Fald ingen Magttilbedere, Spytstikkere, Trælle og Trællesjæle. Det vil sige ved en Fest, der ikke staar under Protektion, har slige Folk jo ikke noget at søge. Deraf har man udledt, at det skulde være en Antydning af, at saadanne Folk var der ved de tyske Fester, især ved den saakaldte „Tyske Forening for det nordlige Slesvig's“ Fester paa Knivsbjerg.

Saa stillede fem Deltagere Straffeandragende. Nu paastaar de tyske Aviser: der har været flere Tusind Deltagere. Saa er det dog saare mærkværdigt, at netop de fem føler sig ramte. Ikke des mindre gav Anklagemyndigheden og Domstolen dem Ret og sagde: om de end ikke skulde rammes personligt, saa havde der dog i hvert Fald været antydning, at de havde befundet sig i underlødigt Selskab. Derfor blev Bladet da ogsaa dømt, og Dommen lød paa ni Maaneders Fængsel.

(Hør! Hør! til venstre.)

De to Domme blev sammendragne, og der blev ikendt en Straf paa 1½ Aars Fængsel.

Man antog da, at det ved en saa høj Straf maaske vilde være muligt, at Retsmyndighederne vilde benytte Lejligheden til at foreslaa en Formildelse af Straffen. Derfor stillede Journalist P. Simonsen, en agtværdig og begavet Mand med Latinskole- og Universitets-Uddannelse, Andragende om at faa Straffen forvandlet til Fæstningsarrest. Kort i Forvejen var Redaktøren af en tysk Avis bleven dømt

til en Maanedes Fængsel, fordi den uden Grund havde fornærmet en kongelig dansk Dommer, og han fik sin Dom forvandlet til en Pengebøde paa 100 Mark.

(Hør! Hør! til venstre)

Men Journalist Simonsens Andragende blev afslaaet.

Naar saadanne Straffe bringes i Anvendelse imod os, saa ligger jo det Spørgsmaal nær: Hvorledes staar det da til paa den anden Side, hvorledes gaar det Reptiliebladene hos os?

Der er nu b'evet indført en ny Praksis. Hidindtil har det været saadan, at de i de værste Tilfælde har faaet Pengebøder. Men nu er der blevet indført en Praksis, hvorefter de i mange Tilfælde slet ikke kan ikendes nogen Straf.

De kan jo forestille Dem, mine Herrer, at naar Reptiliepressen vil angribe den danske Befolkning i Slesvig, saa angriber den især Befolkningens Repræsentanter, altsaa de deputerede. Nu har man gjort det muligt, at der i saa Fald ingen Straffeforløgelse kan indtræde.

Som bekendt vanskeliggøres under Parlamenternes Samling en Anklage imod de deputerede ved Bestemmelsen om Urørlighed. Dette opvejes fuldstændig ved, at der senere, naar Samlingen er sluttet, pludselig kan rejses en Mængde Anklager imod de deputerede. Det er altsaa en meget tvivlsom Begunstigelse. Men nu for Tiden benyttes Bestemmelserne om Urørlighed til værgeløst at prisgive de deputerede til alle tøjlesløse Angreb og Fornærmelser.

(Hør! Hør! hos Socialdemokraterne.)

Dette sker paa følgende Maade. Naar en deputeret rejser Anklage for Fornærmelse, saa svarer den anklagede for Retten, at han vil rejse en Modklage, og da der til at rejse en Modklage ikke udkræves Formaliteter, der behøves saaledes ingen Anklagebeslutning, saa tager man straks Indvendingen for gyldig og siger: Der kan ikke rejses Modklage nu, derfor kan heller ikke Hovedklagen forhandles.

(Hør! Hør! hos Socialdemokraterne.)

Følgelig lægges det hele paa Hylden.

(Meget rigtigt! til venstre.)

Dette har fundet Sted: For tre Aar siden rejste jeg en Privatklage, og den sover endnu.

(Hør! Hør! hos Socialdemokraterne.)

Dengang havde man følt Trang til at have et Reptilieblad i Slesvig paa Dansk, tilmed et fordulgt, med en Redaktør, der kunde betegnes som dansk. Ingen dansk Mand vilde lade sig sætte paa en

saadan Post, men fra Paris var der indforskrevet en i Danmark født Dame, en Fru v. Wildenradt

(Munterhed),

og hun har vist sig villig til at gøre Køllerregimentets Velsignelser rigtig tydelige for de danske Nordslesvigere.

I forskellige store tyske Aviser optryktes nu Ytringer af denne Dame, der rettede sine Angreb paa de danske Førere, de deputerede, og paa de danske Foreninger, som Ytringer af et „dansk“ Blad. Da tillod vi os i „Flensborg Avis“ at sige: Dette danske Blad er en Avis, der udkommer med Understøttelse fra de prøjsiske Myndigheder. Derpaa betegnede nævnte Dame — og det var rettet imod mig personlig — dette som en bevidst Løgn, hvorpaa jeg rejste Straffekrav. Men denne Sag blev skubbet over paa denne Vej med Modklagen og har nu sovet i tre Aar.

(Munterhed.)

Den 3. Oktober 1904 indrømmede ved en Retsforhandling i Flensborg den tidligere Næstformand i „Den tyske Forening“, Pastor Jacobsen, at den prøjsiske Regering havde stil'et 75000 Mark til Raadighed fra Statsbanken, Søhandelen, for at der kunde købes et dansk Blad til denne Dame.

(Hør! Hør! til venstre.)

Handelen kom dengang ikke i Stand, men nævnte Dame oprettede kort efter en ny Avis, som hun kaldte „Det gamle Dannevirke“.

Beskyldningen for bevidst Løgn blev aftrykt af flere tyske Blade, og jeg havde ogsaa rejst Straffekrav imod fire tyske Aviser, men med dette gik det paa samme Maade: Sagen svæver endnu. Jeg havde straks krævet, at Overpræsidenten i Slesvig, Hr. v. Wilmowski, og Landraaderne af Haderslev og Aabenraa skulde stævnes som Vidner for at oplyse Sagen for Retten. Retten anordnede, at de nævnte Embedsmænd, Overpræsidenten og Landraaderne, skulde stævnes. Men man kan jo nok forstaa, at det blev fundet ubelejligt, at den ærede Overpræsident fra Slesvig og de ærede Landraader skulde vidne for Retten, hvilke Summer den prøjsiske Stat var rede til at ofre for et saadant Foretagende. Derfor er Sagen endnu ikke kommen til Forhandling.

Der var i Aaret 1903 imellem de to Rigsdagssamlinger et halvt Aar, og da var der tilstrækkelig Lejlighed til at forhandle Sagen. Der blev forhandlet og paakendt to ubetydelige politiske Sager imod mig, men til at forhandle denne Sag var der ikke Tid.

Et andet Reptilblad i Haderslev med Titlen „Schleswigsche Grenzpost“ redigeres af en Oldenborger og understøttes af Hr. Overpræsident v. Wilmowskis hemmelige Fond. Der var i Gaar i dette høje Hus Tale om oldenborgsk Journalistik. Det synes, som om der er saa mange oldenborgske Journalister, at der ogsaa kan udføres til vort Land af denne Vare, og saaledes har vi en Oldenborger som Redaktør af et Reptilieblad.

Imod denne Avis svæver paa samme Maade tre Anklagesager, der ikke har fundet deres Afgørelse. I eet Tilfælde vedrører Modklagen en Notits i „Flensborg Avis“, om hvilken jeg straks kunde sige, at jeg ikke alene ikke bærer Ansvar for den, men jeg havde i det hele taget hverken læst Notitsen eller kendt den før Offentliggørelsen. Ikke des mindre var dette løse Paaskud tilstrækkeligt til at trække Sagen i Langdrag.

(Hør! Hør! til venstre.)

De tænker Dem maaske, at det herved dreier sig om nogle Bagateller, om nogle Smaating. Jeg vil med den ærede Formands Samtykke tillade mig at oplæse et Par Ytringer, af hvilke De vil se, at denne Avis, der af den prøjsiske Regering hemmelig understøttes med Pengemidler, i mange Henseender ikke staar tilbage for „Oldenburger Residenzbote“, men skriver endnu langt værre. I en Artikel i „Schleswigsche Grenzpost“ for 6. November 1903 hedder det med Hensyn til mig: det er „en Skandale, at en Valgkreds af det tyske Rige i dettes Parlament repræsenteres af en saadan Psevdo-Rigsdagsmand“. I den samme, af den prøjsiske Regering understøttede Avis er der bragt Elskværdigheder som „Ophavsmanden til disse Nederdrægtigheder, Hr. Jessen“, „en saadan ryggeløs Fyr“.

For rigtig at sværte os opad til har man ment, at et passende Middel var at sigte os for Majestætsfornærmelse.

(Hør! Hør!)

Man har i mange Aar rundt omkring fra i det tyske Rige hørt om Majestætsfornærmelser, kun ikke fra een Egn — og det er Slesvig. Ingen bekendt dansk Mand i Nordslesvig er bleven domfældt eller endog kun anklaget for Majestætsfornærmelse mod den nuværende tyske Kejser. Vort Blad „Flensborg Avis“ er i Omtale af Hans Majestæt den tyske Kejser og naturligvis endnu langt mere i Omtale af Hendes Majestæt den tyske Kejserinde altid optraadt meget respektfuldt — og alligevel kommer, rent grebet ud af Luften, den Sigtelse mod os, at vi svælger i Majestætsfornærmelser.

(Hør! Hør!)

Der siges med Hensyn til mig. at „følgende Nederdrægtigheder, der herved lægges ham til Last“, ligeledes skal nævnes:

1) Grov Majestætsfornærmelse mod Kejser Wilhelm II.

2) At Hr. Jessen fra sit Baghold gentagne Gange og paa en raffineret Maade har — — — kastet med Snavs efter vor nuværende Kejserinde Avguste Viktorias Person;

endvidere:

i to Tiaar har vist „en saadan fortsat folkeforgiftende Adfærd“ og lader sig sende ned til det tyske Parlament, „for i Besiddelse af dette Mandat, som han forfatningsstridigt har tilranet sig, saa meget bedre at kunne fortsætte sit ophidsende Roderi mod Riget og dets kejserlige Hersker“.

(Hør! Hør!)

I en anden Artikel hedder det:

„Han har — — offentligt paa det modbydeligste ustraffet tilsølet Kejserinde Avguste Viktoria“, han har søgt at forhindre „en flerdobbelt Rovmorders“ Afstraffelse.

Til saadanne Fornærmelser slutter sig endnu andre som: „de uforskammede danske Ophidsningsmænd og Bagvaskere“, „utrolig Frækhed og Ondskab“ osv.

(Hør! Hør!)

Da De maaske finder det utroligt, at saadanne Sigtelser ligefrem gribes ud af Luften i et af den præjsiske Regering understøttet Blad, maa jeg her endnu eftertrykkeligt Hævde, at der aldeles ikke foreligger nogen Grund hertil, og at Hendes Majestæt den tyske Kejserinde altid og bestandig i vort Blad er bleven behandlet og omtalt paa den mest respektfulde Maade.

Da altsaa Privatklagevejen ikke førte til noget, stillede jeg i August 1904 hos Anklagemyndighederne Andragende om at rejse offentlig Klage. Det er jo klart: naar der kun var et Gran af Sandhed i denne Paastand, at jeg „offentligt paa det modbydeligste ustraffet havde tilsølet“ Hendes Majestæt den tyske Kejserinde, saa vilde den anklagede kunde frikendes. Men baade Statsadvokaturen i Flensborg og Overstatsadvokaturen i Kiel afviste Straffeforfølgelsen med den Begrundelse, at der ikke forelaa nogen offentlig Interesse.

Altsaa, naar der offentligt paastaas, at et Medlem af den tyske Rigsdag „lader sig sende til Parlamentet, for i Besiddelse af dette Mandat, som han forfatningsstridigt har tilranet sig, saa meget bedre“ at kunne rode mod Hans Majestæt den tyske Kejser, saa foreligger der ikke nogen offentlig Interesse for, at Sagen opklares!

(Hør! Hør!)

Jeg gjorde saa Forsøg paa i det mindste at opnaa noget over for de falske Paastande ved Berigtigelser. Disse Berigtigelser blev til Dels slet ikke optagne, til Dels med en Forsinkelse af flere Dage eller flere Uger. Naar jeg saa henvender mig til Statsadvokaturen eller til Overstatsadvokaturen, saa tager man et saadant Paaskud af den anklagede for gyldigt, at hans egen Ekspedient havde ladet et anbefalet Brev ligge i flere Dage for først saa at give ham det.

(Hør! Hør! til venstre.)

Jeg har altsaa forsøgt alle Midler og Veje for at værne mig imod saadanne Fornærmelser.

Man kunde imidlertid jo tænke sig, at der gaves endnu en Udvej; man kunde jo forestille sig, at den prøjsiske Regering ikke længere vilde taale Skandalen, at den enten vilde fratage et saadant Blad Understøttelsen eller desavnuere Bladet.

Den 9. December oplæste den ærede Rigskansler i dette høje Hus et Sted af en Artikel i den socialdemokratiske „Leipziger Volkszeitung“ med Angreb mod andre politiske Partier. Disse Angreb var utvivlsomt til Trods for de voldsomme Udtryk af politisk Natur. Naar der var Tale om „konservative Stimænd“, saa betyder det ikke, at de Herrer konservative som Røverriddere ude paa Vejene kaster sig over Købmændene for at plyndre dem; der var tværtimod kun Tale om politisk Hævdelse af Interesser. Naar der til Eksempel ogsaa var Tale om „Centrumsgavtyve“, saa er det kun en Betegnelse for, at Centrumsmændene er diplomatiske og kloge i deres Optræden —, men meget stærke Udtryk var det. Hr. Rigsdagsmand Bebel desavnerede Dagen efter grundigt det nævnte Blad, han vilde „levende beklage“ dets Ytringer og sagde, at det socialdemokratiske Parti kunde „ikke forsvare“ slige Talemaader. Man kunde saa tro, da upaatvivlelig Rigskansleren for det tyske Rige ikke har mindre Finfølelse og mindre Ansvarlighedssans end Hr. Rigsdagsmand Bebel, og da upaatvivlelig den prøjsiske Regering gør Krav paa lige saa megen Takt som den socialdemokratiske Partiledelse, saa kunde man mene, at Regeringen vilde gøre noget. Man kunde tænke sig, at Rigskansleren som prøjsisk Førsteminister eller en anden Repræsentant for Regeringen, ligesom Hr. Rigsdagsmand Bebel, vilde „levende beklage“ slige Angreb og sige, at de kunde „ikke forsvare“ dem.

(Meget rigtigt! til venstre.)

Det er hidtil ikke sket.

Og hvilke Følger har det saa, at de danske deputerede staa forsvarelseløse over for slige Angreb. Til Eksempel er afdøde Landdagsmand Gustav Johannsen, de nuværende Landdagsmænd Nielsen og Hanssen stadig i den statsunderstøttede Presse blevne betegnede som Menedere.

(Hør! Hør! til venstre.)

I et Nummer af de nævnte Blade for 1901 siges udtrykkeligt om Landdagsmand Hanssen: „Jeg siger ligefrem Meneder og ikke maaske kun Edsbryder“; og Landdagsmand Nielsen er endnu lige i disse Dage bleven betegnet som den „gamle ærlige Edsbryder“.

(Hør! Hør!)

For nogle Aar siden betegnede et andet Reptilieblad Landdagsmand Hanssen som „Meneder“; det blev rigtignok idømt en Pengebøde paa 300 Mark, men blev bagefter benaadet.

(Tilraab og Hør! Hør! til venstre.)

Det gik saa vidt, at dette Reptilieblad bragte Billeder, naar det nævnte Landdagsmændene Hanssen og Niensens Navne. Saaledes har det ofte bragt et Billede med 3 opløftede Edsfingre, der var delte ved en lille hvid Streg igennem dem for at betegne, at de havde brudt en Ed. I Løbet af nogle Maaneder har disse Billeder staaet mindst syv Gange i Bladet,

(Hør! Hør! til venstre),

og det skete, uden at Anklagemyndighederne benyttede den berømte Uvæsensparagraf til at skride ind imod Bladet.

(Meget rigtigt! til venstre.)

Her har jeg Bladet Nr. 1 for 2. Januar 1905. Paa Bagsiden ser man Kredsblads-Bekendtgørelser, fordi det selvfølgelig er en Søsteravis til Kredsbladet og kan overtage Satsen derfra. I Spidsartiklen betegnes Landdagsmand Nielsen som en Drabant, der savner den fulde politiske Tilregnelighed.

(Hør! Hør! til venstre),

og baade han og Landdagsmand Hansen betegnes som „Højforrædere“. De ser, det gaar i dette Aar lystigt videre.

Slige Tilstande, at Aviser, der af Befolkningen betragtes som Organer for den præjisiske Regering, kan behandle Befolkningens lovlige Repræsentanter paa saa gemen Maade, vil uden Tvivl ogsaa

blive betegnede som uværdige af mange Medlemmer af den høje Rigsdag, og jeg tør tro, at der i dette høje Hus ikke findes et eneste Medlem, der vil paatage sig den Opgave at forsvare saadant noget Jeg tør haabe, at det er lykkedes mig at vise, at der hos os ogsaa i denne Henseende bestaar uværdige Tilstande under det endnu hos os raadende Tvangsregimente.

(Bravol til venstre.)

Optantsagen.

Ved anden Behandling af Rigskanslerens Budget Onsdagen den 15. Marts 1905 udspandt der sig bl. a. en Forhandling om Udvisninger og Optanter.

Den danske Rigsdagsmand havde Ordet og blev samme Dag imødegaaet af Statssekretær Posadowski. Anden Dagen derefter — om Fredagen — fik Jessen Lejlighed til at gendrive Statssekretæren.

Jessens første Tale.

Mine Herrer, Spørgsmaalet om Udlændingenes Opholdsret har naturligvis først og fremmest Betydning for Udlændingene. Men det kan ogsaa forekomme, at det har Betydning for Beboerne i selve det tyske Rige, idet Myndighederne benytter Udvisningen af Udlændingene til at fortrædige Inlændingene.

De Herrer paa højre Side veed jo, at der nutildags raader stor Folkenød paa Landet. Den benytter de præjsiske Myndigheder i Slesvig til at holde Folk borte fra danske Foreninger og Møder.

(Hør! Hør! til venstre.)

Naar Folk der vil tage danske Undersaatter i deres Brød som Tyende, saa tillades det dem ikke at deltage i danske Møder.

(Hør! Hør! til venstre.)

Paa den Maade slutter Myndighederne en Handel med Folk, som ikke har Karakter nok til at modsætte sig slige Krav. Jeg mener, at en saadan Anvendelse af Bestemmelserne om Udlændinges Udvisning — for saa vidt der overhovedet gives saadanne Bestemmelser — ikke virker moralsk paa Befolkningen.

(Meget rigtigt! til venstre.)

Endnu værre er det, naar man ikke alene fortrædiger Indlændinge, men betegner Indbyggere i det tyske Rige som Udlændinge og saaledes udviser dem af Landet, hvad der meget ofte forekommer hos os.

Dette er Spørgsmaalet om de saakaldte Optanter, som findes i Elsas-Lotringen og i Slesvig. Optanter er Folk, som har opereret for en Nabostat. Der er nu den Mærkelighed, at Myndighederne i Elsas-Lotringen og i Slesvig haandhæver Bestemmelserne med Hensyn til Optanterne paa helt forskellig Maade.

Sagen henhører jo for Elsas-Lotringens Vedkommende først under Landsudvalget, og her førtes den 28. Februar en Forhandling herom. Ifølge et Referat i „Strassburger Post“ for 1. Marts, en sikkert umistænkelig Avis, en regeringsvenlig Avis, udtalte der Regeringens Ordfører, Ministerialraad Mandel — jeg tillader mig at oplæse dette — :

„Vi har altid kun anerkendt Optionen som gyldig, naar den operende i Virkeligheden har bosat sig i det valgte Land. — — — Efter den gældende Ret i Frankrig og Tyskland medfører Erhvervelsen af et fremmed Undersaatsforhold ikke Tabet af vedkommendes eget.“

Man kan altsaa have to Undersaatsforhold.

Om de tilbagevendende Optanter sagde Ministerialraaden til Slutning:

„Disse Folk skal aftjene deres Værnepligt, naar de vender tilbage til Tyskland. Der bliver altsaa ikke andet tilbage for dem, end igen at lade sig optage i Statsforbundet; men de behøver ikke at lade sig naturalisere.“

Her udtales altsaa tydeligt fire Ting:

1) En Optionserklæring er ikke tilstrækkelig til at gøre en Option gyldig; dertil hører et længere Ophold i et andet Land.

2) Den, der operer for den anden Stat, mister ikke sit oprindelige Undersaatsforhold.

3) En Mand kan følgelig have to Undersaatsforhold paa een Gang.

4) Ved Tilbagekomsten til sit Fødeland behøver en Optant ikke at lade sig naturalisere; en simpel Optagelse i Statsforbundet er tilstrækkelig.

Ganske de samme Anskuelser nærede de prøjsiske Myndigheder hos os endnu for 10 til 20 Aar siden; kun blev efter 1870 de Optanter, der vendte tilbage, naar de vilde opgive deres danske Undersaatsforhold, naturaliserede i Steden for simpelthen at blive optagne.

Mellem 1867 og 1870 var de bleven optagne uden Naturalisation.

For tre Aar siden, lige før et Rigsdagsvalg, da man gerne vilde af med nogle danske Vælgere, begyndte man imidlertid med det saakaldte Optantlaveri.

(Hør! Hør! hos Polakkerne.)

Da blev de Folk, som i Aarene 1867 til 1870 netop i Henhold til disse den prøjsiske Regerings Anskuelser ikke var blevne naturaliserede, men simpelthen optagne i det prøjsiske Statsforbund, paa een Gang betegnede som danske Undersaatter

(Hør! Hør! hos Polakkerne og Socialdemokraterne),

og nogle af dem blev ved Lejlighed udviste. Folk, som i over 30 Aar havde haft prøjsisk Undersaatsret, blev pludselig berøvede deres Undersaatsret og tillige med deres Børn behandlede som danske Undersaatte. Man anslaar deres Tal til mindst 1200—1400 Personer.

(Hør! Hør! hos Polakkerne.)

Bekendt er Tilfældet med Gaardejer Finnemann i Taarning ved Kristiansfelt. Han havde ogsaa i 30 Aar været prøjsisk Undersaat; saa paa een Gang, i Januar 1902, blev han betegnet som dansk Undersaat og udvist. Han vendte tilbage, blev anklaget, og Besidderret og Landsret dømte ham til fire Dages Arrest, skønt han i 1867 efter Optionserklæringen kun havde opholdt sig hinsides Grænsen i fire Dage.

(Hør! Hør! hos Polakkerne og Socialdemokraterne.)

Overlandsretten i Kiel ophævede imidlertid Dommen og frikendte Finnemann. Han var altsaa prøjsisk Undersaat.

Nu skulde man mene, at naar den højeste Domstol, Overlandsretten i Kiel, i en saadan Sag har betegnet Gaardejer Finnemann som prøjsisk Undersaat, saa er han fri. Nej, mine Herrer, han er endnu udvist. I den af den prøjsiske Regering understøttede Presse blev der straks sagt, at denne den kielske Overlandsrets Dom vilde ikke blive respekteret af Forvaltningsmyndighederne

(Hør! Hør! hos Polakkerne og Socialdemokraterne),

det vil sige, Pressen sagde det ikke straks de følgende Dage, men først, efter at den var bleven underrettet, og Bladet tilføjede: Sagen vil paa ny kunne komme til Forhandling, og saa vil man uden Tvivl komme til et andet Resultat; thi Senatet, Domstolen kan i Mellemtiden faa en anden sammensætning.

(Hør! Hør! hos Polakkerne)

Jeg tænker, at naar et dansk Blad havde sagt noget saadant, vilde det kan hændte være blevet sat under Anklage, fordi det havde sigtet den prøjsiske Regering for at bøje Retten, for at den vilde udøve en utilladelig Paavirkning paa Domstolen.

Saa kom Sagen igen for Retten. Den Mands Søn, der af den højeste Domstol i denne Sag var bleven betegnet som prøjsisk Undersaat, var nemlig som Følge af Afstamningen fra sin Fader, der altsaa var prøjsisk Undersaat, bleven betegnet som dansk Undersaat. Han var ogsaa bleven udvist, og Sagen blev ført videre til den samme Overlandsret i Kiel, og den samme Domstol, som havde erklæret Faderen for prøjsisk Undersaat, betegnede nu Sønnen, paa Grund af hans Afstamning fra Faderen, som dansk Undersaat.

(Hør! Hør! og Latter hos Socialdemokraterne.)

Nu var der rigtignok i den nye Proces optraadt to nye Anklagevidner. Men der var en lille Fejl derved. Begge Vidnesbyrd var nemlig falske, først en Gendarms, som udsagde, at han efter Nyaar 1867 i Kristiansfelt ofte var kommen til Gaarden i Taarning og havde forhørt sig om Ejeren, Manden var der ikke, han havde været hinsides Grænsen. Der blev for Landsretten i Flensborg paavist, og Gendarmen maatte selv indrømme det, at han først var kommen til Nord-slesvig tre Fjerdingaar, ni Maaneder senere og havde faaet Ansættelse der.

(Hør! Hør! til venstre.)

Saa'edes var dette Vidnesbyrd faldet bort.

Med det andet Vidnesbyrd forholdt det sig anderledes. Her var der blevet hentet en Kone fra Esbjerg, fra den anden Side af Grænsen. Hun var for Resten Moder til en Jærnbanearbejder, som skal have en vis Omgang med Landraaden i Haderslev. Denne Kone blev hentet som Vidne og udsagde nu — efter hvad hun senere har fortalt, var alt, hvad hun skulde udsige, opskrevet i Forvejen —, at Gaardejer Finnemann havde været boite et halvt Aar. Det viste sig imidlertid, at han en Maaned efter Afgivelsen af Optønskerklæringen havde været til præsiske Session; altsaa kunde han ikke have været udvandet et halvt Aar. Senere blev det bedre endnu. Denne Kone har, hvad Hr. Landdagsmand Hanssen bragte paa Tale den 13. Februar i den præsiske Landdag, over for fem paalidelige Vidner sagt, at for Vidnesbyrdet var der givet hende og hendes Søn Udsigt til en Belønning paa 2000 Mark.

(Hør! Hør! til venstre og hos Polakkerne.)

Ved denne Lejlighed tilraabte Hr. Landdagsmand Gamp Hr. Landdagsmand Hansen: „Tror De det?“ — Jeg er tilbøjelig til her paa en Maade at slutte mig til Hr. Landdagsmand Gamp. Endskønt Vantroen bliver meget grundigt dreven ud af os under det nu hos os raadende Tvangsregimente, saa vil jeg dog sige: jeg tror heller ikke, at der i Regningerne over den ærede Overpræsident i Slesvig's hemmelige Fond findes en Konto for Køb af falske Eder. Det tror jeg aldeles ikke.

(Munterhed.)

Men jeg tør ikke helt nægte, at det er muligt, at der af det hemmelige Fond ogsaa stilles nogle Summer til Raadighed til Udgranskning af Sandheden i Optantsagerne, og det er muligt, at der derved er opstaaet Misforstaaelser.

Sagen er saa meget alvorligere, som der jo tidligere, for et Aar siden, er bragt et lignende Tilfælde paa Tale i den præsiske Land-

dag. Stifteren af og Faderen til den bekendte Organisation „Den tyske Forening for det nordlige Slesvig“, den fra sit Embede afsatte Pastor Jacobsen i Skærbæk, har døjet den Skæbne at blive meget uværdigt behandlet af sit Barn, idet Den tyske Forening, som han selv har stiftet, har udstødt ham. Men denne Stifter af Den tyske Forening indsendte for et Par Aar siden til Statsadvokaturen i Flensborg den Anmeldelse, at den daværende Amtsforsender i Skærbæk —
(Formandens Klokke lyder.)

Næstformand Dr. Paasche: Hr. Rigsdagsmand, jeg vilde dog gerne bede Dem om ikke at gaa ind paa disse Enkeltheder i en hel Række smaa Processer; de har dog kun lidet at gøre med Rigskanslerens Løn.
(Uro til venstre.)

Jeg gentager min Bøn om ikke indtil alle Enkeltheder at foredrage hvert enkelt Vidnes Udsagn, som slet ikke har noget at gøre med det, De vil tale om, den daarlige Behandling af Danskerne, eller hvad De ellers har i Sinde.
(Meget rigtigt! til højre.)

Jeg er straks færdig med denne Sag. Jeg har kun villet sige, hvilke Midler der efter mange Folks Tro bringes til Anvendelse. Jeg tror ogsaa, at jeg i dette høje Hus vil finde Enstemmighed for den Anskuelse, at det fra det tyske Standpunkt vilde være meget beklageligt, hvis den Mening skulde blive udbredt og finde Tiltro i Befolkningen, at 2000 Mark var de præjisiske Myndigheders Takst for Købet af falske Eder.

(Meget godt! til venstre.)

Fra de sidste Dage findes der endnu et Eksempel paa, hvor vidt det nu er kommet med denne nye Anskuelse vedrørende Optanterne. Den 10. Marts blev nemlig Landmand Midtgaard fra Lundsmark, som blev udvist i September 1903, af Landsretten i Flensborg dømt for at være vendt tilbage uden Tilladelse, fordi, som det hed i Dommen, det var uvæsentligt, om han havde taget varigt Ophold i Kongeriget Danmark eller ej; det var tilstrækkeligt, at han den 5. November 1867 havde været hinsides Grænsen, denne ene Dag var nok til at gøre Optionen gyldig.

(Hør! Hør! til venstre.)

Dette er lige det modsatte af, hvad de tyske Myndigheder, som vi hører, anvender i Elsas med Hensyn til Optantspørgsmaalet.

Hvad er nu Grunden til denne helt forskellige Behandling i Elsas og hos os? Det er jo ikke nok, at Myndighederne maaske antager, at Elsasserne er lettere at vinde og Nordslesvigerne er mere haardnakkede; thi denne Grund vilde jo kun være en Betimelighedsgrund

og ingen Retsgrund. Den eneste Retsgrund maatte jo findes i, at d^{er} forelaa en Forskellighed i Affattelsen af de paagældende Bestemmelser i Frankfurtfreden af 1871 og i Wienfreden af 1864. Dette er ikke Tilfældet. Den ærede Formand vil tillade mig at oplæse de paagældende Bestemmelser. I Frankfurt-Traktaten af 1871 hedder det i Artikel 2 — jeg maa oplæse Originalteksten, fordi det kommer an paa Ordlyden —:

Les sujets français originaires des territoires cédés domiciliés actuellement sur ce territoire qui entendront conserver la nationalité française, jouiront jusqu'au premier octobre 1872 et moyennant une déclaration préalable, faite à l'autorité compétente, de la faculté de transporter leur domicile en France et de s'y fixer, sans que ce droit puisse être altéré par les lois sur le service militaire, auquel cas la qualité de citoyen français leur sera maintenue. Ils seront libres de conserver leurs immeubles situés sur le territoire réuni à l'Allemagne.

[De fra de afstaaede Distrikter stammende, tor Tiden paa dette Omraade bosatte franske Undersatter, som agter at bevare den franske Nationalitet, skal indtil den 1. Oktober 1872 og ved Hjælp af en forudgaaende Erklæring, som afgives til den beføjede Myndighed, have Lov til at flytte deres Bopæl til Frankrig og at bosætte sig der, uden at denne Ret kan ændres af Loven om Militærtjenesten, i hvilket Tilfælde deres Egenskab af franske Borgere skal blive dem bevaret. Det skal staa dem frit for at beholde deres paa det med Tyskland forenede Omraade beliggende faste Ejendomme.]

I den officielle tyske Oversættelse hedder det saaledes:

„Den aus den abgetretenen Gebieten herstammenden, gegenwärtig in diesem Gebiete wohnhaften französischen Untertanen, welche beabsichtigen, die französische Nationalität zu behalten, steht bis zum 1. Oktober 1872 und vermöge einer vorgängigen Erklärung an die zuständige Behörde die Befugnis zu, ihren Wohnsitz nach Frankreich zu verlegen und sich dort niederzulassen, ohne daß dieser Befugnis durch die Gesetze über den Militärdienst Eintrag geschehen könnte, in welchem Falle ihnen die Eigenschaft als französische Bürger erhalten bleiben wird. Es steht ihnen frei, ihren auf den mit Deutschland vereinigten Gebieten belegenen Grundbesitz zu behalten.“

Det paagældende Stykke (i Artikel 19) af Wienfreden — jeg behøver kun at oplæse eet Afsnit — har følgende Ordlyd:

Les sujets domiciliés sur les territoires cédés par le présent traité jouiront pendant l'espace de six ans à partir du jour de l'échange des ratifications et moyennant une déclaration préalable

à l'autorité compétente de la faculté pleine et entière d'exporter leurs biens-meubles en franchise de droits et de se retirer avec leurs familles dans les Etats de Sa Majesté Danoise, auquel cas la qualité de sujets danois leur sera maintenue. Ils seront libres de conserver leurs immeubles situés sur les territoires cédés.

[De Undersaatte, som er hjemmehørende i de ved denne Traktat afstaaede Territorier, har fuld Frihed til i Løbet af 6 Aar, at regne fra den Dag, da Ratifikationerne udveksles, og efter forudgaaende Anmeldelse til den paagældende Øvrighed toldfrit at udløre deres Løsøre og at begive sig med deres Familier til Hans danske Majestæts Stater, i hvilket Tilfælde de bevaere deres Egenskab som danske Undersaatte. Det staar dem frit for at beho'd deres paa de afstaaede Territorier beliggende faste Ejendomme.]

Der findes heri en mærkelig Sætning, nemlig at Optanterne kan udføre deres Sager uden Udførselstold. Dette forklares kun ved, at Diplomaterne og deres Hjælpere gør sig det meget nemt. De skriver nemlig simpelthen af efter gamle Traktater, da der endnu bestod en Udførselstold. Det viser dog i hvert Fald, at de paagældende Folk skal trække sig tilbage til Danmark med deres Familier og Bohave. Det kan dog vel ikke betyde andet, end at de maa tage fast Bopæl i Kongeriget Danmark.

Man kunde saa spørge: Hvorfor nærer de prøjsiske Myndigheder en Anskuelse, der afviger saa meget fra den, som gøres gældende i Elsas, hvorfor vil de ikke ordne Sagen?

Derom sagde den højtærede prøjsiske Indenrigsminister den 13. Februar i den prøjsiske Landdag, at Sagen ikke godt kunde ordnes, før Ophidsningen i Slesvig standsedes.

Jeg vil give Dem et Eksempel paa, hvori en saadan Ophidsning bestaar.

For halvanden Maaned siden døde hos os Lensgreve Schack til Schackenborg, en Mand, som stod helt uden for Politikken, men var meget religiøs, og som var Medlem af Provinssynoden i Rensborg. Endnu før det nuværende Tvangsregimente tog sin Begyndelse, i Aaret 1894, talte han i Provinssynoden om Religions sproget i Skolerne, som nogle Steder endnu delvis er dansk, og om det danske Kirkesprog, som jo ogsaa endnu bestaar i de fleste Kirker i Nord-slesvig, i det mindste delvis — han talte om, at Regeringen sagde, der indførtes kun tysk Religionsundervisning og tysk Gudstjeneste, naar der stilledes Andragender af Befolkningen, og herom sagde han:

„Det er en kendt Sag, at man under den Slags Andragender i Nordslesvig altid først finder danske Undersaatter. Hvorfor ansøger de om tysk Religionsundervisning? Naturligvis kun, fordi man truer dem med Angiveri og Udvisning, hvis de ikke underskriver.“

Altsaa saa længe der endnu i nogle Skoler paa Landet i Nordslesvig gives en dansk Religionstime, og saa længe der endnu afholdes danske Gudstjenester i Nordslesvigs Kirker, saa længe synes Regeringen at have Brug for de danske Undersaatter til at skrive under paa det Slags Andragender om Udryddelse af deres Modersmaal, af Frygt vor, at de skal blive udviste. Jeg synes, at dette ikke er særlig værdige Tilstande.

(Meget rigtigt! til venstre.)

Jeg tillader mig at henlede den højtærede Rigskanslers Opmærksomhed paa disse Forhold. Jeg tror, at det i Almindelighed dog vilde blive betragtet som det værdigste, om den Slags Tilstande snart ophørte.

(Bravo! til venstre.)

Staatssekretær, Grev v. Posadowsky-Wehners Imødegaaelse af Jessen.

Statssekretæren sagde blandt andet:

Mine Herrer, Rigsdagsmand Jessen har rettet hæftige Angreb imod Overpræsidenten og Regeringen i Slesvig-Holsten. Han fortæller, at en Kone over for fem troværdige Vidner har erklæret, at der var blevet budt hende 2000 Mark, naar hun vilde aflægge et falsk Vidneudsagn. Om Konen selv var troværdig, derom har den meget ærede Rigsdagsmand ikke sagt noget. Han udtaler endvidere, at han ikke tror, at Fortællingen er sand, han anser det for umuligt, at en prøjsisk Regeringsmyndighed køber et falsk Vidneudsagn for Penge; men om der ikke var blevet anvendt Midler for at erfare Sandheden, herom vilde han ikke udtale sig. Mine Herrer, kan der da gives en mere betænkelig Vej til, uden noget Bevis, uden virkeligt Materiale, paa Grundlag af en ubekendt Kones Fortælling at rejse en saa alvorlig Fornærmelse og Anklage imod en Statsmyndighed?!

Den ærede Rigsdagsmand har tillige anket over den forskellige Udøvelse af Optionsretten i Elsas-Lotringen og i Slesvig-Holsten. Mine Herrer, Grundlaget for Optionsretten i Elsas-Lotringen og efter mit Skøn ogsaa i Slesvig-Holsten bestod i, at de opterende indtil et bestemt Tidspunkt maatte afgive Erklæring om, at de vilde oprettholde den hidtilværende Stats Nationalitet og bosætte sig i samme; paa Grundlag af en saadan Erklæring blev de ganske vist Undersaatter af dette Statssamfund, men havde nu ogsaa den Forpligtelse at flytte deres Bopæl til denne fremmede Stat. Til Trods for den Slags Erklæringer er der imidlertid hidført overmaade mange Omgaaelser ved, at disse Optanter rigtignok opterede for det tidligere Statssamfund, men saa roligt forblev i deres hidtilværende Bopæl, det vil sige i Elsas-Lotringen eller Slesvig-Holsten, under den nye Regering og der tit viste sig at være en ganske overordentlig Ulempe for Ro og politisk Fred i disse nyerhvervede Landsdele. Saa snart en saadan Statsundersaat havde opteret for den fremmede Stat, blev han ogsaa dermed Undersaat af den fremmede Stat, og naar han var forstyrrende for det nye tyske Statssamfunds politiske Fred, havde den tyske, henholdsvis den prøjsiske Statsregering den politiske Pligt at fjerne en saadan Mand fra sit Omraade, og besad ogsaa den utvivlsomme formelle Ret hertil. — —

Mine Herrer, jeg er i det hele taget af den Mening, at ved alle disse Drøftelser om Udvisninger, som den prøjsiske Regering foretager, og alle de Forholdsregler, som den foretager i de tvesprogede Landsdele, misforstaar man Rigsdagens statsretlige Stilling over for den prøjsiske Regering. Rigsdagens Stilling hviler alene paa Rigsforfatningen, og ingen selvstændig Stat af de Stater, som udgør det tyske Rige, behøver at prisgive flere Rettigheder af sin Højhedsret,

end Rigsforfatningen fratager den. Prøjsen er for saa vidt nu som før en selvstændig Stat og er især paa det Omraade, som de ærede sidste Talere har berørt, forblevet ubetinget selvstændigt i sin Højhedsret og i sin Lovgivning.

(Meget rigtigt! til højre.)

Fremfor alt maa jeg over for de danske Besværinger og over for Besværingerne fra de Herrer af den polske Partigruppe henvise til, at der ikke gives eller ikke mere gives nogen Rigsudvisningsret. Vi havde, bortset fra Straffelovsfor skrifter, kun en Rigsudvisningsret i § 2 af Jesuitloven, og denne Paragraf er jo med det store Flertal af dette Huses Samtykke bleven ophævet. Der gives altsaa kun en Udvisningsret for Landsmyndighederne, og deraf følger efter min Mening, at Udvisningsforholdsregler, for saa vidt de øves af Prøjsere, ikke er underkastede Bedømmelse i dette Hus.

Hvad endelig Ordning af Udlændingenes Opholdsret vedrører, saa anser jeg Udstedelsen af en saadan Lov for fuldstændig udelukket. Saa vidt det gælder økonomiske Spørgsmaal, er Udlændingenes Rettigheder paa meget vigtige Omraader ordnede ved Handelstraktaterne. Ud over dette vilde ingen Stat, der vil opretholde sin Højhedsret, ved Lov selv ville foreskrive sig Betingelser for, under hvilke Forudsætninger den kan nægte Udlændingen, der altid kun er en Gæst paa den fremmede Stats Enemærker, Opholdet.

(Tilraab fra Polakkerne.)

— Mine Herrer, i Belgien er der helt andre Forhold end i den prøjsiske Stat; de kan ikke sammenlignes, alene fordi Belgiens Neutralitet staar under Evropas Værn. Men om vi udstedte en Lov, der paalagde os helt bestemte Forpligtelser vedrørende Udlændinges Ophold, saa kunde slige Bestemmelser i Tider med politiske Uroligheder, truende Krigsfare blive ligefrem farlige for det tyske Riges Selvstændighed og Sikkerhed.

(Meget rigtigt! til højre.)

Og, mine Herrer, en saadan Lov — jeg tror, det kan jeg sige med positiv Bestemthed — vil de forbundne Regeringer aldrig vedtage.

(Bravo! til højre.)

Jessens Svar til Statssekretæren.

Mine Herrer, jeg vil kun tillade mig nogle faa Ord imod de Ytringer, som Statssekretæren for de indenrigske Anliggender, Hr. Grev Posadowsky fremførte imod mig i Onsdagsmødet.

Efter at den højtagede Statssekretær havde nævnt, at jeg havde omtalt nogle Paastande vedrørende Køb af Vidneudsagn i det slesvigste Optantspørgsmaal, sagde han ifølge den stenografiske Beretning:

„Mine Herrer, kan der da gives en mere betænkelig Vej til, uden noget Bevis, uden virkeligt Materiale, paa Grundlag af en ube-

kendt Kones Fortælling at rejse en saa alvorlig Fornærmelse og Anklage imod en Statsmyndighed?!"

Her fastslaar jeg: Da jeg var i Færd med nærmere at drøfte denne Sag og meddele Bevismateriale, blev jeg afbrudt af Næstformand Dr. Paasche. Ingen kan vel dog bebrejde mig, at jeg blev hindret i at fremføre Materialet.

Da jeg nu er bleven udæsket dertil, maa jeg sige et Par Ord herom.

Jeg har sagt, at en Kone fra den anden Side af den danske Grænse var bleven hentet over til en Retsforhandling i Haderslev for at afgive Vidneudsagn i en Optantsag; hun har senere over for fire eller fem troværdige Vidner paastaet, at der blev givet hende 20 Mark derfor, og at der blev givet hende og hendes Søn Udsigt til, at de skulde faa 2000 Mark derfor. Det er ikke blot løs Snak af en utroværdig Kone, som den højtagtede Statssekretær antydede. Konen forekom Myndighederne meget troværdig, da man hentede hende over fra den anden Side Grænsen for at betegne to hæderlige Mænd, to fødte Slesvigere, som danske Under-saatter og jage dem bort fra deres Fødeland. Da var hun god nok, og mærkeligvis blev hun først utroværdig, da hun fortalte, hvorledes dette Vidneudsagn var blevet til.

I øvrigt har Hr. Landdagsmand Hanssen allerede offentliggjort denne Sag i et slesvigsk Tidsskrift „Sønderjyske Aarbøger“; han har gjort det for at udæske til en Proces i Sagen. Men Myndighederne har ikke rejst en saadan Anklage imod ham; det synes, som om Myndighederne ikke nærer noget særligt Ønske om at faa denne Sag oplyst.

Et andet Tilfælde er forekommet i Vestslesvig. Stifteren af Den tyske Forening for det nordlige Slesvig og dens senere Næstformand, Pastor Jacobsen i Skærbæk indsendte til Statsadvokaturen i Flensborg en Anmeldelse, hvorefter der af den derværende Amtsforsander var blevet tilbudt en Mand ligeledes 2000 Mark, hvis han ved sit Vidneudsagn kunde hidføre, at en bekendt dansk Mand kunde blive udvist af Landet. Det er dog mærkværdigt, at to saadanne Tilfælde, det ene i Østslesvig, det andet i Vestslesvig, kan forefalde med bestemt den samme Sum paa 2000 Mark; det synes dog i en vis Grad betænkeligt. Heller ikke i dette Tilfælde har de præjisiske Myndigheder følt Trang til at skaffe Lys i Sagen. Anmeldelsen blev indsendt til Statsadvokaturen i Flensborg, men den blev afvist. Senere er der foretaget en ny Anmeldelse hos Overstatsadvokaturen i Kiel.

Altsaa, naar det, uden at Myndighederne skrider ind derimod, er blevet paastaet offentligt i Pressen, naar Stifteren af Den tyske Forening paastaar det, og naar det oven i Købet er gaaet over i den videnskabelige Litteratur, saa er det ikke løs Snak mere.

I Bogen „Det nordslesvigske Optantspørgsmaal“ af den fødte Slesviger Professor Henning Mågen, en ikke ukendt Videnskabsmand — thi han er Medlem af den staaende Voldgiftsret i Haag og tillige Medlem af „Institut du droit international“ —, nævnes ogsaa Tilfældet fra Skærbæk med de 2000 Mark.

Det synes mig saaledes helt gavnligt, om de prøjsiske Myndigheder vil sysselsætte sig nærmere med dette Tilfælde. Det vilde jo overordentlig let kunne lade sig gøre; man behøvede kun at lade Overpræsidenten i Slesvig afgive en utvetydig Erklæring om, at Overpræsidenten bestemt vidste, at der ingen Pengemidler var stillet til Raadighed i Optantsagen, hverken af Overpræsidentens hemmelige Fond eller af andre lignende Kilder, — saa vilde der herved være gjort en god Ende paa Sagen.

Den højtagtede Statssekretær sagde vedrørende Optanterne:

„Saa snart en saadan Statsundersaat havde opereret for den fremmede Stat, blev han ogsaa dermed Undersaat af den fremmede Stat, og naar han var forstyrrende for det nye tyske Ståtssamlunds politiske Fred, havde den tyske henholdsvis den prøjsiske Statsregering den politiske Pligt at fjerne en saadan Mand fra sit Omraade, og besad ogsaa den utvivlsomme formelle Ret hertil.“

Ifølge Hr. Ministerialraad Mantels Ytringer i det elsas-lotringske Landsudvalg paa Mødet den 28. Februar har Optanterne to Undersaatsforhold, altsaa baade det hjemlige og Nabostatens, som de har opereret for. Den højtagtede Statssekretær oplyste ikke, hvorledes det kan gaa til, at de højeste Myndigheder i Elsas-Lottinge siger, at Optanterne har to Undersaatsforhold, medens de hos os kun skæl være i Besiddelse af det danske; der skæl Optanterne ikke længe være prøjsiske Undersaatte.

Det er imidlertid langt værre hos os. Med Hensyn til Elsas-Lotringen kan Sagen maaske være tvivlsom, men for vort Vedkommende er Sagen fuldstændig klar. Der staar nemlig udtrykkeligt i Wienfredens Arikel 19, at de, der operer for Danmark, skal ligesom alle andre Folk beholde deres Indfødsret, deres Indigenatret i Hertugdømmerne. Det hedder det paagældende Sted i Artikel 19 saaledes:

Le droit d'indigénat, tant dans le Royaume de Danemarck que dans les Duchés, est conservé à tous les individus qui le possèdent à l'époque de l'échange des ratifications du présent Traité.

[Indfødsretten baade i Kongeriget Danmark og i Hertugdømmerne bevares for alle Personer, som besidder den paa det Tidspunkt, da Ratifikationerne til nærværende Traktat udveksles.]

Altsaa alle de, der den 16. November 1864 havde Indfødsret i Hertugdømmerne; har det den Dag i Dag.

Nu er det jo muligt, at den højtagtede Statssekretær for de indenrigske Anliggender, der ellers er saa bevandret paa alle Omraader, alligevel ikke har saa nøje Kendskab til den nordiske og den danske Statsret. Det kunde man imidlertid forudsætte hos den højtagtede Rigskansler, der dog ved forskellige Lejligheder har vist, at han nøje kender Hertugdømmerne Slesvig og Holstens og det danske Kongeriges historiske Forhold. I den Bog, Professor Matzen i København, den første danske Statsretslærer, har udgivet, er der nøje bevist — Beviset burde i øvrigt slet ikke have været nødvendigt —, at alle før 1864 fødte Slesvigere, hvad enten de har opteret eller ikke, er i Besiddelse af Indfødsretten, at de altsaa ikke kan udvises, at deres Udvisning er aldeles ulovlig. Hele den nordiske Retsvidenskab vil være enig med Professor Matzen heri. Hele den nordiske Retsvidenskab vil altsaa anse Udvisningen af alle Optanter for et Retsbrud, et Traktatbrud.

Saa maa man kun undre sig over, at de prøjsiske Myndigheder taaler slikt. Vedrørende det polske Spørgsmaal nærer man jo Frygt for Kaninplagen, som kan oversvømme Tyskland; men med Hensyn til den lille nordslesvigske Aikrog foreligger der vel ikke en saadan Fare, og derfor vil jeg udtale Forventningen om, at den højtagtede Rigskansler for Fremtiden vil sørge for, at der i Nordslesvig ikke længere taales saadanne Tilstande, der af den nordiske Retsvidenskab betragtes og betegnes som et Retsbrud.

(Meget rigtigt! hos Socialdemokraterne.)

Forfatningsstridig Husundersøgelse.

I Anledning af en Artikel „Tysk Skandale i Graasten“ i „Flensborg Avis“ for 22. November 1903 havde nogle Tyskere rejst Straffekrav, og Amtsretten i Flensborg havde den 17. Marts ladet foretage en Husundersøgelse paa Avisens Kontor for at konstatere, hvem der var Forfatter til Artiklen.

Denne Fremgangsmaade stred aabenlyst mod § 31 i den tyske Rigsforfatning, ifølge hvilken strafferetslige Undersøgelser mod en Parlamentariker var forbudte saa længe Rigsdagen var samlet.

Tirsdag den 30. Maj 1905 fandt der i det berlinske Parlament en stor Debat Sted om denne Husundersøgelse. Der forelaa følgende Indstilling fra Udvalget for Forretningsordenen:

„Rigsdagen ville vedtage følgende Erklæring: Rigsdagen ser i Beslutningen af 1. Marts 1904, som er taget af den kongelige Amtsret i Flensborg efter Andragende fra Statsadvokaten, og som „i Straffesagen mod Redaktøren af „Flensborg Avis“, Jens Jessen i Flensborg har anordnet Beslaglæggelse af Manuskriptet til Artiklen „Tysk Skandale paa Graasten“ i Nr. 273 af Bladet „Flensborg Avis“ for 22. November 1903, samt en Gennemsøgning af dette Blads Forretnings- og Redaktionslokaler, for at der kan skaffes Bevismidler til Oplysning om Forfatteren af den nævnte Artikel“, en imod Rigsdagsmand Jessen rettet Straffeundersøgelse, som er foretagen uden Rigsdagens Tilladelse og derfor er en Krænkelser af Artikel 31 i Rigsforfatningen.“

Foruden den danske Rigsdagsmand, der talte to Gange, havde syv Talere Ordet. Kun een af disse, Stockmann (Rigspartiet), talte imod Redaktør Jessen, men for Udvalgets Indstilling. Alle andre anbefalede fuldt ud denne.

I Steden for Landsretsraad Grøber, Udvalgets Ordfører, der var fraværende, var Amtsretsraad Kirsch (Centrum) første Taler som Ordfører for Udvalget. Derefter talte Professor Eickhoff (frisindet Folkeparti), Sagfører Bachem (Centrumsfører), Sagfører Storz (sydtysk Folkeparti), Singer (Socialistfører) og Gehejmeraad Büsing (national-liberal). Dernæst fik Jessen Ordet, der talte om Graasten-

Affæren ved Landdagsvalget i 1903 og stærkt angreb Den tyske Forening. Fremdeles talte Dove (Den frisindede Forening) og Stockmann.

Efter at Jessen til Slutning havde haft Ordet, vedtoges Udvalgets Indstilling med den deri udtalte Misbilligelse enstemmigt. Alle Medlemmer af alle Partier rejste sig.

Jessens Tale om Graasten-Affæren og mod „Den tyske Forening“.

Mine Herrer, siden Rigsdagen i denne Sag enstemmig har udtalt samme Mening, kunde De synes, at det var overflødigt at sige et Slutningsord derom

(Meget rigtigt! til højre);

jeg er imidlertid nødsaget til at bede om Deres Opmærksomhed selv i denne fremrykkede Time.

(Munterhed!)

I min Fraværelse har nemlig Hr. Rigsdagsmand Stockmann fremsat den Sigtelse imod mig, at jeg har givet en urigtig Beretning til Udvalget for Forretningsordenen, og denne Sigtelse kan jeg ikke lade sidde paa mig.

(Meget rigtigt! til venstre.)

Det er desuden en overmaade sjælden Lejlighed, at en Sag vedrørende Tvangsregimentet i Slesvig direkte kan forelægges til Bedømmelse af Rigsdagen, og jeg maa ogsaa af den Grund sige et Par Ord herom.

Hr. Rigsdagsmand Stockmann sagde i Rigsdagens Møde den 5. Maj i Fjor, at jeg, som nævnt, skulde have givet Udvalget ensidig Underretning. Det var ikke noget nyt for mig. De slesvigske Reptilieblade havde nemlig sagt, at jeg havde vildledt Udvalget, og Udvalget havde som Følge af min fejlagtige Beretning gjort sig skyldig i grove Forvanskninger. I „Hamburger Nachrichten“ var dette gentaget i den Form, at jeg havde ført Udvalget bag Lyset. Hr. Rigsdagsmand Stockmann udtrykte sig paa en noget mildere Maade.

I Reptilieplassen var der blevet sagt, at naar jeg drev slige Makinationer i den tyske Rigsdag, saa maatte Den tyske Forening, der hele Tiden har været indviklet i denne Sag, hverve en Rigsdagsmand, som kunde tale imod mig. Og senere jublede Reptilieplassen over, at nu var Rigsdagsmand Stockmann gennem Hr. Landdagsmand Bachmann af Den tyske Forening udkaaret til dens Sagfører og havde givet sit Samtykke hertil. Derfor kan man ikke undres over, at

Hr. Rigsdagsmand Stockmann den 5. Maj i Fjor ytrede den Formodning, at Udvalget fra dansk Side var blevet ensidigt underrettet om de Tildragelser, som det drejede sig om i denne Undersøgelse. I den Anledning vil jeg først — med den ærede Formands Tilladelse — gentage min Fremstilling til Udvalget:

„Ved det Valg af en Landdagsmand for Sønderborg-Aabenraa Valgkreds, som holdtes paa Graasten den 20. November 1903, udbragte efter Valghandlingens Slutning de danske Valgmænd et Leve for den valgte Landdagsmand H. P. Hanssen. Dette mishagede nogle tyske Valgmænd, som er Medlemmer af „Den tyske Forening for det nordlige Slesvig“, og de istemte en imod Danskerne rettet Vise, der under den holstenske Revolution i Aaret 1848 benyttedes som Kampsang imod Danmark. En dansk Valgmand, Gaardejer P. Grau af Pøl paa Als, udtrykte sin Uvilje over denne Demonstration ved at pibe. Han blev saa overfalden af to Medlemmer af „Den tyske Forening“, først af Skostensfejermester Scholz af Nordborg og saa af Landmand Bendixen af Stollig. Førstnævnte slog den danske Valgmand saa stærkt paa Hovedet med en løftet Stol, at der fremkom en stór Bule, og at Blodet strømmede ham ned over Ansigtet. Den tilstedeværende Formand for „Den tyske Forening“, Amtsdommer Hahn af Sønderborg, forholdt sig nevtral ved Overfaldet. Paa Grund af dette haændgribelige Overfald paa den danske Valgmand, der i en Artikel i „Flensborg Avis“ betegnedes som en „Skandale“, rejste Statsadvokaten ikke Klage imod de to Angribere, men han indledede efter Andragende fra nogle Medlemmer af „Den tyske Forening“, der ved den nævnte Lejlighed fungerede som Valgmænd, en Undersøgelse imod „Flensborg Avis“, fordi den havde kaldt det Overfald, som øvedes ved en officiel Valghandling i to Landraaders Nærværelse, en Skandale.“

I Modsætning hertil lyder Hr. Rigsdagsmand Stockmanns Fremstilling ifølge Rigsdagsberetningen af 5. Maj i Fjor:

„Da Afgørelsen var falden ud til Fordel for den dansksindede Landdagsmand Hanssen, udbragte de dansksindede Vælgere et Leve for deres valgte Landdagsmand. Tyskerne fandt sig rolig i dette, men istemte saa for deres Vedkommende Slesvigholstenvisen. Ophidset herover sprang en dansk Landmand midt ind blandt Slesvigholstenerne, steg op paa et Bord og begyndte der højlydt at pibe, med Fingrene stukket i Munden. Dette opirrede nu igen en tysk Valgmand i den Grad, at han tog en Rørstol og trykkede den mod Hovedet af ham

(Tilraab hos Socialdemokraterne)

Møller Wommelsdorf fra Munkemølle. Efterhaanden forlod Den tyske Forenings Medlemmer Lokalet; de danske Valgmænd blev tilbage, da de skulde spise til Middag der paa Stedet.

- (undert.) Andreas Krogh, Lavensby, den 28. Maj.
- „ Jens Jørgensen, Lavensby, den 28. Maj.
- „ Hans Clausen, Hagenbjerg, den 28. Maj.
- „ Andreas Nielsen, Hagenbjerg, den 28. Maj.
- „ Chr. Thomsen, Himmarnark, den 28. Maj.
- „ Jens Eriksen, Oksbøl, den 28. Maj.
- „ Jacob Hansen, Stolbro, den 28. Maj.
- „ Jes Jensen Staadsen, Dybbøl Mark 29. Maj 1904.
- „ Jørgen Lorensen, Stenderup, 29. Maj 1904.
- „ Asmus Lorenzen, Iller, 29. Maj 1904.
- „ H. Hansen, Nejs, 29. Maj 1904.
- „ N. K. Nielsen, Mjang, 29. Maj 1904.
- „ Jacob Jacobsen, Vestermark, 29. Maj 1904.
- „ A. Poulsen, Sottrup, 29. Maj 1904.
- „ Mathias Hollensen, Mølmark, 30. Maj 1904.“

Mine Herrer, De har her set, at min Fremstilling var fuldkommen rigtig, medens Hr. Rigsdagsmand Dr. Stockmanns var ensidig.

Naar Hr. Rigsdagsmand Dr. Stockmann siger, at Den tyske Forenings Medlemmer rolig fandt sig i et Leve for Landdagsmand Hanssen, saa maa jeg dog imødegaa dette. I et Fortyskningsblad, „Sonderburger Zeitung“, der ofte er blevet betragtet som Organ for Den tyske Forenings Formand, Amtsdommer Hahn, sagdes:

„Hvad Aarsagen til den beklagelige Tildragelse angaar, saa ligger denne udelukkende paa dansk Side. Naar Danskerne i det fælles Valglokale i Tyskernes Nærværelse skriger Hurra, saa ligger heri en Udæskning. — — Afsyngelsen af vor Hjemstavnsviser var det tilbørlige Svar herpaa.“

Det var altsaa en tysk Udæskning. Hvad Medlemmerne af Den tyske Forening tilsigtede med denne Demonstration, er klart. Et Bestyrelsesmedlem af Den tyske Forening, Journalist Frølich i Flensborg, skrev i Fortyskningsbladet „Flensburger Nachrichten“ (Nr. 266, den 6. November 1892) — ved Retsforhandlingen blev det fastslaaet, at Artiklen var skreven af ham — ordret følgende:

„Der gives heller ikke nogen Sang, der er Danskerne og de dansksindede saa forhadet og klinger dem saa modbydeligt i Ørene som den Chemnig'ske „Schleswig-Holstein meerumschlungen“.“

Naar altsaa Medlemmerne af Den tyske Forening synger en Vise, hvorom de efter deres egne Bestyrelsesmedlemmers Udsagn veed, at det er den Vise, der er de dansksindede mest modbydelig og forhadet, saa kalder Hr. Rigsdagsmand Stockmann det, at Tyskerne roligt finder sig i det udbragte Leve.

Mine Herrer, jeg maa endnu sige et Par Ord med Hensyn til det, som Hr. Rigsdagsmand Stockmann sagde i Mødet af 5. Maj i Fjor. Det er nemlig en fast Sædvane hos os, at naar der siges et Ord om Visen „Schleswig-Holstein meerumschlungen“, gøres der Forsøg paa af den Grund at sigte os for Majestætsfornærmelse. Endnu i Anledning af Landdagsvalget i Graasten sagde det af den slesvigske Overpræsidents hemmelige Fond understøttede Blad i Haderslev, „Schleswigsche Grenzpost“ af 23. November 1903, med Hensyn til den nævnte Vise følgende:

„Ved festlige Lejligheder lyder den efter Skaalen for Hendes Majestæt. Ved Keiserindens Besøg i Flensborg bringer Fusilerregimentet „Königin“ dermed den høje Dame Ovationer.“

Det har undret mig at se, at et Medlem af dette høje Hus her har kunnet gøre en Bemærkning, som minder om slige Forsøg. Da Hr. Rigsdagsmand Stockmann den 5. Maj i Fjor omtalte en dadlende Ytring af „Flensborg Avis“ om Visen „Schleswig-Holstein meerumschlungen“, betegnede han denne Vise som

„en Vise, hvis Melodi endnu for faa Dage siden ved Hendes Majestæt Keiserindens Nærværelse i Flensborg er bleven spillet til Velkomst af det der garnisonerende Regiments Kapel, — og“
— tilføjede Hr. Rigsdagsmand Stockmann —

„med Hensyn til denne smukke Vise bringer den dansksindede tyske Rigsdagsmand Jessens Organ slige Angreb.“

Altsaa naar et Militærmusikkorps har spillet Melodien til en Vise, saa skulde vi af den Grund unnlade at kritisere denne Vises Indhold. Nej. Hr. Rigsdagsmand Stockmann, saa underdanige og trælleagtige er vi Danske ikke. Naar andre Folk begaar Taktløsheder, saa kan vi ikke gøre for det og behøver ikke at indrette vor Gøren og Laden derefter.

Denne Lejlighed vilde jeg nok benytte til at imødegaa alle Forsøg paa at sigte os for Majestætsfornærmelse.

Ligesom tidligere, fastslaar jeg ogsaa nu, at i 17 Aar, saa længe Hans Majestæt den nuværende tyske Keiser har siddet paa Tronen, er ingen bekendt dansk Mand i Slesvig bleven dømt for Majestætsfornærmelse eller har endog kun været anklagt derfor. I Nordslesvig

er der i de 17 Aar ikke forekommet Majestætsfornærmelser. Hvor mange Distrikter gives der i det tyske Rige, om hvilke det samme kan siges?

En Mangel paa Respekt over for den nuværende Bærer af den tyske Kejserkrone eller hans Hustru fremtræder ikke hos de slesvigske Danskere. Reptiliepressens Forsøg paa ved modsatte Sigtelser at sværte os paa høje Steder indgyder os ingen Agtelse, og jeg vilde ønske, at ethvert Medlem af dette høje Hus vilde undgaa Skindet af paa nogen Maade at kunne billige slige Forsøg.

Mine Herrer, De veed, at i hele denne Søg havde „Den tyske Forening for det nordlige Slesvig“ Førelsen. Skandalen paa Graasten forøvedes af Medlemmer af den tyske Forening; Straffeandragendet stilledes af Medlemmer af den tyske Forening; Hr. Rigsdagsmand Stockmann er optraadt her som Mandatar for Den tyske Forening, og Hr. Rigdagsmand Stockmann forsvarede den 5. Maj 1904 Den tyske Forening, idet han sagde:

„Den tyske Forening for det nordlige Slesvig“ eksisterer for ingen Tysker som „saakaldt“ Tysk Forening.“

Naa, om Foreningen for det nordlige Slesvig kan man vel med Rette bruge Ordet „saakaldt“. Naar den har samlet Medlemmer over hele Tyskland, naar hele Studenterforeninger ved tyske Universiteter er traadte ind i den, saa er man vel berettiget til at tale om en „saakaldt tysk Forening for det nordlige Slesvig“. Tillige kunde der vel være ikke faa Medlemmer i dette høje Hus, som nok vilde frabede sig, at denne Forening alene repræsenterer Tyskheden.

Foreningen er stiftet den 19. November 1890 i Toftlund, og Formanden ved dette Møde var Pastor Jacobsen af Skærbæk. Han var altsaa Fader til Den tyske Forening, og det gik ham senere foreløbig ikke ilde. Han blev indbudt til Selskaber hos Overpræsidenten i Slesvig, han fik den røde Ørns Orden og var endog udset til Biskop eller Generalsuperintendent for Slesvig; kun en Protest fra det store Flertal af Præsterne i Slesvig forhindrede denne Plan, og senere — med Skæbnens Magter kan der ikke knyttes et evigt Forbund! („doch mit des Geschickes Mächten ist kein ew'ger Bund zu flechten!“) — er denne paa højt Sted saa overordentlig højt skattede Personlighed bleven afsat fra sit Embede og endog bleven dømt til Fængselsstraf.

Sekretær ved det nævnte Møde var den daværende Amtsdommer Schwarz i Løgumkloster. For denne Herre er det gaaet bedre. Han blev Landsretsraad og senere endog Overlandsretsraad. Han er altsaa Moder til Den tyske Forening.

I Fortyskningspressen hos os er der blevet sagt: naar denne Forening blev stiftet, saa var det min Sky'd, fordi jeg Aaret i Forvejen havde vist Amtsdommer Schwartz ud af et Lokale. Der var dengang blevet berammet et dansk Vælgermøde i Løgumkloster til den 5. Oktober 1889 om Eftermiddagen Klokken 5. Indbudte var kun „danske Vælgere i Byen og Omegnen“. Nu vilde jeg gerne gøre opmærksom paa — thi man har jo saa meget at sige imod Socialdemokraterne, naar de kommer til andre Møder —, at i denne Forsamling, som kun danske Vælgere var indbudte til, mødte Amtsdommer Schwartz i Spidsen for hele Amtsrettens Personale og andre Embeds- og Bestillingsmænd, i alt 30, samt 13 Privatpersoner, der halvanden Time før Mødets Begyndelse besatte de bedste Pladser. Da vi aabnede Mødet, traadte Hr. Amtsdommer Schwartz frem og afbrød mig bestandig. Jeg gjorde ham opmærksom paa, at han slet ikke var indbudt. Da han alligevel vedblev at tale, viste jeg ham ud af Lokalet, og Politimesteren sagde 'til ham: Ja, De maa gaa. Derpaa begyndte hans Selskab, de 30 Embeds- og Bestillingsmænd, deraf 7 fra Amtsretten, og de 13 Privatpersoner, en Raaben, Skrigen, Syngen og et Spektakel, saa Politimesteren saa sig foranlediget til at ophæve Mødet.

Naa, mine Herrer, naar den nuværende Hr. Overlandsretsraad Schwartz er Den tyske Forenings Moder, og naar dette Møde skal have givet Anledning til, at Den tyske Forening overhovedet blev stiftet, saa kan man vel paa denne Forening anvende Davids Ord (51. Salme, 7. Vers):

„Se, jeg er født i Misgerning, og min Moder haver undfanget mig i Synd.“

Til denne Karakteristik af den saakaldte Tyske Forening vil jeg endnu tilføje, at der den 8. December 1895 blev afholdt en Generalforsamling i Rødekro, paa hvilken Hr. Landsretsraad Schwartz blev valgt ind i Bestyrelsen.

I en tysk Avis, „Apenrader Zeitung“, meddeltes, at Formanden havde givet Meddelelser om forskellige Andragender: for det første, Foreningen havde rettet et Andragende til Forstforvaltningen, om at den skulde uddele tyske Flag til alle Forstfunktionærer; for det andet, Foreningen havde rettet et Andragende til Hovedtoldkontoret, om at Toldfunktionærene ingen Skibsefterretninger skulde afgive til danske Aviser; for det tredje, der var blevet rettet et Andragende til Regeringen i Slesvig om Forhøjelse af Skolelærernes Løn i Nord-slesvig under Hensyn til deres vanskelige Stilling; for det femte, til

det højærværdige Konsistorium i Kiel var der blevet rettet et Andragende, om at der maatte blive tildelt Kirkeforstanderskabet i Felsted en Irettesættelse, fordi dette Kirkeforstanderskab havde ladet nedlægge en Krans paa en af Sognets tidligere Præsters Baare — Præsten var nemlig dansk, og det højærværdige Konsistorium i Kiel tildelte virkelig Kirkeforstanderskabet en Irettesættelse, fordi det havde ladet nedlægge en Krans paa Sognets tidligere Præsts Baare —; for det sjette blev der berettet om et Andragende til Regeringen, om at Amtsdommer [Amtsforsander] Krause i Toftlund maatte faa Lov til at blive i sin Plads; for det syvende, der blev til den hertugelige Godsforvaltning i Graasten rettet en Ansøgning om, at man ikke i danske Aviser maatte lade indrykke Kundgørelser om Skovavktioner. Af Kommissioner blev der valgt en, som skulde holde Tilsyn med den danske Presse og denuncere den ved Statsadvokaturen og Domstolene. I „Flensburger Næchrichten“, som betjenes med Efterretninger af et Bestyrelsesmedlem af Den tyske Forening, blev der den 17. September 1895 sagt, at ikke alene til Myndighederne, men ogsaa til private skulde der rettes Anmodning om at rejse Anklage mod danske Aviser og ikke alene danske Aviser, men ogsaa mod danske Privatpersoner.

Der ser De, mine Herrer, hvorledes den saakaldte „Tyske Forening“ driver det, og man vil — jeg tror, flere af de Herrer vil give mig Ret deri — kunne opstille Den tyske Forenings ABC saaledes: A — Agitere, B — Boykottere, C — Corruptere, D — Denuncere o. s. v., Spionere ikke at forglemme.

Det er den politiske Baggrund for en Tildragelse, ved hvilken et af den tyske Rigsdags Medlemmers Urørlighed er bleven krænket.

Dr. Stockmanns Ordleg og Jessens Gensvar.

Dr. Stockmann:

Mine Herrer, om selve Sagen vil ogsaa jeg afgive den korte Erklæring, at vi altid er rede til at træde i Skranken for Rigsdagsmændenes Urørlighed og derfor vil stemme for Indstillingen fra Udvalget for Forretningsordenen.

Jeg maa saa desværre endnu et Øjeblik bede om det høje Huses Opmærksomhed for i al Korthed at svare paa Rigsdagsmand Jessens Udtalelser. Frygt ikke, at mine Udtalelser om end kun tilnærmelsesvis kunde antage det Omfang, som hans har haft. Han har vidt og bredt underholdt os om en efter Sigende falsk Fremstil-

ling, som her skal være fremsat af mig, og en efter Sigende rigtig Fremstilling, der hviler paa hans indhentede Oplysninger, vedrørende Tildragelserne ved et Valgmøde i Graasten. Ja, mine Herrer, i eet Punkt er vi begge enige: „de sloges der“. Min Kilde er tyske Mænd, hans Kilde er danske Mænd. Og saaledes er min Fremstilling maaske noget tyskarvet, ligesom hans aabenbart er danskfarvet. Jeg mener, den nøjagtige Fastsættelse af denne Sag kan i øvrigt ikke interessere Rigsdagen.

(Meget rigtigt! til højre.)

Han har dernæst paastaat, at jeg er Den tyske Forening for Nordslesvigs Mandatar. Mine Herrer, jeg kan her kun fastslaa, at jeg ikke staar i nogen som helst Forbindelse med denne Forening. Jeg følger med største Interesse dens heldige Virksomhed, for saa vidt jeg kan se den af tyske Blade. Thi enhver Tysker og ethvert Medlem af den tyske Rigsdag vil med største Interesse følge ethvert Arbejde, hvis Formaal er at styrke Tyskheden og forsvare den mod Angreb fra dansk Side.

(Meget rigtigt! til højre og hos de national-liberale.)

Men videre naar mine Forbindelser med denne Forening ikke. Jeg veed ikke engang, hvem der er Formand for denne Forening, og naar jeg maaske i Landdagen har talt med en Landdagskollega fra Slesvig om denne Sag for at underrette mig nøjere derom, saa vil heller ingen kunne gøre mig en Bebrejdelse af den Grund.

Dernæst har Hr. Rigsdagsmand Jessen bestandig talt om Reptiliepresse og betegnet den som min Kilde. Jeg veed ikke nøjagtigt, hvad Hr. Rigsdagsmand Jessen forstaar ved Reptiliepresse. Sædvanlig forstaar man derved Blade, der faar Penge af Regeringen for derved at virke i en bestemt Retning. Han har ikke nævnt enkelte Blade, som han sammenfatter under dette Begreb, han har kun nævnt „Hamburger Nachrichten“.

(Tilraab.)

Mine Herrer, dette Blad er i hvert Fald saa uangribeligt og er helt ophøjet over enhver Mistanke om at modtage Understøttelser fra Regeringen. Jeg anser det imidlertid altid for betænkeligt at fremkomme med slige Angreb, naar man selv ikke er helt umistænkelig i den Henseende. Jeg vilde gerne rette det Spørgsmaal til Hr. Rigsdagsmand Jessen, hvor mange Subsidier han modtager fra Danmark til sit Blad for at kunne føre det videre.

(Meget godt! til højre.)

I hvert Fald fortælles dette almindeligt.

Saa har Rigsdagsmand Jessen ogsaa fremsat vidtløftige Udviklinger om en tidligere Pastor Jacobsen i Skærbæk og om en Overlandsretsraad Schwartz. Mine Herrer, jeg er ikke nærmere orienteret om disse Herrer. Den ene skal være Fader, den anden Moder til Den tyske Forening.

(Munterhed.)

Rigsdagsmand Jessen har her anført en hel Række Kendsgerninger, hvori han aabenbart fandt noget dadelværdigt. Jeg er paa ingen Maade i Stand til at svare paa hans Udviklinger, fordi jeg ikke kan prøve dem. De er mig fuldstændig nye og ubekendte. Jeg tror, mine Herrer, det er tilstrækkeligt, naar jeg slutter hermed. Det høje Hus vil ikke have nogen Interesse af at sysselsætte sig endnu yderligere med de Enkeltheder, som Hr. Rigsdagsmand Jessen har fremført.

(Bifald til højre.)

Formanden: Hr. Rigsdagsmand Jessen har Ordet.

Jessen:

Hr. Rigsdagsmand Dr. Stockmann har spurgt, hvilke Blade jeg har betegnet som Reptilieblade. Det er en Selvfølge, at jeg ikke har været saa taabelig at fremstille „Hamburger Nachrichten“ som et af den nuværende prøjsiske og tyske Regering afhængigt Blad

(Tilraab),

men jeg har udtrykkeligt nævnt Bladet „Schleswigsche Grenzpost“ i Haderslev, som modtager 8000 Mark om Aaret af den slesvigske Overpræsidents hemmelige Fond.

(Hør! Hør! hos Socialdemokraterne.)

Desuden kunde jeg nævne „Apenrader Anzeiger“, som ligeledes understøttes.

Med Hensyn til Spørgsmaalet om, hvor mange Subsidier det af mig udgivne Blad „Flensborg Avis“ modtager fra Kongeriget Danmark, kan jeg gøre Hr. Rigsdagsmand Stockmann den Meddelelse, at et Blad, der har 8000—9000 Abonnenter, ingen Subsidier behøver og heller ingen Subsidier faar.

De øvrige Bemærkninger af Rigsdagsmand Stockmann vil jeg ikke indlade mig paa; thi han har her ikke været i Stand til paa nogen Maade at svække mine Opgivelser.

Men det Spørgsmaal, hvem der er Formand for Den tyske Forening, maa jeg dog besvare. Det er nemlig, som nævnt af mig, Hr. Amtsdommer Hahn i Sønderborg, ligesom overhovedet Dommerne altid har noget at bestille med denne Forening.

Endnu et Ord vilde jeg gerne tilføje. Jeg kunde, skønt denne Sags politiske Baggrund dog er af nogen Interesse, have følt mig fristet til ikke at sige et Ord i dette Anliggende. Men Hr. Rigsdagsmand Dr. Stockmann har to Gange stærkt angrebet mig i min Fraværelse, og jeg har derfor været nødt til ogsaa at sige et Ord ved denne Lejlighed.

For øvrigt takker jeg den tyske Rigsdag for, at den i Sagen saa enstemmig har taget Stilling til Forsvar for en Rigsdagsmands Ret.

Formanden:

Drøftelsen er sluttet, da ingen mere melder sig til Ordet. Den ærede Ordfører giver Atkald paa det sidste Ord, og vi kommer til Afstemning om Udvalgets Indstilling i Nr. 810 af Tryksagerne. Oplæsningen vil man vel spare mig for. — Dette er Tilfældet.

Jeg beder altsaa de Herrer, som vil vedtage Udvalgets Indstilling i Nr. 810 af Tryksagerne, om at rejse sig fra deres Pladser.

(Det sker.)

Jeg tror, det er enstemmigt.

(Bravo!)

Jeg fastlaar dette.

„Ophidsende Viser“ i den tyske Rigsdag.

(Jessens sidste Tale.)

Den 24. Marts 1906 kom der et polsk Forslag til Behandling. Heri krævedes forelagt et Lovforslag om Ændring af § 130 i den tysk Straffelovbog, som med en Bøde paa indtil 600 Mark eller med Fængsel paa indtil 2 Aar truer offentlig Ophidselse af forskellige Folkeklasser imod hinanden.

Under Debatten paapegede Jessen, hvad der af Sange osv. ansaas for ophidsende af Tyskerne i Slesvig.

Mine Herrer! De har i Dag hørt Eksempler nok paa, hvilke Ting der anses for Opæggelse til Voldshandlinger mellem de forskellige Folkeklasser. Jeg vilde gerne ved et Par Eksempler vise, hvad der anses for Ikke-Opæggelse af de forskellige Befolkningsklasser.

Der blev for nylig i Anledning af det tyske Kejserpars Sølvbryllup fejret en Fest i Aabenraa, hvor Byens og Omegnens første Embedsmænd var til Stede. Første Taler var Kredsskoleinspektør, Skoleraad Mosehus. Anden Taler var ikke Landraad v. Uslar, der i den tyske Regerings Ærinde nu gaar omkring i Afrika med Ønskekysten for at søge efter Vand; anden Taler var altsaa ikke Landraaden, men hans Stedfortræder, Regeringsassessor Dryander. I disse Embedsmænds Nærværelse blev der uddelt et Hæfte med Festsange, et Hæfte, der er udgivet af Hr. Hans Barttenwerfer, kongelig præjsisk Major uden for Tjeneste. Under Nr. 4 blandt disse Festsange fandtes en Smædeviser imod Danmark, det Land, som Hans Majestæt Kejser Vilhelm, hvem man vilde fejre ved denne Lejlighed, ti Dage i Forvejen havde besøgt i Anledning af Bisættelseshøjtideligheden for den afdøde danske Konge. En Del af Smædevisen mod Danmark — det er daarligt Plattysk, noget af det vil de Herrer vel forstaa, i hvert Fald Tendensen — har følgende Ordlyd:

Wat is den Dän sin Vaaderland?
Is dat denn woll dat Fernerland,
Wo Dircking-Holmfeldt se hefft fangt,
De dütsch sünd und keen Spaß verstaht?
De Dänen op den Grüttkopp schlaht.
O, hol di jonich, jonich op;
Sin Vaaderland ist höger rop!

Wat is den Dän sin Vaaderland?
Von Hadersleben bet to Königsau,
Wo den verfluchten Lauriḡ Skau
De Dütschen Råuberhauptmann nennt
Und de wehrlosen Fruen schåndt?
O, hol di etc. — —

Dat is den Dän sin Vaaderland:
Von Skagen bet an'n Kongsaustrand,
Wo man de swatte Pötte brennt,
Wo man den Herrscher König nennt.
Dat sall dat sin, dat sall dat sin,
Dat, Danskemann, ja dat is din.

Dat is den Dän sin Vaaderland:
Grön-, Is-, See-, Laa- und Langeland
Und Fühnen, Falster und Faroer:
Dor nennt se di de Botter Smör.
Dat sall dat sin etc.

Dat sall dat ganze Dänmark sin,
Wo't Elelanten oder Swien
För grote Staatsverdeenste gifft,
Wo man de Brewe open schrifft.
Dat is de ganze Beierwand!
Dat is dat heele danske Land.

[Paa Dansk:

Hvad er Danskens Fædreland?
Mon det skulde være Femerland,
hvor Dircking-Holmfeldt de har fanget,
hvor Folk er tyske og ej forstaar Spøg,
men slaar Danskerne paa deres Grødhoved?
Aa, tro bare ikke paa det,
hans Fædreland er højere oppe.

Hvad er Danskens Fædreland?
Fra Haderslev op til Kongeaa,
hvor Tyskerne giver den forbandede Laurids Skau
Navn af en Røverkaptajn
og skænder de værgeløse Kvinder?
Aa, tro bare osv.

— — —

Nej, det er Danskens Fædreland,
fra Skagen indtil Kongeaa's Strand,
hvor man de sorte Potter brænder,
hvor man sin Hersker Konge kalder.
Det skal det være, det skal det være,
det, Danskemand, ja det er dit.

Det er Danskens Fædreland,
Grøn-, Is-, Sjæl-, Laa- og Langeland
og Fyn, Falster og Færøerne,
der kalder de deres Fedtelse Smør.
Det skal det være osv.

Det skal være hele Danmark,
hvor der vanker Elefanter eller Svin
for store Statsfortjenester,
hvor man skriver sine Breve aabne.
Det er hele Herligheden,
det er hele det danske Land.]

Det sidste Vers vil jeg tillade mig at oplæse for de Herrer paa Højtysk:

Das soll das ganze Dänemark sein,
Wo's Elephanten oder Schweine
Für große Staatsverdienste gibt,
Wo man die Briefe offen schreibt.
Das ist die ganze Herrlichkeit,
Das ist das ganze dän'sche Land.

[Paa Dansk:

Det skal være hele Danmark,
hvor der vanker Elefanter eller Svin
for store Statsfortjenester,
hvor man skriver sine Breve aabne.
Det er hele Herligheden,
det er hele det danske Land.]

En af disse Linjer vil De vel ikke have forstaaet, nemlig Forhaanelsen mod det aabne Brev. Dermed menes det aabne Brev af 1846, hvortil Begrundelsen er skreven af den senere tyske Statssekretær Hr. v. Bülow, Faderen til den nuværende tyske Rigskansler. Dermed skal altsaa dette aabne Brev forhaanes, hvis Begrundelse blev skreven af Hr. v. Bülow.

Her siges: der gives Elefanter og Svin for store Statsfortjenester. Elefantordenen bæres ogsaa af Hans Majestæt den tyske Kejser. Jeg finder det derfor i det mindste meget utilbørligt, at man ved en Fest, som overværes af Kredsens første Embedsmænd, forhaaner denne Orden paa en saadan Maade.

Dette Hæfte er ikke alene blevet brugt i Aabenraa, men ogsaa ved mange andre Festligheder ved denne Lejlighed i Hertugdømmerne.

Men nu vilde jeg ogsaa nok ved nogle Eksempler vise Dem, hvad for Viser der findes anstødelige hos os. I den Proces, som er ført imod adskillige Boghandlere for Afsætning af danske Viser, blev

af en sagkyndig, Professor Schrøder, naturligvis Kasserer for Den tyske Forening for det nordlige Slesvig, over 100 Viser betegnede som anstødelige. Af flere aldeles uskyldige Sange greb han nogle Linjer ud og betegnede dem som betænkelige, for at Sangene skulde forbydes. Det hedder t. E.:

Og brænder kun Hjertet for Sandhed og Ret,
skal Tiden nok vise, vi tænkte ej slet.

Paa Tysk:

Und brennt nur das Herz für Wahrheit und Recht,
Wird die Zeit schon zeigen, wir dachten nicht schlecht.

I en anden Sang hedder det:

Trange Tider
langsomt skrider,
langsomt skrider, det har den Art.

Det er en Sang, som endogsaa findes i en Salmebog, der er udgiven af det kongelige Konsistorium i Kiel, som en Trøstesang for syge.

Det hedder paa Tysk:

Schwere Zeiten
Langsam schreiten,
Langsam schreiten, so ist das Geschick.

Endogsaa en Gravsalm af Øhlenschläger blev betegnet som anstødelig. Deri hedder det med Hensyn til Opstandelsen:

Lær mig, du lette Sommerfugl,
at sønderbryde tunge Skjul,
som nu min Frihed tvinger.

Paa Tysk:

Lehre mich, du leichter Schmetterling,
Die schwere Hülle zu zerbrechen,
Welche jeßt meine Freiheit zwingt.

Nu, mine Herrer, naar De her ser, hvad der af den sagkyndige betegnes som anstødeligt, og naar De dermed sammenligner, hvad der ved en Fest for det tyske Kejserpar forebringes af Forhaanelser imod vort tidligere Fædreland, imod hele Befolkningens tidligere Fædreland, saa har De et Eksempel paa, hvad der anses for Opæggelse af Befolkningsklasser imod hinanden, og hvad ikke.

(Bravo! til venstre og i Midten.)

Artikler i „Flensborg Avis“.

Kærligheden binder.

(„Flensborg Avis“ for 25. Juli 1882.)

I Dag, den 25. Juli, er det 32 Aar, siden Istedslaget foreløbig afgjorde Sønderjyllands Skæbne. Dengang troede Folket, at nu var Sønderjylland for bestandig bevaret for Danmark. Men kun fjorten Aar skulde gaa hen, før vor Landsdel blev forenet med et fremmed Land, kom under en fremmed Hersker, under en fremmed Styrelse, under fremmed Lov og Ret. Men det blev ikke derved. Selve Folket skal nu omskabes. Der skal indpodes det et fremmed Liv og en fremmed Aand; dets Modersmaal skal trænges tilbage. I Hedenold dyrkede Folket Nordens Guder, og da talte det Dansk lige ned til Ejderen. Guldhorn og Runestene foruden meget andet har vidnet om vore Forfædres Sprog i hine gamle Tider. I Kristendommens første Dage, da Ansgar og Ødbert bragte Livets Ord til Norden, talte vort Folk Dansk i Hedeby eller Slesvig, hvor den første Kirke byggedes. Dronning Thyra satte Danevirke til Værn for danske Sønderjyder, og endnu bor Sagnet blandt Folket om Danmarks fromme Dronning Dagmar. „Ad denne Vej er Dronning Dagmar kommen,“ siger de ude paa Højderyggen, naar de taler om „Oksevejen“. Endnu da dette Hundredaar oprandt, talte Folket sit gamle danske Sprog ved Sliens Bred. Det er dette danske Sprog, dette Sønderjydernes fælles oprindelige Modersmaal, som vore Modstandere vil søge at udtrænge. Skal det nu virkelig forsvinde fra vort gamle „Søndenaa“, skal det stive højtyske Sprog eller noget fordærvet Plattysk efterhaanden bane sig Vej som Folkets Sprog til Kongeaaen og derefter videre? Har vore Heltes Kampe været saa aldeles frugtesløse, at Danmark og Norden selv i aandelig Henseende skal miste al Lod og Del i Sønderjylland? Er alt det danske Blod flydt forgæves?

Der staar i en Sang om de danske Kæmper, der er faldne i Kampen for Sønderjylland, to vægtige Ord: *Blodet binder*. Det i Kampen udgydte Blod skulde for evig have bundet Sønderjylland fast til Moderlandet og forenet Sønderjyderne med det øvrige danske Folk til *een* aandelig Enhed. I Istedslaget blev 3797 danske Mænd dræbte eller saarede. Hvis Sønderjylland, aandelig talt, for evig var

bevaret for Danmark, saa har disse mange Mænd, der lod deres Liv eller udgød deres Blod for Fædrelandet, ikke forgæves bukket under for Døden eller set den i Øjnene. Men er det nu saa, at Blodet binder?

Det er ikke alt Blod, der binder. Hvis saa var, da vilde det være en let Sag at binde Lande og Folkeslag sammen, der er adskilte i Slægt og Sprog, i Sæd og Skik. Thi da vilde enhver stor Hær, der gik ud paa Landvinding, kunne fuldbyrde en Gerning for Evigheden, da vilde de smaa uden Haab og uden Trøst for bestandig være prisgivne til at kues og knuses af Overmagten. Men det er lykkeligvis ikke saa. *Det er ikke alt Blod, der binder.*

Paa Kæmpegraven hist oppe paa Kirkegaarden staar iblandt de mange Mindesmærker en Sten, der mellem Buskene og under Bladhanget maaske er skjult for alle deres Øjne, der ørkesløse slentrer omkring i Dødens Have, men som snart opdages af enhver, der med Stolthed, om end med Vemod, dvæler ved Graven. Paa denne Sten staar de Ord af Menneskesønnen, som han udtalte den sidste Nat, før han gik i Døden: *Ingen har større Kærlighed end den, der sætter Livet til for sine Venner* (Joh. 15, 13). Her er der sagt, hvad der alene kan give Blodet samlende og forenende Kraft! *Det er Kærligheden, der binder.* De Helte, der med Hjertevarme gik i Døden for Fædrelandet, der med Glæde satte Livet til for deres Venner, for deres dyrebare Landsmænd, de udgød deres Blod af Kærlighed, og dette Blod har bindende Kraft. Deres Ild tænder i andre Sjæle, deres Troskab gemmes i andre Hjerter, deres Kærlighed genopvækkes i andre Sind. Mange Taarer er udgydte ved de faldnes Grave. Hist oppe ved den store Grav er der i Ly af de skønne Buske, der breder sig skjærmende ud over Højen, opsendt mangan en stille Bøn for den Sag, som vore hedengangne Kæmper led og stred for. Disse Taarer og disse Bønner er ikke frugtesløse: de vedligeholder Kærlighedens hellige Ild.

Vi kender nok det dristige Ord om „Blod og Jern“, der skal sammenkitte og sammenføje de før adskilte Lande og Folk til *een* Statsenhed. Vi glemmer ikke, at der ogsaa er flydt meget Blod paa den anden Side i Kampen om Sønderjylland. Dette Blod har foreløbig bundet os til den prøjsiske Stat og det tyske Rige. Men derved er vi ikke blevne fremmede for os selv. Lad os længe nok tælles med blandt Kongeriget Prøjsens Undersaatte og Kejserriget Tysklands Indbyggere: vore Hjerter gemmer dog trofast en Kærlighed, som ingen Magthaver kan udrive.

Et tveægget Sværd.

(„Flensborg Avis“ for 11. September 1884.)

Det hænder nu og da, at der fremkommer en Meddelelse om, at der et eller andet Sted er blevet indført en eller anden Forandring til Fordel for Tyskheden, og at dette er sket med Befolkningens Minde eller efter dens Ønske. Der er blevet afskaffet nogen dansk Undervisning i Skolen, indført nogen tysk GuJstjeneste i Kirken, maaske endog bevilget Penge til en tysk Skolebogsamling, til en Ørn paa Kommuneforstanderens Hus, til et tysk Billede i Skolen osv. Folk ryster lidt paa Hovedet ved saadanne Efterretninger og undrer sig over, hvorledes det har kunnet gaa til; men alligevel tror de, at der dog maa være noget om det, at Flertallet af Beboerne dog maa have ment at kunne gaa med til den tyske Foranstaltning.

Enkelte Anliggender drøftes i Forsamlinger. Naar saadanne er ordentlig indvarslede, naar Forhandlingsgenstanden i Forvejen har været bekendt, og naar der sker en aaben Drøftelse af de paagældende Planer, saa kan man jo med Rette sige, at Befolkningen maa tage Skade for Hjemgæld, naar den ikke værger sig og bringer de danskfjendtlige Bestræbelser til at strande. Men naar ingen af disse Forudsætninger er til Stede, naar det viser sig, at ingen uden nogle faa Tyskere har vidst Besked med Sagen, hvorfor disse omtrent var de eneste, der mødte, naar den offentlige Forsamling altsaa var en Slags Smugmøde, hvor et Par Mennesker tog en Beslutning paa Kommunens eller hele Sognets Vegne, saa er ikke alt saa heldigt, det vil sige saa redeligt, som det kunde være, og saa har de paa „en offentlig Forsamling af Kommunens stemmeberettigede Medlemmer“ vedtagne Beslutninger som Udtryk for Folkestemningen kun ringe Betydning, hvor meget de saa end bliver stadfæstede af Myndighederne.

De over Hals og Hoved sammenkaldte Forsamlinger vil ikke altid lykkes. Undertiden har en god dansk Mand faaet Nys om Sammenhængen, og saa gaar der Ilbud til alle gode Mænd om at møde paa Kamppladsen, og Anstifterne af de nye Planer maa da slukørede forlade denne uden at have opnaaet andet end at doku-

mentere deres egen Afmagt. Derfor er offentlige Møder heller ikke det mest yndede Middel for Tyskerne, naar det gælder om at faa en eller anden Plan sat igennem. Det gaar langt bedre med et stilfærdigt Andragende, som kan bæres fra Hus til Hus og forsynes med Underskrifter, uden at Beboerne faar Lejlighed til at gøre hverandre klart, hvad det drejer sig om.

Der fremkom for nogle Aar siden fra et dansk Sogn et Andragende til den prøjsiske Regering om at faa nogle flere tyske Undervisningstimer i Skolen. Hvorledes var denne Sag sat i Gang? Alle de Hjemmetyskere og Vildtyskere, der var i Sognet, havde forsamlet sig til en hemmelig Raadslagning, ved hvilken de blev enige om næste Dag paa et bestemt Klokkeslæt at gaa ud hver med et Eksempplar af Ansøgningen, som der skulde samles Underskrifter paa. De havde delt Sognet imellem sig, saa at hver enkelt af dem kun havde en halv eller en hel Landsby til sit Distrikt. Ingen af Beboerne havde anet Uraad, og det lykkedes at skaffe en hel Del Underskrifter.

Men hvorfor underskriver de Mennesker dog? Saaledes spørger en og anden. For det første forstaa de fleste ikke, hvad der staar i Ansøgningen; den er jo skreven paa Tysk. Det maa altsaa forklares for dem. Gælder det om at faa Tysk ind i Kirken, saa hedder det: Ja, ser De, Gendarmen og Banegaardsforvalteren og hans Kone og den Karl, der bærer Pakkerne paa Stationen, de er nu saa kede af, at de aldrig kan faa et Guds Ord at høre. De kan jo nok forstaa lidt Dansk og snakke lidt med os andre, men saadan forstaa en hel Prædiken og hvad der staar i Salmebogen, det kan de dog ikke. Har De noget imod, at Præsten engang imellem tog dem til Alters og holdt en Prædiken for dem paa Tysk? — Nej, det kan da ingen have noget imod. — Ja, de har bedt os om at give vort Minde til det. Jeg har et Papir, hvis De vilde skrive Deres Navn paa det . .

— I Andragendet stod der, som man senere erfarede, om ikke den danske Gudstjeneste hver tredje eller fjerde Søndag kunde falde bort og afløses af en tysk Prædiken. Den første Søndag, en af Underskriverne kommer til Kirke og bliver opvartet med en tysk Prædiken, som han ikke forstaa et Ord af, fortryder han rigtignok sin Underskrift; men gjort Gerning staar ikke til at ændre. — Er det Hensigten at faa noget mere Tysk i Skolen, saa hedder det: Nu, hvorledes gaa det Deres Søn med at lære Tysk, kan han nok komme efter det? — Nej, det gaar da ikke saa meget godt. — Etter nogle Omsvøb kommer det frem. Ja, vi har tænkt paa, at der maa nogen Forandring til; de lærer nu saa meget andet i Skolen, som de ikke

har Brug for, da var det bedre, da lærte det lidt bedre, som de skal kunne. Naar Drengene nu bliver Soldater osv. — Til sidst kommer Papiret frem. Nu, saadan en lille Forandring kan man da gerne gaa med til. Bagefter hører man, at Ansøgningen gik ud paa, at hele Undervisningen i Skolen med Undtagelse af Religion skal gives paa Tysk. Vel at mærke nytter det ikke det allerringeste, at der senere fremkommer et dansk Andragende med langt flere Underskrifter end det tyske; saadan noget Vrøvl tager Regeringen ikke Hensyn til.

Undertiden har man gode Løfter paa rede Haand. Ja, jeg skal nok snakke med Landraaden, om Deres ældste Søn ikke kan slippe fri for at være Soldat. De er jo nu over 60 Aar og kan ikke godt undvære ham . . . Naa, De mener, at De maaske kunde faa Lov til at lade Deres Skorsten staa et Par Aar endnu. Det kunde jo være, naar Øvrigheden ser, De er en ordentlig Mand, der ikke sætter sig op imod den . . . — Somme Tider er de Forespejlinger, der gøres Brug af, rigtignok noget utrolige; men det er jo ikke alle, der er saa snedige, at de opdager sligt, og i deres Godtroenhed lader de sig saa for privat Fordels Skyld forlede til at række Haand til noget, som de maaske selv indser er misligt.

— Deres Søn er jo en Udvandrer; der kunde ellers let nogen fortælle Herredsfogden, at han kommer hjem et Par Gange om Aaret uden Forlov . . . Naa, saa De vil ikke engang skrive under, og De er her kun af Naade, De, der kan blive udvist, hvad Dag det skal være . . . Tror De, De kan faa Koncession til at alholde Dans, naar De er saa stridig, at De ikke vil give Lov til, at vore Børn faar lært ordentlig Tysk? — Der er mange Variationer; men det er i Grunden en og samme Melodi.

Naar det gælder om at samle Underskrifter, saa skal man være elskværdig og behagelig. Men undertiden bliver dog Underskriftsamleren kort for Hovedet. — De er bekendt for at være en stædig Person. De kan jo rejse af til Danmark, naar De ikke er tilreds med det, som vi har det her. Hvad bliver De her for? De bilder Dem vel da ikke ind, at De kan stille noget op imod hele Tyskland, osv. Sligt maa mangan en høre i sit eget Hjem. Sandt nok, han har Lov til at vise uforskammede Mennesker Døren; men hvem holder af at have Ubehageligheder? Vi Danske er nu engang et fredsommeligt Folkefærd.

Hidindtil har der ikke været noget at udrette over for slig Paa-trængenhed. Mange Steder har man idelig været udsat for at over-

løbes af virkelige eller indbildte Tyskere — d. v. s. indvandrede eller hjemmelavede —, som havde et tysk Andragende i Lommen og ved de til Raadighed staaende Midler søgte at skaffe sig Underskrifter. Man maa finde sig i, hvad man ikke kan faa forandret.

Vi Danske har under de nuværende Forhold ikke nogen stærk Passion for Andragender. Vi veed, at der kommer intet ud deraf. Der har i mange Aar ikke været indsendt noget almindeligt Andragende fra den danske Befolkning. Men da den prøjsiske Kultusminister i Deputeretkamret slog paa, at der til „Centralinstansen“ ikke var indkommet nogen almindelig Klage over Indførelsen af Tysk i de nordslesvigske Landsbyskoler, saa fandt man her oppe, at man burde lade høre fra sig, og det varede ikke længe, før en Sprogpetition med 8471 Underskrifter fra Landdistrikterne kunde sendes til Berlin, endskønt Sagen havde haft flere Hindringer at kæmpe med, saa at endog ikke faa af Petitionerne var blevne beslaglagte af Politiet, ja at flere af de Mænd, der havde samlet Underskrifter, maatte betale Pengebøder.

En af de Mænd, der nægtede at betale den ham af Politiet paalagte Mulkt og som Følge deraf fik Sagen behandlet af en Domstol, var Forpagter Jensen paa Nygaard ved Gram. Amtsretten i Rødding frikendte ham; men utilfreds med dette Udfald indankede Herredsfogden som Stedets Politimester Dommen til Forkastelse ved Landsretten i Flensborg. Forhandlingen fandt Sted den 26. Juli. Den indklagedes Forsvarer, Advokat Bekker af Aabenraa, gjorde gældende, at den Regeringsforordning af 25. September 1869, som Herredsfogden paaberaabte sig, ikke var lovmedholdelig, da Regeringen ikke ensidig ved en Politiforordning kunde ændre Forfatningens og Straffelovens Bestemmelser. Frifindelsen burde derfor støttes paa flere Grunde end dem, der var fremsatte af Underretten, hvilken var gaaet ud fra, at de Trusler og lignende Paavirkninger, der kunde hjemle en Straf for Indsamleren af Underskrifter paa et Andragende om Almenanliggender, ikke behøvede at udgaa fra ham selv, men ogsaa kunde være fremkomne paa anden Maade, i Pressen t. E., eller ligge i en fra andre Sider iværksat Petition. Overretten sluttede sig ikke blot til Underrettens Kendelse ved at frikende den indklagede, men ogsaa til dens Domsgrund, saa at den erkendte den omtalte Regeringsforordning som bestaaende Ret og fortolkede den saaledes, at enhver Samler af Underskrifter paa et Andragende om offentlige Forhold vilde gøre sig strafskyldig ved „ukaldet Indtræden i beboede Rum“ i den Hensigt at tilvejebringe Underskrifter, saafremt han ikke i Forvejen kunde have Grund til at

antage, at de paagældende med fri Vilje vilde underskrive hans Andragende.

Der er for den danske Befolkning ingen Grund til at tage sig denne Afgørelse nær. Vi Danske kender vore Folk. Det er ikke os, som ved Tvang og Trusler søger at skaffe os Stemmer eller Underskrifter. Men den nævnte Forordning, der er rettet mod os Danske, er med den Fortolkning, den har faaet, et tveægget Sværd, der kan saare dem, til Fordel for hvem den er lavet. Naar Domstolene har slaaet fast, at der kan gøres Strafansvar gældende over for enhver „ukaldet Indtræden i beboede Rum“ i det Øjemed at samle Underskrifter til et Andragende, altsaa en Indtræden hos Folk, om hvem der ikke kan antages, at de er villige til at give saadan Underskrift, — naar Domstolene engang har hævdet denne Grundsætning, saa bliver de nødte til at vedstaa den, ogsaa naar der er Tale om et Andragende i tysk Retning.

Naar danske Folk i Fremtiden faar ubehagelige Besøg af tysk-sindede Personer, som ved alle mulige Midler vil bringe dem til at underskrive et tysk Andragende, saa maa de ikke glemme, at de paatrængende Gæster har begaaet en strafbar Handling og derfor bør tage sig i Agt for Følgerne. En alt for kry Optræden bør simpelt hen have en Anklage til Følge.

Der er i Almindelighed ingen Grund til at søge Domstolenes Mellekomst, om ogsaa vore Tyskere engang imellem gaar lidt over Stregen for, hvad der passer sig. Det sker for øvrigt nu langt sjældnere end i den første Begejstringsrus over, at de kom til Magten, eller over de prøjsiske Sejrvindinger i Frankrig. Hvis de er tilfredse med det prøjsiske Herredømme, saa kan vi jo gerne unde dem den Glæde, saa længe den varer, selv om den ikke altid ytrer sig paa den behageligste Maade. Men vor Fredsommelighed bør ikke gaa saa vidt, at vi forsømmer at værne om vore dyrebareste aandelige Goder. Saafremt derfor Tyskerne angriber disse paa en Maade, der kan medføre Straf for dem, da er der al Grund til at bringe Sagen for Domstolene. Vi behøver aldeles ikke at frygte for, at Straffen skal blive umenneskelig haard.

Dansk og tysk.

(„Flensborg Avis“ for 10. August 1885.)

For et Par Aar siden lagde et Dampskib med unge kongerigske lystrejsende til ved Lyksborg Strand. Fra et Par Hoteller hilsede man paa Selskabet ved at hæve og sænke det præjsiske Flag. Et Par af de unge Mennesker, der var i Vane med at yde en gavmild Tak for de Ovationer, der blev dem til Del, begyndte at svinge med Hatten og raabe Hurra; men de blev snart gjorte opmærksomme paa, at det ikke var danske Folks Sag at raabe Hurra for tyske Flag i Sønderjylland, og Selskabet modtog for øvrigt den Opmærksomhed, man vilde vise dem, med høflig Tavshed. Det kunde ikke falde nogen ind at prøve paa en Demonstration eller vise nogen Haan over for den Høflighed, som det var Meningen at vise Selskabet, hvor pinligt det end maatte berøre Danske, der for første Gang kommer til den sønderjyske By, hvor den sidste Konge udaandede, og hvor derfor alle vore Ulykker tog deres Begyndelse, her at blive hilsede med det tyske Flag, Tegnet paa, at Sønderjylland for Tiden staar under fremmede Magthavere.

Da der forleden var tysk Skolemøde, i Aabenraa, blev der foretaget en Udflugt til Sønderborg. De tyske Skolelærere var misfornøjede med, at den alsiske By ikke gjorde Stads ad dem, at den ikke havde iført sig Festdragt, og at man lod dem skøtte sig selv. Naar Folk ikke har tilstrækkelig Selvbeherskelse eller Opdragelse til at holde deres onde Lune i Tømme, saa skal det jo helst gaa ud over nogen. I *tyske* Blade fortælles nu følgende: Efter at have gjort en Tur til Dybbøl Banke kom Skolelærerne paa Hjemvejen til Frederik den Syvendes Bro over Allsund i det Øjeblik, da Broporten aabnedes for et lille dansk Skib, der skulde sejle igennem. Fodgængerne maate altsaa standse et Par Minutter. Da Skipperen saa et Selskab paa Broen, hejsede han Flaget til Hilsen, en Høflighed, der er almindelig. Nu skete, bestandig ifølge tyske Blade, det utrolige, at de tyske lystrejsende, langt fra at takke for Opmærksomheden, haanede Skipperen ved at synge Nidvisen: „O Hannemann, o Hannemann, wie klein sind deine Länder!“ Skipperen, der nu saa, at Høflig-

heden var spildt og ilde anbragt over for saadanne Personer, tog øjeblikkelig Flaget ned „under de omstaaendes Latter“.*)

Man maa for den tyske Skolelærerstand haabe, at denne Fortælling, om den ikke er opdigtet, dog er forvansket. En saadan Tølperagtighed kan man dog næppe tænke sig mulig fra blot nogenlunde vel opdragne Menneskers Side. Naar Skipperen, der vil have tænkt, at „dertil er vor Fane for gammel og for god“, sænkede Flaget, da han hørte en Nidvise, saa vilde det af nogenlunde skønssomme Individuer opfattes som en Revselse af deres Kaadhed, og en saadan velfortjent Misbilligelse vilde ikke være bleven anset for egnet til at fremkalde en Lattersalve.

Men selve Latteren og Brutaliteten fraregnet, saa bliver der sandsynligvis noget sandt tilbage, som ikke er ærefuldt for det rejsende tyske Selskab. Hvis blot nogle af Selskabet uhindret og uden Misbilligelse af deres Rejsefæller har haanet Danebrog paa et dansk Skib ved at afsynge en gemen tysk Smædevis, saa er dette en Taktløshed, der viser, at der iblandt de tyske Skolelærere findes Personer, der, i Steden for at fungere som Opdragere for Ungdommen, i en betydelig Grad trænger til selv at nyde nogen Opdragelse.

Det være nu, som det vil, med de lystrejsendes Velopdragenhed. Maaske har de været i en noget vel løftet Stemning, der kan afgive formildende Grunde for deres Opførsel. Men at sligt i tyske Blade hoverende kan fortælles som et morsomt Eksempel paa tysk Overlegenhed, at en saadan Maade at opføre sig paa kan billiges og henstilles som anbefalelsesværdig, det er i alt Fald et Bevis paa, hvilket Standpunkt den tyske offentlige Mening indtager.

Det er en besynderlig Følelse, der griber en ved Tanken om, at der endnu, over en Snes Aar efter Krigen 1864 og Løsrivelsen fra Danmark, kan lyde en meningsløs Nidvise fra hin Tid iblandt os. Det Slags Poesier har, for saa vidt de forekommer blandt Danske, kun en kort Historie. Det lykkes sjældent at genopfriske dem. De Danske trænger ikke til nationale Nidviser. Dengang da en fædrelandsløs og ildesindet eller forvildet Hob sang noget Nonsens som „Schleswig-Holstein meerumschlungen“ med flere Vers, af hvilke det ene var

*) En Indsender oplyste bagefter i „Dannevirke“, at ethvert Fartøj, der vil igennem Pontonbroen ved Sønderborg, skal til Tegn herpaa hejse Flaget, der saa atter stryges, naar Skibet er kommet gennem Broen. Skipperens Handlemaade har altsaa næppe staaet i Forbindelse med de tyske Skolelæreres Optræden.

mere opstyltet end det andet, hvorfor ogsaa kun grumme faa kunde lære Visen udenad, da lød det fra den danske Almue ukunstlet og troskyldigt paa samme Melodi:

Slesvig-Holstens falske Sønner,
I har brudt jer' Troskabs Ed,
som I svor den danske Konge,
I kan aldrig finde Fred.

Der var Alvor i Tonen. Det var en Folkets Harme, der paa en naiv Maade gav sig Luft over for svulstige Forsøg paa at blæse nogen Idealitet ind i en slet Sag. Saa snart Oprørsangen forstummede, og det er længe siden, den hørtes sunget med Liv og Lyst — nu vilde det jo være ironisk og parodisk at synge den — saa snart den blev kastet i det Pulterkammer, der gemmer de andre slesvig-holstenske Herligheder — „veibriefte Rechte“ ov. —, saa faldt det ikke et dansk Menneske ind at synge for „Slesvigholstenerne“ om deres tidligere Vildfarelser og Skrøbeligheder. Nidviser af den Art som „O Hannemann“ vilde ikke kunne lyde paa Dansk af den simple Grund, at der ikke i det danske Sprog findes saadanne bekendte Sange om Tyskerne. Det danske Folk holder sig til sin rige Skat af alvorlige Nationalsange. Men ogsaa disse lyder helst inden Døre. Der gøres saa lidt Spræl med dem, at de tyske Myndigheder, naar de vil komme dem til Livs, maa nøjes med Afsyngelse inde i et privat Hus for aabne Vinduer som Grund til Anklage og Forfølgelse. Saa lidt søger de danske Sønderjyder at gøre Opsigt med vore Fædrelandssange. De ønsker sjælden eller aldrig at synge dem i uvillige Folks Nærværelse. De kaster ikke Perler for Svin.

Der er en anden Betragtning, som paatrænger sig i denne Sammenhæng. Den letfærdige Brug, Tyskerne gør af deres Nationalsange, der ofte maa holde for, naar der skal synges paa Dril, og den daarlige Smag, de lægger for Dagen ved at synge usle Nidviser, staar i Forbindelse med deres hele offentlige Moral. Den staar ikke overordentlig højt. Da tre Hundrede sønderjyske Piger i Fjor gjorde en Udflugt til København, blev de, som man maaske mindes, i den tyske Presse tildængede med Haan og Spot, der naaede Topmaalet i en væmmelig smudsig Annonce, der fandtes optagen i alle tyske Blade i Flensborg og Nordslesvig paa eet nær. Organet for den prøjsiske Intelligens i Flensborg nægtede vel at optage Avertissementet, men havde ikke noget dadlende eller revsende Ord tilovers for den Raahed, der var begaaet af dets Parti.

Denne Sag har i den sidste Tid faaet et Modstykke i Kongeriget Danmark. Da socialistiske Arbejdere i København forleden gjorde Skrue, kom der fra Venstremænd paa Landet Tilbud om under Arbejdsløsheden at støtte dem ved at tage deres Børn i Ferietiden. Andre tilbød at tage Mændene i Arbejde. Man kan forstaa, at der privat kunde laves Vittigheder om, at da der var sørget for Mændene og Børnene, kunde der vel ogsaa blive Plads for Konerne som Husholdersker, og da der naturligvis alle Vegne findes Folk, som overskrider Grænsen for det tilladelige, var det ikke uforstaaeligt, at der i en temmelig ubekendt Avis i en sjællandsk Købstad kunde fremkomme en anonym Annonce om Anbringelsen af „unge og smukke Koner“ som Husholdersker for enlige Mandfolk. Bekendtgørelsen maatte betragtes som tvetydig, og om den end ikke var saa raa og smudsig som den tyske Annonce om de unge Piger, saa kunde den selvfølgelig ikke forsvares. Men medens intet tysk Blad havde et tugtende Ord at sige om den tyske Smuds-Annonce, saa var alle danske Højre- og Venstreblade enige om at dadle den usømmelige danske Kundgørelse. Selv de efter Modstandernes Mening eller Talebrug „dybest sunkne Højreblade“ beklagede i de stærkeste Udtryk Bekendtgørelsens Fremkomst, og den offentlige Menings Tryk blev saa stærkt, at Annoncens Ophavsmand, en ubekendt Haandværker, der ikke tilhører eller har tilhørt nogen politisk Forening, maaske næppe noget politisk Parti, og vel nærmest var en uheldig Spasmager, offentlig maatte navngive sig og bede om Forladelse for sin Kaadhed, medens det paagældende Blad, der havde offentliggjort Kundgørelsen, gjorde Undskyldning herfor med Tilføje af, at det ikke havde kendt Annoncen før Optagelsen. Man ser, at trods al Kiv og Partispid er Samfundsmoralen i Danmark stærk nok til i saadanne Anliggender at hævde Sømmelighed og god Tone i det offentlige Liv.

Intet tysk Blad har dadlet, at en hel Forsamling af tyske Skolelærere ifølge tyske Beretninger skulde have gengældt en dansk Mands Høflighed ved med en elendig Nidvise at haane det danske Flag paa et dansk Skib.

Alt dette er imidlertid mindre væsentligt. Det kan være os temmelig ligegyldigt, om den tyske Pædagogik kræver Velanstændighed hos sine Dyrkere, og om Samfundsmoralen i Tyskland staar mere eller mindre højt. Hovedsagen er det Sindelag imod Danmark og alt dansk, der kommer frem ved saadan Lejlighed. Til Ære for de graa Haar maa man antage, at det kun har været temmelig ungdommelige Personer, der sang „O Hannemann“ paa Frederik den Syvendes Bro

over Alssund. De unge tyske Skolelærere, der ikke kender Tiden før 1864 af egen Erfaring, er muligvis blevne opflaskede med Løgnkrøniker om det danske Herredømme, og saa vil de gribe en Anledning til at give Danebrog et Æselsspark. De kan ikke taale at se Europas ældste og skønneste Fane — selvfølgelig under Forudsætning af, at de tyske Beretninger er rigtige. Tyskerne kan ikke tilgive Danmark, at de har frataget os en Tredjedel af vort Land. Dette viser, hvor meget den Forfatter havde Ret, der sagde: Vogt dig for den, der har tilføjet dig en Krænkelse; han vil altid søge Skyld hos dig for at faa Ret i sin Adfærd mod dig. Tyskerne har ikke glemte deres Nag til Danmark.

Vort Folk har en stakket Hukommelse, især den yngre Slægt. Det synes, som om Aaret 1864 næsten er skrevet i Glemmebogen. Hørtes ikke Sønderjydernes Klager, vilde det for mange snart være „en saga blott“, at vor Landsdel indtil den sidste Krig var en Del af Danmarks Rige. Der er noget vejt i vor Folkekarakter, saa vi vanskeligt kan fastholde en nok saa berettiget Uvilje. Det lyder næsten pærodisk, naar der synges om „dødeligt Had, der kan hvæsse vor Klinge“. Der er saa megen Øllebrøds-Barmhjertighed, som fabler om at „elske sine Fjender“, som om det ikke var hundsk at kysse den Haand, der svinger Riset over en, som om det var mandigt og værdigt at staa og bavle om en Mands Fortræffelighed i det Øjeblik, han slaar os lige i Øjnene.

Vort Folks største aandelige Førere i Fortiden, Holberg og Grundtvig, var enige om at se bort fra Tyskland og henvise os til den beslægtede Kultur i England; Holberg saa ogsaa, at der var noget godt at hente hos Franskmandene. For en Del Aar tilbage var der tilstrækkelig Franskhedsbegejstring i Danmark. Men det, som Fyrst Bismarck kalder „Kendsgerningernes Logik“, helbredte Folk. Naar de Krupp'ske Kanoner og de præsiske Tændnaalsgeværer viste sig at være bedre end det franske Skyts, saa drog man deraf den Slutning, at det tyske Aandsliv maatte være det franske overlegent. Nu lader man sig blænde af tysk Væsen. Den taktfaste vel indøvede præsiske Hær har skaffet Respekt for den tyske Videnskab, det store Mandefald har aabnet Øjnene for Ægtheden af den sentimentale tyske Poesi, og den imod Fjenden udviste Skaansomhed og Medgørlighed har tjent til at vise Tyskernes gode Hjerte. Skønt Tyskland i de senere Aar hverken i Litteratur, Kunst eller Videnskab har frembragt noget, der i fremragende Grad har forbavset Verden, saa har man nu pludselig faaet Syn for Herligheden af den tyske Kultur. Hvad

er de letfærdige Franskmænd i Sammenligning med de alvorlige Tyskere!

Det er mærkeligt nok, at det særlig er Fyrst Bismarck, som forherliges af en Del af den yngre Slægt i Danmark. Man imponeres af den præjsiske Statsidé, der har fundet saa god Trivsel hos Fyrst Bismarck. Det er nær ved, at baade Højre- og Venstrepressen i Danmark synes at finde Smag i det stramme præjsiske Regimente. Et af de største og mest ansete Højreblade spenderede i Foraaret en lang Artikel paa at bevise den tyske Rigskanslers store Uegennyttighed. At han ved Gaver, Dotationer osv. er bleven en hovedrig Mand, at han truer med at gøre en anden By til tysk Hovedstad, naar Berlinerne sætter ham for højt i Kommunalskat, og at han selv faar en Del forøgede Indtægter af sine Godser ved Korntoldens Indførelse, alle disse og lignende Kendsgerninger er lige saa mange Beviser paa, at han er den mest uegennyttige og sindsrolige Mand af Verden. Naar han fremkommer med nye Planer til Arbejdernes Lyksaliggørelse, saa tænker han aldeles ikke paa at øve Indflydelse paa Valgene; nej, sligt foragter han dybt; han er opfyldt af Bekymringer for de arbejdende Klassers Vel. Naar Korntolden fordyrer Brødet, saa sker dette kun til den menige Mands Bedste; thi han kan derved vænnes til Maadehold og Sparsomhed. I Kongeriget trækker man paa Skuldrene ad de stakkels danske Sønderjyder, der, da de selv lider en Del under det præjsiske System, ikke er uheldede, men for bornerte til at se alle de lysende Egenskaber hos „Nutidens største Mand“. Det synes ikke at falde nogen ind, at der skulde være noget utidigt i, at vi Danske, der tilstrækkelig har faaet den Bismarck'ske Kærlighed at føle, giver os af med at udbasune hans Ros.

I ældre Tid havde Folk ikke en saa kort Hukommelse. Man kunde forleden i Flensborg høre, at Folk, selv tysksindede, under Drøftelse af Spørgsmaalet om en Krig mellem England og Rusland ønskede, at England maatte lide et Nederlag. Det havde England fortjent. Hvorfor? Fordi de tog den danske Flaade i 1807. Hvad der er gemt, er ikke glemt. Den nævnte Begivenhed havde saaledes indpræget sig i Erindringen hos den ældre Slægt, at den vedblev at bevare et Nag til England, der paa Steder, hvor Indtrykkene ikke skifter saa hurtigt, har bevaret sig til den Dag i Dag.

Begivenhederne i 1864 er vel ikke gaaede aldeles i Glemme hos den Slægt, der oplevede dem som voksne Mænd og Kvinder. Og dog er Indtrykket meget svækket og sløvet. Hos de unge er det ofte næsten udvisket.

Paludan-Müller sang i 1865 med fuld Føje, at „Mænd med faste Hjerter, det er Danmarks Maal“. Der klages over, at Folkehøjsko'erne fostrer en blød og holdningsløs Slægt. Men den lærde Skole og Universitetet staalsætter maaske lige saa lidt den Ungdom, som der udvikles. Hvis der i tidligere Tid var unaturlige og overdrevne Bestræbelser oppe for ensidig at hævde Nationaliteten paa andre Aandsmagters Bekostning, saa er det nu omvendt. Men Reaktionen bør ikke gaa saa vidt, at vi glemmer at hævde vor egen Ret og vor Værdighed ved at betragte og beundre udenvelts mere eller mindre heldige eller kløgtige Personligheder og imponerende Forhold.

Bergs Dom og Fængsling.

(„Flensborg Avis“ for 26. Januar*) 1886.)

Der er ikke et Menneske, der er saa tit afbildet i de københavnske Vittighedsblade og saa meget omtalt i de politiske Dagblade, som Folketingsmand C. Berg. Dette er ikke et Tilfælde. I Højres Aviser gøres der lidt Løjer med den nævnte Politiker, han dadles for dette og hint, og man gør Nar ad hans Optræden i en Del forskellige Tilfælde; men man vedbliver dog at omtale ham. En Mand, som man rigtig hader af Hjertet, hvem man anser for giftig og ondskabsfuld, holder man ikke af at omtale saa ofte. En aldeles betydningsløs Mand tier man ihjel. De mange Berg-Anekdoter, Smaahistorier, Stiklerier og Drillerier tyder paa, at Bergs Modstandere hverken anser ham for aldeles reduceret og uskadelig eller har noget bittert *Had* og *Nag* til ham. Man finder ofte Anledning til at revse hans Optræden, men man beholder dog en vis *Velvilje* over for ham.

Bergs Modstandere beskylder ham for at være bombastisk, skvaderende, folketribunagtig, taktløs, uden Smag, bulderbasseagtig, kritikløs, vigtig; men man betragter ham i Grunden ikke som ondskabsfuld og slet. Hele den Bergske Personlighed indbyder ikke til nærmest at tænke paa den gulgrønne Misundelse, den indædte Forbitrelse, den raffinerede Onskab; tværtimod synes han at trives ret vel under den provisoriske Undertrykkelsens Tilstand, og hans brede Skuldre synes at være stærke nok til at bære det Estrupske Aag, uden at han tynges til Jorden deraf. Der er alligevel noget hyggeligt ved Berg.

Denne relative *Velvilje*, som selv Modstanderne nærer for Berg, er Grunden til, at den offentlige Mening, ogsaa uden for de politiske

*) Den 11. Januar 1886 fældede Højesteret i København Dom i Sagen mod Venstreføreren C. Berg, Gaardejer Noes og Redaktør og Gæstgiver Nielsen for deres Optræden paa et politisk Møde i Holstebro Sommeren i Forvejen, hvor Politimester Borup i Bergs Nærværelse og formentlig efter hans Anstiftelse blev sat ned fra Tribunen af Noes og Nielsen. Alle tre var af Underretten dømt til 6 Maaneders simpelt Fængsel, og Højesteret stadfæstede Straffemaalet. Den 24. Januar blev Berg indsat i Fængslet.

Meningfællers Kreds, ikke har været Berg helt ugunstig under Sagførelsen imod ham. Naar det gjaldt Spørgsmaalet om den Straf, han kunde idømmes, saa var der vel enkelte krasse Modstandere, som ønskede ham idømt Tugthusstraf og dermed følgende Ærestab, for at han fremtidig kunde blive umulig som politisk Fører; men det var sikkerlig kun et forsvindende lille Parti, der ønskede en saadan Straf over Bergs Hoved. Og naar der ikke hos en stor Del af den menige Venstrebefolkning havde hersket overdrevne Forestillinger om, at Domstolene ikke turde idømme Folketingsformanden Fængselsstraf, og at Regeringen ikke turde iværksætte Dommens Fuldbyrkelse, saa vilde der vistnok hos en meget stor Del af Højre have været Stemning for og Ønske om, at Berg ikke maatte blive dømt, eller at han straks efter Domfældelsen maatte blive benaadet. Straks da Dommen var falden ved Højesteret, og da det altsaa var givet, at Berg maatte i Fængsel, hvis han ikke ansøgte om kongelig Benaadning og opnaaede denne, udtalte alle fremragende Højreblade deres Beklagelse over, at den i mange Maader dygtige og velmenende Politiker af Landets upartiske højeste Domstol skulde idømmes et halvt Aars Fængselsstraf.

Saaledes var Stemningen over for Hr. Berg hos hans Modstandere. Nu kan det jo ikke nægtes, at han spillede en meget uheldig Rolle i Holstebrosagen, og at selv hans Venners Iver kølnedes noget for ham, da der endnu var Tanke om, at det vilde lykkes ham at fralægge sig alt Ansvar — der lød jo ved en Venstrefest, hvor Berg selv var til Stede, endog Ord om Fejghed, Ord, der uden Tvivl var møntede paa ham — —, og der er vel ikke mange Mennesker i Landet, der nærer Skygge af Tvivl om, at Politimesteren i Holstebro ikke vilde være bleven sat ned fra Tribunen med Magt, saafremt Berg ikke havde været til Stede ved Mødet, at denne Politiker ved hele sin Færd gav Anledning til, at Noes og Nielsen lagde Haand paa Politimesteren, og at altsaa Berg var den egentlige aandelige Ophavsmand til den ulovlige Handling. For Menigmand vilde det for saa vidt være oprørende, naar d'Hrr. Noes og Nielsen skulde dømmes, medens Hr. Berg skulde gaa aldeles fri. Efter en populær Opfattelse burde Berg altsaa ogsaa lide Straf, da den, der støber Kuglerne, kan have lige saa megen eller mere Skyld end den, der skyder dem ud. Det var denne Opfattelse, der ogsaa gjorde sig gældende i Højesterets Stadfæstelse af Kommissionsdommen. Folk, der overhovedet misbilligede, at der paa Holstebromødet blev anvendt Magt mod Politimesteren, kunde for saa vidt ikke have noget imod Bergs Domfældelse.

Det betænkelige ved Dommen ligger i en anden Retning. Naar det allerede er ubehageligt, at der, som i Tyskland, i kriminelle Sager kan dømmes efter Indicier, Omstændigheder, der lader formode den anklagedes Skyld, lige saa fuldt som efter et almengyldigt Bevis, saa er det endnu misligere, naar den samme Retspraksis gennemføres i politiske Sager. I den tyske Straffeprocesordning af 1877 siges der i § 260: „Retten bestemmer om Resultatet af Bevisførelsen efter sin frie Overbevisning, som den har vundet efter hele Forhandlingen.“ Dommerne behøver altsaa ikke noget uforkasteligt Bevis, men er kun bundne ved deres Overbevisning, altsaa ved deres bedste Skøn. Her er en falsk Opfattelse og en deraf følgende falsk Dom ifølge Sagens Natur aldrig udelukket. I almindelige kriminelle Sager kan der ikke forudsættes noget andet Ønske og nogen anden Stemning hos Dommerne end den Vilje, at Retfærdigheden skal gaa sin Gang, saaledes at det Resultat, de kommer til, ikke berører deres personlige Følelser paa anden Maade end enhver nødvendig og uforanderlig Begivenhed. Anderledes er det i politiske Sager. Over for en kriminel Forbryder vil Dommerne i næsten alle Tilfælde kunne forudsættes at stille sig aldeles upartisk; i politiske Retssager kan det ikke undgaas, at deres politiske Anskuelse og Stemninger faar nogen Indflydelse. Der er Fare for, at Dommen kan blive partisk. Om Højesteretsdommen over Berg er det desuden fra Venstres Side blevet paastaet, at den er fældet med 7 Stemmer mod 6. Dette Rygte er aldeles ikke paalideligt, eftersom Højesteretsassessorerne er forpligtede til at hemmeligholde deres egen og deres Kaldsfællers Stemmegivning i Retten. Den nævnte Paastand har alligevel fundet en Del Tiltro ogsaa uden for Venstre, og den tyder desuden paa, at Publikum er tilbøjeligt til at antage, at de Medlemmer af Retten, der er krasse Højremænd, har stemt for Domfældelsen, medens andre, der hælder til de nyliberale Anskuelse, har stemt imod. Der er altsaa ligefrem blevet forudsat, at Dommerne har voteret efter deres politiske Partistandpunkt, hvad der selvfølgelig ikke udelukker, at alle har fulgt deres bedste Overbevisning. Dette er en stor Mislighed. De enkelte Dommeres politiske Partistandpunkt vedrører retslig aldeles ikke Spørgsmaalet om Skyld eller Ikke-Skyld, og det er derfor beklageligt, naar Indflydelser af den Art gør sig gældende ved Domfældelsen.

De fleste, der ikke af Forkærlighed for Hr. Berg eller hans Parti lod sig friste til stærkt at ønske hans fuldstændige Frifindelse, vil mene, at Højesteret i dette givne Tilfælde har ramt det rigtige. Men hvis man i politiske Processer gik videre paa denne Vej og gjorde

det til en Grundsætning, at for saa vidt det skortede paa Bevis, saa lod man sig nøje med Indicier og Sandsynlighedsgrunde, hvad vilde saa Følgen blive? Attentatmanden Julius Rasmussen blev dømt til 14 Aars Tugthus, fordi han bevislig havde skudt paa Konseilspræsident Estrup med det frie Forsæt at ville dræbe ham. I Domsgrundene henstilles det som afgjort, at den ulykkelige Beslutning er fremkaldt ved, at den domfældte har læst Venstreaviser og hørt Taler af Venstrepolitikere. Venstreagitationen faar altsaa Skyld for at have foranlediget Mordforsøget mod Førsteministerien. Sæt nu, at Julius Rasmussen i Forhørene havde paastaaet, og det ogsaa paa anden Maade kunde gøres sandsynligt, at en enkelt Avisartikel i et nævnt Blad havde bestemt Rasmussen til Forbrydelsen, eller at han var bleven tilskyndet dertil ved en enkelt fanatisk Udtalelse af en navngiven Mand paa et politisk Møde, saa vilde Forfatteren til den paagældende Avisartikel eller den vedkommende Taler under Omstændigheder kunne anses for medskyldig i Forbrydelsen. Det vilde vel nærmest komme an paa Dommernes Skøn om, hvorvidt vedkommende Forfatter eller Taler har haft til Hensigt at opfordre til et Attentat eller ej. Der er Venstreblade nok, der har talt om, at naar Estrup var borte, vilde Landet komme til Ro. Forleden sagde en Folketingsmand af Venstre midt i Folketinget i en Tale, at Skuddet paa Estrup under den herskende Ophidselse lige saa godt kunde være faldet et andet Sted; han tænkte herved paa Amalienborg og hentydede altsaa til Muligheden af et Attentat paa Kongen. Hvis nu en Fanatiker havde taget dette som en Anvisning til at skyde paa Majestæten, vilde han jo kunne henpege paa den vedkommende Folketingstaler som den aandelige Ophavsmand til Forbrydelsen. Hvis Domstolene paa denne Maade skulde efterspore, hvor det moralske Ansvar for en Forbrydelse kunde siges at ligge, saa vilde dette føre til de betænkeligste Konsekvenser. Betyggelsen for retfærdige Domme vilde da ikke ligge i Lovens Bestemmelser og den gældende Retspraksis, men udelukkende i Dommernes Personer. Partiske Dommere vilde da kunne fælde Domme efter Forgodtbefindende.

Naar Bergs Domfældelse maa beklages, saa er det ikke nærmest, fordi Personen Berg maa tilbringe et halvt Aar i et taaleligt Fængsel, dette har mange hæderlige Mænd prøvet før ham, endog under langt værre Vilkaar; det er heller ikke, fordi Politikeren Berg det halve Aar undrages den politiske Agitation — han kan vel nok undværes eller erstattes, og efter den ophidsende Tale, han forleden førte i Folketinget, har han vel heller ingen Skade af at faa en lille Ferie til Be-

tænkning, Overvejelse og Selvprøvelse. Men næst efter at sørge over, at det er kommet saa vidt, at Folketingets Formand af Landets højeste Domstol bliver idømt et halvt Aars Fængsel, maa man føle sig ubehagelig berørt ved Tanken om, at en saadan Dom kan fældes i en politisk Sag paa Grundlag af Sandsynlighedsbeviser, hvor slaaende disse end kan være. Man maa i hvert Fald have Lov til at haabe, at denne Dom ikke maa blive Begyndelsen til et Retssystem, der hidtil ikke har været kendt i Danmark. Hvilke Følger dette kunde have, vides andensteds fra.

Junggreen.

(„Flensborg Avis“ for 21. Juli 1886*.)

Overalt, hvor der er ægte Sønderjyder, overalt, hvor der er gode Danske, vil der i disse Dage fældes Taarer.

Sønderjyllands Engel med det florumvundne Danebrog i Haanden sænker sit Hoved og græder.

J. P. Junggreen er død.

Vi har mistet vor bedste Mand. Mellem Ejder og Kongeaa findes ingen som han. Ved hans Minde klæber ingen Plet.

Hverken i Skrift eller Tale skal Junggreen nu mere henvende sig i varme, vækkende Ord til den Befolkning, som han elskede saa højt, og som gengældte hans Kærlighed med Tillid og Hengivenhed.

Den Mand, der skrev det danske Sprog saa naturligt, saa let og skønt som kun faa, er bleven oplært paa Tysk. I sin danske Fødeby, Aabenraa, er han under en dansk Regering bleven sendt i en tysk Borgerskole, fordi der fandtes ingen dansk.

Junggreen er født 1827, og hans Skolegang var altsaa afsluttet, før Begivenhederne i Aarene 1848–50 gav Stødet til, at Modersmaalet kom til sin Ret. Han vidste lige fra sin Barndom af Erlaring, hvad det vil sige at se sit eget Sprog tilsidesat og forraadt.

Junggreens Fader var død, da Sønnen var et Par Aar gammel; men han fik snart en god Stiffader i den senere Raadmand Middelheus, denne hæderlige Patriot, der endnu som en bedaget Olding hører med til den trofaste Skare, som spejder efter, om det snart dages efter den lange Nat.

Som Dreng kom J. P. Junggreen til den varme Fædrelandsven Frederik Fischer og bad her beskedent om „en Krog for at høre paa, hvad de danske Mænd talte“. Det var dengang, det danske Folkeliv vaagnede i Sønderjylland. Fischer skrev omkring ved Aaret 1840: „Danske er vi, og dansk tænker og føler vi; som Danske har vi et Navn i Fortiden og er kendte over hele Kloden; som Slesvigholstenerne — dette Modens Udtryk — er vi ubekendte saavel i Historien som i hele vor Stilling til Udlandet.“ Vi har saa ofte hørt en Genklang af disse Ord i Junggreens ypperlige Artikler.

*) Rigsdagsmand Junggreen døde kort før Midnat Natten til 20. Juli 1886.
Udg.

Den unge Junggreen saa, hvad den trofaste Fædrelandskærlighed indbragte Frederik Fischer. Som bekendt var Fischer Urmager og havde fra 1839 ved Siden heraf en Avis, det senere saa bekendte Blad „Freja“. Tyskerne udsprede det Rygte om ham, at han blev rigeligt lønnet af „den danske Propaganda“; men hjemme i Aabenraa, hvor de havde skilt ham af med hans Urmagerkunder og af al Magt modarbejdede hans Blad, spottede de over ham for hans der i Byen alt for vel bekendte Fattigdom og sagde, at de utaknemmelige Danske gav deres Nationalitets Forkæmpere „Stank für Dank“ og behandlede dem ussel. Frederik Fischer, der i 1872 døde, da han var rigelig 62 Aar gammel, havde hele sit Liv maattet kæmpe med mangehaande Genvordigheder. Det er ikke altid let at kæmpe for en god Sag.

Men Junggreen glemte ikke den Aand, der gav Genlyd i de Samtaler, han havde lyttet til som Dreng i Frederik Fischers Hus. Den Trofasthed, som besjælede Fischer til det sidste, gik i Arv til den yngre Kampfælle. Han havde bevaret mange gode Ord i sit Hjerte.

Midt i Halvtredserne tilbragte Junggreen et Par Aar i Avstralien og Amerika. Men langt fra Danmark glemte han ikke Kærligheden til Hjemmet og Fædrelandet, om han end levede stille og ubemærket efter at være kommen tilbage til sin Fødeby.

Før 1864 var Junggreen en vel agtet Borger, en stilsfærdig Haandværker i en lille By. Hans Navn var næppe kendt uden for Aabenraa og nærmeste Omegn. Men Ulykken kalder Kræfterne frem. Naar Nøden er størst, er Hjælpen nærmest og kommer ofte fra Steder, hvor man ikke havde ventet den.

Det var i Aaret 1866, at Junggreen skrev sin første Artikel om vor Folkesag. Fra nu af fremkom det ene frimodige og vel skrevne Indlæg efter det andet fra Junggreens Haand. Den ulykkelige Befolkning, der sukkede under et fremmed Herredømme, modtog disse Henvendelser til den med største Taknemmelighed. Junggreens Navn voksede sig fast i Befolkningens Bevidsthed. Da han for en Artikel, som han skrev i Aaret 1875, blev idømt 6 Maaneders Fæstningsstraf, havde han hele den danske Befolknings fulde Deltagelse.

Ved Stiftelsen af „Foreningen til det danske Sprogs Bevarelse i Nordslesvig“ var Junggreen selvskreven til Formand, og han er senere selvfølgelig bleven genvalgt til denne Post.

Junggreen var i Almindelighed bleven betragtet som den nærmeste Arvtager efter Kryger som Medlem af den tyske Rigsdag. Ved nogle ulykkelige Misforstaaelser fremkom der en Spaltning i Haderslev Amt, og da Beboerne i Sønderborg Amt hellere vilde have en

Alsinger til Repræsentant, kom der efter Krygers Død til at staa en Valgkamp mellem Junggreen og Lassen. Den hele noble Maade, hvorpaa Junggreen optraadte i denne Sag, stod i fuld Samklang med, at han, da Lassen ved første Valg havde faaet nogle flere Stemmer end han, indtrængende opfordrede alle som een til ved Omvalget at stemme paa Lassen. Da denne imidlertid ogsaa var Medlem af den prøjsiske Landdag, blev der snart Stemning for, at der burde være en anden Mand i Rigsdagen. Da der for to Aar siden var nyt Rigsdagsvalg, blev Junggreen af alle Danske i Haderslev-Sønderborg Rigsdagsvalgkreds enstemmigt valgt til Rigsdagsmand.

I den tyske Rigsdag har Junggreen bestandig taget Sigte paa dette ene: Der er tilføjet os en stor Uret, idet vi blev skilte fra vort Folk og vort Fædreland. Dette har Junggreen hævdet idelig og idelig. Ved Siden heraf forsvandt alt andet.

Junggreen havde ikke sin Styrke som Taler. Men hans faste og klare Standpunkt, hans Nidkærlighed og Udholdenhed bevirkede, at hans Ord ikke kunde forfejle deres Virkning. Man vilde vel i den tyske Rigsdag ikke gerne høre, hvad han sagde; men man maatte skænke ham sin Agtelse. I enkelte Tilfælde lød hans Ord ud over Evropa og blev modtagne med Glæde af andre Folkeslag, der kæmper for deres Nationalitet. I Hjemmet fandt hans Udtalelser altid fuld Genklang.

Junggreen har i flere Aar lidt af en Hjertefejl. En fremragende berlinsk Læge, der særlig undersøger Hjertesygdomme, udtalte i Vinter efter en indgaaende Undersøgelse, at Junggreen vel nok kunde leve nogle Aar, naar han vogtede sig for Anstrengelse og Ophidselse. Først og fremmest burde han nedlægge sit Mandat som Rigsdagsmand. Som Følge heraf var Junggreen bestemt paa ikke mere at modtage Valg til den tyske Rigsdag. Imidlertid vilde han ikke afgive sit Hverv midt i en Lovgivningsperiode og paabyrde Valgkredsen et nyt Valg, inden et saadant blev almindelig udskrevet. Han vedblev altsaa med sin Virksomhed, sled sig bogstavelig talt op i Sagens Tjeneste, ofrede sit Helbred og Liv for sin Overbevisning.

I sidste Foraar var Junggreen flere Gange syg. Som bekendt blev hans Sprogforslag behandlet i den tyske Rigsdag den 8. April. Da han en Dags Tid i Forvejen vilde rejse fra sit Hjem til Berlin, blev han om Aftenen før Afrejsen saa syg, at han ikke sov hele Natten. Han kunde ikke taale at ligge, han kunde ikke gaa og ikke sidde. Han maatte hele Natten staa paa Gulvet eller op ad en Væg. Hans Hustru bad ham om at blive hjemme; men hans Pligtfølelse og

Nidkærhed lod ham ingen Ro. Den svage Mand, som, da han opholdt sig en Times Tid i Flensborg, ikke kunde gaa nogle faa Skridt uden at staa stille og hvile sig, og som led næsten utaalelige Smerter, rejste alligevel til den tyske Hovedstad for at vidne om, hvad han ansaa for Sandhed og Ret. Han holdt den 8. April, den danske Konges Fødselsdag, sin sidste ypperlige Tale. I et Gensvar over for Modstandere ytrede han til Slutning følgende:

„Enten vi er mange eller faa, saa tror jeg, vi kan kræve nogen Retfærdighed. Vi har sandelig ikke forlangt at blive optagne i det tyske Rige. Det er sket imod vor Vilje, og endnu i dette Øjeblik vilde, hvis det kom til Afstemning, det store, store Flertal erklære sig derimod. Men hvis De ikke vil lade dette ske, — jeg haaber, at det dog vil komme engang —, saa kan De dog i det mindste vise os nogen Retfærdighed. Det vilde være det mindste, De kunde gøre for, at De har udrevet os af vor naturlige, gode og lykkelige Tilstand og bragt os ind i Forhold, i hvilke vi føler os ulykkelige i allerhøjeste Grad.“

Hvor legemlig svag end Junggreen var i den sidste Tid, saa vilde han dog ikke undlade at gøre sit til at vække og styrke Stemningen blandt Befolkningen. Netop til denne og den følgende Uge havde han indvarslet en Række politiske Møder. Intet af dem blev holdt. Døden bortkaldte den nidkære Mand forinden.

Han døde i Kampen. Han faldt paa Ærens Mark. Han er død for vor Skyld. Ingen Død er skønnere end hans; thi han bortgav sit Liv for sine Venner.

Paa Junggreen passer Kristi Ord om Nathanael: Sandelig er denne en Israelit, i hvem der ikke er Svig. Hans Væsen var Hæderlighed, Trofasthed, Ærlighed.

Denne jævne Mand, der dog paa saa mange Omraader havde skaffet sig fyldige Kundskaber og en grundig Dannelse, var en storlaaet Karakter, der glemte sine private og personlige Interesser, naar det gjaldt Sagen. Det var hartad vidunderligt, som han kunde se bort fra sin egen Person og udelukkende fæste Blikket paa den nationale Opgave.

Hvis man først kan prise en Mand lykkelig, naar han er gaaet heden, saa er der her Grund til at sige, at den afdøde har været en lykkelig Mand, thi han kæmpede til det sidste for Sandhed og Ret. Han har ofret sit Hjerteblood for en god Sag. Af en saadan Sæd kan der ventes en velsignelsesrig Høst.

Lykkeligt det Folk, der fostrer saadanne Sønner!

Vor Kamp.

(„Flensborg Avis“ for 15. Februar 1887.)

Vi Danske vil have Tanke- og Talefrihed. Vi har alle hver sin Mening. Vi savner Evne til at give Afkald paa vor selvstændige Overbevisning, at bøje sig ind under en modsat Anskuelse, en modstridende Tankegang, selv om den finder Støtte paa de betydningsfuldste Steder. Det højeste, hvortil vi kan drive det over for afvigende Standpunkter, er at tilbageholde vor egen Betragtning, at undlade nogen Tilkendegivelse af vort Standpunkt, nogen udvortes Tagen Parti, at beholde vore Tanker for os selv.

Naar vi staar over for Folk, der trods al Stivhed i Ryggen, al Knejsen med Hovedet dog formaar at bøje sig, at bøje sig dybt, naar de møder en ovenfra beskyttet og fremhjulpen Synsmaade, at tage deres egen Fornuft fangen under Aandstrældommens Lydighed, saa er vi uden Forstaaelse for denne sjælelige Bøjelighed eller Bukkelighed. Vi fatter ikke, hvorledes et Menneske saaledes kan sænke sit Hoved og krumme sin Ryg, som den var leddeløs eller overknækket; vi forstaar ikke, at nogen kan ikke blot holde sin Mening tilbage, udvortes lempe sig efter Forholdene, men ogsaa ligesom slippe og tabe en egen Overbevisning, iføre sig en ham tilsendt Sjæleklædning, miste eget aandeligt Fodfæste, kaste sig hen til døsigt Hvile ved Magtens Fødder.

Vi er tilbøjelige til at tro, at naar vore aandelige Forudsætninger, naar vor Forstand, naar vor Samvittighed har ført os til et bestemt Stade, saa er det vor Ret og vor Pligt at fastholde dette, saa længe vi ikke ved overbevisende Oplevelser, gode Grunde eller indre aandelig Trang kommer til selv at attraa et Skifte, en Vekslen af vor Overbevisning. Vi er tilbøjelige til at tro paa vor aandelige Ret til i vort eget Sind at forstaa og nære de Tanker, de Stemninger, de Følelser, de Attraer, de Bestræbelser, der udgør den bedste Del af vort Livs Indhold. Vi kan ikke lade andre fylde Overbevisninger i os med Skeer, selv om det er fine Skeer, Sølvskeer, forgyldte Skeer.

For saa vidt vi Danske saaledes er enige om at hævde Retten til at fatte og fastholde et eget selvstændigt Livssyn i det store og hele saavel som selverhvervede ejendommelige Anskuelser i det smaa, for saa vidt vi alle har Lov til at tænke frit og til en vis Grad at

tale frit, for saa vidt tør vi alle til Hobe gøre Krav paa at kaldes frisindede, for saa vidt kan det siges om os alle sammen: Vi er Frihedsmænd; vi er liberale.

Naar vi hører fra Tyskland kuriøse Historier om Adelsmænd, der bliver udstødte af deres Selskab, fordi de gifter sig med anstændige dannede Piger af ansete borgerlige Familier, at endog et Giftermaal mellem en gammeladelig Junker og en nyadelig Dame kan betragtes som en Mesalliance, der kan hidføre offentlige Krænkelser for Brudgommen, naar vi hører, at der gives Residenser, hvor endog Damerne i et Selskab rejser sig, naar en Minister træder ind i Salen, naar vi erfarer, at der gives Lande, hvor fornemme og fyrstelige Personer, ganske bortset fra deres offentlige Betydning og personlige Værd, er Genstand for en kritikløs Ærbødighed, en halvt afgudisk Dyrkelse, der træder frem paa den mest utilslørede og kluntede Måde, saa savner vi atter Forstaaelsen for disse Fremtoninger. Vi anerkender ingen uoverstigelige Kløfter i Samfundet. Fra de højeste til de laveste Stillinger er der forbindende Mellemed, som bør samle alle til en aandelig Enhed, til et helt Folk. En Arbejdsmand, der i sin Stilling opfylder de ham paahvilende Pligter med Lyst og Mod og god Vilje, han er for os en lige saa god Borger som den fineste Adelsmand eller fyrstelige Person, der udfører, hvad der paaligger ham. Den ringeste som den fornemste Mand kan have det samme personlige Værd og i rent menneskelig Henseende fortjene den samme Agtelse for sit personlige Liv og Færd, ligesom han alle Vegne over for Loven og over for Samfundets Værger bør nyde samme Ret og Skel. For saa vidt vi saaledes holder paa alle hæderlige Menneskers lige aandelige Værdi og lige borgerlige Ret, for saa vidt tør vi alle sige, at vi er alle Lighedsmænd, vi er Demokrater.

Gaar vi over til enkelte Spørgsmaal, saa har vi ogsaa her meget til fælles. Naar Prøjserne jubler paa deres Slagdage, naar der tales og spises og drikkes og danses og afholdes Børnefester paa de store Bloddage fra Tysklands sidste Krige, saa er den Følelse, der griber os, nærmest Gru og Rædsel. Naar Indekserceringen bliver saa strengt gennemført, at de enkelte Personligheder taber deres aandelige Hold, bliver ligesom rene Maskiner, saa gyser vi som ved Tabet af en Menneskesjæl, og naar et ulykkeligt Folk sukker under fast utaaelige materielle Byrder, der fortrinsvis affødes af en uslukkelig Iver for at fremme Militærvæsenet, naar Folkets Hovedfester bliver de militære Parader, naar den lifligste Musik bliver Trømmehvirvel, Fløjtepipen, Geværsalver og Kanontorden, naar Patriotismen nærmest viser sig i

en hovmodig Pukken paa militær Overlegenhed, kort sagt, naar Korporalstokken bliver en Taktstok, der angiver Gang og Bevægelser i Folkets hele Liv, saa er vi ikke i Stand til at følge den Tankegang, der gaar igennem alt dette. For saa vidt vi vender os bort fra saadan Id og Idræt, kan vi sige: Vi er imod Militarismen.

Der vilde af saadanne Ting kunne nævnes meget endnu, som vi Danske har til fælles, og som adskiller os fra Hovedparten af vore Modstandere. Vi vilde altsaa, bortset fra det nationale, med ikke ringe Føje kunne optræde som et ejendommeligt politisk Parti med Hævdelse af personlig Frihed, borgerlig Lighed, af en uhindret frugtbar og sund Udvikling paa alle Omraader. Hvis vi gjorde dette, hvis vi foreløbig lod de nationale Opgaver ligge, saa vilde vi uden Tvivl om føje Tid kunne opnaa en stor Tilvækst i Antal, et ikke ringe Opsving som politisk Parti, idet mange nationalt lunkne og ligegyldige, fordi de ikke kan døje Magttilbedelsen og Kryberiet og al den dermed følgende Elendighed, vilde slutte sig til os.

Hvis vi imidlertid attraaede en saadan Fremgang og for nogen Tid lod vort nationale Stade ligge i Skyggen, da vilde vi vel kunne opnaa en øjeblikkelig Fordel; men den vilde kun være af kort Varighed. Et blot politisk Parti kan af en uventet Vind splittes som Avner for Vinden; det kan undergraves af Rænker og Underfundighed, saa det ramler sammen som et Korthus, naar Underlaget vakler. I de af Prøjsen annekterede tyske Smaastater er næsten hver Modstand brudt. Selv i Hannover, hvor den ældste tyske Fyrsteslægt beklædte Kongetronen, og hvor saa godt som hele Adelen og den besiddende store Grundejerstand samt Præsteskabet med Troskab hænger fast ved Overbevisningen, selv *der* har Prøjsieriet fundet saadant Indpas, at Reptilieblade fylder Landet, saa at hele det tidligere Kongerige Hannover kun har eet, siger og skriver *eet*, hannoveranskindet Dagblad; hele den øvrige Presse staar i Prøjsieriets Tjeneste. I Længden vil Folket ikke kunne modstaa dette daglige Pres. Kommer der ikke snart andre Forhold i Tyskland, vil det ikke vare mange Aar, før den stolte hannoveranske Hest er baade fortæret og fordøjet af den prøjsiske Ørn.

Saaledes er det i alle Lande. Et politisk Parti uden Rygstød i det rent udpræget folkelige, det nationale, yder ingen sikker Borgen for Fremtiden. I Frankrig kan to Tredjedele eller mere af Folket med samme Lethed, naar der i Morgen blæser en anden Vind, blive kongeligssindede, som de nu er republikansksindede, og som de tidligere var kejsersindede. Kun det folkeejendommelige kan afgive et betryggende Grundlag for en med Held fortsat politisk Kamp.

Man maa holde Tungen lige i Munden. Det nytter ikke at gaa fra den ene Ensidighed til den anden. I vore Dage er Nationalitetstanken saa stærkt oppe, at den indtager en overmaade vigtig Plads i Folkets Aandsliv. Men det er med Folkeligheden, d. e. Nationaliteten, ligesom med Religionen; den er mere Liv end Lære. Derfor kan der nok være en Del Ensidighed i den megen Tale om Nationalitetsprincippet, Folkelivets Vækst og Grøde m. m. Ligesom der gives en saa udvortes Uniformering, et af den ydre Magt fremtvunget Fællespræg, saaledes gives der ogsaa en indvortes Uniformering, en af visse Kulturstrømninger fremkaldt Overensstemmelse i Tankesæt, der overskrider Grænserne for berettiget aandelig Paavirkning, idet den udvisker det personlige, gør Aandslivets Grænser alt for flydende, nedbryder Skellet mellem Individualiteterne, fylder alt i den samme Form. Men hvert Menneske skal leve sit eget Liv. Hvor stor Berettigelse man end vil tillægge de Luftninger, der liver op i det aandelige Liv og bøjer dets Vækster i en bestemt Retning, saa maa man dog bestandig huske paa, at overalt har det selvudviklede, det af den hjemlige Jordbund fremspirede og nærede, større Adkomst til Luft og Lys, til Plads og Fredning end det, der mest fremkommer ved Paavirkning udefra, ved andres Indflydelse. Naar man vil hævde Folkeejendommelighedens Ret, saa maa man endnu langt mere hævde den enkeltes Ret til at leve sit eget Liv, til, om han vil, at unddrage sig ensidig Dragelse, om den end fremkommer med Krav paa at være en algyldig Bevægelse, som alle skal bøje sig for. Man bør derfor ikke være for rask til at forlange, at Folk skal dele et bestemt folkeligt Livssyn, nære den samme Opfattelse af almindelige eller netop foreliggende Spørgsmaal. Dette gælder i høj Grad Sønderjylland. Ikke skal man tro, at nogen er mindre dansk, fordi han forbliver mindre berørt af de Stridsspørgsmaal, af de politiske eller andre aandelige Strømninger, der bevæger det danske Folk. Tværtimod er det naturligt, at de, der i udvortes Henseende staar uden for Partikampen, ogsaa indvortes forholder sig mindre deltagende end de, der staar midt i Kampen. Man har derfor aldeles ingen Ret til at forlange, at nogen dansk Sønderjyde nødvendig skal tilhøre det ene eller det andet af de politiske eller halvpolitiske Partier i Kongeriget.

En ensidig Paavirkning fra et eller andet bestemt kongerigsk Parti er hos os end ikke ønskelig. Naar en saadan Indflydelse bliver stærk, maa den fremkalde en indbyrdes Adskillelse, en Søndring. Sligt kan vi mindst af alt taale. Vor Enighed er vor Styrke. Hvis derfor nogen i den Mening, at gøre en god Gerning ved at bringe

sine sønderjyske Landsmænd til at være ivrige Deltagere i kongerigske Stridsspørgsmaal, udsaar Spirer til Uoverensstemmelse og Deling, saa kan han derved volde en Fortræd, som der maaske ikke saa let kan bødes paa.

Hvad er det sande folkelige? Det er det, der vokser ud af Folkets egen Natur, det, der har Rod i Sindet og stemmer overens med Sjælens Grundkrav. At være folkelig, at være national betyder for os Sønderjyder ikke at være i fuld Overensstemmelse med et eller andet Parti i Kongeriget, men at udfolde vort eget indre Liv, at udvikle vor Ejendommelighed, at holde os til det ægte sønderjyske. Dette er ikke Fraser og Mundsvejr. Der gives virkelig et under den skiftende Historie avlet og opløstret sønderjysk Folkeliv, der med sine smaa Afvigelser og Særegenheder dog i sit Grundlag er fuldstændig og ægte dansk. Denne sunde Vækst har en langt større Udviklingsmulighed, en langt rigere Evne til at bære Frugt, en langt fastere Modstandskraft end en hvilken som helst importeret Plante, selv om denne kommer fra en beslægtet Jordbund.

Vor Hovedstyrke i Kampen ligger i dette: Vi vil være os selv. De af vore Bødre, der en Tid lang har ladet sig daare af fremmed Flitterguld, vil nu ikke lade sig vinde af en nok saa ordrig og ordfager Skildring af Nationalitetens Ret og Folkelivets Grøde; men naar de ser, at vi holder os udelukkende til det hjemlige, at det er det fra Fædrene nedarvede, som opelskes og trives hos os, at vi freder om alle de Spirer, som Forsynet har nedlagt i os, saa vil det kalde paa dem, som Kirkeklokkerne kalder paa den vildfarende Sjæl, saa vil, samtidig med at Befolkningens daarlige Elementer kaster sig i Støvet for Guldkalven, de ædelttænkende blandt vore Landsmænd i Modstandernes Lejr føle, at noget drager dem over til os, noget, der ikke er beslægtet med Kryberi og Hykleri, noget der er bedre end alle politiske og nationale Lærdomme, noget, der er uangribeligt, fordi det er sandt, fordi det er ægte.

Men netop dette folkelige Standpunkt, Hævdelsen af vor berettigede folkelige Ejendommelighed, stemmer fuldt overens med de politiske Anskuelser, hvorom vi er enige: Kravet paa Frihed til at udvikle os selvstændigt, Kravet paa lige Ret for alle og Forurettelse for ingen.

Holder vi fast paa dette vort aandelige Fælleseje, saa er vi de stærkeste i Kampen, saa sandt som et sundt og sandt Aandsliv formaar noget imod de aandelig knugende Jernhænder.

Leddet er af Lave.

(„Flensborg Avis“ for 3. Januar 1889.)

Een Ting mangler for den Have, Leddet er af Lave.

Holster, Vagrer, Lyneborger som en giftig Flod volder Jyden mange Sorger, øder meget Blod.

Natten til den 1. Januar var det 25 Aar, siden Prøjerne og Østerrigerne gik over Ejderen. En Maanedes Tid efter gik de over Danevirke.

Siden den Tid har Gærdet været brudt; Danmark ligger aabent mod Syd; den sydlige Del af Danmarks gamle Rige kom for 25 Aar siden i Fjendehaand og er endnu under de fremmedes Herredømme.

Skulde nogen Dansk af Sløvhed eller af Fejghed ville lukke sine Øjne for den sørgelige Sandhed, at en Del af det danske Folk sukker i Udlændighed, saa er der lige før Aarsskiftet sket Ting, som kunde tjene til at rykke ham op af Dvalen.

Folk vil ikke synes om den Behandling, der er bleven unge Sønderjyder til Del, som fra Kongeriget er komne til deres Barn-domshjem for at være Julegæster hos Forældre og Søkende.

Langt større Betydning har den nye prøjsiske Forordning om almindelig tvungen Indførelse af tysk Skolesprog overalt paa Landet i Nordslesvig.

At de saakaldte danske Undersaatter fra de senere Aar, Sønderjyder, som i Konfirmationsalderen drager til Kongeriget og lader sig indskrive i de danske Lægdsruller, ikke kan komme tilbage og tage fast Ophold i Sønderjylland, kan nok forstaas. Det vilde være alt for fristende for de unge Mennesker, om de baade kunde blive i deres Hjem og dog aftjene Værnepligten i Kongeriget. Saa vilde der blive tomt paa de prøjsiske Sessioner i Sønderjylland.

Det kan til Nød ogsaa forstaas, at Magthaverne modsætter sig hyppige Besøg i Hjemmet af de unge Udvandrere.

Naar der lægges mange Vanskeligheder i Vejen for de ud-vandrede, vil maaske flere betænke sig paa at følge deres Eksempel.

Men det er ikke indlysende, at der selv fra et prøjsisk Standpunkt kan siges noget til Forsvar for, at det nægtes de unge Mænd at aflægge et kort Julebesøg hos deres Forældre.

Naar de gør det alligevel, saa maa det ske i Stilhed og Hemmelighed; de kan ikke vise sig offentligt, ikke gaa i Kirke eller i Selskab, kan næppe nok opholde sig i deres Forældres Dagligstue. Der haves Eksempler paa, at saadanne lønlige Julegæster er blevne i Sengen om Dagen, for at ingen skulde se dem, og at de først om Aftenen er komme op for at tilbringe nogle Timer sammen med Forældre og Søkende bag lukkede Døre og tilskoddede Vinduer.

Man skulde ikke tro, at nogen kunde misunde de unge Mennesker eller deres Forældre et saadant Julemøde.

Man skulde synes, at Politimestre og Gendарmer med Glæde maatte slaa sig til Ro i Juletiden, være fornøjede, naar ingen hemmelig Julegæst kom dem for Øje, være ilde til Mode, naar de ved en Angivelse tilskyndedes til at foretage sig noget imod dem, og i hvert Fald aldrig ønske i Fsteddagene at gaa paa Jagt efter de hemmelige unge Julegæster.

Et enkelt Sted i Flensborg Omegn nøjedes Kommuneforstanderen meget fornuftigt med at skrive til en Mand, at da hans Søn var kommen hjem uden Tilladelse, maatte han straks rejse igen, hvis han ikke vilde udsætte sig for Ubehagelighederne ved en Anmeldelse til Politiet. Den unge Mand rejste saa straks, og der kom ikke noget videre ud af Sagen.

Hvor mange Tilfælde der er forekommet af Gendарmbesøg og Arrestationer af danske Undersaatter i Juledagene, kan endnu ikke vides, da vedkommende for en anden Gangs Skyld ikke er meget tilbøjelige til at lade en saadan Tildragelse blive bekendt i større Kredse. Foreløbig er kun tre saadanne Tilfælde komne til Offentlighedens Kundskab. Men disse tre er talende nok.

En ung Mand i Øster-Højsted ved Løgumkloster blev anden Juledag i sin gamle Faders Hjem paagreben af Gendарmen og ført til Varetægtsarresten i Løgumkloster, hvor man i flere Dage lod ham sidde sammen med alskens Vagabonder og lignende Fanger paa simpel Fangekost.

En ung Mand i Hvinderup ved Kristiansfelt gik det værre. Han sad første Juledags Aften i sine Forældres Hjem ved en Kop Kaffe, da Gendарmen fra Kristiansfelt pludselig traadte ind. Den unge Mand gik hurtigt ud i Gaarden, men blev forfulgt af Gendарmen, der senere bragte ham ind i Stuen i en meget medtagen Tilstand. Ansigtet og det ene Ben var slemt forslaaet; et blødende Saar sad oppe i Hovedet. Kun med Nød og næppe slap han for straks at blive ført i Haandjern til Arresten.

En tredje „Udvandrer“ b'ev allerede Dagen før Juleaften paa Rejsen til sit Hjem i Bramdrup ved Haderslev paagreben af Gendarmen i Kristiansfelt og med et Reb om Armen ført til Arresten i Haderslev, hvor han sad Natten over.

I det Sønderjylland, hvor der fra Arilds Tid har boet danske Folk, det Land, som er blevet værnet og værget af vore bedste Konger og Dronninger, lige fra Dronning Thyras Tid, i dette Land skal Folket nu se nogle at sine Sønner som fredløse slæbes i Fængsel for at have besøgt deres Forældre i Julen.

Disse Forfølgelser er dog kun et lille Vidnesbyrd blandt mange om, hvorledes Tilstanden nu er syd for Kongeaen. De tyder paa et strengt Regimente; men det var muligt, at der alligevel kunde vises Skaansel over for Sprog og Folkeliv.

Hvorledes det staar sig i denne Henseende, fremgaar til fulde af den Juleaftensdag udstedte prøjsiske Forordning om, at det danske Skolesprog i alle Fag uden for Religionsundervisningen skal forsvinde til Foraaret fra alle Skoler i hele Sønderjylland.

I Tyskland vil man gerne betegne Rusland som Barbariets Land. Men i Russisk-Polen har det polske Sprog uden Sammenligning en langt bedre Stilling end i Prøjsisk-Polen, og i Finland lader Russerne det svenske og det finske Sprog være eneraadende uden at paanøde Befolkningen Russisk. I den danske Del af Sønderjylland skal derimod det tyske Sprog have ikke blot den første, men den eneste Plads, for saa vidt det afhænger af Myndighederne.

Da ingen Tysker vil falde paa, at der kunde være noget barbarisk i den ad Tvangsvejen kommende Udryddelse af Modersmaalet i de sønderjyske Skoler, saa tør man heller ikke tale om russisk Barbari med Hensyn til Sproget, eftersom den russiske Regering er mange Gange lemfældigere end den tyske.

Det er Fremtiden forbeholdt at dømme om Tyskernes Adfærd i Sønderjylland. Vi udtaler ingen Dom over dem. Vi nøjes med at rette et manende Ord til vore egne Stammefrænder paa denne og hin Side Grænsen.

Ordet er dette: *Leddets er af Lave.*

Nu er det ikke blot saaledes, at hele Sønderjylland er i de fremmedes Magt, og at vi alle er under et strengt Regimente; men vort Modersmaal trues med Udryddelse, vort Folkeliv med Ødelæggelse. Hvor et Værnet? Leddet er af Lave.

Der er intet Værn uden det, vi selv bygger. Der er intet Led uden det, vi selv sætter.

En farlig Flod vælter ind over os. Det er ikke blot, som der staar i den gamle Vise, „Holster, Vagrer, Lyneborger“, det er ikke blot Prøjsen, det er hele Tyskland, som sender sit Sprog og sin Kultur imod os. Det er den farlige Flod.

Den tørster efter Blod, staar der i Sangen.

Det er denne Gang ikke Blodet paa Valpladsen, det gælder. Som en graadig Slange udstrækker den tyske Kultur Hovedet for at drikke vore Børns Hjerteblood.

Vi tør ikke tro, at den prøjsiske Regering bevidst lægger an paa at udrydde selve Modersmaalet i Folket. Vi maa tro, at den vil overlade til selve Befolkningen at dyrke sit Sprog og opelske det hos Ungdommen.

Men i den tyske Presse lyder der Røster om, at Modersmaalets Udryddelse i Skolen skal efterløiges af dets Udryddelse først i Kirken og senere i selve Folket. Den prøjsiske Regering vil næppe kunne hindre, at der gøres Bestræbelser i denne Retning.

Man udstrækker sine Hænder for at kvæle den danske Folkesjæl i Sønderjylland.

Ethvert legemlig og aandelig sundt Menneske føler Selvopholdelsesdriften i sig. Ethvert sundt Folk vil væрге sig mod Tilintetgørelse.

I danske Sønderjyder, I maa nu vide, at der er Modstandere, som pønser paa at tage eders danske Liv og Sprog fra eder, at vende eders Børns Hjerter fra eder, at gøre eders Sprog fremmed for eder.

I maa vide, at det nu gælder om af al Evne at væрге Danskheden i Sind og Tale, at samles i Flok alle med det ene Formaal at forsvare, hvad vort er.

Og I Brødre og Frænder nord for Kongeaaen, ser I nu, hvad Tysken fører i sit Skjold? Ser I nu, hvad det er for Frugter, den tyske Kultur afsætter? Ser I, at den gaar ud paa Tryk og Tvang og helst vil føre sine Repræsentanter paa de mægtige Poster i denne Retning?

Det gælder nu om ikke at lefle med Dødslijenden — som Sagerne nu staar, er Tyskheden den nordiske Aands Dødsfjende. Det gælder om ikke at bortlede Blikket fra den aabenbare Fare ved at fable om indbildte Farer i Østen.

Een er Faren, een er Fjenden for det danske Folk i Nutiden: det er Tyskheden.

Feltmarskal Moltkes Eftermæle.

(„Flensborg Avis“ for 28. April 1891*.)

Da den gamle prøjsiske Kong Vilhelm, efter at have været tysk Kejser i 17 Aar, endelig lukkede sine Øjne, fremkaldte Elterretningen herom blandt den danske Befolkning i Sønderjylland næppe nogen anden Følelse end en Beklagelse over, at den alderstegne Monark ikke skulde opleve at se, hvorledes det nye tyske Kejserrige vilde udvikle sig i Fremtiden, naar det, der er sundt og sandt og retfærdigt, skal leve og trives, men alt det falske og uægte skal visne og falde af.

Da Fyrst Bismarck i Fjor maatte prøve Lykkens Ustadighed og faldt fra den høje Plads, hvorpaa han var kommen op ved egen Dristighed og Dygtighed og ved Lykkens Gunst, og da han for tretten Dage siden gjorde den Erfaring, at naar han endelig naaede at blive opstillet som Valgkandidat i en tysk Rigsdagskreds, vilde ikke engang Fjerdeparten af de indskrevne Vælgere stemme paa ham: saa følte vi næppe andet end en Tilfredsstillelse over, at der dog ogsaa her i Livet kan beredes store Nederlag for den, der har været med til at ydmyge saa mange andre.

Naar Moltke, den gamle danske Sekondløjtnant, som forlod sit Land, fordi det der gik for langsomt med den militære Forfremmelse, nu i en Alder af over 90 Aar gaar bort fra Livet efter at have ikke blot opnaaet den ønskede Forfremmelse ved at svinge sig op til tysk Generalfeltmarskal og Greve, men tillige indskrevet sit Navn i Historiens Aarbøger som maaske den største Hærfører i dette Aarhundrede efter Napoleon, saa føler vi ingen halvt ligegyldig Skuffelse, ingen Lettelse eller Skadefryd: det er en alvorligere Følelse, der fylder os.

Den hedengangne Olding stod vel for os som en Modstander. Den Mand, der som Yngling saa sit Fædreland i den Stat, der gæstfrit havde optaget ham og givet ham fri Opdragelse og gratis Uddannelse, var bleven dette vort Land en frygtelig Fjende. Men hvor meget man end kan fristes til at miskende vore Modstanderes Sindelag og Gerninger, saa er Moltke aldrig af sine tidligere Landsmænd

*) Moltke døde om Aftenen den 24. April 1891.

bleven beskyldt for Hyklerens løjede Skinhellighed eller Lykkeridderens raa Overmod eller al den øvrige Lumpenhed, der ofte kan avles hos dem, som i Verden eller dog i Smigrernes Kreds holdes for store Mænd. Moltke har været en Mand, hvem selv hans Fjender følte den Agtelse for, som man kan nære over for en personlig hæderlig Modstander.

Fra den jævne, strænge Opdragelse i Frederik den Sjettes tarvelige Dage havde Moltke bevaret en dansk Tarvelighed og Bramfrihed, en Jævnhed i Ord og Færd, der aldrig veg Pladsen for udenvælts Forskruethed eller brammende hovmodigt Væsen.

Han var rolig og værdig. Da han for et Par Aar siden maatte afgive sin Post som Chef for den tyske store Generalstab til en yngre Medbejler, mistede han intet Øjeblik en overlegen Mands Selvbeher-skelse, ligesom han ved i 1864 at skrive en Forestilling om at overvælde Sjælland med prøjsisk Vaabenmagt fuldstændig bevarede den dannede Mands rolige Tone.

Men det er alligevel forfærdeligt at tænke sig, at den Unger-svend, som i en Ansøgning til den danske Konge havde udtalt Haabet om senerehen i Tiden at kunne anvende den Kundskab og Dygtig-hed, han maatte forskaffe sig i Udlandet, til Gavn for Danmark, som han kaldte sit Fædreland, at han i sin sildige Manddom skulde række Hånd til at fravryste vort Land den sidste Plet af Sønderjyllands Jord, Als, og med koldt Blod udpønse en Plan til at knuse Danmark aldeles ved at overrumple Sjælland med prøjsiske Tropper.

Og Danmarks Ulykke blev ikke enestaaende. Broderkrigen i Tyskland, flere tyske Staters Tilintetgørelse, Østerrigs Nederlag og det stolte Frankrigs Ydmygelse fulgte efter. Om man end ikke tør gøre den hedengangne Hærfører ansvarlig for alt det i Nutidens store Krige udgydte Blod, der raaber mod Himlen, saa vil dog Hovedindtrykket ved hans Bortgang være Forestillingen om de Strømme af Blod, der har flydt, Mindet om de unævnelige Ulykker, Prøjsen har lært over Evropa. Ved Moltkes Død stiger de mange Rædselsdage frem for Øjet.

For vort Blik kaster den bortvigende Skikkelse en blodrød Skygge.

En Tak.

(„Flensborg Avis“ for 9. Juni 1891 *.)

Naar mange Hundrede Kvinder paa Sønderjyllands Vestkyst har hædret mig med en stor Gave, og naar der samtidig er overbragt mig den Hilsen, at Giverne ikke blot har følt Deltagelse for mig under de Straffedomme, som præsiske Domstole har udtalt over mig, men at de ogsaa takker mig for den Maade, hvorpaa „Flensborg Avis“ røgter sit Hverv, saa føler jeg en dyb Trang til over for alle Giverne at tolke min inderlige Tak og Glæde over dette Vidnesbyrd om, at Kampen for en god Sag foruden den Løn, en god Bevidsthed giver, tillige vinder mange trofaste Hjerters Tilslutning og Paaskønnelse.

Det kan ikke være andet, end at naar man har prøvet i Aarevis at tilbringe omtrent sin halve Tid i Fængslet og den øvrige Tid hvert Øjeblik at blive hidset og foruroliget af Stævninger, Forhør, Undersøgelser og pludselige Arrestationer, naar man har været underkastet alle de Krænkelser og Ydmygelser, som Prøjerne tilsyneladende anser det for ønskeligt at anvende over for politiske domfældte, naar man har følt sig gennemglødet af den Afmagtens Harme, der er tifold bitter, naar man skønner, at Krænkelsen rammer ikke ens egen Person, ikke blot den Befolkning, man har viet sine Kræfter, men den højere Retfærdighed, den hellige Troskab, som man søger at tjene, om end kun som et ringe Redskab, naar man har følt sig oprørt i sit Inderste over, hvad man maa opleve, saa kan det næppe undgaas, at der kommer enkelte Mismodets Timer, da Lidelsen føles som en knugende Byrde, og da Modstandernes Haan formaar at saare ens Selvfølelse. Over for et sligt mistrøstigt Indtryk kan jeg ikke tænke mig en større Oprejsning, end at Hundreder af ædle Kvinder paa min Fødeegn giver mig til Kende, at de takker mig for det, som de præsiske Domstole straffer mig for, at de føler Forfølgelsen mod mig som en Smerte, at de med Højagtelse og

*) Denne Artikel, der ikke stod paa første Plads, men bag i Bladet, medtages, fordi den giver et godt Bidrag til Belysning af Jessens Personlighed.

Kærlighed er Vidne til det Arbejde, som jeg for min ringe Del lægger til i Kampen for vor Folkesag.

Rives man idelig for lang Tid bort fra sin Gerning, og maa man under sin Nærværelse i Hjemmet derfor saa meget mere føle sig bunden til det daglige Arbejde, saa vil man vanskelig faa megen Lejlighed til at komme i Vekselvirkning med den Befolkning, til hvilken man er knyttet. Det kunde tænkes, at Ensomheden og Afsondringen havde draget ens Tanker i en Retning, der var afvigende fra Befolkningens Ønsker og Krav, at Samfølelsen var slappet, det aandelige Fællesskab løst. Det kunde tænkes, at „Flensborg Avis“ ensidigt afstak sig sin egen Bane, og at Udviklingen i Befolkningen gik i en anden Retning. Den fraværende har altid Uret. Selv blandt Venner kan det hændes, at den, der har været borte, ikke længere finder sin Plads ledig, naar han vender tilbage. Skulde der undertiden hos mig være opdukket en Tvivl, om jeg ogsaa havde bevaret Overensstemmelsen med den Befolkning, hvoraf jeg er ud-runden, saa er det mig en dobbelt Tilfredsstillelse, at der fra de mange Hundrede Hjem er bragt mig det Budskab, at de takker mig baade for den Gerning, hvorved mit Blad søger at styrke Kærligheden til det gamle Fædreland, og for den Virksomhed, hvorved vi stræber at blotte Intetheden af de Grunde, med hvilke Modstanderne rykker i Marken mod os, Usselheden i den Færd, der bestaar i at vrage Slægtens Modersmaal og Folkearv for at kaste sig i Støvet for Magtens skinnende Guldkalv. Jeg kan ikke vente, at den danske Befolkning alle Vegne i et og alt skulde være enig med den sydligste Forpost for den danske Presse; dertil søger „Flensborg Avis“ alt for meget at hævde sin Selvstændighed og Ejendommelighed baade i stort og i smaat; men det glæder mig at faa et utvetydigt Bevis for, at Befolkningen i min Hjemstavn i det hele betragter Bladet som en Talsmand for sine egne Tanker og Følelser.

Ved Siden af denne Tilfredsstillelse paa mine egne og mit Blads Vegne har den Hædersbevisning, jeg har været Genstand for, ydet mig en endnu langt større Glæde. Faa og smaa og overvundne, som vi er, maa vi først og fremmest se at holde Modet oppe iblandt os. Til daglig Brug holder vi derfor ikke af at tale for meget om de Farer, der omringer os paa alle Sider, og det turde være, at vi er i Vane med at lægge for ringe Vægt paa alt det, der truer os. Men vi bør ikke dølge for os selv, at vor Silling er alvorlig. Det er næppe Trykket af den udvortes Magt, der er det værste, næppe heller den almenmenneskelige Svaghed og Ynkelihood, hvorved Folk fristes

til Frafald og Overløberi; men den fremmede Herlighed rummer i sig en dragende Magt, der kan øve sin Virkning paa unge Sjæle, som ikke alt er befæstede i et sundt og vakt Aandsliv. Opøves Ungdommen fra Barndomsaarene i tysk Sprog, tysk Sang, tysk Tankeæt, prøjsisk Eksercits, prøjsisk Historie, prøjsisk Forgudelse, brandenborgsk Lydighed, og føres dette Arbejde hos den mandlige Ungdom videre ved Gymnastik- og Idrætsforeninger, frivillige Brandværn og Krigerforeninger, ganske bortset fra selve Militærtiden, saa kan det hælde, at en Fader og Moder med Sorg i Hjertet en Dag maa opdage, at deres Barn er revet bort fra dem, at han erbjergtagen af en fremmed Aand, at han ikke længere kendes ved sit eget og sine egne. Det nytter ikke at lukke Øjnene for denne Fare. Den er til Stede og maa modarbejdes med Kraft. Men dette Arbejde kan kun optages af Hjemmet, og det tilfalder her først og fremmest Kvinden. Lader vore Kvinder sig daare af fremmed Væsen, laaner de Øre til fremmed Tale, tages de fangne af en taabelig Forfængelighed efter at slutte sig til de mægtige Indvandrere, saa brydes Hjemlivet i sin Hjertespire, og vor Folkeager fyldes med Ukrudt. Men naar jeg ser mange Hundrede Kvinder paa en enkelt Egn ved at hædre en Deltager i Kampen for Folkesagen lægge deres Alvor og Kærlighed for Dagen, en Alvor, der med Foragt vrager fremmed Gøgl og Tant, en Kærlighed, der ikke trættes ved atter og atter at tænde Haabets og Troskabens Kærte, saa styrkes jeg i den Forvisning, at den danske Befolkning i Sønderjylland evner for lange Tider at føre Kampen for vort Folks og vort Fædrelands hellige Sag.

Derfor bringer jeg af mit fulde Hjerte en inderlig Tak til de trofaste Kvinder, der har villet vise mig, at Kampen for Retten tæller mange Venner.

Flensborg, den 7. Juli 1891.

J. Jessen.

Vort Tab.

(„Fiensborg Avis“ for 28. Juni 1893.)

Det er meget godt, naar vi kan glæde os selv og vore egne med at gøre opmærksom paa den Kendsgerning, at det danske Stemmetal ved Rigsdagsvalget den 15de ds. er steget med 10 paa 100 i Haderslev og Sønderborg Kredse, saa at vi, til Trods for nogen Nedgang i Tønder og Flensborg Kredse, har vundet henimod 700 Stemmer. Men derom faar den store Verden kun lidet at vide. Der er næppe nok noget tysk Blad sønden for Ejderen, der nævner denne Fremgang, langt mindre er det at vente, at Rygtet derom naar ud i det øvrige Evropa.

Det var anderledes efter Valget i 1881, da vor uventede Sejr i to Valgkredse vakte Opsigt ikke blot overalt i Norden samt i Tyskland — hvor Fyrst Bismarck i Rigsdagen omtalte denne Sejr om et Tegn paa Rigsjendernes Forøgelse inden for den prøjsiske Stats Grænser —, men i hele Verden.

Hvis vi denne Gang havde sat al vor Kraft ind paa *anden Kreds*, og hvis det da var lykkedes os at genvinde det Stemmetal, som den danske Kandidat havde i 1884 (4826) eller 1886 (4141), saa var det Budskab bragt ud over Verden, at en dansk Mand var paa Omvalg i Flensborg-Aabenraa Valgkreds. Vi havde maaske ikke sat vor Kandidat igennem ved Omvalget, men der havde været meget vundet alligevel.

Hvis der i *fjerde Kreds*, Tønder-Husum, hvor den tyske national-liberale Kandidat kun sejrede med et Overtal af 366 Stemmer, var blevet udviklet en lignende Ihærdighed, saa havde vi vel ikke kunnet vente at faa vor Kandidat paa Omvalg, men vi havde dog alene ved vort Stemmetal kunnet hidføre et bundet Valg og derved gøre os gældende paa en Maade, der vilde nøde Tyskerne til at tage vor Stemmegivning med i Beregning.

Men selv om vi ser bort fra disse praktiske Følger, saa er det dog klart, at det er af største Vigtighed at hævde Danskheden i de sydlige Egne. I enhver Kamp gælder det jo om at holde Linjen.

Med hvilken Stolthed saa vi, efter det førte Rigsdagsvalg den 12. Februar 1867, ikke paa vore Afstemningskort, hvor den straalende røde Farve strakte sig ned sønden om Flensborg, ja hvor endog Nordpynten af Angel var rød, og hvor Afstemningslinjen slyngede sig i en Bue mod Syd over til Tønder. Flensborg-Tønder-Linjen var slaæet fast som den Folkegrænse, vi kunde hævde midt under Fremmedherredømmet. I Aaret 1871 blev Afstemningsgrænsen i Midten af Landet endogsaa rykket en Kende imod Syd.

Selvfølgelig er det godt og vigtigt at styrke vor Stilling nord-paa, men det første og vigtigste er dog at forsvare Grænsen.

Man husker nok, at Tyskerne før Valget den 31. August 1867 havde adskilt den daværende første Valgkreds, Haderslev-Aabenraa, for at lægge det større Sønderborg Amt til Haderslev og det mindre Aabenraa Amt til Flensborg og derved hindre, at der kunde vælges en dansk Kandidat i anden Valgkreds. Da det derfor syntes umuligt at faa valgt to danske Kandidater, kom man i vor Lejr paa den Tanke at lade foretage et Slags Fællesafstemning ved at opstille samme Kandidat i alle tre Kredse. Det var desuden ligesom en Hæder for *Kryger* som en gammel Forkæmper for Danskheden. Ved hans Død forlod man denne Fremgangsmaade, og der var igen tre danske Kandidater i de tre Valgkredse. Man kan forstaa, at den nuværende Rigsdagsmand for første Valgkreds maatte føle sig tiltalt af den Tanke ligesom *Kryger* at kunne møde i Berlin som udkaaret Talsmand for de danske Vælgere i tre Kredse, og det maa ikke vække Forundring, at Vælgerne paa dette Punkt kom ham i Møde, især da det dengang syntes at være farligt at opgive hans Kandidatur i anden Kreds; men det er dog et stort Spørgsmaal, om det ikke er en forfejlet Taktik. Dels faar man let et Indtryk af Fattigdom, naar det ser ud, som om vi Danske kun havde en eneste Mand at opstille som Kandidat i tre Kredse; dels synes det at være alt for mange Hverv at lægge selv paa den kraftigste Mands Skuldre, naar man, foruden at vælge ham til Landdagsmand i Haderslev Kreds, Bestyrelsesmedlem i Vælgerforeningen, Sprogforeningen, Skoleforeningen, Formand i Kunstforeningen osv. osv., endnu vedbliver at opstille ham som Kandidat i tre Rigsdagskredse. Ingen kan forlange, at selv en meget virksom Natur skulde kunne gøre lige god Fyldest paa saa mange Poster.

Naar de to sydlige Valgkredse var uheldigt stillede ved ikke at have egne danske Kandidater, hvorfor de danske Vælgere kunde synes at maatte føle sig som et Slags Tilhængsel til første Kreds, og

naar det dog var af højeste Vigtighed at holde paa Danskheden sydpaa, saa burde der selvfølgelig ved Valgforberedelserne paa enhver Maade været taget Hensyn netop til de sydlige Egne, baade ved Affattelsen af det fælles Valgopraab, ved Afholdelse af Valgmøder og ved Uddeling af Stemmesedler.

Det er ikke saa sjældent, at man i Valgkampe hører Partiernes klage over deres egne Valgopraab. Der er ofte daarlig Lejlighed til at samle flere af de ledende Mænd; det overdrages da enkelt at skrive Opraabet, hvilket, naar de netop tilstedeværende ikke i Øjeblikket veed noget vigtigt at indvende imod det, omsendes til Underskrift til de fremragende Meningsfæller. Disse synes maaske slet ikke om Affattelsen, men da de ikke godt kan og heller ikke vil nægte deres Underskrift, saa snart der ikke i Opraabet indeholdes noget, som ligefrem strider imod deres Anskuelse, saa skriver de under, og Valgopraabet kommer derved til at bære Præget af en enkelts mere eller mindre kyndige, mere eller mindre modne, mere eller mindre ensidige Opfattelse.

Enhver veed, at det danske Folkesprog i Sønderjylland rækker et godt Stykke længere mod Syd end det danske Sindelag, og at det danske Sindelag endnu holder sig i Egne, hvor det staar sløjt til med Sansen for at hævde Modersmaalet. Hvor meget man derfor end kan og maa mene, at Kærligheden til det danske Tungemaal er det bedste Rygstød ogsaa i vor politiske Kamp, saa er det dog givet, at Sansen for Sproget ikke kan bruges som Dækskjold i Kampen imod Syd. Det er tværtimod det danske Sindelag, der efterhaanden skal genføde og fostre Kærligheden til Modersmaalet. Men hvad vi alle, i Nord og Syd, er fælles om, det er Mindet om Fortiden, Haabet til Fremtiden, Misnøjet med vore politiske Kaar i Nutiden. Naar man vilde hævde, at vi ikke har hidkaldt Erobrerne og ikke sluttet os til dem, at der blev lovet os Tilbagevenden til vort gamle Fædreland, og at vi bestandig venter paa Løftets Opfyldelse, at de prøjsiske Skatter og Toldafgifter, den prøjsiske Militærbyrde og al den trykkende Tvang er os imod, — saa er dette en Tale, alle kan forstaa. Ved dette Valg var jo Spørgsmaalet særlig dette: Vil I være med til af Skatteydernes Lomme at bevilge et Utal af Millioner Mark til at udstyre nye Tusinder, deriblandt eders egne Sønner og Brødre, med Pikkelhuen og den prøjsiske Trøje? Paa dette Spørgsmaal vil alle Danske, selv de sløveste, svare Nej og atter Nej.

I Steden for begrundedes det danske Valgopraab med, at Modersmaalet i de senere Aar var udtrængt af Resten af de nord-

slesvigske Landsbyskoler. Denne Kendsgerning var ikke synderlig skikket til at opflamme de sydlig boende Vælgere, hverken dem i Flensborg Amt, hvor, bortset fra Bov Sogn, det danske Sprog har været udelukket fra Skolerne i 29 Aar, eller dem i de truede Egne af Tønder Kreds, hvor man uden Indsigelse har fundet sig i Modersmaalets Udstødelse, ja hvor Flertallet af Beboerne delvis endog har ladet sig lokke til at give sit Samtykke dertil!

Desuden, hvis Hovedhensigten med Deltagelsen i Valget var at tage Stilling til det „Sprogford, som man forsøger at øve i Nordslesvig“, saa kunde man jo tro, at alt var godt, om der igen blev indført nogen dansk Undervisning i Skolerne. I den for et Par Aar siden indsendte og af 13,000 Nordslesvigere underskrevne Adresse blev der bedt om to danske Sprogtimer om Ugen. Man maa næsten undre sig over, at Tyskerne efter Udstedelsen af det danske Valgopraab ikke benyttede Lejligheden til paa en billig Maade at gøre Nar ad os Danske ved at udstede en Erklæring, hvori de sagde: I siger, I vil stemme dansk for at vise eders Uvilje over det danske Sprogs Forsvinden fra Skolerne. Men nu vil vi og vor Kandidat, hvis han bliver valgt, arbejde for, at I faar eders Ønske opfyldt. I har jo selv i den store Adresse foreslaaet to danske Sprogtimer om Ugen. Vi vil gerne unde eder de to Timer, og vi er sikre paa, at Regeringen, naar I ved at stemme paa den rigstro Kandidat viser eders loyale Sindelag, gerne vil opfylde eders Forlangende! — Hvad havde man paa dansk Side skullet svare herpaa?

For nogle Aar siden, da Kampen var staaende i Nordslesvig mellem Edsaflæggerne og Edsnægterne — mellem dem, der vilde have, at de to valgte danske Medlemmer til den prøjsiske Landdag skulde aflægge Eden for at tage Sæde i Forsamlingen, og dem, der mente, at vi hævder vor Stilling bedst ved ikke at lade vore Talsmænd paa Befolkningens Vegne sværge paa den prøjsiske Forfatning —, blev der fra Edsaflæggernes Side peget paa de udmærkede Resultater, der skulde naas i national Henseende ved vore Tillidsmænds Indtrædelse i Landdagen. En Repræsentant i den tyske Rigsdag kunde ikke forslaa, paastod man, eftersom Rigsdagen slet ikke havde noget at gøre med de sproglige Spørgsmaal, Skoleforhold o. s. v. Det ser saa rigtignok noget bagvendt ud, naar man nu opstiller Sprogkampen som Nummer 1 ved et Valg til den samme Rigsdag, der slet ikke har med de sproglige Forhold at bestille.

Efter at Valgopraabet saaledes havde begrundet Deltagelsen i Rigsdagsvalget med det danske Sprogs Til sidesættelse, tilføjes der

rigtignok følgende Sætninger, der, i Forbigaaende bemærket, ikke netop er en Pryd for Modersmaalet: „Han (vor Kandidat) vil ogsaa, overbevist om derved at imødekomme Vælgernes Ønsker, stemme imod Bevillingen af flere Soldater, imod at Livsvilkaarene vanskeliggøres ved nye Skattebyrder og for Lettelser af Arbejderstandens Kaar.“ Men der sluttet saa af med en ny Opfordring til ved talrig Deltagelse i Valget at vise, „hvad den sproglige Undertrykkelse har til Følge“.

Da den i Opraabet forekommende Sætning: „Vi er Danske“ o. s. v. i den givne Sammenhæng nærmest maa forstaaes som en Ytring om national, sproglig Danskhed og ikke som et politisk Løsen, saa indeholder Opraabet intet, som de tyske Socialdemokrater ikke med stor Fornøjelse vil give deres Tilslutning. Man sammenligne t. E. følgende ikke ubehændigt affattede Udtalelser i det i Slutningen af Maj Maaned udstedte socialdemokratiske Valgopraab for anden Valgkreds: „Da ogsaa Socialdemokratiet fordrer den fuldstændig *frie Selvbestemmel-sesret* for Folket og hidtil har protesteret mod enhver Anneksion af den ene eller den anden Landsdel, og da det er det eneste Parti, som agter den danske protesterende Befolknings Rettigheder, og den danske Smaaborger, Bonde, Haandværker og Arbejder lider under det samme Tryk og maa taa'e den samme Elendighed som i det øvrige Tyskland, saa turde der ikke være nogen Foranledning for de nord-slesvigske Vælgere, som hidtil ved Valgene har protesteret mod den *prøjsiske Undertrykkelse* ved at afgive Stemmesedler for de danske Kandidater, til ikke at stemme paa Socialdemokratiet, da Tyskheden i Nordslesvig stedse vinder større Udbredelse og Protesten hidtil har været forgæves og for Fremtiden vil være forgæves, medens derimod Socialdemokratiet vel veed at skatte de Følelser, som er oppe mod en saadan Undertrykkelse, og protesterer *mod* selv den mindste Folkestammes *Undertrykkelse*. Da der nu, *hvis Socialdemokratiet sejrer, gives Retfærdighed for alle, og enhver Uret* afskaffes, saa kan ogsaa kun disse Vælgere naa til deres Ret, naar de den 15. Juni afgiver deres Stemme for den sande *Folkets Mand Heinrich Mahlke i Flensborg.*“

Dette lyder jo ikke ilde i danske Øren.

Under saadanne Omstændigheder maa man beundre den Trofasthed hos den danske Arbejderstand i Nordslesvig, der giver sig til Kende ved, at den næsten alle Vegne nord for Flensborg er bleven den danske Kandidat tro, saa at Socialisterne med Undtagelse af Flensborgs Omegn kun kan faaet nogle faa Stemmer i de danske Egne.

At Flensborgs nærmeste Omegn ikke kunde holde sig, var næsten givet i Forvejen. Der har i Løbet af flere Aar i hele Egnen kun

været afholdt et eneste dansk politisk Møde. Rigsdagsmand Gustav Johannsen har, ved Siden af at være en smidig Parlamentariker, den uvurderlige Egenskab at være en udmærket Folketaler. Han har maaske ingen Sinde naaet saa højt i den Henseende som i de senere Aar. Læsningen af hans i Form og Indhold ikke ængsteligt udarbejdede Taler giver kun en ringe Forestilling om, hvor højt han naar i det mundtlige Foredrag, saa snart han føler, der er god Sangbund. Vi er jo alle paa det rene med, at der ikke kan udrettes noget for vor Sag i Berlin. Saa meget gladere maa vi være over, at vor Rigsdagsmand kan udføre et fortjenstfuldt Arbejde herhjemme ved sine Vælgermøder. Men det maa dybt beklages, at man i de nordlige Egne i Tiden før Valget forleden formaaede vor Kandidat til kun at holde sine Møder hist oppe. Af de afholdte tolv Valgmøder holdtes ikke et eneste i Flensborg Amt, ikke et eneste i den sydlige Del af Tønder Amt, e'ler blot i den stærkest truede Del af Tønder Nørreamt, Sognene Tinglev, Burkal, Bylderup, Ravsted, Hostrup. I det for en Del Aar siden aldeles overvejende danksindede Tinglev Sogn har en danskfødt tysksindet Præst nu bragt det saa vidt, at der denne Gang kun blev afgivet 25 danske Stemmer imod 142 tyske! Slet saa galt er det dog ikke gaaet i de nordlige Egne af Flensborg Amt, om man end med et Suk tænker paa, hvor meget bedre det vilde have set ud, om vor Kandidat, ligesom i Firserne, vilde have afholdt Valgmøder i Store Vi, Bogholm og Flensborg, helst tillige i Valsbøl og Bov.

For at der ikke skulde fattes om end blot et Tegn paa, at de sydlige Egne syntes fra dansk Side aldeles prisgivne til Tyskheden, saa blev der paa særdeles ufuldkommen Maade sørget for Uddeling af Stemmesedler. Det er en Erfaringssandhed, at ligesom Naturen udstrør Millioner af Frøkorn og Sædfim, for at nogle Hundreder kan vokse og trives, saaledes maa der ved politiske Valg gaas ud fra, at kun en ringe Del af de uddelte Stemmesedler vil blive brugte efter Bestemmelsen. I Flensborg laa der før Valget i Beværtninger, Barberstuer osv. fuldt af prøjsisk-national-liberale, tysk-frisindede og socialdemokratiske Stemmesedler, medens mange udtalte, at der slet ikke var kommet dem nogen dansk Stemmeseddel for Øje. Den sidste Aften før Valget kom Folk i Snesevis til „Flensborg Avis's“ Kontor for at bede om Stemmesedler paa Gustav Johannsen; de havde indtil da ingen set. Fra Angel havde Kontoret et Par Dage i Forvejen fra Abonnenter paa den lille „Flensburger Zeitung“ modtaget Breve om Stemmesedler, og der var da i sidste Øjeblik blevet sat en Meddelelse i vore Blade om, at man kunde faa saadanne fra Kontoret. Ogsaa gentog sig

denne Gang den tidligere Erfaring, at der var danske Vælgere, som maatte gaa hjem med uforrettet Sag, fordi deres Navne ikke fandtes paa Valglisten.

Der kan vel let blive Enighed om, at paa saadan Maade bør den trofaste danske Befolkning ikke behandles. Det kan jo kun avle Misnøje og Bitterhed og nedslaa Modet. Vi vil derfor ogsaa nok tale et Alvorsord med vore Venner længere nordpaa. Mon de alle har den fulde Følelse af det nødvendige i at holde paa de sydlige Egne, særlig paa Flensborg? Mon de helt har undladt at lytte til de falske Sirenesange om en Folkegrænse fra Kobbermøllebugten? Eller maa-ske en Linje Graasten—Tønder? „Hamburger Nachrichten“ paastod forleden, ikke uden en vis Føje, at den danske Styrkelinje nu var vegen tilbage fra Flensborg—Tønder til Graasten—Løgumkloster, oven i Købet med en Bue imod Nord i Midten! Vil monstro nogen dansk Nordslesviger være tilfreds ogsaa med denne Linje?

Naar enkelte fædrelandsløse Nedbrydningsmænd i Kongeriget prædiker den Lære, at Danmark maa opgive Nordslesvig og være glad ved at beholde, hvad det har, saa vækker dette Forargelse hos danske Sønderjyder. Det forekommer dem, at som hine falske Profeter nu vil kaste Nordslesvig bort, saaledes maatte de, hvis Prøjerne tog Ribe Amt og senere Aarhus Amt, hveigang gentage den samme Prædiken om at opgive det tabte og holde paa Resten og paa slig Vis uden Sorg eller Klage se deres Fædreland sønderslides Led for Led, indtil der intet mere var tilbage at holde paa.

Men hvilken Ret har I Nordslesvigere til at harmes over fædrelandsløse tomhjertede Folk i Kongeriget, der vil slippe Nordslesvig, naar I selv vil svigte og prisgive de sydlige Egne? Vil I ogsaa uden at gøre noget se det danske Sønderjylland blive os fravristet Led for Led? Saa meget kan da enhver se, at tabes Firkanten Flensborg—Aabenraa—Løgumkloster—Tønder, saa svinder Haabet for Als og Sundved. Skulde vort Krav paa Nordslesvig saa indskrænke sig til Haderslev Amt alene?

Ingen kan nu med Spor af Undskyldning lukke Øjet for Faren. Det er saare godt, at Danskheden er bleven styrket i de nordlige Egne, men denne styrkede Danskhed har da ogsaa den Pligt at række en Broderhaand til de truede Egne mod Syd i Steden for at lade den derværende betrængte danske Befolkning sejle sin egen Sø.

For ikke at tale i ren Almindelighed skal vi gøre et enkelt bestemt Forslag. Hvorfor kunde Sønderborg ved sidste Valg for første Gang i tyve Aar møde med dansk Flertal? Uden Tvivl har den lige

i Forvejen af Vælgerforeningen afholdte Generalforsamling med Indbydelse af Gæster fra nær og fjern gjort meget dertil. Ære være de Mænd (Dr. Madvig og Reimers), der paa Aarsmødet i Fjor fremsatte Tanken om, at Vælgerforeningen skulde holde vandrende Generalforsamlinger, og at Gæsterne fra andre Egne skulde modtages og huses af Egnens Beboere. Der knyttes Bekendtskaber, udveksles Tanker og Følelser; Haabet og Tilliden vokser. Naar nu næste Aar Generalforsamlingen afholdes i Haderslev, saa lad der blive sørget for særlig Indbydelse til nogle Hundrede Mænd i Bested, Højsted, Hostrup, Bylderup, Burkal, Tinglev, Medelby, Ladelund, Uge, Ensted, Ringenæs, Holbøl, Bov, Hanved og Valsbøl Sogne, og hvis dernæst Folk fra Haderslev-Eggen samles i Tusindvis, saa lad der blive afholdt flere Sammenkomster og Foredrag i Byens største Sale. Gode Taler gør det ikke alene; Paavirkningen imellem Mand og Mand vil udrelte langt mere.

Hjorden og dens Hyrde.

(„Flensborg Avis“ for 23. Januar 1894.)

Tyske Aviser har i disse Dage bragt den Meddelelse, at Biskoppen over Slesvig Stift, Generalsuperintendent Kaftan i Kiel, har nægtet at opfylde de nordslesvigske Præsters Begæring om at være Ordfører hos den prøjsiske Konge for en Præstedeputation, der skulde bede om, at der i nordslesvigske Skoler med dansk Religionssprog maa blive givet lidt Læseundervisning i Dansk, for at Børnene kan læse og forstaa de danske Bøger, der bruges i Religionstimerne.

Det ser herefter ud, enten som om Hans Højærværdighed, eller som det hedder efter tysk Talebrug, Hans Magnificence, ikke finder det ønskeligt, at Børn, der skal bruge dansk Katekismus, dansk Bibelhistorie og dansk Sa'mebog, ogsaa i Skolen sættes i Stand til at læse Dansk, eller, hvis han anser det for heldigt, at de lærer det: at han for visse Aarsagers Skyld ikke har Vilje til at gøre noget for at fremme denne Sag.

Hvad der nu end er Tilfældet, hvad enten Hr. Kaftan anser det for unødvendigt, at Børn, der oplæres i Religion paa Dansk, ogsaa lærer at læse Dansk, eller han indser det nødvendige heri, men ikke vil have noget med denne Sag at bestille, — saa synes det lige uheldigt og overmaade lidet skikket til at skabe eller opretholde et godt Forhold mellem Generalsuperintendenten og den nordslesvigske Befolkning, mellem Biskoppen og Halvdelen af Stiftets Indbyggere, mellem Hjorden og dens Hyrde.

Mandagen den 24. Juli 1893, paa Provstisynodens Møde i Sønderborg, sagde Synodens Formand, Provst Reuter fra Broager, under Forhandlingen om Skolesproget, at „Provinsens Præster“ vilde gøre Skridt til at faa Sagen tilfredsstillende ordnet. Der findes en før Hertugdømmerne fælles Præsteforening. Inden for denne blev der ført Underhandlinger om Spørgsmaalet, og der blev, som bekendt, i Efteraaret berammet et Møde i Flensborg, der efter en Udsættelse fandt Sted den 29. November og var besøgt af 70—80 Præster, af hvilke to Provster og en Præst fra Holsten, en Præst fra Sydslesvig, Resten fra Nordslesvig. Som der overensstemmende blev berettet i baade danske og tyske Blade, vedtoges der paa Mødet saa godt som enstemmigt at affatte en Adresse, der, hvis Generalsuperintendent Kaf-

tan vilde sætte sig i Spidsen for en Deputation, skulde overbringes af denne til den prøjsiske Statskirkes Overloved, Kongen af Prøjsen, Kejser Vilhelm den Anden.

De andre Medlemmer af Deputationen blev under den nævnte Forudsætning straks valgte paa Mødet og var tre udpræget tysksindede Mænd, Provsterne Reuter i Broager og Gottfriedsen i Nustrup samt Pastor Müller i Adsbøl ved Graasten. For det usandsynlige Tilfælde, at Generalsuperintendent Kaftan skulde nægte at gaa med til Berlin, maatte Henvendelsen ske til det prøjsiske Kultusministerium.

Indholdet af den paatænkte Adresse skulde være en Begæring om, 1) at det danske Religionsprog blev opretholdt i det i Sprogforordningen af 18. December 1888 bestemte Omlang: 6 Timer om Ugen i Underklassen og 4 Timer sammen med 2 tyske Religions-timer i Overklassen i alle de Skoler, hvor der hidtil ikke er indført rent tysk Religionsundervisning, og 2) at der i saadanne Skoler med overvejende dansk Religionsprog blev givet to danske Sprogtimer om Ugen, for at Børnene kunde blive i Stand til at læse og forstaa de danske Bøger, der bruges i Religionstimerne.

Da det nogen Tid efter Præstemødet kom ud, at der den 5. December var fremkommet en Anordning fra Regeringen i Slesvig, der „efter højere Ordre“ paabød en nøjagtig Overholdelse af Sprogreskriptet af 1888, saa at de danske Religions-timer ikke underhaanden afskaffedes eller indskrænkedes, da maatte man antage, at ogsaa den anden Del af Præsternes Begæring vilde blive efterkommet, Indlørelsen af to danske Sprogtimer om Ugen.

Det kommer derfor overraskende, naar der nu meldes, at Generalsuperintendent Kaftan har nægtet at gaa med til Berlin. Er det nemlig Meningen, at de to Timer skal bevilges, saa vilde der være en god Lejlighed for Hans Højærværdighed til uden nogen som helst Ulempe at lægge et Ord ind for Menighedernes Modersmaal. Man kan næppe tro, at Hr. Kaftan vilde lade en saadan Lejlighed gaa fra sig. Det kan jo ikke være ham ligegyldigt, hvad Stiftets Indbyggere tænker om ham og hans Stilling til dem.

Paa den anden Side kunde man mene, at hvis der i Berlin er Utilbøjelighed til at gaa ind paa Præsternes Begæring, saa burde netop Generalsuperintendenten føle det som en bydende Pligt at lægge al sin Indflydelse i Vægtskaalen for at faa gjort Ende paa en saadan Fornuftstridighed som den, at Skolebørnene ikke lærer at læse deres Modersmaal, skønt det bruges ved Religionsundervisningen.

Med sit Kendskab til vor Landsdels Historie vilde Hr. Kaftan ikke have haft Vanskelighed ved at finde et Forbillede i denne Sag.

Som bekendt indførte den danske Regering 1852 i et Antal enten rent dansktalende eller sprogblendede Sogne i Nørreangel og Eggen vest herfor blandet Kirke- og Skolesprog, saaledes at der i mange udelukkende dansktalende og i enkelte overvejende tysktalende Menigheder indførtes afvekslende dansk og tysk Gudstjeneste samt dansk Skolesprog med fire tyske Sprogtimer om Ugen. Overgangen var maaske noget for brat, men i Forhold til den nuværende tyske Fremgangsmaade var den danske Regerings Foranstaltning overmaade skaansom og hensynsfuld. I sprogblendede eller endog i rent danske Egne blev der lige til 1864 givet fire tyske Sprogtimer om Ugen, medens den tyske Regering nu ikke engang i rent dansktalende Egne tilsteder to danske Sprogtimer. Men skønt den danske Sprogordning saaledes var meget mild og hensyntagende, saa fandt Biskop *Martensen*, som havde nægtet at modtage Bispestolen i Slesvig Stift og derfor mindre end enhver anden havde Adkomst til at blande sig i Stiftets Anliggender, sig ikke des mindre foranlediget til baade at skrive og tale imod Sprogforordningen som alt for lidet hensynsfuld over for de tysktalende eller dem, der, skønt de talte Dansk i Hjemmet, var vante til at have tysk Kirke- og Skolesprog. Dette gjorde Biskop Martensen, skønt han kunde sige sig selv, at man i det store Tyskland vilde bruge hans Ord til at smedde Vaaben af mod hans Fædreland, og skønt kan, hvis han ikke fandt alt i Orden her nede, burde have taget imod Tilbudet om Slesvigs Bispestol, hvorved han jo vilde have faaet Lejlighed til i mangt og meget at raade Bod paa, hvad der muligvis gjordes galt. Nu sidder Hr. Kaftan paa Slesvigs Bispestol. Hvad anser han nu for sin Pligt? At nægte sin Medvirkning til, at dansktalende Børn, der lærer Religionen paa Dansk i Skolen, lærer at læse i deres Salmebog, deres Bibelhistorie og Katekisme!

Eller monstro Slesvig Stift ikke længere har nogen Biskop? Efter stærk Paavirkning ovenfra (dermed menes ikke Himlen) vedtog Fællessynoden for Slesvig og Holsten den 8. December 1892 med 48, for det meste holstenske, Stemmer mod 28, at Generalsuperintendent Kaftan og hans Efterfølgere skal bo i Kiel, med andre Ord, at der ikke længere skal være nogen Bispestol i Slesvig Stift.

I tusinde Aar har Slesvig Stift haft et Bispesæde. Dette har for det meste været i Byen Slesvig, men dog ogsaa et Par Gange, baade i ældre og nyere Tid, været flyttet til Flensborg. Men aldrig i de tusinde Aar har det været flyttet ud af Landet, inden den nævnte Fællessynode 1892 vedtog Flytningen til Holsten, hvilken Afstemning, fremmet, som den var, ved prøjsiske Indflydelser, stadfæstedes ved

en kongelig prøjsisk Anordning, saa at Flytningen skete, skønt det store Flertal af de sønderjyske Medlemmer af Synoden stemte derimod, skønt altsaa Stiftet, naar det selv havde maattet raade, vilde have beholdt sit Bispesæde.

Hr. Kaftan var ikke utilfreds med at komme til at bo i Kiel, og han fortalte, at Administrationen, særlig hans Funktioner som Medlem af Konsistoriet i Kiel, fremmedes betydeligt, naar han boede i Holsten. Men hvad er vigtigst, at være Medlem af det kielske Konsistorium eller at være Stiftets Biskop, Menighedernes Overhyrde? En Generalsuperintendent er vel dog ikke blot en Embedsmand i Konsistoriet, men ogsaa en Biskop i Kirken.

Naar Generalsuperintendent Kaftan anser sig selv, ikke blot, efter Titelens Lydende, som en almindelig Overopsynsmand i den kirkelige Administration, men som en Hyrde for Stiftets Menigheder, saa indses det ikke, hvorledes han kan faa det til at stemme med sin Hyrdepligt, at han svigter Menighederne i denne Sag.

Thi det kan der vel ikke være Tvivl om, at en Religionsundervisning paa Dansk med Børn, der ikke har lært at læse Dansk, maa blive i mange Maader stødende og forargelig, i mange Maader uden stort Udbytte. Et Barn, der kun har lært at læse Tysk, vil i sin Salmebog, i Steden for „Vor Gud han er saa fast en Borg“, læse „For Gut“ osv. Det er vel ikke opbyggeligt.

Eller kunde man maaske gøre Hr. Kaftan Uret? Har hans Mening, tvært imod hvad der kunde synes, maaske været den, at naar der i Skolerne slet ikke blev undervist i dansk Læsning og Skrivning, saa maatte Forældrene anse det for deres hellige Pligt selv at oplære Børnene i Modersmaalet, og saa maatte Nidkærheden og Kærligheden over for vor Landsdels aartusindgamle Modersmaal blive saa meget større, og saa vilde denne Kærlighed til vor Folkearv ogsaa i kristelig Henseende styrke Troen, Haabet og Kærligheden?

Har Generalsuperintendent Kaftan ment dette, saa har han vist sit Stifts dansktalende Befolkning en Tillid, som denne bør vise sig værdig ved at nære, pleje og styrke Kærligheden og Kendskabet til Modersmaalet, Troskaben mod vor Fortid, Haabet om Fremtiden og Troen paa en retfærdig Sags endelige Sejr. Bliver et saadant Sindelag endnu mere end hidtil levende og kraftigt iblandt os, da er dermed ogsaa givet det bedste menneskelige Grundlag for et frugtbart Kristenliv, og da vil Slesvigs Biskop have al Grund til, som Hyrde, af Hjertet at glæde sig over sin Hjord.

Højforræderi og § 5.

(„Flensborg Avis“ for 6. April 1895.)

Vi danske Sønderjyder er ganske anderledes stillede end baade Elsas-Lotringere og Polakker. Os har man nemlig i § 5 givet Løtte om en fredelig Tilbagevenden til Danmark. Østerrig har for sit Vedkommende givet Afkald paa sin Ret til at overvaage Opfyldelsen af denne Bestemmelse; men det vedkommer ikke vor Adkomst.

Man har ytret Tvivl om, hvorvidt der ved Indgaaelsen af Pragfreden i dens § 5 blev givet Danmark en Ret, som ikke mere kunde fratages det. De retslærde er tilbøjelige til at antage, at naar der mellem to gøres en Overenskomst, som er til Fordel for Tredjemand, og naar denne officielt underrettes af dem derom, saa har han faaet en Ret, som de andre ikke mere kan tage tilbage. Der er derfor ogsaa ofte paastaet, at Danmark trods Østerrigs Afkald vedblivende har Ret til i et givet Øjeblik at kræve Nordslesvigs Tilbagegivelse.

Dette være nu, som det vil. Eet synes dog indlysende, nemlig at de danske Sønderjyder har faaet en umistelig Ret. Havde der i Fredstraktaten af 1866 været en Bestemmelse om, at Prøjsen skulde betale en vis Del af Krigsskadeerstatningen fra 1864 til sine nordslesvigske Undersaatter, saa vilde disse, hvad enten Østerrig senere vilde gøre noget for dem eller ej, nok anlægge Sag mod den prøjsiske Regering for at faa den til at opfylde sin Forpligtelse. Da § 5 ikke vedrører et almindeligt økonomisk Spørgsmaal, kan der vel ikke føres Proces om den, men dette forandrer ikke den Kendsgerning, at Nordslesvigernes Ret er umistelig.

Dette har Kryger ogsaa altid paastaet ved de af ham fremkaldte gentagne Forhandlinger om § 5 i den tyske Rigsdag. Rigtignok vilde den prøjsiske Regering ikke godkende denne Nordslesvigernes formelle Ret til at kræve Artikel 5 opfyldt, men det er jo ikke sjældent, at en Regering paa et vist Tidspunkt sætter sin egen Magtfuldkommenhed over Undersaatternes Rettigheder.

At Nordslesvigerne fik Rettigheder ved § 5, er godkendt ved Udtalelser af de kompetenteste Politikere. Ved den sidste af de omtalte Drøftelser i den tyske Rigsdag havde ogsaa *Windthorst* Ordet. Det

var Torsdagen den 19. April 1877. Af Betimelighedsgrunde, fordi han mente at maatte overlade den prøjsiske Regering at vælge Tidspunktet for Udførelsen af § 5, vilde Windthorst ikke stemme for Krygers Forslag om en øjeblikkelig Oplydelse, hvilket Forslag opnaaede 40 Stemmer. Men ligefuldt godkendte Windthorst Nordslesvigerne i § 5 hjemlede Ret. I Modsætning til den prøjsiske Regerings Repræsentant, Statsminister Bülow, der vilde paastaa, „at der forelaa en Traktat, som ikke gav Slesvigerne nogen som helst Ret“, ytrede ikke alene Rigsdagsmand Schröder fra Lippstadt, at det var „aldeles utvivlsomt, at de danske Distrikter i Nordslesvig respektive deres Beboere ved Artikel 5 har faaet en om end ikke af privatretlige Grundsætninger, saa dog af Billighedshensyn fremgaaet Ret“, og at baade Østerrig og Nordslesvigerne havde Adkomst til at forlange § 5 opfyldt, men *Windthorst* sagde det samme i en endnu langt stærkere Form, saaledes at han godkendte de danske Sønderjydere selvstændige formelle Ret til at kræve en Folkeafstemning og derpaa følgende Genforening med Danmark. Han ytrede, at der af Artikel 5 fremgik „Rettigheder, om ikke for Danmark, saa dog for Indbyggerne af de paagældende Distrikter“, og senere sagde han: „Jeg gentager, at jeg, om jeg end af den allerede nævnte Grund stemmer imod Forslaget, *alligevel i fuldeste Maal anerkender den Nordslesvigerne af Artikel 5 i Pragfreden tilflydende Ret.*“

Altsaa, selv om Danmark ikke havde en selvstændig Rettighed at gøre gældende, saa havde baade *Østerrig* og *Nordslesvigerne* hver sin Adkomst. *Østerrig* har givet Afkald paa sin Ret; *Nordslesvigerne* fastholder deres.

Denne Stilling er klar.

Vi godkender fuldstændig, at *Østerrig* har opgivet sin Adkomst til at kræve § 5 opfyldt. Vi undersøger ikke, om Danmark uafhængigt heraf har en formel Adkomst at gøre gældende. Men vi staar paa vor egen Ret, en Ret, som vi ikke vil, ja end ikke kan give Afkald paa undtagen ved en Afstemning, der i og for sig er enstydig med Oplydelsen af det i § 5 fremsatte Krav.

Fra dansk-sønderjysk Side at rive ned paa § 5 og efter københavnsk-radikalt Forbillede tale om, at vi maa slaa os til Ro med *Østerrigs Afkald*, er at hugge den Gren af, vi selv sidder paa. At holde paa Selvbestemmelsesretten i al Almindelighed og samtidig at bortkaste vor egen lovlige fastsatte Selvbestemmelsesret, er en Meningsløshed. At vrage vore traktallige Rettigheder for at vente paa en Tid, da Socialister og Radikalere vil gennemføre Nationalitetsprincippet

over hele Verden, eller at vugge sig i Drømme om de Fremtidsdage, da Ulven skal græsse ved Siden af Lammet, og ventelig Tigeren i al Fornøjelighed lege Tagfat med Raadyret, det er simpelthen urimeligt.

Siger vi, at vi venter paa den Stund, da Prøjsen med større Frivillighed, nu da det ikke kan tvinges af Østerrig, bestemmer sig til at opfylde § 5 og derved lader os ske vor Ret, saa er dette aldeles lovligt, og vi kan under denne Forudsætning frit tale om vor forestaaende Genforening med Danmark uden at udsætte os for den grove Misforstaaelse, at vi under hykkelske Talemaader om den paradisiske Fremtid, da alle Folk faar deres Ønsker opfyldt, skulde listelig og lumskelig pønse paa at spænde Sablen om Livet og tage Bøssen paa Nakken for at jage Prøjserne ud af Landet.

Lad os derfor til enhver Tid, naar Lejligheden er der, minde om, at vi holder fast ved vor Ret i § 5 og vort Haab om dens fredelige Opfyldelse: saa udsætter vi os ikke for, at nylig hidkomne prøjsiske Øvrighedspersoner, der ikke kender Forholdene, falder paa den Tanke, at vi sidder og spinder Planer til højforræderske Foretagender.

Fyrst Bismarcks Tale til „Slesvig-Holstenerne“.

(„Flensborg Avis“ for 30. Maj 1895*.)

„Dat möt wi hebben“.

Til de nogle og tredive mandlige Deltagere i Turen til Friedrichsruh, som blev indbudte til at spise Frokost med Fyrst Bismarck, sagde denne blandt andet: „De maa tro, mine Herrer — jeg taler af Erfaring — de første 80 Leveaar er de bedste.“

Dette Bismarck'ske Ord skal ikke bestrides, og der er ingen Tvivl om, at det forholder sig rigtigt, hvad Bismarck sagde, at han taler af Erfaring. Alderen trykker ham; han begynder at blive aflægs. De lange Taler, han holder til de mange Deputationer, lider af Forvirring i Tankegang og Kendsgerninger og næsten endnu mere af Gammelmands-Snaksomhed.

Ved Bordet i Søndags ytrede Fyrst Bismarck, at han vilde have omtalt Nord-Østersø-Kanalen, men det havde han glemt. Det var Skade, at Fyrst Bismarck glemte det, ellers var der maaske faldet nogle Sidehug af til Avgustenborgerne — til Opbyggelse for de besøgende „Slesvig-Holstenerne“, der ifølge det officielle Opraab vilde lægge deres „Troskab“ for Dagen ved at hylde deres Fædrelands Erobrer. Naar Bismarck tre Dage før „Slesvig-Holstenernes“ Besøg — i „Hamburger Nachrichten“ for Torsdag — kunde lade udtale, at den avgustenborgske Prætendent i 1864 slet ingen Ret havde, at Avgustenborgerne for længe siden havde afstaaet alle de Rettigheder, de muligvis kunde have haft, til den danske Konge, — naar Bismarck saaledes lige før Besøget kunde stemple den „slesvig-holstenske“ Bevægelse i 1848 og 1864 til Bedste for Avgustenborgerne som et rent

*) Søndagen den 26. Maj var der stor Valfart af „Slesvig-Holstenerne“ til Bismarck. Deltagernes Antal opgaves til op imod 3000, hvoraf henved 400 kan antages at have været fra det nordlige Sønderjylland med Flensborg By og Amt. Den tidligere Rigskansler holdt en lang Tale fra Altanen paa Friedrichsruh og indbød 30—40 Deltagere til Frokost, medens alle de andre, hvoraf en stor Del hverken havde kunnet høre eller se ham, kunde drage hjem igen.

uhjemlet Oprør: saa var der i og for sig ikke noget i Vejen for, at han i Søndags kunde have afleveret de for Avgustenborgerne „yderligere ukærkomne Argumenter“ („weitere unerwünschte Argumente“), som han truede med i hin Artikel. Men Alderen gjorde sig gældende, og han glemte det.

En Glemsomhed var det ogsaa af Bismarck, naar han til den gamle Slagter Wæger fra Haderslev sagde, at denne By altid havde været mere udpræget tysk end Aabenraa, og at han af denne Grund i 1864 ikke havde villet gaa med til at lade Danmark beholde det nordligste Sønderjylland ned til en Linje fra Genner Bugt til Højer. For det første var Haderslev baade 1848, 1864 og ved Rigsdagsvalgene 1867 langt mere dansksindet end Aabenraa, der i sin Tid hørte til den gottorpske Del af Hertugdømmet —, og i 1864 var det Prøjsen selv, som paa London-Konferencen foreslog en Grænselinje fra Genner Bugt til Højer.

Naar Bismarck i sin store Tale betegnede sig som „Slesvig-Holstener“ ved Indvåndring — fordi han siddet inde med de gamle danske Krongodser i Lauenborg —, naar der forudsættes, at det, der skete 1864, var en „Befrielse“ af „Slesvig-Holsten“, og naar Bismarck talte om, at Danmark forspildte Besiddelsen af Hertugdømmerne ved egen Haardnakkethed, Herskesyge osv., saa var det ønskeligt at faa at vide, hvad Adkomst Prøjsen havde til at befri Lauenborg, som det 1815 selv havde solgt til Danmark, der hverken havde vist Haardhed eller Umedgørlighed, men hele Tiden havde behandlet Lauenborgerne udmærket, hvorfor de intet havde at klage over.

For saa vidt Bismarck i det hele taget talte om den daarlige Behandling, Danmark havde givet „Slesvig-Holstenerne“, saa maa han have glemt, hvad han tidligere naturligvis godt har vidst, at hele den Tale om daarlig Behandling var en Løgnkrønike, der udspreddes for at ophidse Tyskland mod det svage Danmark og danne en Skingrund for et Angreb. For saa vidt Bismarck talte om dansk Fordringsfuldhed og Herskesyge og om Danmarks angrebsvise Fremtræden og særlig støttede disse Paastande paa den danske Novemberforfatning af 1863, saa har han glemt, at det var ham selv, der ved tilsyneladende at stille sig medgørlig over for dette Skridt forledede den danske Regering til at fastholde det — indtil Bismarck, da det var for silde at ophæve Forfatningen, betegnede den som den værste Anstødssten.

Naar Bismarck, i sin Omtale af den tyske Flaades Historie, blandt de suveræne Stater, der havde Rettigheder til Søs, nævnede „Slesvig-Holsten“, saa er dette saa rent meningsløst, at man ikke skulde tro,

en forhenværende Statsmand, hvor svag og træet han end er, kunde sige det, især naar han tre Dage i Forvejen havde henvist til, at Slesvig 1721 var blevet indlemmet i den danske Krone, og at Tilhørsforholdet til Danmark baade denne Gang og efter 1850 var blevet godkendt af Avgustenborgerne. Sønderjylland var et Landskab i Danmarks Rige; Holsten var en Del af det tyske Forbund. Maaske kan man dog tro, at da Bismarcks Sekretær, Dr. Chrysander, ikke var hjemme, og da Svigersønnen, Grev Rantzau, der vel har gennemlæst Beretningen til „Hamburger Nachrichten“, maaske ikke veed Rede paa disse Forhold, saa skriver Fejlen sig fra Journalisterne, der uden videre har sat „Slesvig-Holsten“, hvor Bismarck sagde Holsten.

Som sagt, der er en Del Fejltagelser i den Bismarck'ske Tale, og der er mange vrængvendte, forvirrede og halvt eller helt meningsløse Sætninger. Alligevel er Talens Hovedindhold ikke saa galt. Det er endog lærerigt.

Fyrst Bismarck ytrede, at *hvis* Londontraktaten af 1852, der var afsluttet af Prøjsen, var vedbleven at bestaa, saa vilde Hertugdømmerne sandsynligvis være blevne ved Danmark for bestandig. Men Tyskland, det vil sige Prøjsen, trængte til en Flaade, maatte derfor have Hertugdømmerne; Slutningen ligger nær: Prøjsen havde vel godkendt Londontraktaten, men maatte arbejde paa at faa den kulkastet.

En vemodig Følelse betager os Sønderjyder ved at læse Bismarcks Ytring om, at hvis Hertugdømmerne foreløbig var blevne sammen med Danmark, om end kun i Personalunion, saa vilde de historiske Baand og andre Tilknytninger have været stærke nok til selv i Holsten at vække og vedvarende styrke Befolkningens Ønske om at blive ved Danmark. De danske Sønderjyder ønskede selvfølgelig ikke en Personalunion, men de foretrak den som et mindre Onde. Det „slesvigske Standpunkt“ var derimod dette: Fastholdelse af det engang givne Grundlag, Statens Deling i et Kongerige, et dansk Hertugdømme Slesvig og et tysk Dobbelt Hertugdømme Holsten-Lauenborg, med meget lempelig Overgang til Sønderjyllands nærmere Tilslutning til Kongeriget. Havde den danske Regering haft samme Syn paa Forholdene som Bismarck, nemlig at det for Danmark kun gjaldt om at vinde Tid, da Hertugdømmerne saa nok vilde have indset det naturlige i at opretholde den gamle Statsforbindelse, saa vilde maaske megen Eksperimenteren og megen Fare være undgaet.

Hovedsagen i Bismarcks Tale, den røde Traad i den træder frem i det plattyske Ord: „Dat möt wi hebben“ — det maa vi ha'.

Her er ikke Spor af noget Retsstandpunkt; der er ikke Tale om Retten, men kun om Magten. Prøjsen trængte til en Flaade, Prøjsen kunde bruge det danske Eje: det maa vi ha'.

Alle Anledninger, alle Paaskud, alle Omsvøb gælder til Vandsbæk. Det har ikke noget at sige, alt hvad der staar i tyske historiske Værker og Skolebøger om de tyske Rettigheder. Prøjsen havde kun een Grund, men den var vægtig: *det maa vi ha'.*

Tyskerne har rost Fyrst Bismarck for Ærlighed. Ikke alene er han i Halvfjerdsene bleven kaldt „den ærlige Mægler“ — af Tyskerne, men man har sagt, at medens gammeldags Diplomater og Politikere af Talleyrands og Metternichs Slags kun ansaa Talen for brugelig til at skjule Tanken, saa er Bismarck saa venlig over for Verden, at han altid bruger Talen til at aabenbare sine lønligste Tanker for enhver, der ønsker at kende dem. Ingen kan heller nægte, at der er en vis Aabenhjertighed i Fyrst Bismarcks Tale til „Slesvig-Holstenerne“ og i Hovedbetragtningen, at Prøjsen mente at kunne have Gavn af Hertugdømmerne, og derfor tog det dem. Bismarck havde den faste Overbevisning: *det maa vi ha'* („dat möt wi hebben“): „I mig sad Overbevisningen saa fast, og min Kærlighed til dette Land og min Tro paa den Styrkelse, Prøjsen derved vilde faa, var saa stor, at jeg sagde: selv om vi skal føre de 3 (!) slesiske Krige med samt Syvaarskrigen derom, saa fører vi dem, men vi maa have det!“ Det er rene Ord for Pengene. Bismarck havde den Tro, at Prøjsen vilde vinde ved at faa de danske Hertugdømmer, og til disse havde han stor *Kærlighed: Kattens Kærlighed til Musen.*

Spørgsmaalet er, om man skal kalde denne Bismarck'ske Aabenhjertighed for *Ærlighed*. Vi vilde hellere kalde den en vis Art af Frimodighed, Frejdighed, Uforknythed. Ordet *Ærlighed* bruger man hellere, naar Aabenhjertigheden kommer forud for Planernes Udførelse.

Den prøjsiske Politik var efter Bismarcks Udtalelse i „Hamburger Nachrichten“ allerede fra 1861 fast bestemt paa at tage de danske Hertugdømmer. Havde Bismarck, da han blev Minister 1862, eller endog først Aaret efter sagt til Evropa: Jeg har en fast Overbevisning med Hensyn til Tredjedelen af den danske Stat, nemlig: Det maa vi ha'; jeg har en fast Tro, nemlig, at det vil gavne Prøjsen; jeg har en fast Kærlighed til disse Hertugdømmer, en Kærlighed saa stor, at jeg vil opsluge dem, — havde Bismarck dengang udtalt sig saaledes og straks gjort Ende paa alle Krøniker om de brevhjemlede Rettigheder („verbriefte Rechte“), arvefødte („angestammte“) Hertuger osv., og havde han, som i Søndags, givet den Udlægning af „For

evig udelt“ („up ewig ungedeelt“), at det skulde betyde, at Slesvig, Holsten og Lauenborg skulde blive for evig sammen med Prøjsen, — saa havde der været Grund til at rose hans Ærlighed.

Nu kommer Ærligheden bagefter.

Men hvorledes maa dog de skakkels „Slesvig-Holstenerne“ have været til Mode ved at høre denne Tale! Skønt de fleste tyske Aviser i Hertugdømmerne omhyggeligt har søgt at tie „Hamburger Nachrichten's“ Artikel ihjel, saa er det dog uden Tvivl sivet ud til de fleste af Deltagerne i Turen, at Bismarck tre Dage i Forvejen havde ladet skrive og trykke med sort paa hvidt, at Avgustenborgerne 1864 aldeles ingen Ret havde, og at Danmark saaledes havde al Ret paa sin Side. Nu kommer de til Friedrichsruh, Førerne naturligvis i sort Kjole og høj Hat, bliver efter halvanden Times Venten modtagne af Fyrst Bismarck, der optraadte i tætknappet Frakke og Bulehat, og han opvarter da dem, der kunde høre ham, med en Tale om, at det „slesvig-holstenske“ Spørgsmaal kun var et Magtspørgsmaal. Den foreløbige Utilfredshed i den tyske Del af Hertugdømmerne vilde efter hans Mening snart være gaaet over, da det historiske Baand knyttede dem til Danmark, men Prøjsen trængte til en Udvidelse og til en Flaadestation, og derfor vilde det have de danske Hertugdømmer, om det end skulde have ført tre blodige Krige derom.

Maaske vil „Slesvig-Holstenerne“ sige, at Fyrst Bismark har det til fælles med Erfaringen, at han er en dyr Læremester.

Mindesmærket for Dr. Meyer.

(„Flensborg Avis“ for 28. Avgust 1895*.)

Til at rejse et Mindesmærke hører der ligesom til det meste andet først og fremmest een Ting, nemlig Penge. Naar nogen vil give Pengene, saa kan der ogsaa faas et Monument. Selv den mest naragtige eller den mest lastefulde Mand kan faa et stort og smukt Gravmæle, naar hans Arvinger eller andre vil bekoste det. Han kan endog i levende Live henlægge en Sum til et stort Gravmonument for sig selv, ligesom han kan give Penge til et Legat eller en velgørende Stiftelse, der skal bære hans Navn.

Saafernt en Rigmand, hvis Hus ligger i en af de største Gader i Byen, lader lave en Fordybning i Muren og der anbringer en Statue af sin Fader, Husets tidligere Ejer og Forretningens Grundlægger, saa vil vanskelig nogen kunne hindre ham deri, selv om samme Fader har været en daarlig Person. Man kunde ogsaa tænke sig en privat Have eller en Byggegrund omdannet til et smukt Anlæg, der blev tilgængeligt for alle og for saa vidt havde Karakter af en offentlig Plads. Hvem vilde formene Ejeren at rejse Mindesmærke for enhver, han vilde hædre?

Man tænke sig engang, at Komiteen for Rejsningen af et Mindesmærke for Etatsraad Meyer ikke fik Lov af Københavns Byraad til at sætte Mindesmærket paa en Byen tilhørende Grund, og at den ikke vilde følge den Anvisning, man fra modsat Side har givet, og nøjes med at rejse et Monument for Meyer paa hans Grav i Rom, eller stifte et „Legat for døve“ eller ophænge et Billede af ham paa Frederiksborg. Hvis Komiteen da havde saa mange Penge, at den

*) Efter at den berømte Ørelæge Etatsraad, Professor, Dr. med. H. V. Meyer var død den 4. Juni 1895, udstedtes der en Opfordring, hvortil Udlandet sluttede sig, om at rejse ham et Mindesmærke i København. Den 17. Avgust fremkom i københavnske Blade en Indsigelse herimod, underskrevet af henvend en Snes ansete Læger og Videnskabsmænd. En Uge senere offentliggjordes en Modprotest fra en Række kendte Mænd, deriblandt fødte Sønderjyder, som A. D. Jørgensen og Murmester Kruse. Udg.

kunde købe en smuk Grund ved et befærdet Strøg i Hovedstaden, og her rejste Mindesmærket: vilde noget Menneske kunne hindre den deri?

Det, som Modstanderne af det paatænkte Mindesmærke ene og alene kunde vente at opnaa, var, at Byen skulde nægte at give det en Plads paa offentlig Grund. Hvorfor skulde Byen nægte det? For det første fordi Meyer ikke var en tilstrækkelig stor Videnskabsmand, for det andet fordi han formentlig ikke var dansk nok.

Haarene vilde vel rejse sig paa adskillige Lægers Hoveder, hvis der var Tale om at rejse et offentligt Mindesmærke for en Homøopat. De anser Homøopati for Humbug, medens der ikke er nogen, som har paastaaet, at Meyers Lægekunst eller hans særlige Opdagelse var Humbug. Paa en befærdet og smuk Plads ved de store Boulevarder i Leipzig staar der et Mindesmærke for Homøopatiens Grundlægger Hahnemann. Han var ikke født i Leipzig, ja end ikke død der, idet han tilbragte sine sidste Leveaar i Paris, en Kendsgerning, der kunde synes at tyde paa manglende tysk Patriotisme. Alligevel har man i Leipzig tilladt, at der af homøopatiske Læger paa en offentlig Plads rejstes et Mindesmærke for deres Mester.

Men ingen forlanger, at København skal hædre Meyer, som Leipzig har hædret Hahnemann. Der er vist ingen, der har tænkt paa at rive „Hesten“ paa Kongens Nytorv ned for at sætte en Statue af Meyer i Steden. Der er næppe nogen, der har talt om, at Mindesmærket skulde staa paa et Torv eller en lignende Plads. Men skulde der virkelig være noget i Vejen for at rejse Meyer et Monument ud for et af Hospitalet?

Man indvender, at en større Læge og Videnskabsmand, som *Panum*, ikke har faaet noget Mindesmærke. Men der er jo ingen, som forbyder Modstanderne af Meyers Monument at samle Penge til et Mindesmærke for Panum. De kunde maaske begge faa Plads i Anlæggene foran Kommunehospitalet, hvor der saa efterhaanden kunde rejses en Række Lægebuster eller Lægestatuer i Lighed med Professorbusternerne paa Universitetets Fortov ved Vor Frue Plads.

Eller mener man, at Meyer ikke var stor Videnskabsmand nok til, at den danske Lægestand kunde taale en Buste af ham uden for et Hospital? Da i sin Tid et vist Lærdoms-Pedanteri modsatte sig, at der rejstes en Buste af Joakim Frederik Schouw uden for Universitetet, fordi han formentlig ikke var en tilstrækkelig fremragende Videnskabsmand, skrev „Fædrelandet“: En Buste af Schouw vilde hædre Universitetets Fortov mere, end Universitetet nogen Sinde har

hædret ham. — Kunde man ikke her anvende disse Ord og sige, at Meyer hædrer den danske Lægestand mere, end denne, mens han levede, nogen Sinde har hædret ham?

Ligesom vi selvfølgelig indrømmer alle danske Blade Ret til at tale om sønderjyske Anliggender, saaledes hævder vi Sønderjydernes Adkomst til at ytre en Mening om kongerigske Sager. Alligevel vilde næppe de sønderjyske Hovedblade og den danske Rigsdagsmand for Nordslesvig have udtalt sig om den foreliggende Sag, hvis der ikke som Grund til at nægte en Plads til et Mindesmærke for Etatsraad Meyer var henvist til hans Deltagelse i Oprøret 1848—50. Man behøver slet ikke at lægge Vægt paa, at denne Deltagelse skete i den undskyldeligste Form, nemlig som Lazaretlæge under hans egen Fader; thi selv om Meyer havde kæmpet med Vaaben i Haand, burde dette nu ikke være nok til at modsætte sig, at hans Minde hædres.

Naar der efter en Borgerkrig gives fuld Amnesti, saa bør de begaaede Synder betragtes som udslattede, hvis de paagældende ikke selv giver Anledning til, at der rippes op i Sagen. Hvis gamle Menedere, der ikke er blevne amnesterede, endnu den Dag i Dag vil fremture i deres Ondskab og Forræderi mod deres Folk og Fædreland, saa skal man selvfølgelig have Lov til at minde dem om deres Vanære, men naar de amnesterede vildledte senere i Gerningen har erkendt deres Vildfarelse og efter Evne bødet paa den samt i Ord har forklaret, hvorledes de kom i en saa skæv Stilling, saa er der virkelig ikke Spor af Grund til mere at tale nedsættende om dem. Har man i Frankrig, Tyskland, Østerrig-Ungarn og Italien kunnet lade Revolutionsmænd fra 1848 komme til Hæder og Værdighed, saa indses det virkelig ikke, hvortor man i Danmark skal være strengere.

Rigsarkivar A. D. Jørgensen har engang i en Afhandling eller et Foredrag brugt Udtrykket Forarmelsens Ufordragelighed. Denne burde ikke gerne have hjemme i Danmark. Er vi blevne faa og smaa, bør vi ikke vokse i Utaalsomhed. Store Nationer søger at til egne sig store Navne, store Opdagelser og Opfindelser. Tyskerne har ofte været ude om Tyge Brahe, om H. C. Ørsteds Opfindelse, ja selv om den store danske Hund, som de kalder „Ulmer Dogge“. Hvorfor skal smaa Nationer frivilligt bortkaste deres bekendte Produkter, Opfindelser og Personligheder? Da Meyer selv vilde være dansk, saa lad os dog godkende ham som dansk. Privat har man sagt, at Meyers internationale Tilhængere kunde rejse ham et Monument i Glückstadt, Kiel eller London, kun ikke i København. Dette Udsmidningssystem ynder vi ikke.

Blandt Underskriverne af Modprotesten mod de tyve Lægers Indsigelse findes bekendte fødte Sønderjyder. Ogsaa blandt Bidragyderne til Meyers Mindesmærke finder man Navne paa fremragende Mænd, der er fødte i Sønderjylland. Dette er ingen Tilfældighed. Ligesom der blandt alle gode danske Sønderjyder er Enstemmighed i Fordømmelsen af alle Forsøg paa at lægge Danmark for Had i Udlandet eller at gøre Fædrelandskærligheden til Spot, lige saa vist er Sønderjyderne ædruelige i deres Fædrelandssind. Alle fødte Sønderjyder, der levede herovre, misbilligede 1863 Novemberforfatningen; alle misbilligede, at Dybbølstillingen holdtes ud over Tiden; alle misbilligede, at Londonkonferencen sprængtes. Man betragtede de danske Misgreb i disse Henseender som Udslag af en overdreven og sygelig Patriotisme. Vi maa desværre tilstaa, at Modstanden mod et Mindesmærke for Etatsraad Meyer noget synes at minde om den tidligere Chauvinisme. Vi siger dette med Beklagelse, thi de fleste af de Mænd, der har underskrevet Indsigelsen, er bekendte som ægte Fædrelandsvenner, der uden at bryde sig om, at de udsætter sig for en raa Presses dumme Grin, har Mod til at vise, at de til enhver Tid bevarer en mandig Harme over den Uret, som er tilføjet Fædrelandet, en levende Utilbøjelighed til at gaa i Ledtog med dets Fjender og et stadigt Ønske om at gavne vort Land og vort Folk. Men netop derfor gør det os ondt, naar de ved tilsyneladende Misgreb svækker deres Stilling.

Om og hvor der rejses et Mindesmærke for Etatsraad Meyer, har forholdsvist lidt at sige. Men det har meget at sige, at den danske Fædrelandstøelse ikke kommer i Vanry for Utaalsomhed eller Trangsyn, og at de danske Fædrelandsvenner ikke med noget Skin af Ret gives til Pris for Bagvaskelse og Grinebideri.

Et Land uden Navn.

(„Flensborg Avis“ for 27. November 1895*.)

De vil tage Navnet fra vort Land.

Det vil foreløbig volde Vanskelighed at finde en Betegnelse, naar vi ønsker at tale om vor Landsdel, ikke om en enkelt Strækning, men om hele Landet mellem Østersø og Vesterhav, mellem Kongeaa og Ejder.

Man vil vel foreslaa os at sige Slesvig, men det er ikke saa ligetil at følge dette Raad.

I daglig Tale betyder det at komme til Slesvig at skulle sættes i Daarekisten. Naar der siges, at nogen er moden til at komme til Slesvig, menes dermed, at han har en Skrue løs. Navnet Slesvig staar for Folk som Byen med Galehuset. Vi plejer ikke længere at sige „Byen Slesvig“, som Tyskerne siger „Stadt Schleswig“; vi siger kun Slesvig, naar vi mener Byen ved Slien.

Navnet Slesvig alene brugt som Betegnelse for vor Landsdel har nu næsten en fremmed Klang i vore Øren. Vi er komne af Vane med at bruge det.

Efter 1866, da den prøjsiske Konge i en i den hellige Treenheds Navn afsluttet Fredstraktat gav Løfte om det danske Slesvigs Genafstaaelse til Moderlandet, kom Navnet Nordslesvig i Brug. Det kostede mange af vore Landsmænd nogen Overvindelse at tale udelukkende om Nordslesvig. De saa nødvendig vor gamle Landsdel skilt ad. Tonerne af „Det skal ej ske“ klang endnu vemodigt i vore Øren. Men vi havde kun faaet Løfte om Genafstaaelse af den nordlige Del af Hertugdømmet. Vi ansaa os for at være forpligtede til at nøjes hermed; vi maatte kaste Sydslesvig over Bord. Kongen af Prøjsen havde villet det saa. Vi var lovlydige og søgte at bringe vore Ønsker i Samklang med hans Løfte.

*) Den 25. November 1895 stadfæstede Flensborg Landsret en Bisidderrettsdom, der ikendte ansvarhavende Redaktør for Bladet „Hejmdal“ i Aabenraa Th. Petersen, Forlæggeren, H. P. Hanssen, og Trykkeren, Matzen, Bøder paa hver 20 Mark for „grov Uorden“ ved Brugen af Navnet „Sønderjylland“.

Saaledes opstod da den staaende Betegnelse Nordslesvig. Det var et politisk Navn, det var Udtryk for Tilliden til den prøjsiske Konge Vilhelm den Førstes Ord, at det nordlige Slesvig ved en fri Folkeafstemning skulde genforenes med Danmark.

Det trak i Langdrag med Udførelsen af § 5, og da Bismarck fik Østerrig til at give Afkald paa sin Ret til, paa enhver Tid at kunne forlange § 5 opfyldt, saa det næsten ud til, at Prøjsen vilde lade Opfyldelsen staa hen, til det engang ved Lejlighed kunde skaffe sig en særlig god Stilling ved at tilbyde paa en god og rigelig Maade at indløse Vilhelm den Førstes Ord. Derved flyttedes Opfyldelsen af § 5, Nordslesvigs Genafstaaelse, ud i en mere uvis Fremtid. Ingen kan nu forudsige eller forudse Dag eller Time, da Prøjsen tilbyder straks at afstaa den nordlige Del af vor Landsdel til vort gamle Fædreland.

Ved denne Opsættelse tabte Ordet Nordslesvig en Del af sin Betydning som et øjeblikkeligt Slagord. Ingen kan vide med Sikkerhed, hvorledes det vil se ud her i Landet, naar Prøjsen endelig opfylder § 5. Derfor var der ikke længere den samme Trang til at skelne mellem vor Landsdels nordlige og sydlige Egne. Den politiske Betegnelse Nordslesvig traadte tilbage; vi talte efterhaanden mere om vor hele Landsdel, som den er for Tiden, udelt og uadskilt. Vi kunde nu nok, som det tidligere var brugeligt, have talt om „Hertugdømmet Slesvig“, men det var allerede blevet en aflægs Betegnelse; noget Hertugdømme var det ikke længere; den prøjsiske Blod- og Jernpolitik havde grundigt ryddet op i alt Hertugeri. Naar vi nu vilde lade være hver Dag at slaa paa § 5 ved at bruge den politiske Betegnelse Nordslesvig, naar vi tværtimod vilde tale om vor hele Landsdel og altsaa bruge en upolitisk Benævnelse, saa var vi henviste til at genoptage Landets gamle, aldrig forglemte og aldrig ubrugte Navn Sønderjylland.

Efter den Dom, der faldt i Mandags ved Flensborg Landsret, skulde man tro, det for Fremtiden i Almindelighed vil være forbudt at bruge Navnet Sønderjylland.

Dommen gaar ud paa, at Navnet vel maa bruges i historiske eller geografiske Fremstillinger, men ikke i Bladene som Overskrift eller i politiske Artikler. Retten mener, at Ordet kan have en politisk Betydning ved at minde om ældre Tidens Forhold og derved faa Folk til at glemme, at de nu staar under Prøjsen. Man skulde ellers synes, at det vilde vi have temmelig vanskeligt ved at glemme, og det er mærkeligt, at Retten kan sigte de danske Blade for at ville

tilsløre den Kendsgerning, at Prøjserne for Tiden raader over os. Vi veed dog ikke af, at vi forsømmer at betegne Landsretten i Flensborg som en prøjsisk Domstol, eller at vi lægger Dølgemaal paa, at det er den prøjsiske Forenings- og Forsamlingslov, der gælder hos os, at vi betaler prøjsiske Skatfer og Afgifter, bærer den prøjsiske Militærbyrde, har en prøjsisk Skolelovgivning, kort sagt at vi styres og regeres paa prøjsisk. Men hvis det er lovstridigt midt i al denne prøjsiske Velfærd at minde om ældre Tiders Forhold, saa vil det jo ogsaa være os forbudt at tale om *Hertugdømmet Slesvig*, da vi ikke længere har nogen Hertug. Det minder altsaa om vor Landsdels tidligere Stilling som dansk Hertugdømme. Vi kan ikke engang sige „Regeringsdistriktet“ Slesvig, thi det omfatter ogsaa Holsten. Vi veed ikke længere, hvad vi maa sige.

Vort Land er blevet navnløst.

Retskendelsen i Mandags er jo slet ikke, hvad man vil kalde en streng eller haard Dom; de anklagede ifaldt kun en Bøde af hver 20 Mark. Alligevel er denne Dom maaske endnu den mærkeligste af alle de opsigtvækkende Domme, der er fældede her siden 1864.

At idømme Straf for Brugen af et almindeligt og historisk rigtigt Navn paa en Landsdel er jo i og for sig noget uhørt. Og Sagen bliver ingenlunde mere forklarlig ved, at Dommen afsiges i Henhold til den almindelige tyske Lovbestemmelse mod *Gadeuorden*.

I den tyske Straffelovs § 360 fastsættes under Nr. 11 Pengebøde eller Arreststraf for, „hvem der utilbørligvis vækker rolighedsforstyrrende Larm eller øver grov Uorden“.

Om denne Lovbestemmelse mod *Gadeuorden* skriver Overborgmester *Zelle* i Berlin i sin i dette Aar udkomne Retshaandbog som en Mærkelighed, at „man undertiden har forsøgt en uanet Udvidelse af Begrebet, til Eksempel til den Forargelse, der gives ved Avisartikler (ved at indvirke ikke paa de udvortes Sanser, men paa Tænkeevnen)“, en Retsanskuelse, der vilde give Bestemmelsen en almindelig Tilføjelse, som staar i Strid med den Grundsætning, at hvad der ikke er forbudt, er tilladt (*nulla poena sine lege*). Han slutter med de Ord: „Rigsretten har ogsaa altid misbilliget den.“ Denne Ytring af den prøjsiske Hovedstads Overborgmester er dog ikke nøjagtig. Den tyske Rigsret har allerede 1887 stadfæstet en Dom over en Avisartikel for „grov Uorden“.

At begaa rolighedsforstyrrende Larm eller grov Uorden ved i al Stilfærdighed at skrive Navnet Sønderjylland i en Avis er dog en saa usædvanlig Fremtoning, at den flensborgske Landsretsdom uden

al Tvivl vilde være bleven ophævet af Rigsretten i Leipzig, hvis den havde kunnet naa saa vidt. Men da Sagen er paabegyndt ved Bidsiderretten, gaar den kun til Overlandsretten i Kiel, og denne gør sig næppe nogen Sindskyldig i nogen sær Forkærlighed for Danskheden.

Det flensborgske Straffekammer har haft god Tid til at fælde sin Dom og udforme sine Domsgrunde. Forhandlingen i Sagen fandt Sted forrige Mandag, og da den offentlige Anklager lod skinne igennem, at han var halvt tilbøjelig til at andrage paa Frifindelse, kunde man ved Sagens Udsættelse tro, at Dommerne maaske havde Ulyst til at lade en ren og skær Frifindelse følge øjeblikkelig oven paa en Forhandling, der vel maatte anses for halvpolitisk. Domsafsigelsen blev oven i Købet udsat ikke til Fredag, da der var et almindeligt Retsmøde, men hele otte Dage, saa at der i Mandags maatte afholdes et særligt Møde ene og alene for denne Doms Skyld. Den var saaledes ikke et Øjebliks Værk. Der havde været Tid til grundig Undersøgelse og Drøftelse. Domsgrundene kunde ikke alene komme til at foreligge skriftligt, men ogsaa faa en omhyggelig Udformning.

De tre Dommere er vel alle fødte sønden for Ejderen og har maaske derfor tidligere ikke hengivet sig til Studier vedrørende vor Landsdels særlige Forhold. De har nu haft Lejlighed til at sætte sig ind deri, og Domsgrundene indeholder Udbyttet af deres Undersøgelser. Disse synes i det hele taget at have holdt sig til det af de anklagede forelagte Bevismateriale, saaledes ogsaa med en Indrømmelse af, at Ordet Sønderjylland er brugt i et Statsdokument saa sent som i Fredstraktaten efter Svenskekrigen 1660 (§ 27).

Kun paa eet Punkt synes Rettens historiske Fremstilling at gaa paa egen Haand. I Domsgrundene indledes Oplysningen om vor Landsdels Historie med de Ord: Efter at Konrad II. havde afstaaet Landet til Kong Knud den Store af Danmark, hørte det til Provinsen Jylland og kaldtes Sønderjylland.

Man skal lede længe, inden man finder saa megen historisk Ukyndighed sammensat i en eneste Føjning. Selvfølgelig hørte Landet mellem Kongeaaen og Ejderen til Jylland og Danmark længe før Konrad den Andens og Knud den Stores Overenskomst af 1026. Men værre er det endnu, at Konrad den Anden slet ikke afstod Sønderjylland til Danmark og ikke kunde afstaa det af den gode Grund, at han aldrig havde ejet det. Det eneste, Kejser Konrad gjorde, var, at han gav Afkald paa alle Krav paa en Landstrækning mellem Ejderen og Danevirkes sydligste Del (Kograven), som den tyske Kong Otto den Røde havde besat 974 og søgt at hævde Herredømmet over

ved at efterlade en Troppeafdeling paa Ejderøen (Rensborg) med en Grænsehøvding eller „Markgreve“. Denne blev imidlertid ni Aar efter fordreven af Danskerne, og disse var nu Eneherrer i hele Sønderjylland, ogsaa mellem Slien og Ejderen. Hvad der skete 1026, var kun dette, at Kejser Konrad den Anden ogsaa i Formen gav Afkald paa en Erobring, som Tyskerne ikke havde kunnet hævde længere end i ni Aar.

Hvis Dommerne havde været saa forsynlige at slaa op i en eller anden Haandbog, til Eksempel de mest bekendte tyske Konversationsleksika, Brockhaus's og Meyers, vilde de have undgaaet det kedelige Uheld, at de i Dommen er komne til at tale om vort Lands Afstaaelse fra Tyskland til Danmark 1026. I begge de tyske Bøger staar der tydeligt nok, at det hele kun drejede sig om et lille Grænse-distrikt. I Meyers Bog staar rigtignok, at det allerede erobredes af den tyske Konge Henrik Fuglefænger 934, men at det ikke kunde hævdes, og at der stredes derom til 1026. De nyere Historikere fæster ikke Lid til Sagnet om Henrik Fuglefænger, men selv om denne en Tid lang havde besat et lille Distrikt sønden for Danevirke, gør det jo for vort Lands Historie hverken til eller fra.

Hvis en ukendt Privatmand begyndte en Fremstilling af Sønderjyllands historiske Forhold med en Sætning om, at Landet 1026 blev afstaaet af Tyskland til Danmark, vilde man spørge, hvad det var for en gammel upaalidelig Bog, han var falden over, og om de første Blade var udrevne, siden han begyndte med en i den historiske Udvikling saa ubetydelig Kendsgerning. Da det imidlertid er oplyste Dommere, som har begaaet Fejltagelsen, maa man tro, det er en Tilfældighed, at deres historiske Viden har svigtet dem paa dette Sted.

I Dommen indrømmes naturligvis, at Navnet Sønderjylland er historisk og gennem hele Midalderen til ind i den nyere Tid har været brugt i Statsakter. Fremdeles indrømmes, at Navnet alle Dage lige til den Dag i Dag har været almindelig brugt af Historikere og Geografer. Men, siges der, det har i den nyere Tid ikke været brugt officielt. Endog i Tiden mellem 1850 og 1864 var Landets officielle Navn „Hertugdømmet Slesvig“. Den 29. Oktober 1853 gav den flensborgske Appellationsret Magistraten i Aabenraa Tilhold om ikke at bruge Ordet Sønderjylland som officielt Navn i Embedsskrivelser.

Alt dette kunde være meget godt, naar det i denne Retssag drejede sig om at bruge Navnet i Love, Regeringsanordninger og officielle Indberetninger. Men her er kun Tale om at bruge Ordet i Blade og Skrifter.

Et Navn, der betragtes som fuldt berettiget i historiske og geografiske Skrifter, skal, fordi det ikke længere er officielt, være forbudt i Meddelelser og politiske Artikler i Bladene. Forstaa det, hvem der kan.

Ikke sandt, Folk vilde dog blive lidt forundrede, naar det af prøjsiske Domstole pludselig blev forbudt og straffet som „grov Uorden“ at synge Visen „Deutschland, Deutschland über alles“. Men „Tyskland“ („Deutschland“) er for Tiden lige saa lidt et officielt Navn som „Sønderjylland“. Det hedder nu „det tyske Rige“ („Deutsches Reich“). Hvem der altsaa endnu taler om Tyskland, kan mistænkes for ikke at være „rigstro“, men tværtimod som en arg Rigsfjende at ville minde om tidligere Forhold, om det tyske Forbund osv. Lad os da ogsaa faa Straffedomme og Forbud mod Ordet Tyskland („Deutschland“).

Hvis ikke Overlandsretten i Kiel ophæver den flensborgske Landsrets Dom — og det er der kun grumme lidt Haab om — saa skal det for Fremtiden almindeligvis vistnok baade i Tale og Skrift være forbudt at bruge vor Landsdels gamle Navn. Noget andet haves ikke, da „Slesvig“ alene betyder Byen, og da det kan antages at være lige saa lovstridigt at tale om Hertugdømmet Slesvig.

Vi lever altsaa i et Land uden Navn.

Tyskerne gør alt muligt for at fratage os vort Lands og vort Folks gamle Modersmaal. Endog i Nordslesvig er det, paa nogle Religionstimer nær, udryddet af Skolerne; det indskrænkes i Kirkerne; det lyder ikke i Retten, fortrænges fra Forvaltningen. Mange Tyskere pønser paa aldeles at fratage os vort Sprog, at gøre vort Folk aandelig umælende. Nu maa ikke engang vort Land beholde sit Navn.

Maaske synes Tyskerne, at et maalløst Folk og et navnløst Land kan passe godt sammen.

Men der gives et Navn, som ikke er forbudt endnu, det er vort gamle Fædrelands dejlige Navn *Danmark*. Skal vor egen lille Landsdel være navnløs, saa kan vi endnu nævne Navnet paa vort Moderland. Hvilket Navn har en mere fast og fuld og fager Klang end Navnet Danmark. Saa være det herefter tifold velsignet, vor Sjæl skal klynge sig til det, vor Tunge skal prise det, ja Ordet Danmark skal gemmes i vort Hjerte som en kostelig Perle.

Kassemangelen i Lysabild.

(„Flensborg Avis“ for 3. Marts 1896.)

Hvad der næppe burde ties ihjel, selv om det kunde ske, men hvad der i hvert Fald nu hverken lader sig nægte eller tilsløre, bør man hellere aabent vedgaa: Hans Lassens Eftermæle er ikke længere uplettet. Der er i Lysabild Sparekasse, som den afdøde Landdagsmand var Formand for, opdaget et Underskud, som foreløbig beregnes til over en kvart Million Mark, og der er ikke Mulighed for at lægge Skylden for dette Tab over paa nogen anden end den afdøde Formand.

Da i Fjor Sønderborg Bank maatte standse sine Betalinger, og der viste sig at være et Underskud paa halvtredje Million Mark, følte dette som et stort Tab for den danske Befolkning. Folk i Sønderborg sagde, at Byen hellere maatte være brændt af til Grunden. Banken havde haft en dansk Bestyrelse, skønt den ikke stærkere hævdede Pengeinstituttets Danskhed, end at dets officielle Navn var „Sønderburger Bank“; den afdøde ledende Direktør havde været dansksindet, skønt ikke mere fremtrædende, end at han aldrig havde været med til vore fælles politiske Møder og Sammenkomster, og at alle sønderborgske Tyskere, med deres Fører, Professor Døring, i Spidsen, var med i hans Ligfølge; den største Del af Aktionærerne var danske Folk, saa at store Mængder af gode Penge gik tabt for den danske Befolkning; Tilliden, den maaske alt for store Tillid Mand og Mand imellem i Samkvem af danske Folk, maatte rystes.

Den i Omfang langt mindre Ulykke i Lysabild, hvor Pengetabet dog vel kun er en Tiendedel af Kassemangelen i Sønderborg, er fra den nationale Side set uden Sammenligning langt værre. I Sønderborg var den skyldige en Forretningsmand uden politisk Betydning, som ved en enkelt fordærvelig Spekulation var bragt ind paa en Bane, hvor ethvert Forsøg paa at genvinde det første Tab ved nye Spekulationer førte dybere og dybere ned i Ulykken. I Lysabild maa Bebrejdelsen for, om end ikke til personligt Brug, saa dog i private Øjemed at have forgrebet sig paa fremmede Penge, ramme en Mand, der paa sin Fødeø var Genstand for en saadan Anseelse og Hen-

givenhed, at Alsingerne ikke alene skænkede ham det ene stedlige Tillidshverv efter det andet, men endog i 1875 imod de danske Valgmænd fra Aabenraa Amt satte hans Valg igennem til Medlem af den prøjsiske Landdag, til hvilken Post de andre havde udset Hr. Gustav Johannsen. Ja i Aaret 1881, da der forud for et Rigsdagsvalg ved Prøvevalg paa Valgmandsmøder i Vojens og Sønderborg havde vist sig stort Flertal for Junggreen, satte Alsingerne endog igennem, efter at Junggreen var bragt til at trække sig tilbage, at Lassen blev valgt til Rigsdagsmand, tilmed paa en Tid, da det saa ud, som om han vilde blive den eneste danske Repræsentant i Berlin fra vor Landsdel. Endnu ved sin Død blev han af mange værdsat saa højt, at et Par af de nordslesvigske Blade mødte med sort Rand. At en saadan Mands Eftermæle nu uden Redning maa gives til Pris for Begramsning af skadefro Modstanderes unænsomme Fingre, er simpelthen ufærdeligt.

Det er kun en fattig Trøst, at Hans Lassens Anseelse aldrig traadte saaledes igennem hos hele den nordslesvigske Befolkning som en af vore andre ypperste Repræsentanters, Ahlmanns, Krygers, Junggreens og Gustav Johannsens, at han igen maatte give Afkald paa den Rigsdagspost, han havde opnaaet, at mange baade før og senere stillede sig køligt til ham og med Forbehold: han har dog siddet som den danske Befolknings Repræsentant baade i den prøjsiske Landdag og den tyske Rigsdag.

Størst maa Sorgen være blandt Alsingerne og den afdødes nærmeste personlige og politiske Venner. Men vi andre, der altid har staaet ham politisk mindre nær og personlig fuldstændig fjernt, vil ingenlunde vaske vore Hænder i Uskyldighed og betragte Slaget som os uvedkommende. Thi har vi end altid anset Lassen for en politisk lidet storslaaet Personlighed, en respektabel Dygtighed, men ingen fremragende Begavelse og ingen Foregangsmand, har vi end misbilliget hans Færd imod Junggreen og alvorlig dadlet Hans Eds-aflæggelse i den prøjsiske Landdag paa en Tid, da han vidste, Repræsentanten for første Kreds ikke vilde aflægge Eden, ja har vi end ikke helt kunnet afvise den Forestilling, at den som en snild Taktikforandring og som Indvielse af en ny „Realpolitik“ modbydelig udbasunede Edsaflæggelse aldrig vilde være sket, om der havde været noget økonomisk Offer forbundet med at være Medlem af den prøjsiske Landdag, saa har vi dog aldrig tvivlet om, at han fuldt ud var en Hædersmand, noget materiel og nøgtern maaske, men netop paa Grund af sin praktiske Sans og sin Ædruelighed tilsyneladende lidet

udsat for de Fejlsyn og Farer, der kunde true mindre praktiske og mindre nøjeseende Naturer. Vi vilde aldrig have fundet os i, at der var gjort Antydninger af et Skaar i hans borgerlige Agtelse. I denne Henseende var der kun een Mening. Vi, der satte Hans Lassen mindre højt, har over for dem, der til Tider maaske ydede ham for megen Støtte, nu kun Beklagelse og Medfølelse. Vi vil være fælles med dem om at bære Sorgen; den rammer os alle.

Hvem kan man i borgerlige Forhold stole paa, naar man ikke kunde lide paa Hans Lassen? En Følelse af Utryghed griber os. Hvor stor er dog den menneskelige Svaghed! Vi veed vel, at det ikke er nogen let Lod at være Politiker; baade hjemme og ude lærer man, at det politiske Liv kræver indre Ofre, at det tærer ogsaa paa Sjælelivet. Politikere er udsatte for mange Farer. Det er, som om de, der skal bære andres Byrder; derved faar større Vanskelighed ved at bære deres egne. Smaa Fejl og Svagheder skæmmer mange offentlige Personligheder; det har været saaledes til alle Tider og i alle Lande og bliver næppe anderledes. En alt for smaatskaaren og streng Maalestok er her næppe paa sin Plads. Men eet Krav er ueftergiveligt: ingen kan ustraffet gaa uden for de borgerlige Loves Grænser for almindelig Hæderlighed.

Den Lære, at man i det politiske Liv bør lade sig bestemme af Grunde og ikke fortrinsvis af personlige Hensyn, er for dyrt købt.

Denne nationale Ulykke kunde have været værre, end den er, hvis den havde ramt et mindre sikkert Sted end Als. I en ubefæstet Egn kunde en saadan Begivenhed have gjort større Skade. Vi maa haabe, at Danskheden paa Als er stærk nok til at forvinde ogsaa dette Stød.

Det er en Lettelse, at den alsiske Landdagsmand ikke længere er blandt de levendes Tal. Tyskerne, der har glædet sig saa meget og talt store Ord, hver Gang der er forekommet en Mislighed, som kunde henføres til den danske Side, har flere Gange maattet se nogle af deres bekendte Mænd i Nordslesvig vandre i Fængsel for kriminelle Forseelser. Sligt er — lad os sige det i en god Stund — dog aldrig hændet os Danske, saa længe vi har været under prøjsisk Herredømme. Hvad der denne Gang er sket, er frygtelig sørgeligt; men den danske Befolkning er dog bleven sparet for den dybere Ydmygelse at skulle se en af sine første Tillidsmænd, en Landdagsmand og tidligere Rigsdagsmand, føres for en prøjsisk Domstol i en ærerørig Sag.

De ved Lysabild Sparekasse begaaede Besvigelser, som angives til 256,000 Mark, siges at have strakt sig over en lang Række Aar; man taler om tredivé. Her synes alle Undskyldninger at glippe. Allerede da den nu afdøde fremstillede sig for Vælgerbefolkningen og æskede dens Stemmer som Landdagsmand og senere som Rigsdagsmand, var han ikke mere nogen ulastelig Mand. Alligevel havde han det Mod at bejle til vore første Tillidshverv. Han har ikke haft Følelsen af det hellige Ansvar, som bør hvile paa en Mand, der skal være Talsmand for en undertvungen Befolkning, som kæmper for sine dyreste Goder.

Men Døden virker forsonende. Vi skal ikke udtale noget ondt Ord om den bortgangne. I mange Aar har han ikke søgt nogen Hyldest, men er snarere gaaet af Vejen derfor. Folk mærkede hans nedtrykte Sindsstemning og hans noget utrygge Væsen, men man tilskrev hans Sygdom denne Forandring. Han blev gammel og affældig før Tiden. Indvortes Lidelser tyngede paa ham og lagde ham i Graven.

Vi tager ikke denne Ulykke som en Hverdagsbegivenhed. Var Bankfallitten i Sønderborg det største Nederlag, vi har lidt siden 1864 — frivilligt har den danske Befolkning nu lagt et nyt Bankforetagende i en tysk Bestyrelses Hænder —, saa er den sidste Tildragelse endnu mere knugende. Vi bøjer os under Slaget, men vi lader os ikke knække. Vor Sag er alt for retfærdig og for ophøjet til at skulle lide varig Skade af en enkelts Forseelser; den straalér bestandig i urørlig Renhed højt oppe over alle personlige Ufuldkommenheder.

Vi er vanté til ufortjente Krænkelser og uforskyldte Ydmygelser. Vore Modstandere har ofte haanet og fornærmet os med Urette. Sliq Behandling plejer hos selvstændige ærekære Mennesker at skærpe Selvfølelsen. Skulde vi under vore ublide Vilkaar være blevne for stolte, for selvretfærdige, saa vi trængte til en Tugtelse, der ikke kom fra Modstanderne? Om saa er eller ej, maa vi tage mod denne Ydmygelse med bøjet Hoved, men kun som en Opfordring til Selvprøvelse, om vi alle i vor Færd viser os værdige til at tælles blandt dem, der vil kæmpe for en hellig Sag.

Den præjsiske Statskirke og de danske Frimenigheder.

(„Flensborg Avis“ for 9. April 1896.)

Det er almindelig bekendt, og til Overflod blev det slaet fast paa Fællessynoden i Rensborg i Forfjor, at der i den kristelige og kirkelige Lære ikke er nogen udpræget Forskel mellem de danske Frimenigheder og den lutherske Statskirke i Hertugdømmerne. Man veed, at den grundtvigske Retning lægger særlig Vægt paa Sakramenterne, især paa Daabsordet, Bekendelsen, de tre Troens Artikler, men ingen Tilhænger af den gamle Lutheranisme vil paastaa, at Grundtvigianerne i dette Stykke fjerner sig fra den lutherske Kirkes Grund. Inden for ethvert Kirkesamfund er der og har der bestandig været adskillige Afskygninger, uden at det altid kan siges, hvilken der er den, som fører Udviklingen frem i et Spor, der er den mest lige Fortsættelse af det gamle.

Enhver Gammel-Lutheraner vil vel erkende, at den maadeholdne Grundtvigianisme staar den oprindelige Lutherdom nærmere, end Rationalismen gør, og maaske man er tilbøjelig til at synes, at Grundtvigianismen er aandelig mere beslægtet med den gamle Lutherdom end denne med Pietismen.

Det være nu, som det vil. I hvert Fald er det en ubestridelig Kendsgerning, at i Danmark — ved Siden af Sverige og Norge det eneste rent lutherske Land i Verden — har den grundtvigske Retning for Tiden Overtaget i den kirkelige Styrelse: Landets første Biskop er ligesom Kultusministeren Grundtvigianer. Den grundtvigske Retning staar sig i det kirkelige Liv saa godt med de andre to Hovedretninger, den højirkelige og Indre Missions Retning, at Tilhængerne af alle tre Retninger ofte afholder fælles Forsamlinger, særlig Missionsmøder.

Under saadanne Omstændigheder er det ikke godt gørligt at stemple Grundtvigianismen som en Vranglære, Grundtvigianerne som en Sekt, Frimenighederne som et Tilholdssted for særtroende. I Vir-

keligheden gælder i Frimenighederne og i den lutherske Statskirke *den samme Lære*. Ingen vil kunne nægte, at der er større Trosfællesskab mellem de danske Frimenigheder og Statskirken i Hertugdømmerne end mellem denne og den unionistiske Statskirke i de gamle præjssiske Provinser.

Læren er den samme. Men hvorledes staar det med Livet? Hvor raader der mest *kirkeligt Liv*, rent og ublandet, i Statskirken eller i Frimenighederne?

Paa Forhaand maa man være tilbøjelig til at mene, at det kirkelige Liv maa have mest Styrke i Frimenighederne. Ellers vilde Forholdet mellem disse og Statskirken være alt for ulige. Statskirken har store ydre Betingelser, den udvortes Myndighed, det ogsaa i det ydre tydeligt fremtrædende Samfundsfællesskab med kirkelig Ordning og gammel Vedtægt; den har fremfor alt de gamle ærværdige Kirkebygninger til sin Raadighed, og den har det Hjælpemiddel, der jo ogsaa i aandelige Forhold spiller en stor Rolle, Indtægter, Penge.

Hvor fattige synes i Sammenligning hermed de nordslesvigske Frimenigheder ikke at være. De har hidtil ikke haft egne Kirkebygninger, kun Forsamlingshuse, de har ingen fremtrædende Samfundsorden og ingen andre Indtægter end dem, Medlemmerne selv frivilligt skyder til.

I det ydre er Forholdet saare ulige. Skal Frimenighederne udfolde en Virksomhed, der skal kunne komme i Betragtning ved Siden af Statskirkens, saa maa alle de udvortes Savn opvejes ved et stærkere kirkeligt Liv.

Der findes ikke let nogen almindelig godkendt Maalestok for Styrken og Dybden af aandeligt Liv. Derimod er det mindre vanskeligt at samle ydre Tegn paa, i hvor høj Grad en aandelig Virksomhed holder sig ublandet med uensartede Tilsætninger.

Spørgsmaalet vil da i dette Tilfælde lyde saaledes: Hvor arbejdes der mest for Kristendommen alene, hvor holder man Religionen mest fjern fra det verdslige, hvor er Skilsmissen størst mellem Religion og Politik?

Der kan ikke være Tvivl om, paa hvilken Side man burde holde det kristelige mindst paavirket af det politiske. Statskirken er indrettet for alle; Frimenighederne optager kun dem, der ved frit Valg slutter sig til dem. Derfor har ubetinget Statskirken den største Forpligtelse til ikke at støde nogen af sine Medlemmer ved Tilsætning af Ting, der er Kristendommen som saadan mere eller mindre uvedkommende.

Statskirken staar i Statens Tjeneste, Frimenighederne tjener kun Folket. Allerede af den Grund vil Statskirken let blive sigtet for at gaa i Statstankens Ledebaand, at være Statsmagten til Vilje under Tilsidesættelse af egen Værdighed og Uafhængighed. Om Frimenighederne kan man i det højeste sige, at da de har deres eneste Støtte

i deres egne Medlemmer, saa kunde de fristes til at tjene alle Formaaler hos disse Medlemmer, baade de kristelige, folkelige og politiske. Derved vilde der nok indtræde et Slags Fællesvirken, der kunde tilsløre det særlige og selvstændige i det kirkelige Liv, men selv i saadanne Tilfælde vilde Frimenighederne kun tjene deres egne Medlemmer, men ikke træde i Trældom hos en anden uvedkommende udvortes Herre.

Nu er det givet, at de nordslesvigske Frimenigheder alene ved det statslige Tilsyn er tvungne til i deres Forsamlinger at udelukke al Politik. De vilde ellers simpelthen efter den prøjsiske Foreningslov blive opløste i Egenskab af politiske Foreninger, der optager Kvinder som Medlemmer. Hvis Frimenighedspræsterne ved Gudstjenesten vilde holde politiske Foredrag eller fremkomme med politiske Udtalelser af samme Tydelighed, men af modsat Art som dem, der paa Sedandage og ved lignende politiske Lejligheder fremkommer fra flere Statspræster ved den almindelige Gudstjeneste, saa vilde vedkommende Frimenighed straks blive lukket.

Statskirken har ikke paa denne Maade Pisket sig over sig. Men saa meget større er dog den indre Forpligtelse til Varsomhed og Tilbageholdenhed, at ikke den Beskyldning skal gøre sig gældende, at Statspræsterne føler sig mere som Statens Embedsmænd end som Menighedens Hyrder, at de mere følger politiske Tilbøjeligheder eller udvortes Tilskyndelser, end de røgt Kirken Tarv.

En saadan Tilbageholdenhed burde af Statskirkernes Præster ogsaa vises, hvor de optræder uden for deres Kald. Man siger, de som Tyskere og prøjsiske Statsborgere maa have Lov til at vedkende sig deres Tyskhed og deres prøjsiske Sindelag. Ingen forlanger, at de skal fornægte deres politiske Overbevisning. Men saa længe de staar som en dansktalende og dansksindet Menigheds officielle kirkelige Tillidsmænd, saa længe bør de undgaa baade lønligt og aabenbart at modarbejde denne Menigheds dyreste folkelige Opgaver, der tilmed ikke sjældent berører den kirkelige Tarv. Det er dog i Virkeligheden en uhyggelig Tanke, at en Menighed skal holde og lønne en Præst, der forløgger dens Modersmaal, fortrædiger dens Folkeliv, skader dens politiske Stilling. Men om hvor mange Statspræster er det ikke blevet sagt, at de har haft en Finger med i Spillet ved den tvungne eller „frivillige“ Indførelse af tysk Religionsprog, af delvis tysk Kirkesprog, ved Valg af politiske Menighedsrepræsentanter, ved Indsættelse af tyske Tavler i Kirken osv. Og hvad siger man, naar flere dansktalende Menigheds Præster, der hele Aaret rundt ikke skal prædike andet end Dansk, alligevel paa Synoderne, altsaa i ude-

lukkende kirkelige Sammenkomster med Tillidsmænd for Menighederne, ene og alene taler Tysk? Saa kan man endda spare sig udførlig Henvisning til Taler ved politiske Møder, Knivsbjergfester, Militærforeningsballer og lignende Lejligheder.

Hvorledes stiller de nordslesvigske Frimenighedspræster sig i saa Henseende? Om Pastor *Thomsen* i Haderslev er det ikke bekendt, at han gentagende er optraadt ved politiske Lejligheder. Frimenighedspræst *Lycke* i Rødning har engang imellem talt nogle rolige Ord ved et nationalt Møde, aldrig agiteret. Og selv Frimenighedspræst *Poulsen* i Bovlund, der ikke saa sjældent har talt ved politiske Sammenkomster, er, i hvert Fald i de senere Aar, optraadt næsten udelukkende som Talsmand for det nationale, ikke for det politiske. Men at en Præst i en rent dansk Egn ved et politisk Møde taler for dansk Sprog og Aandsliv, det er der ikke det ringeste at sige til. Vi vilde aldrig have noget imod, at en Statskirkepræst i Holsten ved et politisk Møde holdt en Tale for det tyske Sprog og det tyske Aandsliv. Det bør ikke kunne drille eller ærgre nogen.

Men maa vi saaledes slaa fast, at de danske Frimenigheder holder sig aldeles uden for det politiske og nationale Arbejde, medens der fra den præjsiske Statskirkes og dens Tjeneres Side idelig høres onde Ord mod Danskheden og den danske Befolkning, saa staar i denne Henseende Statskirken ingeniunde med Palmen i Hænderne.

Der er derfor ingen som helst Grund til for Statskirken og dens Embedsmænd at sætte sig paa den høje Hest over for Frimenighederne. Tværtimod synes der at være al mulig Anledning til at vise Maadehold, Fredsommelighed, Sagtmodighed. Alligevel er det ikke saadanne Følelser, som stærkest giver sig Udtryk i det kielske Konsistoriums nye Skrivelse med Hensyn til Frimenighederne. Ord som „Anmasselse“ maatte kunne undgaas, især hvor de anvendes uden nogen skellig Grund. I Konsistoriets Skrivelse kaldes Sørgehøjtideligheder, som afholdes af en Frimenighed, for „Sammenflokninger“ („Ansammlungen“). Hvad det Slags Udtryk skal gøre godt for, er ikke let at indse. Det saarende i dem falder kun tilbage paa de Personligheder, som bruger dem, i dette Tilfælde paa Konsistoriets Medlemmer, Præsident Chalybæus, Generalsuperintendent Kaftan osv.

I det hele burde Konsistoriet vide, at et Reskript ikke virker ved Udsendernes Vilje alene, men nok saa meget ved det Indtryk, det gennem sin Aand og sin Form vækker hos dem, det er bestemt for. Hvorledes Dommen vil falde ud, er ikke tvivlsomt.

En Udstilling.

(„Flensborg Avis“ for 5. Maj 1896.)

Løgn er ogsaa en Videnskab, sagde
Fanden, da han studerede i Kiel.
(Dansk Ordsprog.)

Enhver, der har det tarveligste Kendskab til vort Lands Historie, veed, at Danmarks Rige fra Arilds Tid indtil 1864 gik til Ejderen, og at Hertugdømmerne Holsten og Lauenborg var tyske Lande, der ad fredelig Vej var blevne den danske Konges Besiddelser, men lige fuldt hørte ind under det tyske Forbund.

Hos hvem der ikke kender alle de Forsøg, som den tyske „Videnskab“ har gjort paa at tilsløre og forplumre disse historiske Kendsgerninger, maa det vække den højeste Forbavselse at høre, at der i den nærmeste Fremtid i Kiel skal afholdes en særlig Udstilling til Belysning af „Slesvig-Holstens“ Historie i Løbet af et halvt Hundrede Aar, fra 1815 til 1865, altsaa for et Tidsrum, da der aldeles ikke gaves noget „Slesvig-Holsten“, men kun et dansk Landskab Sønderjylland og to tyske Hertugdømmer Holsten og Lauenborg, adskilte fra Sønderjylland ved den dansk-tyske Rigsgrænse, Ejderen, statsretligt uden nærmere Forbindelse end den, der bestod mellem Holsten-Lauenborg og det øvrige Danmark.

Tyske Blade har meddelt et Overblik over den paatænkte Udstillings Omfang og Indhold. Blandt de første Billeder fra denne „slesvig-holstenske Landshistorie“ nævnes Repræsentanter for „Ridderskabet“, som bekendt en af de paa hin Tid ikke mange fælles Indretninger for de i statsretlig Henseende fuldstændig ulige stillede Lande.

I Steden for at begynde med „Ridderskabet“ havde man gjort vel i at fremlæde et Vidnesbyrd om, at der paa den Tid, der danner Indledningen til den „slesvig-holstenske Landshistorie“ fra 1815 til 1865, virkelig gaves, om ikke et Land, saa dog et Navn „Slesvig-Holsten“. Udstillingens Ledere burde gøre sig Umage for at vise, at der i Tiden omkring 1815 virkelig forekom et Sammenkøblingsnavn „Slesvig-Holsten“, ikke alene et Tillægsord for en fælles Indretning, som det „slesvig-holstenske“ Ridderskab — jævnfør de jysk-fynske Jernbaner, den fransk-italienske Overenskomst — men et Navneord,

et virkeligt Egennavn. Man udsætter sig jo ellers for den Sigtelse, at der i hin Tid saa langt fra fandtes et Land „Slesvig-Holsten“, at end ikke *Navnet* endnu var opfundet, at Betegnelsen „Slesvig-Holsten“ for den nævnte Tid følgelig er en Forfalskning, et Tilbehør til den „Videnskab“, som Fanden ifølge Ordsproget fik Øje for, da han var Student i Kiel. Kan man ikke bevise, at Navnet „Slesvig-Holsten“ forekommer i hin Tid, saa har man næppe noget andet at undskylde sig med, end at man har ladet sig forlede til at tro paa et usandt Foregivende, en Løgn, som visse Folk har gentaget saa tit, at de til sidst begyndte at tro paa den selv.

Paa den kielske Udstilling vil man forherlige Mindet om den afsatte Landfoged fra Sild. Uve Jens Lornsen, hin ulykkelige Mand, der i Udlandet havde indsuget rebelske Tilbøjeligheder, som han efter at være bleven den danske Konges Embedsmand søgte at omplante i hjemlig Jordbund, hvorefter han, nedbrudt paa Legeme og Sjæl, flakkede hvileløs omkring i fremmede Lande, indtil han fandt en hæderløs Død ved at drukne sig selv i en Sø i Svejts. Der er et andet Billede, som er mildere, lysere, fredeligere, ædlere, et Billede af en retfærdig Mand, der holdt paa Sandheden, en Mand, der bestandig stod fast paa Rettens urokkelige Grund og efter et hæderfuldt Liv sov hen med Fred i sit eget Fædreland, blandt sit eget Folk, i sin egen Fødeby, og hvis ærefulde Navn gik i Arv til en trofast Søn, som i Krigen 1864 i Slaget ved Sankelmark gav sit Liv for det gamle elskede Fædreland og fandt sin Grav ved sin Faders Side. Kan man prise en Mand lykkelig, naar han ligger i sin Grav, saa kan dette ske med Hensyn til Flensborgeren Kristian Paulsen, der aldrig blev træt af i Sandhedens og Rettens Tjeneste at hævde sit Fødelands Krav paa at være en Del af gamle Danmarks Rige, og som skænkede Fædrelandet en Søn, der efter hans Død med Tapperhed udgød sit Blod for den gode Sag.

Paa den kielske Udstilling skal der fremlægges gamle *kielske Blade*. I Steden for at udstille Aviser, der var skrevne af og for utro Embedsmænd og sandhedsfordrejende Prokuratorer, skulde man hellere hidskaffe nogle Eksemplarer af Blade, der udgaves af og for den virkelige Befolkning, som „Dannevirke“ i Haderslev og „Freja“ i Aabenraa, hvis Udgivere, P. C. Koch og Frederik Fischer, var jævne Mænd, der kun ønskede at tolke deres Medborgeres Ønsker. Senere var „Flensburger Zeitung“ ligeledes et Blad, der kæmpede paa Hjemmets Grund for Hjemmets Sag.

I Kiel vil man ophænge *det aabne Brev* fra 1846. Mon der ikke skulde være nogen, der vil foreslaa Lederne at udstille ogsaa

nogle *skjulte Breve*, nogle Skrivelser, der veksledes mellem Hertugen af Avgustenburg og flere af den danske Konges edsvorne Embedsmænd, disse hemmelige Breve, der gik ud paa at forberede Oprør og Landsforræderi?

Man vil udstille Panoptikonsgrupper af den „slesvig-holstenske“ Hær fra 1848—50. Samtidig vil man ophænge to Danebrogsflag, tagne fra Skibene „Kristian den Ottende“ og „Gefion“, der ved Ulykken i Egernførde Fjord 1849 faldt i Fjendens Hænder. Disse Flag skal maaske minde om, at paa denne samme Danebrogsfane var der aflagt Ed til Danmarks Konge af de danske Officerer, der 1848 kæmpede Side om Side med Statens udenlandske Fjender imod Kongens og Landets tro Hær.

Skal der maaske ogsaa ophænges en Plakat med en Afskrift af den tapre General, *Prinsen af Nor's* bekendte Ord: „Paa Farens Dag er jeg hos eder“, og ved Siden deraf et Billede af den samme Feltherre, da han under Slaget ved Bov tog fejl af Vejen og fra Flensborg red syd paa i Steden for imod Nord?

Det kunde ogsaa være smukt, om Udstillingskomiteen kunde fremskaffe et gammelt Nummer af „Berlingske Tidende“. Da Prinsen af Nor den 24. Marts 1848 optraadte i dansk Generalsuniform i Rensborg og forførte den største Del af Garnisonen til Frafald — han undrede sig selv senere over, at man ikke gav ham en Kugle ved denne Lejlighed —, udtalte han, at han kom paa Kongens Vegne, for Kongen var ikke fri, han var tagen til Fange af den københavnske Pøbel. Da ikke alle vilde fæste Lid til denne Paastand, sagde Prinsen, at det stod beskrevet i „Berlingske Tidende“. Vilde det nu ikke være interessant, om Udstillingskomiteen for at rense „den slesvig-holstenske Rejsning“ for den Sigtelse, at den var indledet med en grov Løgn, kunde fremlægge det Nummer af „Berlingske Tidende“, hvori Beretningen findes om Kongens Tilfangetagelse og Ufrihed? Det vilde være et nyt værdifuldt Bidrag til Historien.

I den i tyske Aviser udsendte Plan for Udstillingen i Kiel fremhæves fra Tiden ved 1864 „Hertug Frederiks Tronfølgerrettigheder“. Det vilde til Oplysning om denne Sag være tjenligt, at man paa Udstillingen ophængte det Arveafkald, som Prætendentens egen Fader, Hertug Christian, udstedte i Aaret 1852, da han af den danske Regering fik over halvtfjerde Million Rigsdaler (over syv Millioner Kroner) for sine Godser, og hvori han „ved sin fyrstelige Ære“ paa sine egne og sine Elterkommeres Vegne lovede aldrig at modvirke den Arvefølgeordning, som dengang blev fastsat, og hvorved Danmarks nuværende Konge blev udnævnt til Tronarving. Ved Siden af dette

Arveafkald kunde man passende ophænge de prøjsiske Kronjuristers Dom af 11. September 1865, hvorved det af Prøjsens højeste politiske Domstol godkendtes, at Hans Majestæt Kong Christian den Niende ved sin Trontrædelse 1863 var den eneste lovlige Arving ogsaa til Hertugdømmerne.

Den „historiske Udstillings“ Slutningsgruppe — formodentlig et Slags Vokskabinet — skal forestille den præjsiske Konge og Kronprins med Generaler, Bismarck osv. efter „Sejren ved Dybbøl“. Dette er jo endnu fra en Tid, da vort Land var en Del af Danmark. Man vil altsaa fremstille de fremmede Erobrere, vort Lands Fjender. Da vilde det dog ligge nærmere, om man fra hin Tid udstillede et Billede af Landets egen lovlige Konge. Der gives et smukt Maleri af Hans Majestæt Kong Christian den Niende, da han besøgte vor trofaste Hær i Dybbøl Skanser. Hvis man udstillede dette Billede, vilde de besøgende dog faa en Fornemmelse af, at der har været andre end fremmede med i Kampen om vor Hjemstavn.

Da den „historiske Udstilling“ i Kiel fremtræder med det holstenske Oprør af 1848—50 som Midtpunkt, vilde det være passende, om man udstillede den Dom, som fra den mest kompetente Side er fældet over Oprøret. Blandt de Ministre, som 1848 maatte gaa af, fordi de var helstatsvenlige og ikke kunde slutte sig til den nye rent nationale Retning, var Ministrene for Slesvig og Holsten, de holstenske Grever Carl Moltke og Reventlow-Criminil. I Begyndelsen af Halvtredserne, da Helstatsmændene igen var komne til Roret, var disse to holstenske Grever atter Ministre henholdsvis for Hertugdømmet Slesvig og for Holsten. Ministeren for Sønderjylland, Grev Carl Moltke, blev i Løbet af 1864 atter Minister, saa at han har siddet i Regeringen under tre Konger. Denne ansete holstenske Adelsmand, dette Medlem af Ridderskabet, denne Helstatspolitiker udstedte som Minister for Hertugdømmet Slesvig den 3. November 1853 et Reskript, der to Dage senere, den 5. November, blev oplæst baade i den danske Original og i tysk Oversættelse for den slesvigske Stænderforsamling i Flensborg. I dette Reskript stemples den holstenske Revolution 1848—50 som „det skammeligste Oprør, der nogen Sinde har fundet Sted i noget som helst Land, et Oprør, der blev forberedt med de mest uforskammede Løgne og Bagvaskelser, paabegyndt med det sorteste Forræderi, fortsat med mageløs Haardnakkethed, Hovmod og Grusomhed og endt med Nederdrægtighed“.

Dette Reskript, kunde ophænges paa en Hædersplads i Udstillingen, for at Folk kunde se, hvilken Dom der fra den mest upartiske, den kyndigste og mest kompetente Side er fældet om Oprøret.

Samme Aar, det nævnte Reskript var blevet oplæst for Stænderforsamlingen, indsendte (jfr. Stændertidenden for Hertugdømmet Slesvig for 1853, Spalte 495) „samtlige Medlemmer“ ved Præsidenten en Lykønskning til Kongen for „at udtale for Allershøjstamme de Følelser, der besjæler dem alle for den elskede Konge“. I denne Lykønskningsskrivelse udtales: „Maatte det Slør, som Deres Kongelige Majestæt saa højhjertet har kastet over det forbigangne, i nuværende og kommende Tider stedse vorde mere uigennemtrængeligt, og Deres Kongelige Majestæt længe herske over et tro, lykkeligt og enigt Folk!“

Samme Aar i December indsendte Stænderforsamlingen „enstemmigen“ ved sin Præsident, den kielske Professor, Dr. jur. *Schmid* (for faa Aar siden død i Lyksborg) en Lykønskning til det nye Aar. Skrivelsen indeholdt blandt andet følgende Ytringer: „Deres Kongelige Majestæts Undersaatter har i det henrundne Aar under Allershøjstsammes retfærdige og milde Regering ikke alene nydt en udvortes og en indre Freds Velsignelse, de har ogsaa set de første Grundstene lægges til en Bygning, hvorved Deres Kongelige Majestæt har besluttet fast og varigt at betrygge Samdrægtigheden og Tilfredsheden hos Allershøjstsammes samtlige Undersaatter, og som af alle besindige og vel-tænkende Indvaanere i Hertugdømmet Slesvig er blevet hilset med Glæde og Taknemmelighed.“

Senere modtog Stænderforsamlingen fra Ministeren, Grev *Carl Moltke*, Meddelelse om, at han havde oplæst Stænderforsamlingens Lykønskningsskrivelse for Kongen og „med største Glæde“ vilde overbringe Forsamlingen Kongens Tak og Paaskønnelse af de i Adressen „udtalte Følelser“.

Ogsaa disse Vidnesbyrd om Stænderforsamlingens Stilling til Regeringen under Grev Carl Moltke kunde passende finde en Plads paa Udstillingen i Kiel.

Vil man have et Slutnings-Motto til den „historiske Udstilling“, frembyder dette sig i Fyrst Bismarks Tale til „Slesvig-Holstenerne“ den 26. Mai 1895 i de Ord, der betegner Prøjsernes Grund til Krigen 1864: „Det maa vi ha“ — „Dat möt wi hebben“.

En Ydmygelse.

(„Flensborg Avis“ for 12. Marts 1897.)

Af Bemærkninger i tyske Aviser ses, hvorledes vore Modstandere gør Regning paa, at ogsaa danske Folk sætter Lys i deres Vinduer under en *Illumination*, som Prøjserne sætter i Værk til den afdøde tyske Kejser *Vilhelm den Førstes Hundredaarsdag*, der skal fejres om en halv Snes Dage. En Ytring i et dansk Blad om, at danske næringsdrivende dog ikke af Hensyn til Tyskerne burde lade sig forlede til at illuminere deres Boliger eller Butikker, da de jo lige saa godt kunde tænke paa deres danske Søgning som paa Tyskerne, har fremkaldt Udbrud af Forbitrelse i den tyske Presse. Tyskerne vil ikke give Afkald paa, at den prøjsiske Fest hædres ved Lys i danske Folks Vinduer.

Hvorfor skal danske Folk illuminere? Af Velvilje eller Hengivenhed for den afdøde tyske Kejser Vilhelm den Første kan det vel ikke være.

Den afdøde Kejsers private Liv og Færd kan vi lade hvile i Fred. Vi skal ikke nærmere undersøge, paa Grundlag af hvilke Omstændigheder *tyske* katolske Blade hævder, at Kejser Vilhelm den Førstes private Vandel — t. E. hans Liv ved Badestederne, i Ostende og flere Steder — grundigt vilde have hindret, at han var bleven kaaret til Helgen. Naar danske Folk vil illuminere, er det sandsynligvis hverken for at kaste et Helgenskær over den afdøde Monark eller for at gøre Ære af hans mulige Privatdyder, t. E. hans Nøjsomhed og Sparsommelighed, der gjorde, at han kunde efterlade sig en sammensparet Privatformue af 52 Millioner tyske Rigsmark.

Er der da for danske Folk Grund til at hædre Kejser Vilhelm den Første som offentlig Personlighed?

Han blev for 100 Aar siden født i et Land, der dengang laa langt borte fra os og var os lige saa fremmed som Spanien eller Tyrkiet. Da han første Gang lod sig se hos os, kom han som vort Lands Dødsjænde, der paa Dybbøl Banke holdt Sejrsfest, medens vore Brødres Blod endnu vædede Markerne. Da han tre Aar senere som vor Landsdels nye Herre kom til Flensborg, var Gaderne tomme;

der var saa godt som ingen Mennesker og ingen Flag. Dog, lige over for det Hus paa Hjørnet af Raadhusgade, hvor Kong Vilhelm opholdt sig, var der Folk nok, det var modige Mænd, som saa ud af Vinduerne og ikke havde noget imod at lade sig se, thi de havde intet at skjule og intet at skamme sig over; det var Medlemmerne af den nordslesvigske Deputation, der forgæves søgte Avdiens hos Monarken for at kræve Opfyldelsen af det af ham indgaaede Løfte i § 5. Han har ikke opfyldt Løftet. Hvad har han, inden han døde, gjort for os Danske? Hvem veed det mindste om, at han har gjort noget?

I en dansk Mands Bryst er der ikke og kan der ikke være en Gnist af nogen velvillig Følelse over for denne Monark eller hans Minde; ingen Blodsdraabe i os taler til Fordel for ham. Hvorfor skulde vi saa illuminere?

At hædre Eftermælet om en Mand, hvis Minde alene fremkalder vor Harme, det kan kun ske enten af Tvang eller af Tankeløshed, af Sløjhed, af Ængstelighed, af Skrøbelighed eller af Kummerlighed.

Sker det af Tvang, saa lad det ske. Lad alle dem, der er afhængige af Prøjerne, sætte Lys i deres Vinduer; vi fordømmer dem ikke, om end vi beklager dem; men lad frie og selvstændige Mænd vise, at de er frie og selvstændige.

Hvorfor vil Tyskerne have danske Folk til at illuminere? Kan en Hædersbevisning, der fremgaar af et vrangvilligt eller et forknyt og ynkeligt Sind, faa deres gammelprøjsiske eller nyprøjsiske Hjerter til at svulme af Glæde og Stolthed?

Og dog, vi kan maaske forstaa, at Tyskerne nok vil se vore danske Landsmænd nedværdige sig ved at gøre noget, de ikke mener, at vise et Sindelag, de ikke nærer, at fremhykle en Hædersbevisning, der saarer dem selv i deres inderste.

Det er jo ikke glemt, hvorledes adskillige Tyskere i den danske Tid endnu kort efter 1850 kastede sig paa Maven for de danske Myndigheder. Og det var ikke tyske Privatfolk alene, der viste stor Imødekommen. Det slesvigske Ministerium stemplede i November 1853 den tyske Bevægelse her i Landet 1848—50 som ledsaget af „de mest uforskammede Løgne og Bagvaskelser“, „det sorteste Forræderi“, „Haardnakkethed, Hovmod og Grusomhed“ og „endtlig med Nederdrægtighed“. Ikke to Maaneder efter vedtog Stænderforsamlingens Medlemmer „enstemmigen“, altsaa først og fremmest Fler-tallet, de tysksindede Medlemmer, en Adresse til Kongen, hvori de takkede for den „retfærdige og milde Regering“ i det henrundne Aar,

takkede for „en udvortes og en indre Freds Velsignelse“, takkede for, at der var gjort saa meget for „at betrygge Samdrægtigheden og Tilfredsheden hos Allerhøjstsammes samtlige Undersaatter“, og udtalte, at denne Tak fremkom fra „alle besindige og veltænkende Indvaanere i Hertugdømmet Slesvig“. Saa vidt er vi danske dog endnu ikke komne, at vi vilde rette en saadan Tak til den præjsiske Regering. I Begyndelsen af Treserne kappedes Købstædernes første Tyskere og deres Damer om at komme til Bal og bejle til Naade og Gunst hos — Grevinde Danner.

Jo, vi kan nok forstaa, at Tyskerne nu gerne ser os Danske gøre Gengæld for deres Venlighed ved, at vi nu illuminerer paa Kejser Vilhelm den Førstes Hundredaarsdag.

Man skal ikke sammenligne et saadant Skridt med Illuminationen i Flensborg 1863, da Kong Frederik den Syvendes Lig førtes igennem Byen. Flensborg var som et Ildhav. Byens tysksindede Borgere var lige saa ivrige som de Danske for at oplyse deres Huse. Det roser vi dem for. Det var ingen Nedvædigelse. Frederik den Syvende var vor arvefødte Konge, den lovlige Efterkommer og Arving efter vort Lands flerhundredaarige Kongeslægt. Idet vore tyske Medborgere viste Deltagelse ved hans Død, hædrede de sig selv.

Men ingen vil paastaa, at danske Folk gør Ære af sig selv ved at hædre Mindet om den, der indtog vor Landsdel, sønderlemmede vort Fædreland, lovede at lade os komme tilbage til Danmark, men gik i Graven uden at have ladet det ske.

Alligevel er vi forberedte paa, at adskillige danske Borgere i Købstæderne vil deltage i den præjsiske Illumination. Vi kan ikke engang yppe Strid med dem for deres Svaghed. Vi maa endda sige Tak til, naar de, hvor det gælder ved Valgene, vedbliver at lægge danske Stemmesedler i Valgurnen.

Lad os da tage Lære af denne sørgelige Sag. Maaske kan vi trænge dertil. Vi er jo stolte af at kæmpe for en høj og hellig Sag, men ikke det alene, ikke Sagen alene indgyder os dybe og ophøjede Følelser. Ofte maa vi beundre den storslaaede Kraft, den djærve Sejghed, den fromme Forventning, som dølger sig i Folket. I manges god Stund kan vi føle os gennemisnede af en hellig Sky for Glimt af de store og gæve Følelser, der findes gemt i Folkesindets Dyb. Ja, og saa er vi stolte af vor Befolkning, stolte af en Befolkning, som giver hele Verden det beundringsværdige Skue af en lille Flok, der har Mod til at holde Stand mod en hundredfoldig Overmagt.

Skulde vi være udsatte for at henfalde til Overmod, saa kan ethvert Lys, der under den præjsiske Illumination tændes i et dansk Hjem for at forherlige Festen, give os Klarhed over, at Hovmod staar for Fald. Skulde vi trænge til denne Ydmygelse? Naar danske Folk kan illuminere for Kejser Vilhelm den Første, saa kan de ogsaa illuminere for *Bismarck*, der i 1863 var lige saa øm over Avgustenburgernes „Rettigheder“, som han nu er over Tyrkernes, og for *Moltke*, der, dengang han i sin Ungdom forlod Danmark, lovede at samle Dygtighed for at kunne gavne sit danske „Fædreland“, medens han i 1864 kun pønsede paa at rette Dødsstødet imod Danmark ved en Plan om at overrumple dets Hovedstad, samtidig med at han tog Pøbelord som „Hannemann“ i sin Pen imod sine gamle Landsmænd. Ja, vi kan lære, at er der i vort Folk megen Sejghed, megen Ubøjelighed, megen Æresfølelse, saa er der ogsaa svigtende Værdighed, svajende Viljer og vankelmodige Hjerter.

Og de af vore Landsmænd, som vil indskærpe os denne Lære, gaa saa I hen og sæt Lys i eders Vinduer for at gøre Ære af den præjsiske Triumfator fra Dybbøl, vort Fædrelands Sønderlemmer, vor Landsdels Erobrer, Ikke-Opfylderer af Artikel V!

Vi skal tømme ogsaa dette Ydmygelsens Bæger, som rækkes os af vore egne Landsmænd. Og naar I saa bagefter vil trykke vor Haand, skal vi ikke trække den tilbage. Vi er jo faa, vi kan ingen undvære; vi skal endda sige jer Tak, at I vil blive hos os.

Lad Tyskerne saa kun glæde sig. Har vi taalt saa mange Skuffelser, kan vi vel bære den med.

Vort Standpunkt.

(„Flensborg Avis“ for 2. Oktober 1897.)

Naar der idelig fra tysk Side, ikke mindst i den senere Tid, er gjort store Udsættelser mod nærværende Blad, der samtidig har været Genstand for enkelte danske Angreb, saa indeholder dette i Forbindelse med de Forandringer, Bladet i disse Dage foretager i sine ydre Forhold*), en Opfordring til at sige nogle Ord om vor Gerning.

Halvhed og Holdningsløshed er næppe de Lyder, som man tillægger „Flensborg Avis“. Ogsaa Modstandere vil vist indrømme, at man veed, hvor man har den, at den ikke skifter Standpunkt. Snarere vil man mene, at Bladet, selv om det ikke vælger sit Stade galt, dog fastholder det med for stor Ubevægelighed under forandrede Tidsforhold. Det nytter ikke at holde sin Regnskærm imod Vest, naar Vinden er gaaet om i Øst.

Vi skal da tillade os at paapege Bladets Retning og den Maade, hvorpaa det søger at hævde sine Grundsætninger.

For hened et Par Aar siden blev der i en flensborgsk Retskendelse imod Brugen af Navnet Sønderjylland sagt, at denne Benvælnelse først var kommen i almindelig Brug igen i den danske Presse for en halv Snes Aar siden. Noget sandt var der i denne Iagttagelse. Man havde endog kunnet nævne en enkelt Dag, fra hvilken den stadige Brug af Navnet skriver sig. Det er den 1. Juli 1882, da „Flensborg Avis“ gik over til den nuværende Redaktion, der i dette Stykke dog kun gik et Skridt videre i Bladets gamle Aand.

Fra Aaret 1866 af, da Pragfredens § 5 fastslog Genafstaaelsen af Hertugdømmet Slesvigs nordlige Del til Danmark, var baade Navnet og Begrebet Sønderjylland traadt i Skygge. Saa længe man troede paa en meget nær forestaaende Opfyldelse af § 5, ansaa man det fra dansk Side for ubetimeligt at fremholde Forestillingen om vor gamle historiske Ret til hele Sønderjylland. Naar der straks skete en ærlig

*) Til 1. Oktober 1897 flyttede „Flensborg Avis“ ind i sine nuværende Lokaler paa Nørretorv i Flensborg. Samtidig med at Bladet tog er nyt, rummeligt Kontor og Trykkeri i Brug, blev det med ny Skrift trykt paa nye Maskiner.

og redelig Opfyldelse af Løftet i Pragfreden, maatte vi give Afkald paa den sydlige Halvdel af vort gamle Hjemland. Denne Forsagelsens Aand gav sig Udslag i den bestandige Tale om „Nordslesvig“.

I Halvfjerdserne løftedes en enkelt Røst i Pressen mod dette „Nordslesvigeri“. Det var før 1878 og altsaa uden Paavirkning af den saakaldte Ophævelse af § 5. I flere Aar havde det været tydeligt, at Prøjsen ikke havde i Sinde at efterkomme sin Forpligtelse i den nærmeste Fremtid. Af den Grund behøvede vi ikke at undertrykke vor Landsdels gode, gamle Navn. Efter 1878 var der lige saa lidt Grund til at fortie det. Vi tog det følgelig igen i Brug, og hele den danske Presse, baade her og i Kongeriget, sluttede sig efterhaanden hertil.

Hvorfor vilde vi hævde Navnet Sønderjylland? De prøjsiske Domstole, som ikke viser nogen skarp Opfattelse af vore Forhold, troede, det var for at antyde, at „Nordslesvig“ skulde betragtes som i Grunden hørende til Danmark endnu. Det var tværtimod, fordi der ikke var Udsigt til nogen snarlig Genforening med Kongeriget. Vilde Prøjserne ikke agte vor nærmeste politiske Ret, saa burde vi fremholde vor ældgamle folkelige Ret, der finder sit Udtryk i Landsdelens gamle Navn.

I nærværende Blad vistnok fremfor noget andet Sted har der været paapeget, hvor stor Virkning ældre historiske Forhold har for Eftertiden. Skønt Gottorpernes Herredømme ophørte 1713, og skønt hele Hertugdømmet Slesvig 1721 indlemmedes i den danske Krone, kan man endnu Amt for Amt og Sogn for Sogn paavise større Tyskhed i de tidligere hertugelige Dele af vor Landsdel end i de samtidig kongelige Dele. Derfor er Aabenraa Amt ligesom Tønder Amt — fraset de tidligere blandede Distrikter — mindre dansksindede end Haderslev og Sønderborg Amter; derfor var baade før og efter 1864 det overvejende tysktalende Flensborg stærkt dansksindet, det næsten rent dansktalende Tønder lige saa stærkt tysksindet.

Fremdeles har der her i Bladet jævnlig været hævdet, at den unaturlige „Slesvig-Holstenisme“, hvad selve Befolkningen vedrører, især skriver sig fra Paavirkning i Oprørsaaene 1848—50, den skarpe Adskillelse mellem Nordslesvig og Sydslesvig, foruden fra det forskellige Kirke- og Skolesprog før 1848, især fra Besættelsen 1849—50, Nordslesvigs med de svenske Soldater, Sydslesvigs med tyske Tropper, i Ly af hvilke den oprørske Regering og dens Hjælpere forvirrede og ødelagde Befolkningen.

Vi har idelig paavist, at i forrige Hundredaar, fra 1721 og lige til 1806, var der i den almene Bevidsthed ikke den ringeste Tvivl

om Sønderjyllands Stilling som et Landskab i Danmarks Rige, medens Holsten var et tysk Hertugdømme, at der efter 1806, da det tyske Rige opløstes og Holsten foreløbig kun var et den danske Konge tilhørende Land, indtraadte nogen Slaphed i Fastholdelsen af Ejdergrænsen, men at der igen fra 1815 af, da Holsten og Lauenborg kun som tyske Forbundslande stod under den danske Konge, var fuld Klarhed over, at Ejderen var Danmarks Grænse, og at denne Klarhed i Opfattelsen og den tilsvarende Varme i Fædrelandskærligheden i det hele og store vedvarede, indtil det omkring ved Aaret 1830 og derefter lykkedes kielske Professorer, utro Præster og andre af den danske Konges edsvorne Embedsmænd samt nogle Advokater og Junkere at vinde en foreløbig forsvindende Del af Befolkningen for op-rørske Forestillinger om et nyt politisk Begreb: Landet „Slesvig-Holsten“.

Om disse historiske Kendsgerninger minder Navnet Sønderjylland. Vi tog det igen i Brug, det bredte sig i Pressen, det fandt Genklang i Folket. Saa stor var Tilslutningen, at Prøjserne maatte se sig om efter Hjælpemidler for at slaa den ned. Vi oplevede den Triumf. at man tyede til den tyske Straffelovs Forskrifter mod Gadeuorden („grov Uorden“) for at domfælde Brugen af Navnet, og at man idømte Folk indtil 6 Ugers Arrest af den Grund. Det er ufatteligt, at de prøjsiske Myndigheder ikke kan indse, hvor meget mere kærkommen en slig Dom maa være os end en aldeles uhindret Brug af vor Landsdels gamle Navn. Selv den store tyske Presse havde kun Forundring eller Undskyldninger tilovers for disse Domme. Et Blad udtalte, at de var lige saa forunderlige, som om man dømte Folk til Arrest, naar de, efter at den tyske Kejser har givet den holstenske Kanal Navn af Kejser Vilhelms-Kanal, vedblivende kalder den for Nord-Østersø-Kanalen. Det er slaaet fast for Alverden, at Prøjserne kun kan undertrykke Navnet Sønderjylland ved at sætte Folk i Arrest. Men vort Lands tusindaarige Historie bringes derved ikke ud af Verden.

I denne vor Historie er der fra den nyeste Tid et andet Ord, som vore Modstandere trods al god Vilje ikke kan mane ned: det er Artikel 5. Nærværende Blad gør sig en Ære af at have draget denne Traktatbestemmelse frem igen i den almene Bevidsthed. Der var nogle Aar, da man her til Lands næsten syntes at slaa sig til Ro med, at Prøjsen og Østerrig i 1878 i Forening havde bragt den ud af Verden. Her i Bladet blev da Gang efter Gang fremdraget den uimodsigelige Sætning, at naar et Lands Undersaatter har faaet en traktatlig Ret — saaledes som Nordslesvigerne i § 5 —, saa er det

for denne Rets Gyldighed i og for sig uden Betydning, om en anden Magt frasiger sig sin Adkomst til at kræve den sat i Værk. Det er klart, at det var *vor* Ret som saadan uvedkommende, om Østerrig en skøn Dag kunde komme og forlange af Prøjsen, at nu skulde Opfyldelsen blive til Alvor.

Saa længe Østerrig havde Adkomst til Indblanding, kunde vi fristes til at vende vort Blik mod denne udenlandske Magt. Forholdet er nu mere enkelt: vi har kun med Prøjsen at bestille, der har lovet at give os tilbage til Danmark efter en fri Afstemning. Dette Løfte kan Prøjsen ikke paa anden Måade blive fritaget for end ved at adspørge os, altsaa ved at gøre Afstemningen til Virkelighed. Med andre Ord, Løftet kan ikke eftergives uden ved at opfyldes.

Nogle af vore Modstandere vil sigte os for Landsforræderi, en løjerlig Sigtelse i deres Mund, der forsvarer „Slesvig-Holstenernes“ Optræden imod Danmark. Men vi vil ikke forraade et Tilsagn eller bryde et givet Ord. Vi vil ikke gaa imod Love og Traktater, men netop holde dem i Ære. Vi vil ikke gøre noget ulovligt, tværtimod kræver vi Loven gjort Fyldest. Der gives dem blandt vore Modstandere, som vil sige, at naar man har aflagt Ed til Prøjsen, krænker man sin Ed ved at ønske at komme tilbage til Danmark. Men nej, det er ikke os, som lader haant om Ed og Løfte. Vi holder jo netop paa, at et i den hellige Treeningheds Navn indgaaet Løfte opfyldes.

At vi Nordslesvigere har en urokkelig Ret i § 5, er tidligere blevet godkendt i den tyske Rigsdag, blandt andre af Windthorst. Her i Bladet har det været fremhævet i mange Artikler, ogsaa med tyske Oversættelser, som sendtes til Verdenspressen og vakte Genlyd ikke alene i Tyskland, hvor dog en Del af den store Presse ænsede vort Krav, men ogsaa i andre Lande, endog i andre Verdensdele. Vi er ikke blevne trætte af tidlig og silde at paatale Prøjsens Forpligtelse i § 5, og vor Hævdelse af det nødvendige i at holde dette vort bedste politiske Vaaben blankt er efterhaanden trængt igennem hernede. I vor Landsdel hæver sig ikke en eneste Røst mere imod vort Krav: § 5 maa holdes i Ære.

Naar vi Danske er enige om at gøre Indsigelse imod, at § 5 ikke opfyldes, saa driver vi alle sammen *Protestpolitik*. Det er ikke nok med, at vi har allehaande smaa Anker at fremføre mod Prøjsesherredømmet: vi har fremfor alt den store Hovedanke, at vi ikke faar vor Ret efter Pragfredens § 5, at vi ikke faar Lov til at afstemme, om vi vil være Danskere eller Prøjsere.

Det er en delvis andensteds fra indsnegen Misforstaaelse, at denne Protest skulde staa i Modsætning til virkeligt og jævnt politisk Arbejde. Tværtimod, vi driver netop *Realpolitik*. Et fast og klart historisk og retligt Grundlag skulde nødvendig være uforeneligt med ihærdigt maalbevidst Arbejde, lige saa lidt som det er til Hinder for en ædruelig Opfattelse af Tilstande og Forhold. I en Programartikel, som nærværende Blad indeholdt den 1. Juli 1882, paapegedes det nødvendige i, at Udvandringen ophørte, at den mandlige Ungdom aftjente sin Værnepligt i den prøjsiske Hær, og at danske Folk sædvanligvis deltog i Valg af kommunale Bestillingsmænd. Kun med Hensyn til Aflæggelsen af Eden i den prøjsiske Landdag har Bladet udtalt Tvivl om, hvorvidt de nordslesvigske Landdagsmænd, som vel at mærke ikke aflægger en personlig Ed, men sværger paa Vælgernes Vegne, skulde bemyndiges til dette Skridt, der altid betegner et Offer, medens det er tvivlsomt, hvad der politisk gavner mest, den vedblivende Nægtelse af Eden eller Indtagelsen af Sædet i Landdagen, hvor der dog næppe kan udrettes synderligt ved en Tale en Gang hvert Aar eller hvert andet. Siden der for ni Aar siden er blevet indført femaarige Lovgivningsperioder i den prøjsiske Landdag ligesom i Rigsdagen, saa at en Edsnægtelse kun vilde kunne gøres gældende hvert femte Aar i Steden for, som tidligere, hvert tredje Aar, er der maaske noget mere, der taler til bedste for Edsaflæggelsen i Landdagen, og da Skridtet engang er gjort — i sin Tid egenraadig af H. Lassen —, vilde der desuden næppe være noget ved den Sag at gøre.

At Arbejdet burde fremmes paa alle Punkter, har der ikke været delte Meninger om. I Slutningen af Treserne og i Halvfjerdserne stiftedes Foreninger, holdtes Foredragsmøder, opretholdtes Privatskoler, endog Folkehøjskoler, uddeltes Bøger osv. Ved de politiske Valg var der i det hele taget ypperligt Samarbejde. Da efterhaanden alle danske Skoler blev forbudte, samtidig med at Undervisningssproget i Landsbyskolerne blev tysk, maatte der tænkes paa nye Midler til at værne om Sproget og Folkelivet. Saaledes stiftedes „Foreningen til det danske Sprogs Bevarelse“ for at udbrede dansk Læsning, Skoleforeningen for at sørge for Ungdommens Oplæring i Dansk, især ved at sende konfirmerede unge Mennesker til kongerigske Efterskoler og Folkehøjskoler, og Vælgerforeningen, der optog de tidligere Valgsammenslutningers Arbejde.

Over for alle disse Bevægelser har „Flensborg Avis“ bevaret fuld *Ædruelighed*. Lige saa lidt som den har rost Fortiden paa

Nutidens Bekostning, lige saa lidt har den overdrevet Betydningen af den under de forandrede Forhold nødvendiggjorte Forandring i Arbejdet. Vi overlader til indvandrede tyske Modstandere at drive Humbug ved Skrig og Skraal om deres store Fremgang. Vi nægter ikke, at vi lider Tab og nødvendigvis maa lide Tab. Naar vi har tabt Tusinder af Meningsfæller ved Overskrivning til Kongeriget og ved Udvandring, naar der ikke kommer nogen Tilgang nordfra, af den simple Grund, at Folk fra Kongeriget sjældent faar Bosættelsestilladelse henede, medens Tyskerne myldrer ind sydfra, naar Skoleungdommen er udsat for en gennemført Fortyskning, som mange Forældre ikke har Evne til at værne Børnene imod, naar ikke alene Militærvæsenet, men mange Forretningsforhold yder Betingelser for at fremme Tyskeriet og kue Danskheden, saa er det umuligt andet, end at vi maa lide nogen Tilbagegang. Denne spores ikke saa meget af dem, der lever i de bedste danske Strøg, hvor den danske Befolkning har Flertallets op-sugende Evne, men des mere paa Yderkanterne, *der*, hvor Kampen fortrinsvis er staaende. Det er derfor, vi bestandig fæster Øjet paa, hvad der kan vinde nye Tilhængere for vor Sag, hvorfor vi fremhæver ikke alene det sproglig-nationale, men ogsaa det historisk-folkelige og det rent politiske samt det, der ofte først og fremmest afgør Ungdommens Valg af politisk Sindelag: Retsgrundlaget. Ikke kritikløse Følelser, ikke skimlede Fordomme, ikke gammelt Had og Nag bestemmer vort Forhold til Slesvigholstenisme og Prøjseri, men fremfor alt det rene Betimelighedshensyn, hvorledes vi bedst fremmer vore politiske Formaal.

Vor Ædruelighed ytrer sig ogsaa paa den Maade, at ihvorvel vi anser vor Sag for saa god og gæv som nogen, saa veed vi godt, at Redskaberne er svage. Vel kan et ædelt Formaal adle sine Tjenere som saadanne, men Mennesker er ikke alene Arbejdere i det almenes Tjeneste, men har mangfoldige Opgaver, som ikke stort berøres heraf. Skønt vi anser den danske Sag for højt ophøjet over Slesvigholstenisme og Prøjseri, saa nægter vi aldrig, at der i vore Modstanderes Rækker trods den betænkelige Sag, de tjener, kan være personlig lige saa hæderlige Folk som iblandt os. Det er derfor et ugrundet Paasagn, naar tyske Aviser vil sigte os for at rive ned paa alt tysk og paa alle Tyskere. Hvor vil man finde et Blad, som mindre giver sig af med at angribe politiske Modstanderes Personer?

Det er en Misforstaaelse, naar enkelte tyske Præster tror, at „Flensborg Avis“ altid nedsætter Statspræsterne. Ja, naar de benytter deres kirkelige Embede, deres Sjælesørggering og den kristelige

Forkyndelse til at undergrave og haane Danskheden, saa skal vi ikke lægge Fingrene imellem, men naar de ikke kommer vor Sag for nær, hveiken ligefrem eller ad Omveje, saa skal vi lade dem i Fred. „Flensborg Avis“ har paaskønnet de 77 nordslesvigske Præsters vistnok for en stor Del velmente, om end utilstrækkelige Skridt for at faa genindført et Par Timers Danskundervisning i Landsbyskolerne. Naar de byder Befolkningen Haanden, skal man ikke smække dem over den til Tak. Vi kunde endog tænke os, at det paa en Maade kunde opdrage en Befolkning til større Selvstændighed, naar den i kirkelig Henseende sluttede sig til en Præstestand, som den tog Afstand fra paa det folkelige Omraade. Det er Fortyskningspræsternes egen Skyld, om de gør deres Sogneboere det saa broget, at disse heller ikke paa kirkelig Grund kan have noget med dem at bestille.

Den samme Forsonlighed nærer vi over for Hjemmetyskerne. Naar vi angriber Slesvigholstenismen, er det, for saa vidt det ikke udelukkende sker for at holde Retsstandpunktet klart, kun den Slesvigholstenisme, der er slaet om i sin Modsætning, Prøjsieriet. Den har vi unægtelig ikke meget tilovers for. Ellers finder vi, at noget i vort Lands tidligere Forhold taler til Undskyldning for Slesvigholstenisme og Hjemmetyskeri, hvor unaturlige end disse Retninger maa siges at være. I hvert Fald bygger vi gerne en Bro for enhver, der under Godkendelse af Sandhed og Ret vil slutte sig til os. Vi vilde glæde os, om det kunde komme saa vidt, at der herhjemme kun var to Lejre: paa den ene Side Hjemmeboere, som alle var Danske, paa den anden Side tyske Indvandrere med en lille Hale af magttilbedende Sjæle.

Denne Ædruelighed over for politiske Modstandere har en anden Side, en Bestræbelse for at skelne ret og vrangt ogsaa inden for vore danske Enemærker. Vi er ikke blinde for den Ansvarsløshed, der let breder sig, hvor mange skal være med til at raade. „Flensborg Avis“ er den danske Befolknings vaagne Samvittighed, der ikke alene paa-taler Misgreb af den enkelte, men ogsaa revser mere almindelige Brøst hos Befolkningen. Bladet har ikke saa sjælden ladet den Mistemning gaa ud over sig, der følger med at hævde en Anskuelse, som foreløbig ikke er trængt igennem. Det er et Tegn paa stor Modenhed hos den danske Befolkning, at et Blad med fuld Uafhængighed kan sige sin Mening frit og skarpt, selv om Ting, der for en Tid almindelig bedømmes anderledes, og at en saadan Hævdelse af en afvigende Opfattelse ikke i Længden svækker Bladets Stilling, men snarere styrker den. Vi har ofte haft Lejlighed til at paaskønne denne Fordomsfrihed hos Befolkningen og være den taknemmelig derfor.

Til Gengæld kan der undertiden være Lejlighed til paa Befolkningens Vegne at hævde vor Selvstændighed over for andre Indflydelser, ogsaa kongerigske. „Flensborg Avis“ vedkender sig i Forhold til Fortiden stadig „det slesvigske Standpunkt“, hvorefter den provinsielle Særstilling foreløbig ønskedes bevaret, saa at vi ikke paa een Gang blev med Hud og Haar opslugte af Kongeriget. Og selv om vi nu under forandrede Omstændigheder ikke nærer noget højere Ønske end at se § 5 opfyldt, hvorved vi vilde blive rene Jyder, saa tror vi endnu, at det selv i vore Dage kan være heldigt indtil en vis Grad at holde paa det slesvigske — hvis det er forbudt at sige det sønderjyske. Ikke alene kan en alt for uselvstændig Opgaaen i kongerigske Forestillinger og Bestræbelser bryde den lige Linje hen imod vort eneste Formaal, hvorfor vi i sin Tid ikke gerne saa den partipolitiske Modsætning mellem Højre og Venstre i sin ensidige Form forplantet til os, men jo mindre vi præges af særlig kongerigske Forhold, og jo mere vi rodfæstes i vor egen „slesvigske“ Grund, des større Udsigt har vi til at drage alle vore Hjemstavnsfæller til os, selv dem, der er hildede i de fremmedes Garn. De gaar helst med os, naar de fuldt skønner, at de er Kød af vort Kød.

Trangen til Rodfæstelse i vor egen Jordbund ytrer sig ogsaa i Ønsket om at faa alle med i vort folkelige Arbejde, uden nogen Klasseforskel. „Flensborg Avis“ har stadig paapeget det nødvendige i, at de jævreste Folk, Husmænd og Arbejdsmand og Tjenestefolk, kom med til vore Møder og Sammenkomster. Bladet har for sit Vedkommende søgt at vinde ny Jord i de bredeste Samfundslag. Da det for en Del Aar siden paatænkte at lade fremkomme en billig, mindre Udgave af „Flensborg Avis“, troede mange, at den Plan var overflødig. Man saa jo Aviser alle Vegne, hvor man selv kom, og mente, at Smaafolk i hvert Fald laante og læste Naboens Blade. Men da saa „Det lille Blad“ udkom daglig, rigtignok i meget lille Format og derfor til den billige Pris af 60 Penning i Fjerdingaaret foruden Post- og Ombæringspenge, vandt det i Løbet af et Aar over 2000 Holdere. Efter at Bladet var blevet større, kunde den lave Pris umuligt opretholdes, ogsaa af den Grund; at der altid gives nogle oversparsommelige Folk, som meget vel har Raad til at holde en Avis til almindelig Betaling, men ikke kan modstaa Fristelsen til at nøjes med en lille, naar de kan faa den saa meget billigere. Da „Det lille Blad“ efter Udvidelsen af Formatet kom til at koste det dobbelte, sank naturligvis Holderantallet betydeligt, men det er senere steget med 100 eller 200 om Aaret, og det har nu sammen med den

senere oprettede „Flensborg Avis, Mindste Udgave“, der udkommer hver anden Dag til „Det lille Blad’s“ tidligere Pris, genvundet sin gamle Udbredelse.

At vort Blad uden at svigte de Krav, som maa stilles til et Organ for alvorligt politisk Arbejde, har kunnet vinde en saa udstrakt Læsekreds i de brede Lag af Folket, hænger sammen med det Udslag af vort Jævnhedsstræb — vor Demokratisme, om man vil have en indført Betegnelse —, at vi holder paa et rent folkeligt dansk Sprog, at intet andet Blad bruger saa faa Fremmedord. Hvor bange enkelte Mennesker end er for alt for megen sproglig Renfærdighed, og hvor meget andre end føler Behag ved at boltre sig i Pluddervælsk, saa er der dog hos den langt overvejende Del af Almenheden Velvilje over for det Krav, der træder frem i Ordsproget: Tal Dansk til danske Folk. Et rent og hjemligt Sprog er det bedste Grundlag for en Opdyrkning af Folkelivet.

Ikke alene er „Flensborg Avis“ ved sine mindre Udgaver naaet dybere ned i Samfundet end tidligere noget andet Blad her til Lands, men den er ogsaa trængt længere udad ved, til Dels gennem Frieksemplarer, at vinde Læsere i Egne, hvor der før aldrig eller saa godt som aldrig saas noget dansk Blad. Denne Udbredelse af dansk Avislæsning til Strøget sønden for en Linje Flensborg—Tønder er noget nær det eneste, der er gjort for Danskheden i disse Egne siden 1864. „Flensborg Avis“ kunde have mange Synder paa Samvittigheden, og disse vilde opvejes ved den Gerning, den her har udført. Det er dog rørende at tænke sig, at Hundreder af Børn og unge Mennesker i Sogne, hvor der ikke er blevet lært et Ord Dansk i Skolerne i en Menneskealder, har lært at læse Dansk alene gennem „Flensborg Avis“ med „Det lille Blad“ og ved Hjælp af de Bøger, som er udsendte fra Bladets Kontor. Selvfølgelig har denne Opgave ikke kunnet løses uden Hjælp, og vi er meget taknemmelige mod alle, som har medvirket hertil.

Som man kan tænke sig, har der ogsaa været Opgaver, som „Flensborg Avis“ har taget fat paa uden at kunne fuldføre dem. I den Omsorg for Udkanterne, som naturligt paahviler os, har vi bestandig tænkt paa Udveje til at gøre noget for Byen Flensborg. Enhver kan sige sig selv, at i en By, hvor Tysk har været Hovedsprog i et Par Hundrede Aar, kan et Blad paa Dansk kun indtage en Forpoststilling. Fra gammel Tid af har Flensborg været Nøglen til Sønderjylland. Der burde have været et rent dansk Blad paa Tysk her i Byen. At den i selve Flensborg mest læste Avis er tem-

melig upartisk, er ikke tilstrækkeligt. Her, hvor saa godt som alle Forhold yder Paavirkning i tysk Retning, gælder Ordet: „Hvo som ikke er for mig, er imod mig.“ „Flensborg Avis“ søgte for nogle Aar siden at gøre noget i denne Retning ved at udgive et lille Blad paa Tysk. Det naaede op til et Antal af over 1200 betalende Abonnenter i selve Flensborg. Men som enhver, der kender til Bladforhold, maa vide, hører der til Stiftelsen og Opretholdelsen af et nyt Blad tre Ting: Penge, Penge og l'atter Penge. Selv med nogen Understøttelse formaaede „Flensborg Avis“ ikke at magte denne Opgave. Det lille paa Tysk skrevne Blad maatte gaa ind. Dette er den bitreste Draabe i „Flensborg Avis's“ Bæger.

Med vor Tro paa den danske Befolknings Udholdenhed, paa det danske Sprogs Evne til at være en kraftig Bærer af en udstrakt og sund Folkeoplysning og paa den Kraft, som en sund retfærdig Sag sidder inde med, haaber vi, at vort Arbejde ikke skal være forgæves, og i denne Tro og i dette Haab vil vi gaa videre paa den gamle Vej, ubekymrede om tyske Angreb og danske Udsættelser, støttede og baarne af den Velvilje, som „Flensborg Avis“ altid har fundet i mange fædrelandssindede Hjerter.

Sprogsagen paa Fællessynoden.

(„Flensborg Avis“ for 8. December 1897.)

Paa Ejderøen i Rensborg, hvor i gamle Dage den danske Kongesøn Uffe hin Spage kæmpede med de to Tyskere, som begge maatte bide i Græsset for hans gode Sværd Skræp, staar i Nutiden Rensborgs Latinskole, og i denne Skoles Festsal er det, at Fællessynoden for de tre Hertugdømmer Slesvig, Holsten og Lauenborg afholder sine Møder.

I samme Festsal er der to Buster, som har Plads paa den ene Endevæg og behersker hele Lokalet. Det er de to afdøde prøjsisk-tyske Kejsere Vilhelm den Første og Frederik den Tredje. To falmede grønne Kranse ligger paa Kejsernes Hoveder.

De to hedengangne tyske Kejsere skuer altsaa ned paa Forsamlingen, som derved efter tysk Forestilling vel kan faa en Følelse af at staa dem til Ansvar for sine Gerninger. Talerne fremsætter deres Tanker for de to Kejseres Aasyn.

Synoden er ikke uværdig til slige prøjsisk-patriotiske Sindbilleder. Man skuer ud over en Forsamling af lydige og udi Tjenesten nidkære prøjsiske Statsebedsmænd, af loyale tungefærdige Præster og af lige saa loyale tiende Lægmænd.

Fællessynoden tæller i alt omtrent 92 Medlemmer. Af dem er ikke mindre end Tredjedelen verdslige Embedsmænd. Der er fire Gehejmeraader (foruden Baron Liliencron), fem Amtsdommere, fire eller fem Borgmestre, tre (titulære) Professorer (Latinskolelærere), to Skoleraader, to Klosterprovster (Grev Reventlou af Preetz og Baron Liliencron af Slesvig), og en anden Klosterforstander (Grev Reventlow af Wittenberg), en Konsistorialpræsident (Juristen Chalybæus), en Overpræsidentialraad (en Overpræsidenten i Slesvig underordnet Embedsmand), en Landraad, en forhenværende Skolelærer, en Amtsforstander, en Sekretær, en Kommuneforstander, en Rektor og en Digefoged.

Naar man spørger, hvilken Adkomst denne Hærskare af prøjsiske Embedsmænd har til at optage godt en Tredjedel af Pladserne i en kirkelig Forsamling, en Repræsentation for Menighederne, et Samfund til Udtryk for Befolkningens kirkelige Tarv og Trang, saa kan der svares, at disse Embedsmænd gennemgaaende har udvalgt sig et Bibelord, som de bestandig har i Hu og gør sig til Rettesnor for deres Handlinger. Det er det Ord, at et Hus, som er splidagtigt med sig selv, lægges øde. Deres Hus er den prøjsiske Stat. I den maa der ikke være nogen Uenighed. Regeringen er indsat af Gud. Man bør

være Øvrigheden underdanig. Den bærer ikke Sværdet forgæves. Hvø som sætter sig op imod Øvrigheden, modstaar Guds Anordning, og de, som modstaa, skulle faa deres Dom. Man kan skønne, at Embedsmændene med disse Forskrifter i levende Minde ikke har megen Forstaaelse for, at det undertiden kan være tilladt at ønske noget andet, end hvad den gode Regering og Øvrighed i sin Visdom har udtænkt som godt og gavnligt. Forlangender og Bestræbelser i slige Retninger ligger uden for deres Tankegang, Selv befatter de sig ikke med sligt. De er fremfor alt villige Hjul i den præjsiske Regeringsmaskine.

Saa er der i Synoden 37—38 kirkelige Personligheder, nemlig en Generalsuperintendent (Biskoppen for Slesvig Stift; den holstenske Generalsuperintendent er for Tiden syg), en Superintendent (for Lauenborg), hele tyve Provster, femten Præster og en teologisk Professor. Ordrige og skaarne for Tungebaandet er de fleste af dem. De tager i Regelen livlig Del i Drøftelsen af præstelige Interesser. I andre kirkelige Spørgsmaal skilles de i Grupper, af hvilke en mindre, der er „liberal“, nu og da gør sig ret livlig bemærket, hvad der saa meget lettere kan ske, som nogle ledende Strømninger gaar i liberaliserende eller dog i præjsisk-unert Retning. Over for de verdslige Myndigheder er de fleste overmaade lidet stædige og halsstarrige. Det danske Sprogandragende gav en god Prøvesten for deres Selvstændighed og Uafhængighed af den verdslige Øvrighed og dennes Formaal.

I Fællessynoden, i denne kirkelige Repræsentation for Befolkningen, sidder der endelig ved Siden af de 31 verdslige og de 38 kirkelige Embedsmænd — tilsammen 69, siger og skriver ni og tresindstyve, af den præjsiske Stats Tjenere — ogsaa nogle Privatmænd, i alt *fire og tyve*, 24 af 92. Der er 10 Gaardejere, 2 Godsejere (Grever), 2 Inspektører, et Par Raadmænd og et Par Kirkeældste, hvis borgerlige Erhverv ikke nævnes, og en halv Snes andre Mænd i forskellige Livsstillinger. De er i Modsætning til de meget talende Præster og Embedsmænd gennemgaaende særdeles faamælte. Deres Bestilling i Synoden synes for største Delen at være den at lytte til, hvad Embedsmændene har at sige.

Noget bedre Vidnesbyrd om denne Fællessynodes hele Karakter kan næppe skaffes end den Kendsgerning, at Forsamlingen hele to Gange — ved første og anden Behandling — har vedtaget at slutte sig til den ikke-lutherske unerte præjsiske Generalsynodes Indsigelse mod et Hyrdebrev fra Paven, skønt Fællessynoden ikke kender den pavelige Udtalelse, idet man mente, det stemte ikke med Forsamlingens Værdighed at lade Hyrdebrevet blive oplæst. Ved begge Behandlinger

foreslog Sognepræst Kedenburg af Vandsbæk, der synes at være en fornuftig Mand — han stemte ogsaa for det danske Sprogandragende —, at Pavens Hyrdebrev skulde oplæses, da man ikke kan protestere imod noget, man ikke kender. Men Forsamlingens Flertal fandt det „under sin Værdighed“ at tilstede Oplæsningen af et Hyrdebrev fra Pave Leo den Trettende, skønt denne som bekendt ikke alene trindt omkring i Verden nyder mere Anseelse end en hvilken som helst af alle verdslige Fyrster — hvad der kirkelig talt ikke siger saa meget —, men tillige er Nutidens eneste kirkehistoriske Personlighed. Til en Forsamling, der, skønt den bliver gjort opmærksom paa det meningsløse heri, to Gange kan vedtage en Protest mod en Udtalelse, som den ikke kender, til en saadan Forsamling tør man unægtelig ikke nære store Forventninger.

Der er i Løbet af faa Aar blevet indført en Del tyske Prædikener i Halvdelen af alle de dansktalende Menigheder i Slesvig Stift. I mange Skoledistrikter er der ved Magt eller List blevet indført udelukkende tysk Religionsprog, og dette er atter taget til Paaskud for at indføre mere Tysk i Kirken. De tyske Prædikener indføres ikke sjælden mod Menighedens og Kirkeforstanderskabets udtrykkelige Indsigelse. I denne Tid gøres der ved Hjælp af en Forordning fra det prøjsiske Kultusministerium endog Forsøg paa at indsmugle udelukkende tysk Religionsundervisning trindt omkring i Nordslesvig. Paa offentlige Møder og i Pressen lyder den ene Klage efter den anden over Religionens Tilsidesættelse for Politikens Skyld. Hvorledes udtrykkes nu dette Forhold i den Betænkning, som Flertallet i Fællessynodens Petitionsudvalg afgav om det nordslesvigske Sprogandragende? Flertallet fortæller, at paa den sidste Fællessynode fremkom der „saa mangan alvorlig Formaning“ om, „at de kongelige Myndigheder dog vilde gøre alt for at frede om den danske Religionsundervisning, der vanskeliggøres ved det rent tyske Undervisningssprog, og undgaa endog-saa Skinnet af Fortyskning“. Efter disse fromme Ord staar der i Flertallets Betænkning ordret følgende: „Siden den Tid er der, saa vidt vides, ikke mere ført Klage over Forsømmelse af Religionsundervisningen og heller ikke over Misbrug af den til Fortyskningsforsøg, tilmed hos en nationalt ophidset Befolkning.“ Sandelig! Papiret er taalmodigt.

Ved Forhandlingen i Salen*) var Provst *Kier* af Tønder Flertallets Ordfører. Provsten har maaske ikke betænkt, hvilke Ord i hans Tale der gjorde det bedste Indtryk paa danske Tilhørere. Det var Udtalelsen om hans og hans Kaldsfællers Hjerters Tyskhed og

*) 3. December.

den tilknyttede Ytring: „Jeg er en Slesvigholstener og en Slesvigholsteners Søn.“ Men, ikke sandt, den gamle Provst Kier i Østerløgum, der udgav en dansk Regnebog, fordi han følte sig forarget over Brugen af tyske Regnebøger for danske Børn, denne ærlige danske Mand — var han ikke en Farbroder til Provst Kier? I saa Fald havde Provsten kunnet fuldstændiggøre sin Ytring saalunde: „Jeg er en Slesvigholstener og en Slesvigholsteners Søn og en god dansk Mands Brodersøn.“ Men ogsaa uden den sidste Tilføjelse var den hidsatte frimodige Ytring den for danske Øren mest tiltalende Del af Hr. Kiers Tale, uendelig mere tiltalende end hans dyre Forsikringer om sig selv og de tyske Præster, at de aldrig driver Politik, men ene og alene holder sig til Guds Evangelium. Provsten blev saa rørt over sine egne Ord, at disse omtrent kvaltes af Rørelsen, saa de var vanskelige at forstaa, men efter overensstemmende Beretninger sagde han noget nær følgende: „Vil ingen anden gøre det, saa vil jeg her for Guds Aasyn give os det Vidnesbyrd, at vi ingen Sinde har befattet os med Politik!“ Man skulde synes, dette maatte være Toppunktet for Hr. Kiers Tankeflugt. Dog det kom endnu bedre. Den rørte Provst forsikrede, at han ved Breve, han havde modtaget, kunde godtgøre, at Folk fandt, det gik lige saa godt med Religionsundervisningen nu, som dengang Børnene havde danske Sprogtimer, ja at det gik endnu bedre! For nogle Aar siden blev Provst Kier sigtet for meget vidtgaende kirkelig-„liberale“ Tendenser. Af nogle Sætninger, han havde opstillet til Forhandling ved et Præstemøde i Kiel, drog man den Slutning, at han rokkede stærkt ved Bibelens Troværdighed og ikke troede paa Miraklerne. Provsten maatte høre ilde herfor. Det blev saa galt, at Flertallet af Præsterne i hans Provsti — nogle nægtede dog at være med — blev foranledigede til at rykke i Marken med en offentlig Erklæring om, at Provsten ikke vilde rydde Bibelen og Miraklerne af Vejen. Blev der dengang i enkelte Sind maaske nogle Tvivl tilbage, saa maa de nu forsvinde. Naar Provst Kier „for Guds Aasyn“ møder med Fortællinger om, at siden Børn ikke mere oplæres i deres Modersmaal, har de mere Udbytte af Religionsundervisning paa Modersmaalet, saa er det aabenbart, at han tror paa Mirakler, ikke alene i Kristendommens første Tider, men ogsaa i vore Dage. Alligevel vilde Provsten maaske have undladt disse højtidelige Forsikringer, naar han havde vidst, hvilket Indtryk de gjorde paa Tilhørerne, og hvilken Betegnelse de skaffede ham selv.

Det viser sig imidlertid ofte, at hvor kloge Folk end er, saa er de sjældent kloge nok. Dette gælder ogsaa Generalsuperintendent

Kaftan. Saaledes synes en vis Trohjertethed at være parret med Generalsuperintendentens bekendte Klogskab. Hans Højærværdighed er aabenbart af den Mening, at naar man afviser Folk, der kommer med deres Ønsker, saa lader de sig let stille tilfreds, saa saare man kun giver dem nogle smukke Talemaader med paa Vejen. Hr. Kaftan stiller sig overmaade velvillig: „paa den ene Side,“ siger han, og saa kommer der en hel Del Indrømmelser; „paa den anden Side“ — og nu kommer der lige saa mange Indvendinger. Naar endelig Slutningen skal drages af disse Forudsætninger, kunde en med Generalsuperintendenten ukendt Tilhører vente et ret godt Udfald. Der vanker ogsaa en Del kønne Ord — „men“ („aber“), og saa kommer det, som har ligget bagved fra første Færd af. Hr. Kaftan skulde høre, hvorledes hans „Men“ hos Tilhørerne fremkalder et lettende Suk, et befriende Udbrud „Naa!“ over, at man nu endelig faar hans Mening at vide — eller dog at høre; man kender den sædvanlig i Forvejen: Hans Højærværdigheds personlige Overbevisning plejer nemlig af falde sammen med den Anskuelse, som det en velbestaltet prøjsisk General-superintendent egner og anstaar at nære og at give til Kende.

Forargelsen over de mærkelige Ytringer i Flertallets Betænkning fik kun et afdæmpet Udtryk i den Tale, som holdtes af Mindretallets Ordfører, Lensgreve Schack til Schackenborg. Denne Taler var øjensynlig trykket over at skulle tale overbevisende til en Forsamling, der ikke vilde lade sig overbevise. Greven, der talte med saa stor Kraft og Varme for tre Aar siden, vilde denne Gang forsøge, om det dog ikke skulde være muligt, at Synoden kunde bøje sig for klare og kølige Grunde. Men hvad brød man sig om Grunde? Bevisførelsen kunde være nok saa god, den var forud spildt. Hvad man lagde mest Mærke til i Grev Schacks Tale, var derfor de enkelte Glimt af en varm Følelse, der laa bag ved hans Ord. Taleren undlod ikke med al Anerkendelse af det subjektivt sande i Betænkningens Ytringer — det gælder som bekendt om, fra hvilket Subjekt de hidrører — at stemple dem som „objektive Usandheder“. Ogsaa Henvisningen til Bøhmen — hvor de tysktalende Børn har udelukkende tysk Skolesprog — kunde ikke undlade at gøre Virkning, netop i denne Tid, da der fra tysk Side klages over Undertrykkelse af „de tyske Brødre“ i Bøhmen, fordi disse ikke faar Lov til at underkue det store tjekkiske Flertal af Befolkningen. Men maatte Grev Schacks Tale end ved det Standpunkt, han havde valgt, blive noget mat, gjorde den dog et meget velgørende Indtryk ved sin ædruelige Ro og Klarhed efter Provst Kiers opstyltede Bevidnelser „for Guds Aasyn“.

Derimod fik man ikke noget ublandet heldigt Indtryk af den Tale, som Pastor *Paulsen* i Krop holdt til Bedste for Mindretallets Andragende. Den nidkære Sjælesørger er alt for bunden i sin Tyskhed og for lidet fortrolig med nordslesvigske Forhold til at være nogen udmærket Talsmand for Sagen. Pastor Paulsen kan ikke forstaa, at der i Nordslesvig vises saa liden Deltagelse for hans kristelige Anstalter i Krop. Vi skal gerne sige ham, hvorfor. Det er klart, at vi paa dansk Side maa mere end tysk Tryk og Tvang frygte stærk aandelig Paavirkning sydfra. Hvor meget vi end kan godkende og beundre Pastor Paulsens ihærdige Bestræbelser i forskellige Retninger, saa kan vi fra et nationalt Standpunkt aldrig ønske hans Indflydelse udstrakt til Nordslesvig. Har vi Valget mellem Pastor Paulsen og Pastor Vilhelm Beck, saa maa vi foretrække den sidste. Men hvoraf kommer det da, at der fra Nordslesvig trækkes en hel Del Penge til Breklum og ikke til Krop? Simpelthen deraf, at de tyske Præster ikke arbejder for Pastor Paulsens Foretagender, men derimod nok for Anstalterne i Breklum, og saa er der altid en Del afhængige Folk, som køber sig protestantisk Aflad ved at yde deres Skærv til den Side, der anbefales af deres tyske Præster. Hvorom alting er, Præsten i Krop talte uden Forkærlighed for Nordslesvig, derfor med delt Hjerte. Værre er det dog, at Pastor Paulsen endnu den Dag i Dag sidder fast i gamle tyske Fordomme, saa han endog tror paa de „slesvig-holstenske“ Fabler om sproglig Undertrykkelse af Tyskerne i den danske Tid. Det kunde dog billigvis forlanges af den sydslesvigske Præst, at han spurgte sine Sognefolk og deres Naboer, hvorledes de blev undertrykte før 1864. Han vilde da faa at vide, at der dengang ikke lød et eneste dansk Ord hverken i Skolen, i Kirken, i Retssalen eller i Forvaltningen, og at der i det mellemslesvigske blandede Sprogdistrikt med blandet tysk og dansk Kirke-, Skole- og Retssprog var flere Sogne, der den Dag i Dag er dansktalende. Det er dog for galt, at en rettænkende og ellers velmenende Mand endnu kan tale om de tysktalende Slesvigeres Undertrykkelse i den danske Tid. Naar man nærer slige Fordomme mod en Sag, kan man kun føre et valent Forsvar for den.

Sandsynligvis vilde dog de varmeste og mest overbevisende Taler næppe have forandret noget ved den efterfølgende Afstemning. For saa vidt kunde det være ligegyldigt, at der blev vedtaget Afslutning. Hvis da ikke Præsterne *Wolf* af Varnæs og *Claussen* af Dybbøl ved deres Udtalelser skulde have kaldt Overpræsidentialraad *Hagemann* frem. Denne fremstræbende Regeringsemedsmand holdt for tre Aar siden

paa Synoden en politisk Tale, som endog Generalsuperintendent Kaftan tog Afstand fra. Han burde være de nordslesvigske Medlemmer en kærkommen Modstander. Da der var vedtaget Afslutning, aandede adskillige tyske Synodemedlemmer lettere: „Naa“, sagde de, „denne Gang slap vi dog for Hr. Hagemann.“

Førrige Gang indeholdt Flertallets Betænkning blandt andet følgende Sætninger:

„Der hersker en stor, ikke blot national, men ogsaa religiøs Ophidselse i den nordlige Del af vor Landskirke, og den stammer fra hin Anordning af 18. December 1888. Dens religiøse Brod er den almindelig fremkaldte Tanke, at denne Anordning er det første Skridt til en voldelig, om end langsom Afskaffelse af det danske Kirkesprog. Denne Tanke er en Vildfarelse. Men den behersker Sindene med Magt. Derfra skriver det sig, at de to tyske Religionstimer vækker særligt Anstød. Og naar for nogen Tid tilbage Udførelsen af Anordningen om den danske Religionsundervisning mange Steder var mangelfuld, saa maatte dette i og for sig skade Undervisningen og opfylde Sindene med Bitterhed samt styrke den Mening, at man tilsigtede Kirkens Fortyskning.“

I Aar er der ikke mere Tale om, at man vil fraraade en fremskridende Fortyskning af Kirkesproget. Tværtimod gik Flertallets Indstilling ud paa, „at den kongelige Regering har efterkommet de i Forhandlingen paa den sidste Fællessynode udtalte Ønsker“, og man nærer „den berettigede Tillid, at Tilsynsmyndighederne og alle delagtige ogsaa i Fremtiden vil vise Religionsundervisningen den paa Grund af de vanskelige Forhold fornødne Omhu“.

Det er harmeligt at læse sligt. Omvendt er det om ikke glædeligt, saa dog ret tilfredsstillende at se, at der i Aar har siddet lige saa mange uafhængige Mænd i Synoden som førrige Gang. Baade for tre Aar siden og nu i Aar stemte 23 Medlemmer for det nordslesvigske Andragende. Det er værd at lægge Mærke til, hvem der ikke stemte for Forslaget. Det gjorde ikke een af de fem prøjsiske Dommere — hvis juridiske Skarpsindighed har kunnet trænge igennem den danske Træskhed —, ikke Biskoppen i Slesvig Stift — der som kirkelige Overhyrde kunde tænkes at ville værne om Hjorden —, ikke den teologiske Professor i Kiel, ikke een af Regeringsembetsmændene, og af de otte kongevalgte Medlemmer kun en eneste, nemlig Klosterprovst, virkelig Gehejmeraad, Baron *Liliencron* i Slesvig. For Andragendet stemte de nordslesvigske Repræsentanter (med Undtagelse af Provst Kier og Pastor Momsen af Burkal) samt et Par Provster og Præster, to større Landmænd og Pastor *Rantzau* til

Rohlstorff. Forrige Gang var den holstenske Godsejerstand repræsenteret paa samme tiltalende Maade ved et andet bekendt Navn, Grev *Reventlow-Criminil*, der da endnu var Medlem af Fællessynoden.

Der lød ved Begyndelsen af Forhandlingen forleden en Ytring, som maaske burde have stemplet hele Spørgsmaalet. Provst Kier sagde de beundringsværdige Ord om den præsiske Regering, at den endelig 1888 „efter 24 Aars Venten“ havde indført tysk Skolesprog i Nordslesvig. Der kunde været sagt til den fromme Provst, at indtil 1864 havde den danske Regering „efter 400 Aars Venten“ endnu ikke indført et Ord Dansk i Holsten og „efter over 1000 Aars Venten“ ikke indført det danske Sprog i Sydslesvig.

Efter den provstelige Udæskning med de „24 Aars Venten“ kunde man have ønsket, at der var givet Afkald paa al Hosesokkegang over for Tyskerne. Der kunde være Anledning til at fortælle visse Folk, at man frabad sig alle Udæskninger, og andre kunde have godt af at faa at vide, at man ikke var tilfreds med at faa en Sludder for en Sladder. Vel sandt, saa faldt vel Præsterne fra, og Stemmetallet for det nordslesvigske Andragende vilde være blevet ringere. Men det havde været ret befriende, om et dansk Medlem af Synoden havde rejst sig og talt saalunde:

„Eet er fornødent. Ikke at vise, at vort Andragende er fornuftigt, thi det kan ingen tvivle om. Det behøver ikke at bevises, at Børn lettere lærer Religion, naar de i Forvejen har lært Religionsproget. Det behøver heller ikke at bevises, at Ungdommen har Gavn af at lære sit Modersmaal. Men det ene fornødne i denne Sag er at pege paa den dybe Modsætning mellem før og nu. For 40 Aar siden herskede der fuld sproglig Retfærdighed i Slesvig Stift. I det dansktalende Nordslesvig raadede Dansk, i det tysktalende Sydslesvig Tysk, i det sprogblandede Mellemslesvig begge Sprog. Men dengang rejste Løgnens hykkelske Apostle rundt i det store Tyskland og hidsede med deres uforskammede Opdigtelser til Krig mod vort Fædreland, og det lykkedes. Den danske Undertrykkelse var en Fabel, en grov Usandhed, en ussel Løgn. Men hvorledes staar det til i Nutiden? Hvor er nu den sproglige Retfærdighed? — —“

Maaske vilde der være blevet Uro i Forsamlingen. Og dog vilde man næppe have efterlignet de „tyske Brødre“ i Wien, der yppede Støj og Vold og Slagsmaal, da de ikke kunde sætte deres Vilje igennem. Var der kommet Røre i Synoden, saa havde det dog været en Forfriskning under det triste Indtryk af denne Forhandling.

Ved Aarsskiftet.

(„Flensborg Avis“ for 1. Januar 1898.)

Naar et Aarsskifte i det hele vækker alvorlige Tanker hos os, saa vil i vor egen Sag ved Nyaarstid bestandig det samme Spørgsmaal rejse sig paa ny: Hvilke Udsigter er der for os i Fremtiden? Hvorledes kan vi staa os?

Fra forholdsvis velvillig tysk Side — undertiden ogsaa fra dansk — hører man den Mening, at Danskhedens Hævdelse hos os i Hovedsagen skyldes Trykket af det tyske Herredømme. Man mener, at hvis Prøjerne var noget klogere, end de er, og lod kælende Klap træde i Steden for Svøben, Sukker for Eddike og Lokkelse for Tvang, saa vilde Befolkningens Bitterhed vende sig til Blidhed, dens Harme til Velvære.

En saadan Anskuelse er overfladisk. Det danske Sindelag har dybere Rødder i Folkelivets Grund, end at det skulde kunne udryddes ved Brug af en Smule Lemfældighed.

En anden Misforstaaelse forekommer oftere hos Tyskerne. De vil paastaa, at Danskheden søges opretholdt ved, at den danske Presse nedsætter alt, hvad der er tysk, og roser over al Fortjeneste, hvad der er dansk. Derved vildledes Befolkningen, saa den tror, at alt tysk er af det onde.

Hvis man bar sig saaledes ad fra dansk Side, saa vilde det aabenbart ende med Forskrækkelse. Saa snart der kom et Sandhedsvidne til den forblindede Befolkning og rev den Bindet fra Øjnene, saa vilde Slaget være tabt, idet Befolkningen i sin Skuffelse og Harme over at have været hildet i falske Forestillinger vilde med hele sin Kraft slutte sig til den modsatte Side, hvor Sandheden var at finde.

I vor Tid lader det sig i et oplyst Land i Længden vanskelig gøre at holde en Befolkning i Uvidenhed om aabenlyse Kendsgerninger. Sandheden kommer før eller senere for Dagen. I hvert Fald vilde det være os Danske umuligt at hilde Folk saa fast i ensidige Forestillinger, at modsatte Opfattelser ikke kunde naa dem.

Vilde vi udbrede vrang Meninger om præjsisk Styrelse eller tysk Forretningsliv, saa maatte Folk saa at sige hver Dag ved Berøring med de tyske Embeds- og Bestillingsmænd og ved Forretningsforbindelser sydpaa faa Lejlighed til at blive bedre oplyste.

Vilde vi skuffe Folk med Hensyn til tysk Politik, saa er der jo Lejlighed nok til at lære andre Anskuelser at kende alene ved Hjælp af de paa Dansk eller paa Tysk skrevne tyske Aviser, der ligger fremme i de fleste Kroer. Som bekendt vover Kromændene ikke let kun at holde danske Blade, hvis de ellers vil have Udsigt til at faa Lov til al afholde Dans eller at se deres Lokaler benyttede paa Tingdage, ved offentlige Avktioner osv., for ikke at tale om Lempelser ved Overholdelse af Polititimen.

Vilde vi føre Folk paa Vildspor ved forvanskede Fremstillinger af Forhold og Tilstande nede i Tyskland og i de erobrede fremmede Landsdele, saa vilde det ikke vare længe, inden det blev opdaget. Næsten hele vor mandlige Ungdom faar i Militærtjenesten Lejlighed til at tilbringe hele to Aar i en eller flere Byer sydpaa, hvad enten det er Berlin eller en præjsisk Provinsby, eller det er i en af de annekterede Landsdele, de polske Provinser samt Elsas og Lotringen. Naar vore unge Mennesker kommer hjem fra den præjsiske Militærtjeneste, saa veed de nok, hvorledes der ser ud sydpaa.

Lige saa haabløst maatte det være, om vi vilde gøre Forsøg paa at tilsløre eller forvanske Sandheden i vor historiske Udvikling og udelukke modsatte Fremstillinger. Gennem hele Skoletiden er Ungdommen bleven fyldt med „slesvig-holstenske“ og præjserforherligende Lærdomme, som daglig finder Støtte gennem privat Indflydelse fra de trindt omkring iblandt Befolkningen spredte tyske Embeds- og Bestillingsmænd.

Gav vi efter for en Fristelse til i utilbørlig Grad at nedsætte Tyskheden og lovprise Danskheden, saa vilde vor ædruelige forstandige Befolkning snart opdage Forvanskningen, og det vilde da gaa os efter Ordsproget, at Fals slaar sin egen Herre paa Hals.

Er det da ikke sandt, at til Eksempel den danske Presse ogsaa fremdrager Skrøbeligheder hos Tyskerne? Det skal aldrig nægtes. For det første er disse Skrøbeligheder i og for sig ikke faa, særlig i Forholdet til os, og vi vilde med et ædrueligt Blik vanskeligt kunne lukke Øjnene for dem. Dernæst øses der af Modstanderne — gennem deres Blade og Skrifter, gennem Skolen, ja til Dels endog gennem Kirken og dens Redskaber — saa megen overdreven Lovprisning af Tyskerne ud over Befolkningen, at nogen Modvægt er ønskelig i

Form af lidt Kritik. Endelig trænger vi under den daglige Pinagtighed til Opmuntring ogsaa paa den Maade, at vi gøtter os over de ædle Tyskeres morsomme Svagheder. Denne lille Fornøjelse maa man unde os.

Men det er langt fra, at vi laster alt, hvad der er tysk. Det er til Eksempel sjældent, vi finder Anledning til at sige et nedsættende Ord om *det tyske Samfærdselsvæsen*, naturligvis bortset fra en Paapegelse af det i andre Kulturlande ukendte halvbarbariske Standpunkt, at Embeds- og Bestillingsmænd ved Post, Telegraf og Jernbane ikke forpligtes til at kunne Publikums Sprog. Der vil dog næppe være mange Lande i Verden, hvor man til at betjene Publikum ansætter Funktionærer, som ikke kan tale Befolkningens Sprog, ja til Dels vel endog faar Anvisning til at nægte at tale det, selv om de kan. En saa naturstridig Fremgangsmaade skal selvfølgelig altid dadles. Den Behandling, der bliver de rejsende til Del paa de præjsiske Jernbaner, lader i det hele taget ofte noget tilbage at ønske. Men ellers indrømmer vi til enhver Tid gerne, at det tyske Samfærdselsvæsen er i god Orden.

Hvad den præjsiske *Bestyrelse* vedrører, saa gør vi vore Ud-sættelser imod dens frihedsfjendske Opfattelse af Befolkningen som udelukkende et Slags Arbejdsmateriale, et Raastof for Regeringsmaskineriet, men vi nægter ikke, at dette i og for sig virker glat nok.

I Tyskland er det for Modstandspartierne en temmelig yndet Idræt ikke alene at haane Adelen, Junkerne, men ogsaa at rette mere dulgte Angreb paa *Officersstanden*. Man giver at forstaa, at Officererne for en stor Del er hovmodige „Brüsewitz“ — man husker den Sekondløjtnant v. Brüsewitz, der paa en Kafé stak en Mand ihjel, som ikke havde været ærbødig nok imod ham. Dette Eksempel paa, hvorledes man paa en mere eller mindre skjult Maade angriber den præjsiske Officersstand, følges ikke af den danske Presse. I Almindelighed kommer de præjsiske Officerer ikke Danskheden for nær; vi lader derfor ogsaa dem i Fred. Maaske kan i en lille Købstad en Sekondløjtnant, der er flov eller dum eller hoven eller alle disse Ting tilsammen, bære sig tølperagtigt ad; det kan forekomme i ethvert Land. I større Byer er der strammere aandelig Mandstugt ogsaa i Officerskorpset. Man ser sjældent andet, end at dets Medlemmer ter sig høfligt og velopdragent. Hvad der foregaar paa Kaserne, ser Publikum ikke meget til. Alt er vel ikke saa saare lysteligt, men vi tilstaa, at ikke faa af de fra Soldatertiden hjem-

vendende unge Nordslesvigere har rosende Ord om flere af baade de højere og lavere Officerer.

Lige over for den Mængde Majestætsfornærmelser, *Kejserfornærmelser*, hvormed det hvert Aar vrimler i Tyskland, er det ret lærerigt at lægge Mærke til, at intet dansk Blad i den sidste Snes Aar er blevet domfældt eller endog kun tiltalt for Fornærmelse mod den tyske Kejser.

Naar vi fra dansk Side undlader at dadle mange vigtige tyske Forhold, saa er det, fordi vi i det mindste til Dels anerkender dem. Der er til Eksempel den tyske Hærstyrkelse og den hele Indretning, hvorigennem den virker. Det tyske Officerskorps er velindøvet, dygtigt og har en vis Fornemhed. Lad være, vi finder det morsomt, naar man i tyske Teatre i Provinsbyer ser Officererne skille sig fra det øvrige Publikum og holde en Loge ved Scenen besat, hvor de sidder pyntelige og straalende som Blomster i et Bed; lad være, vi finder tyske Anskuelse forældede, naar man ser op til Officererne som en fra hele Folket udskilt og over dette ophøjet Krigerkaste; lad være, vi finder, at en saadan Kløvning af Folket skader dette som Samfund, saa kan vi godt til Dels indrømme, at det gavner Staten som Stat.

Vi lukker ikke Øjnene for, at Nutidens Tyskere sidder inde med *Dygtighed*. Vi smiler af deres til Tider aldeles utrolige Smagløshed, vi morer os over deres rent overfladiske Føleri, der dækker over en ofte temmelig bundløs Nøgtternhed og Glubskhed, vi undrer os over den aandelige Tomhed, der giver sig Udslag i, at selv de mest dannede Mænd gerne skal tilbringe en eller flere Timer om Dagen i offentlige Beværtninger, men vi nægter ikke, at de sidder inde med en vis legemlig og aandelig Sundhed, særlig en sund Egenkærlighed og en jævn Snusfornuft, der gør, at man ikke følger sine Følelser eller Lidenskaber længere, end den tørreste Forstand tilsiger.

Mån fortæller, at medens Folk fra andre Lande, som kommer til fremmede Verdensdele, omhyggeligt tager sig i Agt med, hvad de spiser og drikker, og søger at indrette sig efter det nye Lands Levemaade, saa fraviger Tyskerne ikke deres gamle Sædvaner, og især giver de ikke Afkald paa deres kære Øl, selv om de maa betale det i dyre Domme. Alligevel synes det ikke at skade dem. Svenskerne bliver mavedaarlige af deres Punch og Snaps, adskillige Franskmand af deres Absint; men skønt Lægerne betegner Øllet som en i Henseende til Ernæring temmelig værdiløs og for Sundheden lidet heldbringende Drik, har Tyskerne ikke nogen synlig Men af de

store Mængder Øl, de drikker. Bliver de end lidt gullige og oppustede i Ansigtet, saa strutter de alligevel af Sundhed. Sædvanlig trykkes de ikke under Vægten af højere aandelige Bestræbelser; de bliver ikke blege af Maaneskinssværmere eller tynde af Higen efter det uopnaaelige. Deres sværmeriske Fornemmelser har de nedlagt i deres Poesi og deres Musik; dem behøver de derfor ikke at anvende i deres daglige Færd. Her er et Par opstyltede Talemaader tilstrækkelige. For Resten gaar de ret glubende løs paa Livet og dets Nydelser, men ikke mere, end at de, bortset fra nogle stankelbenede Videnskabsmænd, beholder deres gode Huld derved. Denne praktiske Livsvisdom, der er ejendommelig for Filosofiens og Musikkens forjættede Land, gør, at de øllede Tyskere, om de end ikke netop er meget snilrige eller meget højtstræbende, dog udfolder ikke ringe Dygtighed. Man har vel Lov til at smile over den Kultur, de ved Hjælp af Snapsen og Korporalstokken udbreder i Kamerun og andre Egne, hvor de naar hen med deres tyske Mission og deres prøjsiske Evangelium; men hvor de uafhængige af Statsmagten optræder paa egen Haand og skal bane sig Vej blandt fremmede, har de ofte Lykken med sig, ikke alene i Rusland og paa Balkanhalvøen, men ogsaa i Nord- og Sydamerika og i Avstralien.

Det vilde være at forebringe en forslidt Lære, naar man fremhævede vor Godkendelse af, at der har været en tysk Digtekunst — den hører Fortiden til —, at der gives en tysk Tonekunst og en tysk Videnskab, og at der, trods de rædsomme Paladser, der nutildags opføres i Tyskland, og de gruppvækkende Malerier, der pryder mange Udstillinger, dog findes fremragende Bygnings- og Billedkunstnere ogsaa i Nutidens Tyskland. Men til Jævnshold ser man ikke meget dertil. I deres Ugeblade og andre let tilgængelige Billedværker finder man de tommeste, floveste, indholdsløseste Ting. De hænger de grueligste Olietryksbilleder paa deres Vægge og udstyrer deres Boliger med saa lidt Smag som muligt.

Det, der kan virke hvervende for Tyskheden, er foruden Tyskernes Magt kun deres Dygtighed. Vi underkender den ikke og indrømmer, at den er os en Modstander. For saa vidt er Hamborg os farligere end Berlin.

Alligevel giver vi ikke fortabt.

Rigtignok indrømmer vi, at der er Lyder ogsaa paa den danske Side. Det nytter ikke, at der hos det danske Folk er tilstrækkelig Begavelse, god Smag, mere end almindelig Delagtighed i Videnskabens Frugter, for disse gode Egenskaber svækkes stærkt ved *den danske*

Magelighed. Det bliver let noget sløjt med den almindelige Virksomhed; der er ikke Flugt og Fart nok i Arbejdet. Til at hævde sig i Livet er det ikke tilstrækkeligt at være et godt Hoved, at kunne glæde sig over kønne Ting, at kunne te sig med Lethed og føre Ordet uden stor Vanskelighed. Alt dette hjælper ikke nær saa meget til at bryde sig Vej i Tilværelsen som fremad stræbende Sans og Udholdenhed, og det er der næppe nok af i det danske Folk.

Hvad vi maa slaa vor Lid til, er først og fremmest den danske *Folkeoplysning*, den almindelige Dyrkning af hele Samfundslivet. Aandsdannelsen er bleven hele Folkets Ejendom. Intet Land har et Sidestykke hertil. Den er ikke en gold, flad Oplæring og Afretning, heller ikke den Kundskab, som opblæser, men det er Livsoplysningen, *Sjæleudviklingen*, *Fællesskab* om Aandslivets bedste Goder. Der kan være meget i denne Retning at ønske endnu, men ikke lidet er naaet. Den aandelige Livsstrøm gennemrisler hele det danske Folk, og fra denne Kilde befrugtes ogsaa det lille Folkesamfund sønden for Kongeaen.

Mere og mere forener den danske Folkeoplysning sig med Duelighed i det sædvanlige Liv. En jævn Aandsudvikling støtter og fremmer Dygtigheden i den daglige Gerning. Og saa er det en Lykke for os, at den udvortes Fremgang i Danmark netop fremtræder paa det Omraade, der ligger største Delen af vor Befolkning nærmest, nemlig i *Landbruget*. Lad Prøjerne udsætte Præmie for alle unge Mennesker fra dansktalende Egne, som tyr til tyske Landboskoler, de allerfleste gaar hellere nordpaa, ogsaa fordi der er mest at lære.

Og saa har vi paa vor Side en Hjælp, som Prøjerne selv er meget ivrige efter at byde os. Det er *det tyske Tryk*. Ikke alene saaledes, at det avler nogen Utilfredshed, noget Mishag, en oplussende Uvilje, der hurtigt fortærer sig selv, men der tændes Lys over Modsætningen mellem tysk og dansk, mellem det fremmede og det hjemlige. Den unge Mand, der faar den fulde Følelse heraf, sporer Trang til at værgе sin Stammeejendommelighed, sin folkelige Personlighed, at forsvare sig selv og sit eget. Med andre Ord, *Menneskeværdigheden vaagner*. Sindet renses under Trykket. Det ubetydelige og uvedkommende udskilles, medens det gode Sindsalm smeltes og samles. I denne Digel støbes en Menneskevilje.

Er en saadan Skærsild gennemgaaet, saa tør et Menneske tage det op med mange af Tilværelsens Genvordigheder. Der kræves og fostres Dygtiggørelse paa alle Livets Enemærker. Med en saadan

Ungdom staar en Befolkning rustet til at værne den hjemlige Arne mod al den Ufred, som tiuer med at bryde ind.

Saa gælder det om at skabe det udvortes Grundlag, hvorpaa der med størst Haab tør bygges videre. Dette Grundlag er upaatvivleligt en vis *almindelig Velstand*. Vi behøver ikke at være rige, men vi maa ikke være alt for afhængige af Tyskernes Penge. Formuerne er svundne ind her til Lands, noget paa Grund af de sløje Tider, men ogsaa noget paa Grund af Overskrivningen og Overflytningen til Kongeriget. Af de unge Mænd, der rejste bort, gik de fattige til Amerika, de mere velhavende til Kongeriget, og de tog deres Arv med. Man regner, at der siden 1864 er vandret nogle og tyve Millioner herfra over Kongeaaen. Det svier til os endnu. Det gælder da om at bøde paa Tabet. Hvad der er spart, er fortjent. Hvad vi derfor trænger til for Tiden, er almindelig *Nøjsomhed*. Det gaar vel ogsaa mere og mere op for Føl̄k, at Lykken ligger ikke i de udvortes Ting, at Agtelse ikke er en Følge af Flothed, men at Folk kan være lige afholdte og lige agtede, fordi de viser klog Sparsomhed, ja at det er ikke alene det tryggeste, men ogsaa det værdigste at sætte Tæring efter Næring. Det er netop Styrken i den nyere danske Folkeoplysning, at den bringer alle Livsudviklingens indre Goder uden at skærpe Trangen til ydre Behageligheder eller udvide Kredsen af kostbare Fornødenheder.

Det nye Aar bringer os et nyt Held. Vore Modstandere vil holde Revolutionsfest, de vil ihukomme Oprøret af 1848 ved Gilder og Monumenter, ja endog med en Revolutions-Mindekirke paa Valpladsen for en dansk Sejr. Vi hilser disse Foretagender med Glæde. Intet kan være heldigere for os, end naar vore Modstandere bringer Striden over paa Historiens Grund og rejser Spørgsmaalet om *Ret og Uret*.

Naar Tyskerne siger, som Uve Jens Lornsen i 1830 sagde til Kristian Paulsen i Kiel: Gamle historiske Forhold kommer ikke os ved, — saa kan man vel indvende, at det er et forkasteligt Standpunkt, men det er dog altid et Standpunkt. Men at slutte sig med Varme til de fremmede Prøjsere og det nye Tyskland og endda tale om hjemlige og gamle Rettigheder; at vrage den Konge, til hvem man har svoret, den Konge, hvis Slægt har siddet paa Tronen i Aarhundreder, og at kaare først en selvlavet Hertug og bagefter en udenrigsk Erobrer og saa endda tale om at hævde Arvekrav og Lovlighed; at svingte sit aartusindgamle Fædreland og endda tale om Fædrelandskærlighed og Troskab, — det er slet ikke noget Stand-

punkt. Gør man sligt, bygger man sit Hus paa Sand, og der skal visselig ikke noget stort Regnskyl til eller nogen rivende Strøm for at bringe det til Fald.

Saa begynder vi da det nye Aar med godt Mod, uden Brask og Bram. i Stilhed og Jævnhed, udadtil med rolig Afvisning af alt uvedkommende, indadtil med Enhedstrang og Samfundsfølelse, den Følelse, der siger os, at vi alle, der vil være ægte Danske, er lige gode Medlemmer af vort lille Folkehele, hvad enten vi har lidt eller meget, hvad enten vi lever i Købstad eller Landsby, hvad enten vi bor mod Nord eller Syd. Er denne Samfundsfølelse almindelig og levende iblandt os, saa kan Tyskerne prøve alle deres Kunster: De vinder dog ikke Sejr.

Mod og Modløshed.

(„Flensborg Avis“ for 7. Marts 1900.)

En Tænker har sagt, at der gives ingen Følelser, som slet ikke indeholder nogen Nydelse, undtagen een, Skuffelse.

I Vemod er der Forsoning, i Sorg er der Kærlighed til Sorgens Genstand, i Harm er der Forsvar for Retfærdigheden, i Forsagelse er der Fred. Kun i Skuffelsen er der intet befriende eller husvalende, intet styrkende og intet opmuntrende. Sorgen kan bøje, men Skuffelsen kan knække.

Et forstandigt Menneske indretter sit Liv paa at undgaa Skuffelser. Saa vist som det gælder, at Modet tabt, alt tabt, og saa vist som intet er mere skikket til at kue Modet end Skuffelser, saa vist bør man slaa en Bom for den Vej, hvorfra Skuffelsen kommer.

Ogsaa et Folk bør undgaa de aandelige Nederlag, som Skuffelsen betegner. Vil man en Befolknings Vel, saa skal man først og fremmest sørge for at hjælpe til, at den ikke hilder sig i gøglende Selvbedrag og falske Drømme.

Tyske Aviser har i den senere Tid troet at kunne fortælle, at nu var den danske Presse ved at tabe Modet. Endog „Flensborg Avis“ saa mørkt paa Stillingen. I enkelte kongerigske Blade har denne Tale fundet Genlyd: „Flensborg Avis“ var modfalden.

Nej, „Flensborg Avis“ er ikke modfalden. Den holder kun fast ved sin gamle Sædvane: at se Sandheden lige i Øjnene.

Man kunde, hvis man har „Flensborg Avis“ samlet for en Række af Aar, tage og lægge ved Siden af hinanden Aargang ved Aargang, og man vilde deri aldrig kunne finde nogen Tid, da Bladet søgte paa kunstig Maade at sætte Mod i Læserne ved at give dem overdrevne Forestillinger om Danskhedens Kaar blandt den slesvigske Befolkning eller om vore Fremtidsudsigter.

Der har i Bladet aldrig været nogen Jubel eller nogen Hoveren over alle de mange Betingelser, vi har for at hævde os, over alle de mange Virkemidler, vi sad inde med for at vinde Sejre over Tyskerne.

Alt for storartede Lovsprisninger af egne Kræfter og Hjælpkilder kan let faa Udseende af at nærme sig det humbugsagtige, selv

om man har talt i bedste Mening, og de kan derfor svække Tilliden ved at give et Præg af Uvederhæftighed. Men selv om dette ikke befrygtes, saa skal man være varsom med at tale for højt om sine egne stolte Fremtidsmuligheder, fordi man derved allerede piller ved Laaget paa den Æske, hvorfra de mørke Skuffelser er rede til at flyve ud.

Maaske mener man, at der gerne kan dækkes lidt over triste Sandheder. Vi mener: i Almindelighed ikke. Baade for Tillidens Skyld og for Ædruelighedens Skyld maa man lade være at pynte paa Sandheden. Men man bør ogsaa gøre det, fordi man saaledes bedst maner til Alvor.

Det er ikke „Flensborg Avis's“ Skyld, naar dens Læsere nu og da føler sig skuffede over Tingenes Gang hernede. Farerne har været paapegede i Tide; der har været advaret og varslet om, hvad ondt der kunde komme.

Selvfølgelig kan ikke alle Skuffelser undgaaes. Ingen kunde forudse, at Prøjerne vilde gaa saa vidt aabent at proklamere den Grundsætning, at skikkelige Tjenestefolk skulde udvises af Landet, naar deres Husbønder eller Madmødre gik til et dansk Møde. Vi har trods alt haft en for god Mening om Prøjerne. Og saa sigter man endda os Danske for at være for stor Mistænksomhed og Bitterhed.

Heller ikke har vi — for at tage et Par Eksempler fra de sidste Dage — troet, at den prøjsiske Retspleje vilde stemple en Redegørelse i et kongerigsk videnskabeligt Tidsskrift som skreven med det Formaal at agitere blandt Befolkningen i Nordslesvig, eller at en Indsigelse mod en uhørt tysk Udæskning paa Brøns Kirkegaard vilde blive betegnet som skreven for at fornærme en uvedkommende Person i Flensborg.

Slige Skuffelser, som Prøjerne bereder os, kan vi ikke undgaa. Naar den prøjsiske Bestyrelse og den prøjsiske Retspleje vandrer ad nye Veje, som man endnu for en halv Snes Aar siden vilde have anset for fuldstændig umulige, saa kan ingen beskyldes for Sorgløshed, fordi han ikke har forudset saadanne Vendinger.

Men des mere maa vi tage os i Agt for Skuffelser, som kan undgaaes. Derfor har vi altid holdt det for rigtigt at give et Billede af Forholdene, der hverken er mørkere eller lysere, end hvad Virkeligheden kræver.

Vi veed godt, at mængden en mener, man møder bedst Spøgelset „Hvad kan det nytte?“ med en udstafferet Fastelavnsengel i lys Pynt. Men med en Dukke forjager man ingen Spøgelser. Der maa en

Skikkelse til med Kød og Blod. Kun i Sandhedens og Virkelighedens klare Dagslys trives ingen Spøgelse.

Der er en anden Grund til ikke at hovere. Prøjerne sidder inde med Magten. Siger vi, at vi har det og det gode Middel, den og den fortrinlige Udvej, de og de rige Kilder, saa kommer Prøjerne og ser, om de kan kvæle de gode Midler, lukke for de fortrinlige Udveje og stoppe de rige Kilder. Vi skal aldrig hovere over Ting, som Prøjerne kan tage fra os.

Men der er Ting, som Prøjerne ikke magter at tage. Vor Befolknings stærke, sejge, udholdende Vilje og sunde Sans skal de ikke saa let faa Bugt med. Vort Modersmaals Fynd og Lethed og Bøjelighed kan de ikke drukne i en Strøm af stive og knudrede højtylske Talevendinger. Vor Historie kan de ikke saa let dreje Halsen om paa: endnu taler ved Slesvig Danevirkes Volde og Murlevninger om, hvor vort Folk havde sit Grænseværn. Alle tyske Sandhedsfordrejelse kan ikke skjule for den seende, at vi Danske er Landets ægtefødte Børn, der har Ret til at leve paa vore Fædres Jord. Ja, der er denne Ting endnu: Retten. Den staar ikke alle Vegne i høj Kurs. Men der rører sig i hvert eneste Menneskes Hjerte en Følelse af Trang til Retfærdighed, af Agtelse for, hvad ret og sandt er. Tyskerne holder ikke af at høre Tale om § 5.

Der er saaledes nok, vi kan holde frem til Styrkelse for os selv og til Forsvar mod vore Modstandere. Vi behøver ingen Udsmykelse af Virkeligheden, ingen Pynt paa Sandheden. Lad Tyskerne være ene om slige Midler.

Dette at stole paa, at vi og vore taalere at høre Sandheden, selv om den ikke altid klinger godt i vore Øren — thi hvorledes skulde vi kunne undgaa Fristelser og Farer, Tab og Nederlag? — det er ikke Modfaldenhed, men det er Bevis paa, at vi har det Mod at tro, at vi godt kan hjælpe os med den rene og skære Sandhed.

Køller-Politik.

(„Flensborg-Avis“ for 16. November 1900.)

Hvad er Køller-Politik? Man har villet lave et Ordspil og sige, at det er den Politik, der slaar til med Køller. Men det er ikke rigtig træffende. Naar der under Overpræsident Køllers Regimente lægges Hindringer i Vejen for danske Møder paa den Maade, at de ikke simpelthen forbydes, men at det, ikke af Myndighederne, men af Privatpersoner eller, oftest og helst, af Politiebedsmænd i Egenskab af Privatpersoner venligt lægges Gæstgiverne paa Sinde, hvorledes de ved Overladelse af deres Lokaler til danske Møder udsætter sig for, at det for Fremtiden bliver dem forment at alholde de for den almindelige Velfærd eller dog for Kromandens private Velfærd højest ønskelige offentlige Danseforlystelser, — naar et politisk Møde opløses, ikke af Fortørnelse over en Talers Udviklinger, men af kærlig Omsorg for den danske Forsamlings Liv og Helbred, fordi der er skallet et lille Stykke Kalk af og faldet ned, naar politiske Foreninger ikke lukkes, men, hvad der ikke forekommer andensteds under præjsisk Regimente, holdes i Aande ved at blive sagsøgte og faa idømt idelige Bøder, fordi nogle af deres Medlemmer ledsindigt gaar hen og dør uden i Forvejen at fyldestgøre Lovens Forlangende om at udmelde sig af Foreningen, — naar de saa højest nødvendige Udvisninger af kongerigske Tjenestefolk ofte kun er fuldbyrdede paa den Maade, at vedkommende har faaet Lov til at blive her, saafremt de søgte Plads hos velsindede og rigtro Husbonde, saa Udvisningerne kom til at ligne de i den nyere Retsvidenskab saa meget anbefalede betingede Domfældelser, — naar det til Trods for al Udvisningspolitik hensynsfuldt tillades en kongerigsk Dame at udgive et Blad her nede til højsindet Hævdelse af dansk Sprog og evropæisk Kultur uden ørkesløs og uklog og skadelig Tirren af Magthaverne, — og naar Landraaders og Amtsførstanderes Koner faar huldsalige Vink om at fremme den almindelige Velgørenhed ved at oprette „fædrelandske Kvindeforeninger“ til Understøttelse af Lasarettjenesten i Tysklands Krige samt i Fredstid med Sygepleje som Bierhverv, — saa er det langt fra, at man tør kalde sligt at slaar til med Køller. Det vilde være

en alt for haardhændet Betegnelse, eller, om man vil, Navnet vilde være for stort.

Køller-Politikken er, svarende til Navnefaderens behagelige Personlighed, en elskværdig Blanding af Bestræbelser, der hverken er Kølleslag eller Naalestik, men for største Delen skaansomme Udenomsmidler, smaa nyttige Husraad af den Slags, som en eksamineret Læge maaske ikke sætter tilbørlig Pris paa, men som kyndige Husmødre og hjælpsomme kloge Mænd har saa meget større Tillid til. Fyrstinde Bismarck, det vil sige Fyrst Otto Bismarcks, ikke Fyrst Herberts Hustru, bekendtgjorde engang i Bladene, at hun købte Krageøjne, Øjne af Krager, som var skudte Nyaarsnat; dem brugte hun til Tillavning af fortrinlige Lægemedler, hvormed slemme Sygdomme kunde helbredes. Elter sin Død fik Fyrstinden derfor ogsaa i „Hamburger Nachrichten“ det gode Skudsmaal, at hun var ingenlunde uerfaren i Lægevidenskaben. Uden i eet og alt at turde stille Køller-Politikken i Højde med den udmærkede Dames dybsindige Lægekunst — ogsaa af den Grund, at en Regeringspolitik er afhængig af saa mange Organer, der ikke alle kan virke med lige Fuldkommenhed —, saa tør man dog sige, at der i Valget af usædvanlige og af Fagmænd hidtil ikke fuldt skattede Midler gør sig en vis Lighed gældende, som vel ogsaa kan ventes at ville fremtræde i Resultaterne.

Naar man spørger om Køller-Politikkens Frugter, saa har man endnu kun en vis Foreløbighed at holde sig til. I Fortyskningsbladene har der nok adskillige Gange været paastaet, at nu havde Regeringens maalbevidste Fremgangsmaade afsat sine velsignelsesrige Frugter — det er saadanne Udtryk, man bruger — i det danske Partis fremskridende Forfald. Den nævnte Presse har nemlig en sand Tyrketro til det Held, der følger Anvendelsen af Lægemedler med en meget ram Smag, en Medicin, som man mener at kunne betegne ved Yndlingsudtrykket „skrap“ („schneidig“). Hermed forbinder sig et andet Trosled. Det Bibelord, at hvor Aadslæt er, skal Ørnene forsamles, vendes i Fortyskningspressens Bevidsthed om til at hedde: Hvor Ørnen er, skal Aadslæerne forsamles. Under Køller-Politikkens Vinger maa Danskheden skride sin Opløsning i Møde.

Af Kendsgerninger til Støtte for disse Opløsnings-Forhaabninger er der hidtil inden for en Del af den danske Befolkning fremtraadt nogen Hjælpeløshed og Raadvildhed af den Art, der plejer at indfinde sig, naar man staar over for noget nyt og uprøvet. Det er den Slags, der holder saa længe, til man har vænnet sig til det nye. Er dette først sket, plejer Fortryllesen at være brudt med det samme.

Der er derfor heller ikke mange, der lytter til de velmente Raad om, at for at undgaa de Køller'ske Ubehageligheder bør den danske Befolkning nu tage Skeen i en anden Haand, stille sig i et godt Forhold til Magthaverne og derved faa Lov til en blidelig Henslumren eller, naar det udtrykkes paa anden Maade, opgive den politiske Agitation og holde sig til en sindig Varetagelse af de rent nationale og sproglige Formaal.

Tværtimod er der dem, der mener, at Køller-Politikken kan føre til en Skærpelse eller bedre Udformning af den i snævrere Forstand politiske Side af vor Kamp, at de af nyaarsnatlige Krageøjne bryggede Draaber kan have en modsat Virkning af den tilsigtede, med andre Ord, at Køller-Politikken kunde trykke Danskheden nye Vaaben i Haanden. Man kan tænke sig forskellige Muligheder.

For nogle Aar siden blev der paa Als afholdt et dansk Møde paa en Tid, da de prøjsiske Politimyndigheder i Posen havde begyndt med at opløse politiske Møder, hvor der blev talt Polsk. Man var saa småt forberedt paa, at Politiet ogsaa her hos os vilde forlange, at Talerne paa Mødet skulde holdes paa Tysk. Det var da Meningen, at Foredragsholderen vilde henvende sig til de unge Forstærkningsmænd i Forsamlingen, de forhenværende prøjsiske Soldater, og anmode dem om at blive. De havde jo i den prøjsiske Tjeneste faaet lært Tysk, saa nu skulde Foredraget holdes for dem. Naar da under Foredraget Talerens tyske Spørgsmaal til de unge Mænd, om de vilde holde deres Fædres Sag og deres Mødres Maal i Ære, var blevne besvarede med et i den prøjsiske Militærtjeneste godt indøvet stramt „Jawohl!“, saa vilde Genlyden heraf næppe have været en liflig Fornemmelse i Fortyskningsmændenes Øren.

Men Sagen vilde have kunnet faa andre Følger. Skulde de nationale Bestræbelser kløves i to skarpt adskilte Dele: en politisk Kamp, ført paa Tysk ved Møder og Foredrag, og en Virksomhed for Sproget alene ved Udbredelse af Læsning og ved privat Arbejde i Hjemmet, saa vilde der ikke være Anledning til at indskrænke den politiske Virksomhed til de nordligste eller bedste danske Egne; tværtimod vilde den tvungne Anvendelse af Tysk naturligt henvise til en ny Arbejdsmark paa de sydligere Strøg, først og fremmest Byen Flensborg.

Man skal ikke forudsige, at det vilde være frugtesløst at rejse et dansk politisk Røre i Egne, hvor tysk Sprog har faaet Indpas. Ved de sidste Rigsdagsvalg 1898 var der i 17. Aar ikke holdt noget politisk Møde paa Dansk i Byen Flensborg. Under uheldige Omstændig-

heder, da den danske Rigsdagsmand laa bunden til et langt Sygeleje, blev der saa gjort Forsøg paa et Par danske Møder. Det første var besøgt af henved 250, det andet af 3—400 Personer, og Stemningen var fortrinlig. Hvem vil paastaa, at det vilde være umuligt i Flensborg at vinde større Tilslutning til danske Møder, naar de holdtes paa Tysk?

Lad os tænke os, at Magthaverne vilde forbyde den danske Presse. Efter Antydninger af Minister Miquel vilde det kunne tænkes at iværksættes ved Hjælp af den Fortolkning, at Pressefriheden kun gjaldt Skrifter paa det tyske Sprog. Som et Fingerpeg i lignende Retning kan det opfattes, at i de tyske Post-Avisfortegnelser søger man forgæves de dansk-slesvigske Blade under de paagældende Købstæders Navne; de staar i et Tillæg som Blade paa et fremmed Sprog. Foreløbig vilde en saadan Plan næppe kunne gennemføres, men man kan aldrig vide, hvad Tiden kan bringe. Hvad vilde saa ske? Naar man forbød „Flensborg Avis“ paa Dansk, saa vilde den Dagen efter ukomme paa Tysk. Den maatte saa for en stor Del søge sig et nyt Opland i Byen Flensborg og i Angel.

For Folk, som tror, at sligt vilde være haabløs Gerning, kan et Par Tal være vejledende. Egnen imellem Byerne Flensborg, Tønder og Løgumkloster udgør en skæv Trekant med en halv Snes Sogne. I nogle af disse blev der indført tysk Skolesprog allerede i 1864; i de andre efterhaanden, næsten alle Steder, hvad der idelig og idelig er blevet fremhævet i tyske Blade, „ad Frivillighedens Vej“. Om vi end nok kender den Slags Frivillighed, der kommer frem ved Brug af danske Undersaatter, afhængige Bestillingsmænd, de til Danse- og Polititime-Tilladelse trængende Kromænd, en Del Fædre, der haaber at faa deres Sønner tidligt hjem fra en prøjsisk Militærtjeneste, fremdeles adskillige overrumplede og paa anden Vis vildledte, saa kan det ikke helt nægtes, at den „frivillige“ Indførelse af tysk Sprog i Skolen — til Dels ogsaa i Kirken — tyder paa nogen national Sløvhed. I de paagældende ti Sogne fandtes for tyve Aar siden 50—100 danske Aviser. I det for sin Fortyskning i den nyeste Tid saa udskregne *Tinglev* Sogn læstes dengang 12 (tolv) Eksemplarer af „Flensborg Avis“; for Øjeblikket holdes Bladet, de mindre Udgaver naturligvis medregnede, i 125 Eksemplarer. Der er ikke i Mellemtiden samlet Abonnenter ved nogen Art af privat Virksomhed; lidt efter lidt har flere og flere bestilt Bladet ved Postvæsnet. Paa lignende Maade er det gaaget andre Steder, saa at der nu i disse politisk omtvistede Sogne læses over ti Gange saa mange danske Blade som for en

Snes Aar siden. Og denne Fremgang for den danske Presse er foregaaet, samtidig med at Modersmaalet efterhaanden er blevet udtrængt af Skolerne. For nogle Aar siden havde „Flensborg Avis“ i Byen Flensborg en lille tysk Aflægger, som maatte gaa ind, fordi der ikke var Midler til Raadighed til et Formaal, der foreløbig ikke kunde bære sig selv og maatte staa tilbage for andre, der skønnedes mere nødvendige. Men dette lille danske Blad paa Tysk havde dog i Løbet af et Par Aar samlet 1200 (tolv Hundrede) Abonnenter alene i Byen Flensborg, hvor der foruden „Flensborg Avis“ og de prøjsisk-politiske Aviser dog er et paa Tysk udkommende partiløst og ikke danskfjendtligt Blad („Flensburger Annoncenblatt“), der holdes i næsten ethvert Hus i Byen.

Den politiske Kamp maa ofte føres efter lignende Regler som den militære. Det var i 1864 det bedrøvelige ved det for øvrigt ulastelige Forsvar af Dybbøl Skanser, at der aldrig vovedes noget større Udfald. Det saa ud som Modløshed og virkede forknyttende. En Stilling holdes som oftest bedst ved et Forsvar, der støttes ved Udfald, ved Angreb paa Angriberne. Et politisk Parti kan ikke leve af altid at trække sig tilbage. Da Aaret 1866 bragte § 5, gav Virksomheden for Danskheden i samme Øjeblik Slip paa Sydslesvig, og den politiske Kamp for Genforeningen med Moderlandet forbandt sig mere og mere med Kampen for Sproget. Det er indlysende, at en saadan national-sproglig Kamp maatte have vanskelige Kaar i Landets Hovedby Flensborg med dens langt overvejende tysktalende Befolkning. Ved et dansk politisk Møde paa hin Tid var der et Par brave Borgere, der paa Hjemvejen, troende sig forpligtede til ved en saadan Lejlighed at tale Dansk indbyrdes, udmalede for hinanden den Herlighed, det vilde være at komme tilbage til Danmark. „Ja, og saa,“ tilføede de, „kan vi igen tale vort kære Plattysk.“ Saa vilde det nemlig ikke længere være nødvendigt at vise sit danske Sindelag ved at tale Dansk.

Selvfølgelig er Betingelserne for den politiske Danskhed i Flensborg blevne langt ringere siden hine Dage. Allerede ved Rigsdagsvalget i 1884 var der paa Vælgerlisterne henved 1100 prøjsiske Embeds- og Bestillingsmænd. Næsten hele den danske Arbejderstand er tabt til Socialismen. En Mængde Haandværkssvende og Kommis'er er indvandrede syd fra og blevne i Byen som Haandværksmestre og Købmænd. Trods alt fik Gustav Johannsen i 1881 ved Omvalget tre Femteparter af samtlige afgivne Stemmer, og tre Aar efter, 1884, fik han ved Hovedvalget, hvor dog Socialdemokraterne alle stemte paa

deres egen Kandidat, over 1600 Stemmer eller lige saa mange som den tyske Kandidat. Skulde en yderligere Udvikling af Køllerpolitikken føre til en nødvendig Forandring i den danske Taktik, saa det politiske Røre aldeles maatte løses fra Arbejdet for Sproget, saa kan Prøjservennerne ikke være alt for sikre paa, at Danskheden skulde være for afmægtig til at gaa frem syd paa under Løsnet: Slesviger eller Prøjser.

Køller-Regimentet og dets Afføddninger gør Gavn paa anden Maade. Det er dog ikke alt, som vore tysksindede Medborgere gladelig gaar med til. Enkeltvis begynder de at blive betænkelige. Hvilke Ord vi end kan sige for at overtude dem om vor Ret, saa vil alle vore Ord ikke virke saa overbevisende paa dem som Prøjsernes Geringer. Jo mere det vorder aabenbart, at vi Danske er udsatte for hidtil ukendte Forfølgelser, fordi vi holder paa gammel slesvigsk Hjemkærlighed, Selvstændighedsfølelse og Frihedssans, jo mere vil der i mangt et hidtil vrangvilligt eller ligegyldigt Hjerte vaagne det Spørgsmaal: Har disse Danske da saa megen Uret i, at de foretrækker at være Slesvigere i Steden for at forvandles til helblods Prøjsere?

Trods al foreløbig Skade, Køller-Politikken muligvis kan tilføje den danske Sag, saa vil vel ogsaa der det Ord stadfæste sig: *Naar man slaar en Dør haardt i, er der en anden, der springer op.*

Prøjsiske Ejendoms køb i Nordslesvig.

(„Flensborg Avis“ for 21. November 1900.)

Der kommer undertiden til dansk-slesvigske Blade Anmodninger, om de ikke kan lade være at bruge de stadige Overskrifter over Ejendomshandeler: „Solgt til en Tysker“ eller „Købt af den prøjsiske Regering“. Opfordringen begrundes med, at det virker saa nedslaaende, næsten haabløst, idelig og idelig at mindes om vor Afmagt til at hindre disse bedrøvelige Handeler.

Den danske Presse har ikke kunnet tage disse Ønsker til Følge. Vi skal ikke hilde Læserne i falske Forestillinger. Vi skal ikke i det mindre gøre om igen den Forbrydelse, der i 1863 blev begaaet imod det danske Folk, da det daaredes med skuffende Indbildninger om fremmed Hjælp, samtidig med at alle Magter lod Danmark vide, at uden foreløbig Eftergivenhed i Forfatningsspørgsmaalet kunde vi ikke vente nogen som helst Hjælp udefra. Havde hele Folket straks faaet Sandheden at vide, vilde dets sunde Sans nok have gjort sig saa kraftigt gældende, saa baade de styrende og de, der igen styrede dem, var blevne nødte til at se, at det eneste, vi havde at gøre, var at forsøge alt muligt, alt, for at undgaa Krigen, saa at Bismarck ikke fik nogen Anledning til at anvende „Erobringens Ret“ paa dansk Jord.

Naar man lider Nederlag, saa nytter det ikke noget at pynte paa dem ved Fortielse eller falske Sejrsfetterretninger. Det gør kun galt værre. Der er intet andet for end at vænne sig til at se Sandheden lige i Øjnene. Dette kan maaske være vanskeligt og forknyttende nok særlig for mange Venner af vor Sag i Kongeriget, fordi de i en Række af Aar er komne i Vane med at se alt for lyst paa Danskhedens Kaar i Slesvig, som om vi den sidste halve Snes Aar havde haft en stor Opgangstid, der i det nye Hundrebaar maatte vedvare med stigende Held.

Det er sandt, at vi har haft Fremgang ved Valgene. Men dette er saa at sige en nødvendig Følge af, at Sporene af den indtil 1870 traktathjemlede „Udvandring“, Overskrivningen af Ungdommen til dansk Undersaatsforhold, nu maatte svinde. De sidste af de Drengbørn, der laa i Vuggen i Aarene før den 30. Oktober 1870 og var

blevne overskrevne inden denne Dag, indtraadte i Aaret 1890 i den militærpligtige Alder, og fra da af har vi her i Slesvig ikke haft nogen Forøgelse af de danske Undersaatter undtagen ved de faa kongerigsk fødte Personer, der har faaet Lov til at opholde sig her. Men selvfølgelig var der i Aarene før 1870 mange Smaabørn, som ikke af Forældrene blev overskrevne. Adskillige af disse har i Løbet af Firserne naaet ikke alene Værnepligtsaarene, men Valgalderen. Fra den Tid af skriver sig Fremgangen i det danske Stemmetal ved Valgene. Det var over for Danske ikke fuldt redeligt og over for Tyskerne ikke særlig klogt at fremstille Sagen, som om den danske Befolkning uden denne Hjælp havde foretaget en stor Kraftudfoldelse, om det end godt kunde fremholdes, at Harmen over det danske Modersmaals Undertrykkelse og andre prøjsiske Forfølgelser havde medvirket til Opgangen i det danske Stemmetal.

Enhver, der ikke hildes i uholdbare forudfattede Meninger, maa tage det for en selvfølgelig Sandhed, at vi Danske, naar alt gaar sin jævne Gang, maa være udsatte for at lide Tab. Dette behøver ikke at virke alt for nedslaaende, da det ingenlunde udelukker, at særlige Omstændigheder kan bringe os uventede Fordele, at vi selv kan tage os mere sammen, eller at Prøjsernes lidet velvalgte Forfølgelsessystem kan give os et yderligere Opsving. Men bortset herfra maa vi være forberedte paa, at den dansk-slesvigske Sten aarlig slides noget ved, at Ørnen hvæsser sit Næb paa den.

Det er ikke alene rimeligt, men det er uundgaaeligt, at der mellem Aar og Dag gaar en Del danske Ejendomme over paa tyske Hænder. Det er vi simpelthen ikke i Stand til at afværge, for det er en nødvendig Følge af Forholdenes Udvikling. Efter 1864 er en Fjerdedel af Befolkningen flyttet til Kongeriget eller udvandret til Amerika. De har taget deres Penge med sig. De af de bortflyttede, der sidder som Gaardmænd i Kongeriget eller som Farmere i Nordamerika, er ikke samtidig Ejendomsbesiddere i Slesvig.

Vi maa snarest undre os over, at der forholdsvis er saa faa danske Gaarde, som er gaaede over i tysk Eje. I denne Sammenhæng kan vi se bort fra de Herregaarde, som danske Godsejere i Aarene efter 1864 skyndte sig med at sælge til Fjenden. Enhver, der kender Forholdene, vil vide, at det er meget langt fra, at en Fjerdepart af de danske Ejendomme skulde være gaaede over i tyske Hænder. Til Dels kommer det vel af, at mange af de gamle Landmænd, hvis Sønner er borte, endnu sidder og hænger ved Gaardene, eller at nogle af disse er blevne samlede paa færre Hænder; men til Dels hidrører

det vel ogsaa fra, at den danske Kapital er bleven mere fordelt, og at Gaardene er mere behæftede med Gæld. Vi tør ikke hengive os til den lyse Forestilling, at den danske Befolknings Fællesformue skulde være vokset om end kun tilnærmelsesvis saa meget, at det ved Bortflytningen gjorde Indhug i den danske Kapital derved kunde være oprettet.

Naar den tyske Presse har skraalet op, fordi man i Kongeriget forærede en Del Bøger til „Foreningen til det danske Sprogs Bevarelse i Nordslesvig“, eller at man gav „Den nordslesvigske Skoleforening“ en Haandsrækning til at faa unge Mennesker paa danske Skoler, saa har man stundom i den danske Befolkning, Mand og Mand imellem, kunnet høre den Ytring: Aa, det var vel heller ikke saa urimeligt, om man fra Kongeriget gav os lidt til Vederlag for de mange Penge, de 50 Millioner, som efter 1864 sammen med Ejermændene er vandrede her fra over Kongeaaen. Det er vel nok at tage Munden lidt fuld at sætte den efter 1864 til Kongeriget overflyttede slesvigske Kapital til 50 Millioner. Men ædruelige og praktiske Mænd, der har Forstand paa Pengeforhold, mener dog, at mindst Halvdelen af denne Sum ad nævnte Vej er gaaet tabt for den nordslesvigske Befolkning.

Hvad enten saa Tabet er 25 eller 40 eller 50 Millioner, saa følger det af sig selv, at disse Penge kan vi skyde en hvid Pind efter. Hvor vi end vilde vende os hen i Verden, vilde vi aldrig kunne faa hverken Halvdelen eller en Fjerdedel eller en Ottendedel af disse Penge til at bøde paa Tabet. Men vi kan trøste os med, at det heller ikke vilde nytte. Vi har jo mistet ikke alene Penge, men Mennesker. Kunde vi faa Pengene igen, saa havde vi ikke dermed det tabte Menneskemateriale. Vi kan da ikke tage en Flok Husmænd og Tjenestekarle og uden videre gøre dem til Gaardmænd med lutter laante Penge. Det vilde være usundt og kunde føre til store Skuffelser.

Det eneste, der kunde gøres, om vi havde nogle Penge til Raadighed, var med lidt Kapital at støtte en eller anden dygtig og fremadstræbende ung Mand, der selv har for faa Penge til at købe en Gaard, naar han ikke kan faa et Laan ud over det, som almindelige Pengeinstitutter giver. Der er tilsyneladende altsaa ikke meget at udrette. Men om dette lidet kan gøres, saa er det overmaade godt. Vi har den Lykke, at det danske Landbrug i det hele staar betydelig over det tyske. Fremskridtet kommer nord fra. Det naar før og lettere til de danske Nordslesvigere end til Tyskerne. Vi kan derfor haabe, at den danske Landbefolkning vil kunne være i Stand til at optage den økonomiske Kamp med Tyskerne, for saa vidt den grunder sig paa personlig Dygtiggørelse.

Men kan Tyskerne da ikke udkøbe alle danske Ejendomsbesiddere? Det er klart, at hvis den prøjsiske Regering vil give langt over Værdien for Gaardene, saa kan den faa de fleste af dem, den peger paa. Vi er jo alle Mennesker, og til de almindeligste menneskelige Skrøbeligheder hører Pengekærhed. Rigtignok tør vi gaa ud fra, at der i Nordslesvig er mange danske Mænd, som vil betænke sig to Gange, inden de indlader sig i Handel med Prøjserne. Naar der blev sagt til dem, at det, der gives over Værdien, er et Slags Stikpenge, at en Del af Summen betales for den danske Gaard, en anden Del for Ejerens danske Samvittighed, saa vilde danske Folk nok komme til at tænke paa det Bibelord: Hvad gavnede det et Menneske, om han vandt den ganske Verden, men tog Skade paa sin Sjæl! — Men der er jo Omveje. Der kan sælges til tyske Privatmænd, og tyske Privatmænd kan igen sælge til den prøjsiske Regering. Hvis denne altsaa vilde lade Millionerne rulle, vil den ogsaa kunne faa slesvigsk Jord.

Men om end Prøjserne kan faa Jorden, hvor skulde de saa hen med Menneskene? I de polske Provinser er det en anden Sag. Polakkerne, i hvert Fald de arbejdende Klasser, driver mod Vest og opsluges af det tyske Folkehav. Der er ingen af vore Smaakaarsfolk, end mindre af de velhavende, der begærer at gaa syd paa. De er ikke lystne efter at komme ned blandt Tyskerne og spise deres Vandsuppe, deres Surkaal og deres efter Sigende saa glubsk store Kartofler. Hvad skal man saa gøre af dem?

Fortyskningspartiet tror at have en stor Trumf paa Haanden, naar det kan paastaa, at Landbruget for Tiden har trangere Kaar i Kongeriget end inden for det tyske Toldværns Grænser. Man mener, at dette hos den danskslesvigske Landbefolkning maa svække Ønsket om en øjeblikkelig Genafstaaelse til Danmark. Det var altsaa for Prøjserne et saare belejligt Øjeblik til at udføre Artikel 5. Men se, om de gør det. De opsætter Afstemningen, til de økonomiske Forhold forandrer sig. Og naar den Tid kommer, at de ydre Vilkaar for Landbruget bliver bedre i Danmark end i Tyskland, saa vil vi ikke staa inde ikke engang for de angelske Agrarers tyske Rigstroskab. Saaledes som Forholdet er nu, maa det næsten kaldes et Held for os, at en slesvigsk Bonde ingen Udsigt har til større materiel Velfærd, naar han flytter til Kongeriget. Saa bliver vore gode Gaardmænd, hvor de er.

Naar Prøjserne altsaa kun i sjældne Tilfælde kan vente, at udkøbte danske Landmænd rejser til Kongeriget, hvor skal de saa blive af? Enten køber de nye Ejendomme længere syd paa, og saa ligger det nær at tro, at Danskheden vil blive styrket i Mellemslesvig, eller

de køber Gaarde af Tyskere i Nordslesvig, og saa er der intet vundet, eller de flytter til Købstæderne. Her kan Danskheden nok trænge til en Forstærkning. Der er vel ingen Fare for, at Danskheden skal opsluges af Tyskerne ved ligefremt Overløberi til den tyske Lejr. Det forekommer kun sjældent, om det end kan ske, at de tyske Frimurere gør en Fangst af en eller anden Dansker, der ikke har Karakter nok til at modstaa de nye Brødre, naar de prædiker Kødets Evangelium for ham. Derimod er der nogen Fare for Ungdommen. Det er utroligt, hvor Folk tager sig lidt af deres Børn. Ofte nok oplever man, at Forældre faar sig en lille Overraskelse ved at høre deres Børn fortælle, at vort Land tidligere var underkuet af Danmark, der udsugede det til sidste Hvid og traadte vore Rettigheder under Fødder, hvorfor det var en Himlens Lykke, at Prøjserne vilde være saa gode at komme og befri os. Det er der nogen, der har bildt Børnene ind, og naar sligt først sidder fast, er det vanskeligt nok at pille det ud igen. Kongerigske Venner af den danske Sag i Slesvig kan ofte ikke forstaa, hvorfor vi endnu taler om Retsstandpunktet, om „Slesvig-Holstenernes Forsyndelser og imod de gamle Løgnehistorier om Danmarks Uret mod Hertugdømmerne. De veed nemlig ikke, at saa godt som den eneste tyske Angel, unge danske Fiske bider paa, er Løgnen om Danmarks Uret og Tyskernes Ret. Ligegyldige og svage magtesløse Forældre vil der altid være nok af, saa vi kan vanskeligt holde paa Ungdommen, hvor der ikke i denne selv er tilstrækkelig mange bevidste danske Elementer til at modvirke den tyske Indblæsning, Hvis megen udpræget og fast dansk Ungdom kom til Byerne med et dansk Hjem i Ryggen, saa vilde Købstadsfaren for Danskheden blive langt ringere, end den for Tiden er.

Skønt det for Tiden under den evropæiske Indtrængning i Kina gaar rask nok med at spidde baade voksne og Børn paa Bajonetterne, og skønt saaledes ældre Tidens Sædvaner vender tilbage paa en Vis, man hidtil næppe havde anset for mulig, saa er der foreløbig ikke nogen Grund til at tro, at man under det milde og kærlige prøjsiske Regimente skulde falde paa i selve Evropa at genoptage Kong Faraos Fremgangsmaade med at lade de unge israelittiske Drengbørn kaste i Nilfloden eller Kejser Neros kunstneriske Foretagende med de Kristne, der blev kastede for vilde Dyr eller, indsyede i Lærred, anvendte til Begfakler i de kejserlige Haver. Om en Efterligning af sligt i Prøjsen over for uprøjsiske Undersaatter kan man trygt bruge det kendte Ord, at det sker ikke i denne Konges Levetid. Naar vi Danske følger os nogenlunde ordentligt i det prøjsiske Regimente og

adlyder de prøjsiske Love, naar der ikke kommer nogen Krig, som vore unge nødes til at gaa med i, og naar der ikke strømmer alt for mange tyske Vagabonder her op, som i Smug skærer Arme og Ben af en eller anden, saa er vi, bortset fra Sygdom og Ulykkestilfælde, temmelig sikre paa at kunne beholde Liv og Lemmer. Det er derfor ikke let at se, hvorledes Fortyskningspartiet forestiller sig, at det skal blive af med den danske Befolkning. Ved prøjsiske Ejendoms køb kan den ikke udryddes.

Er Faren for Danskheden ved den prøjsiske Stats Opkøb af Ejendomme i Nordslesvig end ikke saa stor, som Folk ved første Indtryk kunde befrygte — den Snes Ejendomme, man hidtil har faaet, paa tre eller fire nær udelukkende af tyske Ejere, forslaar ikke meget — saa er der dog al Grund til at ønske, at unge, dygtige Mænd, yngre Sønner i Gaardmandsfamilier uden megen Formue, flinke Tjenestekarle, der har tjent sig en lille Sum sammen, kan faa nogen Støtte af deres danske Medborgere til at erhverve sig en lille Landejendom, som de ved Flid og Sparsommelighed og Dygtighed kan haabe at drive i Vejret,

Ansete Folk i Kirken.

(„Flensborg Avis“ for 5. December 1900.)

I de tidligere Fællessynoder i Rensborg var der, naar nordslesvigske Anliggender skulde til Forhandling, to flensborgske Medlemmer, hvem man særlig lagde Mærke til, ikke fordi de trængte sig frem i første Linje, snarere fordi de gjorde det modsatte. Det var Overborgmester, Gehejmeraad *Toosbüy* og Provst *Peters*. Følelse sig først og fremmest som Embedsmænd havde de en dobbelt Stilling at tage Hensyn til, deres tidligere Stilling som kongelig danske Embedsmænd og deres senere som kongelig prøjsiske. For Hensynet til den danske Fortid mente de at have gjort Fyldest ved at tie stille under Forhandlingen; den prøjsiske Nutid fik sin Tribut i Afstemningen, idet de to Herrer, for saa vidt de var til Stede, stemte sammen med den prøjsiske Regerings Venner, hvad Overborgmester *Toosbüy* vel ansaa sig for saa meget mere forpligtet til, som han var kongevalgt Medlem. Undertiden skal dog hans Samvittighed have tilladt ham at rejse hjem før Afstemningen.

Den nye flensborgske Provst, Hr. *Niese*, der ikke har nogen Fortid som dansk Embedsmand at svare til, har paa dette Aars Fællessynode ved Omtalen af den danske Gudstjeneste i Flensborg (den 3. November) ikke paalagt sig saa stor Tilbageholdenhed som sin Forgænger og Svigerfader Provst *Peters*. Generalsuperintendent *Kaitan* fandt ikke denne Lejlighed skikket til at lade et Lys skinne i Mørket, og det kielske Konsistoriums Formand, Hr. *Chalybæus* holdt sig ligeledes tilbage. Men Provst *Niese* talte udførligt hele to Gange.

Provstens anden Udtalelse gengives i den enslydende Beretning i „*Kieler Zeitung*“, „*Flensburger Nachrichten*“ og flere Blade saalunde: „Provst *Niese* bemærker endnu, at iblandt de 702 Ansøgere om dansk Gudstjeneste hver Søndag er der næppe 10 bekendte ansete flensborgske Borgere, de fleste Underskriveres Bopæl og Stand har ikke kunnet oplyses, mange Underskrifter lyder simpelthen kun *Peter Hansen*, *Karl Hansen*, *Marie Hansen* osv., og det har Udseende af, at alt, hvad der har Ben at gaa paa, har medundertegnet Andragendet. I Fyrreerne blev den danske Gudstjeneste paa mange Søndage

kun besøgt af een, paa andre af to eller tre Personer. Efter hans Mening kan de dansktalende Indbyggere i Flensborg kun glæde sig over den viste Redebonhed til at skænke dem en dansk Gudstjeneste hver 14 Dage.“

Slutningsbemærkningen, hvori Provst Niese for tredje Gang paa denne Dag lykønskede de dansktalende Flensborgere til, at man havde slaaet deres Gudstjeneste halvt ihjel, paakalder lige saa lidt en fornyet Opmærksomhed som det morsomme Argument for Afskaffelsen af den danske Gudstjeneste, at denne for et halvt Hundrede Aar siden var usselt besøgt, med andre Ord, at den i den nyeste Tid har haft stor Fremgang. Det, der i Provst Nieses Slutningstale med Føje har vakt ikke ringe Opsigt, er hans Karakteristik af de 702 Personer, der ikke har generet sig ved at underskrive et Andragende om, at den siden Reformationstiden bestaaende danske Gudstjeneste i Flensborg maatte blive opretholdt.

Naar der hos Tyskerne i Hertugdømmet Slesvig rører sig en Følelse af, at deres Presse ikke er meget oplivende, sender de, der kan huske saa længe, en vemodig Tanke 20—30 Aar tilbage til den Tid, da „Flensburger Norddeutsche Zeitung“ redigeredes af Hr. Vilhelm *Jensen*, senere bekendt som frugtbar Romanforfatter og som Svigerfader til en tysk Prins. Hr. Vilhelm Jensen — den samme, der gjorde sig omtalt i „Flensburger Nachrichten“ ved paa sit Kontor, iført Slaabrok og med Pibe i Munden, at dunke en tysk Skuespiller i Ryggen og puffe ham ud af Døren, da han gjorde ham en Visit i Anledning af en Kritik — skrev i sit Blad nette tyske Vittigheder. Naar nordslesvigske Menigheder fik Besøg af deres tidligere danske Præster, som holdt talrigt besøgte Opbyggelsesmøder, bemærkede Hr. Jensen, at disse Præster burde løse Vandrenæringsbevis som et Slags aandelige Bissekræmmere, og da i 1865 den store slesvigske Udflugt til København fandt Sted og mange Flensborgere deltog i Turen, fandt man i „Flensburger Norddeutsche Zeitung“ et indsendt Stykke med et Hjertesuk over, at det i de Dage var umuligt at faa Fisk i Flensborg, fordi alle Byens Fiskekoner var paa Udflugt til København. Denne ærketyske Vittighed tyder paa, at Redaktøren ved sin Ankomst til Flensborg har hørt Fiskekonerne endnu raabe Dansk paa Gaden.

Denne tredive Aar gamle Vittighed rinder en i Hu, naar man ser, at Provst Niese paa Synoden i Rensborg gjorde det af med det danske Borgerskabs Anseelse. Man ser nemlig, at den prøjsiske Taktik er den samme for tredive Aar siden og nu: naar de Danske er saa fri at gøre sig bemærkede, saa skal man lade dem vide, at deres

Glanstid er omme, nu er de ikke længere ved Magten, nu taales de kun som et ringe anset Befolkningsselement.

Man maa ikke misforstaa Provst Niese, som om han havde villet sige, at de danske Borgere i Flensborg ikke var hæderlige eller agtværdige. Det har begribeligvis ikke været Provstens Mening at paastaa, at saa godt som alle danske Flensborgere var noget Kæltringpak. Hr. Niese har kun villet hentyde til deres Samfundsstilling, deres selskabelige Levefod og storborgerlige Anseelse. Men selv denne Udlægning vil falde en eller anden lidt kuriøs, da man mener, at det ikke vil være vanskeligt at tælle de Rangspersoner, der om Søndagen lytter til selve Provst Nieses tyske Prædiken, medens der er noget mindre tiltalende ved at foretage en Optælling af, hvor mange fyldte Pengepunge der gaar ind ad Kirkens Dør.

Der er dog stor Forskel paa dansk og prøjsisk Opfattelse af, hvad der er rigtig god Tone. Hvis det kunde tænkes, at en dansk Provst, om det var i hans egen Dagligstue, vilde sige om en stor Del af Befolkningen i hans Sogn eller By, til Eksempel om et ham ubehageligt Parti, at der iblandt disse Folk ikke var stort andet end Skræddere og Skomagere, saa vilde mange forarges derover og maaske minde Hans Højærværdighed om Luthers Forklaring til den fjerde Bøn, hvor der til „det daglige Brød“, som Gud giver os, straks efter Mad og Drikke, regnes „Klæder og Sko“, hvorved Luther gør Ære af disse Nødvendighedsmidlers Forfærdigere, medens der i det højeste kan findes en Plads til Gehejmeraaderne og Rangspersonerne helt henne mod Enden af Forklaringen under Udtrykkene „gode Venner, trofaste Naboer og *deslige*“.

Men i hvert Fald kan man trøstigt gaa ud fra, at der i hele Kongeriget Danmark ikke findes en eneste Provst, som vilde tillade sig paa et offentligt Møde, paa et Landemode eller i en anden kirkelig Forsamling at tale nedsættende Ord om sine Sognebørns borgerlige Stand, Formuesvilkaar og selskabelige Anseelse. Men det er dette, som Provst Niese har gjort paa Fællessynoden i Rensborg.

Det har ikke meget paa sig, naar Hr. Niese klagede over, at han ikke kunde finde Gade og Husnummer for mange af det danske Andragendes Underskrivere. Den store Nød var jo let at raade Bod paa. Da Provsten fra Konsistoriet fik Ansøgningen tilsendt til Betænkning, saa havde det ikke været upassende, om han, da han vidste, den var indsendt af Rigsdagsmand *Gustav Johannsen*, havde henvendt sig til denne for at faa Oplysning om dem af Underskriverne, hvis Personer han selv ikke kunde hitte Rede paa.

Af Andragendet, hvis Angivelser Provst Niese vel ikke vil bestride, vidste han, at Underskriverne alle var fuldmyndige Medlemmer af Menigheden. Naar Provsten alligevel paa Synoden brugte Udtryk som det, at det saa ud, som om Andragendet var underskrevet af „alle, der havde Ben at gaa paa“, saa er dette vel kun et Tegn paa, at selv om Underskriverne ikke staar højt i Hr. Nieses Rangbevidsthed, saa vil han dog ikke antage dem for at være Krøblinger.

Det kan jo være galt nok, at de fleste af Underskriverne har saa danske Navne som Peter Hansen, Karl Hansen, Marie Hansen osv., men hvad skal man sige? Det er nu engang saa vrømlende fuldt i Flensborg med de danske Navne Hansen og Petersen, medens der forholdsvis ikke er mange, der hedder Michael Fuchs, Wilhelm Wolf, Heinrich Grubengräber, Friedrich Gutmann og Emil Niese. Provsten maa lære foreløbig at bære over med denne Mangel ved den gamle danske By.

Mange har syntes, at Provst Niese tog Munden lovlig fuld, da han paastod, at der blandt Undertegnerne af Andragendet næppe fandtes „10 bekendte og ansete flensborgske Borgere“. Dette maa jo betyde, enten at de velstaaende og dannede blandt de danske Flensborgere gennemgaaende har afholdt sig fra at underskrive Andragendet — og det vil Provsten vel ikke sige — eller at der i hele Flensborg By ikke findes 10 bekendte og ansete danske Borgere.

Medens Provst Niese finder Smag i at kaste Vrag paa sine danske Medborgeres sociale Anseelse, saa kan vi Danske ikke rigtig bekvemme os til at gøre et Forsøg paa at imødegaa Provsten ved til Eksempel at paapege, at der blandt Underskriverne er mindst 6 tidligere Medlemmer af Vor Frue Sogns Kirkeforstanderskab og Menighedsraad, at der er bekendte Repræsentanter for Industrien, Handelen og Haandværket osv. Vi Danske anser en slig offentlig Vejen og Maalen af nulevende Bysbørns borgerlige Anseelse for temmelig usmagelig.

Derimod er det lettere at tale om de for ikke længe siden heden-gangne, hvem Præsterne selv har givet deres Eftermæle, da de jord-fæstede dem. Provst Niese vil jo ikke lade haant om det Skudsmaal, som han selv og hans tyske Embedsfæller i en højtidelig Stund har givet afdøde Medborgere.

Der er i den sidste halve Snes Aar i Flensborg afgaaet fire Borgere ved Døden, der var kendte og skattede i hele Byen som ikke mange andre. En af dem boede i Sankt Nikolaj Sogn. Bortset fra Overborgmester Toosbüys Begravelse, da hele det officielle Apparat kom i Bevægelse, var hin Mands Jordefærd den største, som man har set i Flensborg i den sidste Snes Aar. Sognepræsten, Pastor Bircken-

stædt betegnede ham i Ligtalen som en af Byens ædleste og mest ansete Mænd og som en from Kristen. Den kirkelige Taler brugte det Udtryk, at den hensovede havde i sin Levetid siddet hver Søndag i Sankt Nikolaj Kirke „som Marie ved Jesu Fødder“. Heri var der en lille Fejltagelse. Den hedengangne havde ikke været Pastor Birckenstædts Tilhører hver Søndag, men hver anden. Nøjagtig hver anden Søndag sad denne indfødte Flensborger blandt den danske Menighed i Helligaandskirken, idet han delte sit Kirkebesøg mellem denne Kirke og sin Sognekirke. En anden indfødt Flensborger, bekendt for sin Velgørenhed, der har sat ham et varigt Minde i Byen, var, skønt Medlem af Kirkeforstanderskabet i Vor Frue Sogn, en stadig Gæst i dansk Kirke. Den mest bekendte Borger i Sankt Hans Sogn var i en lang Række af Aar en Mand, der, skønt født i Sundved, var fuldt vokset sammen med Flensborg og dens Borgerskab. Ogsaa hans Jordfærd, der fandt Sted paa Adelby Kirkegaard, gav Vidnesbyrd om den lige store Anseelse, han nød hos dansksindede og tysksindede. Han hørte ligeledes til Helligaandskirkens flittigste besøgende. Blandt Delta-gerne i den danske Gudstjeneste var ogsaa en bekendt indfødt Flensborger, som ved sin Jordfæstelse for et Par Aar siden fik det hæderligste Eftermæle af Pastor Birckenstædt, ligesom en talrig Skare ansete Flensborgere rejste til Lyksborg, hvor han jordfæstedes.

Naar det kielske Konsistorium vil paastaa, at der hos selve det flensborgske Borgerskab ikke findes nogen som helst Trang til dansk Gudstjeneste, og naar Provst Niese vil frakende de danske Kirkegængere borgerlig Anseelse, saa kan man pege paa de antydede fire Mænd og spørge, om der i hele Flensborg By findes en eneste tysksindet Mand, som er mere kendt og mere anset i lige Grad hos Danske og tysksindede, end disse fire Borgere. Ja, man tør trøstigt forsikre, at der i hele Byen næppe findes en tysksindet Mand, hvis Navn er tilnærmelsesvis saa almindelig nævnt og skattet som hine fire Borgeres hver paa sin Vis.

Men man gør i Grunden Provst Nieses Ytringer for megen Ære ved udførligt at omtale dem. Slig Tale burde kunne lades uanset. Kun er det vanskeligt at tilbageholde en Bemærkning om, at det synes uforsigtigt af denne syd fra tilflyttede Svigersøn af den tidligere Provst, der har arvet Svigerfaderens Embede, at sætte sig til Doms over sine Medborgeres Anseelse, da Folk saa kunde føle sig fristede til at sætte Hr. Nieses egen teologiske Anseelse og aandelige Betydning under Diskussion, hvis der overhovedet er saa delte Meninger om den Ting, at en Diskussion kan komme i Stand.

Rigsdagsvalget den 8. Marts 1902*).

(„Flensborg Avis“ for 11. Marts 1902.)

Det samlede Valgudfald fra Rigsdagsvalget i Lørdags er, efter en foreløbig Optælling, som ikke vil være synderlig forskellig fra den officielle Opgørelse paa Onsdag, at der er afgivet 10,034 Stemmer paa Redaktør Jessen, 495 paa den socialdemokratiske Kandidat, Skræddermester Mahlke og 4514 paa Fortyskningens og det præjsiske Embedspartis Kandidat, Pastor Jacobsen af Skærbæk.

Ved de to sidste Rigsdagsvalg, i Aarene 1893 og 1898, blev der afgivet henholdsvis 9588 og 10,421 danske Stemmer, 192 og 342 socialdemokratiske samt 3124 og 3713 tyske Stemmer.

Til tyske Blade telegraferedes i Lørdags fra Haderslev, at Jessen vilde faa omtrent 9995 Stemmer. Det minder, med den omvendte Hensigt, om de Udsalgspriser, man undertiden ser i Butiksvinduer: 2 Mark 95 Penning, 4 Mark 85 Penning osv., hvor der vises en omhyggelig Bestræbelse efter at holde det første Tal nede, saa det hele kan gøre et saa lille Indtryk som muligt. Naar Tyskerne telegraferede, at det danske Stemmetal vilde blive „omtrent“ 9995, saa var derved deres Ønske tilstrækkeligt betegnet, at Tallet ikke maatte naa op til 10,000. Dette Haab er blevet til Skamme. Og dog mangler endnu Tallene fra Aarø, hvor der paa Valgdagen har været et Slagsmaal, som nok forhindrede Fuldbyrdselsen af Valghandlingen. Paa denne Ø, ved Mundingen af Haderslev Fjord, blev der ved de to sidste Rigsdagsvalg afgivet henholdsvis 36 og 44 danske imod, begge Gange, 11 tyske Stemmer. Tager man det mindste af de danske Tal og lægger til det i Lørdags paa den danske Valgkandidat afgivne Antal Stemmer, bliver dette 10,077.

Ser man paa det danske Stemmetal alene, saa er det let nok at sige, at Tyskerne ikke har Grund til at hovere. Tyske Blade har for længe siden spaaet ilde for den danske Rigsdagskandidat. Medens Gustav Johannsen var almindelig afholdt, saa var, sagde de, Jessen daarlige lidt „paa Grund af sit Hovmod“. I Modsætning til sin Forængers tiltalende, vindende Personlighed var Jessens skumle, indædte Fanatisme kun lidet skikket til at gøre et godt Indtryk paa Vælgerne.

Efter slige Forudsigelser kunde maaske en eller anden Tysker falde paa at sige, at med en saa mangelfuld Valgkandidat har Danskerne denne Gang klaret sig ret godt, Vel blev der 1898 afgivet

*) Ved dette Udfyldningsvalg blev Redaktør Jessen første Gang valgt til Rigsdagsmand for Haderslev-Sønderborg Valgkreds. Udg.

10,421 Stemmer paa Gustav Johannsen, men fem Aar i Forvejen, 1893, var der kun 9588, og første Gang, han blev valgt i Haderslev-Sønderborg Valgkreds, 1886, opnaaede han 7810 Stemmer. Det er da ikke saa ringe, naar den danske Vælgerbefolkning denne Gang har valgt en ny Rigsdagsmand med over 10,000 Stemmer.

Det er for os Danske let nok at sige, at hvis Prøjserne ikke i den sidste Tid før Valget havde frataget en Del dansksindede Vælgere deres Valgret ved at stemple dem som danske Undersaatte, saa vilde det danske Stemmetal have været lige saa stort som i 1898. Muligvis er det først af tyske Blade beregnede Tal paa de slettede danske Vælgere, henved 500, taget for højt. En Fortyskningsavis har i de sidste Dage nedsat det til omtrent 150. Men selv om denne Nædsættelse er rigtig, kan den ved de prøjsiske Myndigheders Fremfærd forvoldte Usikkerhed nok have medført en Formindskelse af det danske Stemmetal med nogle Hundrede Vælgere: baade hist og her fra meldes, at dansksindede Vælgere har ladet være med at deltage i Valget i den Indbildning, at de ved at stemme kunde skade paarørende, der er danske Undersaatte. De frygtede, at deres Stemmegivning kunde blive efterfulgt af en Udvisningsordre mod deres Forældre, Søskende, Svogre, Svigersønner, eller endogsaa deres Døtre, naar disse var Enker eller danske Undersaatte.

Iblandt dem, der forleden stempledtes som ikke-prøjsiske Statsborgere, var en yngre Mand, Søn af en Optant, der var skreven tilbage 1867. Men den unge Mands Tvillingbroder sidder inde med et flere Aar gammelt Dokument fra Regeringen i Slesvig, hvori der slaas fast, at han ifølge Afstammelse er prøjsisk Undersaat. Hans Tvillingbroder stemples nu, ligeledes ifølge Afstammelse, som dansk Optantsøn og ikke-prøjsisk Undersaat. Man kan forstaa, at naar Tvillinger officielt erklæres for ifølge deres Fødsel at tilhøre forskellige Statssamfund, saa kan nok Folks Begreber forvirres. Saa er der dem, der undlader at opfylde deres Vælgerpligt, for at ikke deres Svigermoder skal blive landsforvist.

Men er det givet, at under de prøjsiske Myndigheders seneste Fremfærd med at fratage en Del dansksindede Vælgere deres Valgret vilde det danske Stemmetal have været lige saa stort som i 1898, saa tør man nok sige, at hvis der ikke forud for Valget var gaaet et mere end treaarigt skærpet Tvangsregimente med Anvendelse af hidtil ukendte Forfølgelser og Skræmmemidler, saa vilde der have været Fremgang i det danske Stemmetal.

Alt dette er let nok at sige og tillige let nok at gøre sandsynligt.

Men i Politikken gælder nu engang ikke saa meget Hvis og Dersom og Saa fremt som den virkelige Kendsgerning. Det er mere værd, at noget er saa eller saa, end at det kunde have været saaledes.

Det er sandt, at der under de tre Aars Tvangsregimente saa godt som ikke har kunnet afholdes politiske Møder før nu til Valget; men til Gengæld maatte disse Valgmøder virke med ny Kraft, hvad de da ogsaa har gjort. Det er sandt, at de danske Vælgere denne Gang ikke længere kunde stemme paa en gennem en lang parlamentarisk Virksomhed prøvet Politiker, hvis Navn er blevet dem kært; men til Gengæld frembød Valgbevægelsen nogen Afveksling ved den nye Kandidat. Desuden maa man sige, at har Tyskerne kunnet samle et tidligere ikke opnaaet Stemmetal paa Pastor Jacobsen fra Skærbæk, saa er der rigtignok ikke megen Undskyldning for en dansk Vælger, om han af Kølighed mod den danske Valgkandidats Person skulde nøle med at opfylde sin Valgpligt. Naturligvis kan en Bladredaktør, der, over for Venner som over for Modstandere, sjælden har holdt sin Mening tilbage, tit have vakt nogen Modvilje imod sig, men sligt glemmes i det politiske Liv forholdsvis let. Det har da ogsaa vist sig under Valgbevægelsen, at fra alle danske Sider har Jessen kun mødt Velvilje og Hjælpsomhed. Pligtfølelsen har slaaet en tyk Streg over alle Uoverensstemmelser, selv om disse bunder i Anskuelse, som paa enkelte Punkter maaske ikke helt falder sammen. Tyske Aviser, som først fortalte den Fabel, at Jessen havde modsat sig Grosserer *Nielsens* Opstilling til Landdagskandidat for Haderslev Kreds, berettede senere til en Forandring, at Nielsen og Jessen under Valgbevægelsen var „et Hjerter og een Sjæl“. Landdagsmand *H. P. Hanssen*, som kun ved sin Optræden i den præjisiske Landdag i næstforrige Uge var bleven hindret i at deltage i Valgbevægelsen, ilede, straks efter sin Hjemkomst, til Valgmødet i *Agerskov* forrige Tirsdag, hvor han og Jessen maatte holde Taler for tre Hold Tilhørere. Næste Dag talte Hr. Hanssen baade i *Nybøl* og i *Skodsbøl*, om Torsdagen, sammen med Jessen, paa to store Møder i *Haderslev*. I Løbet af tre Dage havde Landdagsmand Hanssen holdt ikke mindre end syv Foredrag, det ene mere veltalende end det andet. Saa megen Nidkærlighed paa dansk Side maatte nok kunne veje op med nogle præjisiske Genvordigheder.

Har Prøjerne frataget et Par Hundrede eller flere Hundrede danske Mænd deres Valgret, saa burde dette være opvejset ved forøget Iver hos disses Naboer og Bekendte, og har Tvangsregimentet vakt Frygt hos adskillige, saa burde denne Frygt være druknet i en almindelig dybtgaaende Harme hos en Befolkning, der ikke lader sig kyse.

Nedgangen i det danske Stemmetal skyldes alene Sønderborg Amt. Naar man i *Haderslev Amt* regner det sandsynlige Tal fra Aarø med, er der denne Gang nogle danske Stemmer flere end ved

det forrige Valg. Vel er der en Smule Nedgang i Haderslev By, hvor det danske Stemmetal (463) staar midt imellem det fra 1898 (497) og 1893 (434). Ogsaa i nogle faa Landdistrikter, hvor Indremissionsfolk har ladet sig paavirke fra tysk Side, eller hvor der har været nogen Sløjhed i Valgledelsen, er det gaaet tilbage med de danske Stemmer, saaledes i Agerskov, Allerup, Arrild, Grønnebæk, Fol og Brændstrup, men dette bliver mere end oprettet ved Fremgang andre Steder, uden nogen samtidig nævneværdig Tilvækst for Tyskerne, som Kelstrup, Over Jersdal, Arnit'und, Ustrup, Ladegaard II, Hjerndrup, Lert, Kolsnap, Bevtoft, Vogder, Strandelhjørn, Fæsted, Københoved og Jels. Altsaa har det treaarige Tvangsregimente, de aarlige 8000 Mark til det tyske Reptilieblad i Haderslev, Undertrykkelsen af „Dannevirke“ og nu til sidst Valgretsberøvelserne ikke kunnet bringe nogen som helst Nedgang i det danske Stemmetal i Haderslev Amt.

Tilbagegangen i *Sønderborg Amt* er temmelig jævn over det hele, størst paa Als. Kun i Hagenbjerg var der samtidig en lille Opgang i det danske Stemmetal (fra 124 til 127) og en Nedgang i det tyske (fra 58 til 50 foruden 2 Socialiststemmer). Andre Steder var der nok en Tilvækst af danske Stemmer, men ogsaa Fremgang for Tyskerne. Det er her ikke nogen tyskvenlig Retning af Indre Mission, som har skadet Danskheden, men Frygtagtighed i Forbindelse med Sløjhed. I tre Aar har Als været oversvømmet af tyske politiske Møder, „tyske Aftener“, og hvad Amtsdommer Hahn og ligesindede ellers kan hitte paa. Det lader til, at Ketting, Notmark, Asserballe, Egen, Guderup, Nordborg Landsogn og Ulkebøl ikke har kunnet modstaa Amtsdommerens Elskværdighed. I Tandslet har det maaske været Præstens Alvorlighed, der har gjort Udslaget. Det er ham med den tyske Sparekasse.

Der er noget forknyttende i at se paa Opgangen i det tyske Stemmetal. Sandt nok, at vi vel i det hele veed, hvorfra den kommer. I *Gram* blev der afgivet 35 tyske Stemmer. Det er mange. Men en Opgørelse viser, at iblandt disse 35 tyske Vælgere var der 3 Kommune- forstandere, 2 Skolelærere, 1 Postmester og 8 Postbude, 5 Jernbanefolk, 1 Sygehushæge, 1 Apoteker (fra Saksen), 1 Økonom, 1 Vejmand og 8 tyske Nybyggere, i alt 31. Saa er det samlede tyske Stemmetal paa 35 ikke overvældende, især da der deriblandt nok ogsaa findes et Par Kromænd, hvilke Medborgere ogsaa andre Steder til Dels har stemt tysk eller ladet være at stemme. Men det er givet, at naar den tyske Kandidat har kunnet samle over halvfemte Tusinde Stemmer, saa er disse ikke alle prøjsiske Embeds- og Bestillingsmænd og Folk med lignende Levebrød, heller ikke alle Indvandrere. Der maa blandt

dem være ikke saa faa Hundrede økonomisk uafhængige indfødte Mænd. Enhver af disse er for mange.

Tyskerne og Socialdemokraterne tilsammen har i hele Valgkredsen vundet en Tredjedel af de afgivne Stemmer. Dette Tal er for stort. Vi maa ikke glemme, at Haderslev og Sønderborg Amter gennemgaaende er Nordslesvigs mest danske Egne. Skal der være nogen rigtig Mening i vor Paastand, at det halve Slesvig er et dansk Land med en dansk Befolkning, saa maa Fortyskningspartiet i det allerhøjeste tælle henved en Femtedel af Indbyggerne til sine Tilhængere. Selv om man paa Grund af Tilgangen paa den tyske Side ved de talløse Embeds- og Bestillingsmænd og af Tabet paa den danske Side ved de mange danske Undersaatter, der, skønt fødte Slesvigere, ikke kan udøve deres Valgret, vil indrømme Tyskerne noget mere, saa burde det tyske Stemmetail over hele Nordslesvig aldrig komme op i Nærheden af en Tredjedel og i de gode Haderslev og Sønderborg Amter aldrig op til en Fjerdedel. Hvad der er over dette, er af det onde.

Der er i Nordslesvig meget faa Overløbere til Tyskerne. Men man fortæller dog fra Als, at en eller anden, der før har været dansk, er bleven tysksindet, og at Sønner af gode danske Mænd har ladet sig hilde i Tyskeri. Det er ikke nogen tilstrækkelig Trøst, at mange Børn af Hjemmetyskere bliver danske, for det er jo ikke andet, end hvad der er naturligt. Enhver sundt dømmende, klartskuende, viljekraftig og retsindig indfødt Mand bør jo være dansk. Naar han bilder sig ind at være tysk, er det kun Skaberi og Unatur. Naturligvis kan Tyskerne lokke Folk til sig med deres Storhed og Glimmer og true dem til sig med deres Magt. Men det var da ikke godt, om vi Danske ikke blandt vore Medborgere kunde udrette mere ved vor Nidkærlighed for den gode Sag, end Tyskerne med alle deres Magtmidler.

Havde vi Danske ikke mere Overbevisning og Tro til vor Sag, end Tyskerne har Tilbøjelighed til deres Tyskeri, saa havde vi tabt, saa maatte det gaa tilbage for os. Vi Danske skal netop være dobbelt saa levende, dobbelt saa viljefaste, dobbelt saa modige og derfor dobbelt saa dygtige som Tyskerne, saa vinder vi frem igen, og saa er der intet i Vejen, saa er Fremtiden vor. Naar vi har Ret i, at der er intet indre Hold i Tyskheden her til Lands, at vi Danske sidder inde med al Frihedssansen, al Sandheden, al Retten, med den mest ægte menneskelige Følelse og derfor ogsaa med den virkelige Livskilde, saa er det os, der har det gode i Vente.

Dette Valg regner vi ikke for en Sejrr. Men næste Foraar er der Valg igen. Lad os bruge Tiden godt i det Aar.

Optantlaveriet i 1902.

(„Flensborg Avis“ for 8. Januar 1903.)

De danske Slesvigeres Historie har i en lang Række af Aar været en Historie om Forfølgelser.

Naar man vil fortælle et enkelt Aars Historie, saa forbavses man over, hvor mange Kendsgerninger der er af den Art: man vader i Forfølgelser.

Det ene Aar ligner for saa vidt det andet. Forfølgelser og Lidelser, som paaføres Befolkningen, gaar igen fra Aar til Aar paa lignende Maade, somme Tider med nogle mindre Forandringer.

Undertiden faar et Aar dog sit Særpræg.

Aaret 1902 har for den danske Del af Slesvigs Vedkommende været rigt paa de sædvanlige Ulykker, som kommer over Befolkningen; men det har bragt noget hidtil ukendt: Optantlaveriet, den pludselige tvungne Forvandling af prøjsiske Undersaatte til danske Optanter.

Der skulde jo til Foraaret i Fjor afholdes *Rigsdagsvalg* i Haderslev-Sønderborg Valgkreds, et Udfyldningsvalg som Følge af Gustav Johannsens Død i Oktober 1901. Det kom belejligt for Fortyskningen, at Optantlaveriet kunde sættes i Gang i de sidste Maaneder før Valget. En hel Del danske Vælgere, der havde været prøjsiske Statsborgere i over tredive Aar, blev af den prøjsiske Øvrighed betegnede som danske Undersaatte og skulde derfor miste deres Valgret. Mange andre Vælgere, hvis nære paarørende blev stemplede som danske Undersaatte, kunde herved blive ængstelige, saa de tog i Betænkning, om de ikke ved Deltagelse i Valgarbejdet og det politiske Liv kunde udsætte deres Slægtninge for en Udvisningsordre. At slikt kan forekomme, er sikkert nok.

Anledningen til det hele Optantlaveri fremkom ved en Sag, som Gæstgiver Bramsen i Sverdrup ved Haderslev havde anlagt for at blive godkendt som prøjsisk Undersaat. Han havde i Foraaret 1867 opteret for Kongeriget, var nogle Maaneder efter kommen hjem igen, havde afgivet en Tilbage trædelseserklæring og var af de prøjsiske Myndigheder bleven anset for prøjsisk Undersaat. Hans Indsigelse imod nu efter nogle og tredive Aars Forløb at blive lavet om til dansk Undersaat gik gennem de forskellige Instanser til den prøjsiske Overforvaltningsret, hvor den blev paakendt for et Aar siden (6. Januar 1902). Overforvaltningsretten udtalte, at da Bramsen havde opteret for Danmark og efter Optionserklæringen var flyttet til Kongeriget og havde

taget Bopæl der, saa var han bleven dansk Undersaat og kunde ikke ved nogen Tilbageetrædelseserklæring gøre sig til prøjsisk Undersaat; thi der kunde efter Fredstraktaten af 1864 kun opteres, det vil sige vælges, een Gang; der kunde ikke opteres frem og tilbage. Da han ikke ved Tilbageskrivningen var paa almindelig lovformelig Maade optagen i prøjsisk Undersaatsforhold ved et Naturalisations-Patent, saa var han vedbleven at være dansk Undersaat. At de daværende prøjsiske Myndigheder havde godkendt hans Tilbageetrædelse til prøjsisk Undersaatsforhold, var deres Fejl, men det forandrede ikke Sagen, lige saa lidt som det, at han i over tredive Aar havde gældt for prøjsisk Undersaat.

Man har paa dansk Side talt om, at Bramsens Sag aldrig burde være rejst, da den laa meget uheldigt. Men denne mulige Fejl kan slet ikke komme i Betragtning ved Siden af det uhørte i den Lovfortolkning og Retsfremfærd, som har været afgørende i denne Sag.

Da de prøjsiske Forvaltningsmyndigheder først havde Overforvaltningsrettens Dom i Hænde, saa gik det løs med Opsporingen af danske Undersaatte. Saa var det, at en hel Del Mænd, der i over tredive Aar havde udøvet alle deres Rettigheder som prøjsiske Undersaatte paa een Gang stempledtes som danske Optanter.

Den prøjsiske Fremfærd mod disse fødte Slesvigere er fra det danske Standpunkt mildest talt aldeles ufattelig.

Alle Sønderjyder, der er fødte før vor Landsdels Afstaaelse til de tyske Stormagter i 1864, havde ifølge deres Fødsel *Indfødsret* i hele den danske Stat. Den danske Indfødsretslov (af 15. Januar 1776) gjaldt for baade Kongeriget Danmark med Hertugdømmet Slesvig og tillige for Holsten. Der var altsaa *en fælles Indfødsret* for Kongeriget og Hertugdømmerne.

Denne Indfødsret bestod i, at alle i Landet fødte Personer havde Borgerret i hele Staten og kunde udøve den, saa længe de blev boende her. Naar de flyttede til Udlandet, kunde de give Afkald paa Udøvelsen af den danske Statsborgerret og erhverve sig Undersaatsret i en anden Stat; men de beholdt deres danske Indfødsret, og den danske Statsborgerret var hvilende i denne og kunde til enhver Tid fremtages og gøres gældende paa ny, naar disse udvandrede vendte tilbage til Fædrelandet. De behøvede da kun at udtale, at nu vilde de være danske Statsborgere igen, og saa var de det. Herom er der ikke rejst nogen Tvivl.

Man kunde maaske have tænkt sig, at der ved Hertugdømmernes Afstaaelse i 1864 var sket en Forandring med Indfødsretten, at

der var indført en Forskrift om, at de fødte danske Statsborgere herefter kun skulde beholde deres Indfødsret paa eet af to Steder, enten i Kongeriget eller i de nu afstaaede Hertugdømmer. Man kunde endog tænke sig, at en saadan Opfattelse vilde blive gjort gældende, selv om den ikke blev slaaet fast i Fredstraktaten.

Men enhver Misforstaaelse blev udelukket. I Fredstraktaten af 1864 (30. Oktober) siges udtrykkelig (§ 19), at „Indfødsretten baade i Kongeriget Danmark og i Hertugdømmerne (le droit d'indigénat tant dans le Royaume de Danemarck que dans les Duchés) bevares for alle dem, der har den paa det Tidspunkt, da Ratifikationerne af nærværende Traktat udveksles“, hvad der skete den 16. November 1864.

Der er altsaa i selve Afstaaelsestraktaten slaaet fast, at ogsaa efter Afstaaelsen bevarer alle Slesvigere, Holstenerne og Lauenborgere vedblivende deres Indfødsret ikke alene i Hertugdømmerne, men ogsaa i Kongeriget, ligesom alle Indbyggere i Kongeriget Danmark har Indfødsret baade der og i Hertugdømmerne.

Enhver Slesviger eller Holstener eller Lauenborger, der flyttede til Kongeriget, kunde altsaa straks forlange at blive godkendt som dansk Undersaat. Enhver i Kongeriget boende Mand, der flyttede til Hertugdømmerne, kunde forlange Undersaatsret der.

Men saa skulde man synes, at der ikke i Fredstraktaten behøvedes nogen Forskrift om, at Folk kunde optere, vælge et andet Undersaatsforhold, at Indbyggere i Hertugdømmerne kunde optere for Kongeriget, og Indbyggere i Kongeriget for Hertugdømmerne.

Alligevel indeholdt Fredstraktaten af 1864 ligesom saa mange tidligere Afstaaelsestraktater den Forskrift, at Indbyggerne i de afstaaede Lande kunde optere for Danmark, og hertil kom endnu den for denne Traktat særegne Forskrift, at Indbyggere i Moderlandet kunde optere for de afstaaede Landsdele. Denne Rettighed skulde gælde i seks Aar.

Optionsretten var en anden end Indfødsretten. Folk med dansk Indfødsret kunde i Hjemmet gøre Brug af deres Borgerret, men de havde ikke nogen Ret til at unddrage sig nogen Borgerpligt. Folk fra Hertugdømmerne, som kom til Kongeriget, kunde følgelig tvinges til at være danske Soldater, og Folk fra Kongeriget, der kom til Hertugdømmerne, kunde efter Indførelsen af tysk Militærvæsen tvinges til at være tyske Soldater. For at forhindre dette foreskriver Fredstraktaten af 1864 (ligeledes i § 19), at de, der operer for Kongeriget, frit kan beholde deres Ejendomme i Hertugdømmerne og ikke paa Grund af deres Option maa forulempes hverken paa Person eller Ejendom.

Den samme Ret tilkom Folk i Kongeriget, der havde opteret for Hertugdømmerne.

Det var herefter klart og blev under senere Forhandlinger ogsaa gjort gældende fra dansk Side, at naar fødte Slesvigere som danske Optanter flyttede tilbage til Slesvig, saa kunde de leve der som danske Undersaatter og behøvede ikke at være prøjsiske Soldater; men saa kunde de naturligvis heller ikke nyde godt af politiske Rettigheder, som kun tilkommer prøjsiske Undersaatter. De havde faaet Ret til at lade deres i Indfødsretten hvilende Undersaatsforhold vedblive at hvile, selv om de opholdt sig i Hertugdømmerne.

De fleste Slesvigere, som i Aarene før 1870 opterede for Kongeriget, gjorde det i den udtrykkelige Hensigt at forblive i deres slesvigske Hjem eller vende tilbage hertil; de vilde kun, hvad Fredstraktaten gav dem Ret til, unddrage sig den prøjsiske Militærpligt og gav saa til Gengæld Afkald paa at udøve politiske Rettigheder.

Men da Prøjserne mærkede, at saa mange Slesvigere gjorde Brug af deres Optionsret, saa vilde de ikke lade denne gælde fuldt ud. De prøjsiske Regeringsmyndigheder forlangte saaledes i Forordninger fra Aarene 1866 og 1867, at alle danske Optanter, som ikke var bortflyttede eller som efter et kort Ophold i Kongeriget vendte tilbage til Hertugdømmerne, skulde betragtes som Ikke-Optanter, altsaa som prøjsiske Undersaatter. Mange blev derfor uden videre tilbageskrevne til prøjsisk Undersaatsforhold.

De, der paa denne Maade blev *tvungne* til at blive prøjsiske Undersaatter igen, vedblev derefter at leve i Slesvig som tyske Rigsborgere, indtil de i Fjor efter nogle og tredive Aars Forløb blev stemplede som danske Undersaatter.

Hvorledes man end vil betragte denne Sag, saa er den ubegribelig. Thi *enten* havde de prøjsiske Myndigheder i Tiden fra 1866 til 1870 Ret, da de paastod, at en Option ikke var gyldig uden varig Bortflytning, og saa har de paagældende Personer aldrig været kongerigske Undersaatter, *eller* ogsaa var Optionen gyldig, men saa kunde disse Optanter ved deres Tilbagekomst til Slesvig gøre Brug af den i deres Indfødsret hvilende Statsborgerret og forlange at betragtes som prøjsiske Undersaatter. Et tredje gives ikke.

I de sidste Dage har man set offentliggjort Ordlyden af Domsgrundene i en Optantsag, som den 4. November 1902 paakendtes ved Overforvaltningsretten i Berlin, og ved hvilken Gaardejer Ravn af Hyrup i Øsby Sogn (Haderslev Amt) blev afvist med en Klage over at være bleven berøvet sin prøjsiske Undersaatsret. Disse Doms-

grunde er for de danske Optanter omtrent saa ufordelagtige, som tænkes kan. En Tilbage trædelseserklæring er der ikke Tale om. Klageren havde gennem sin Sagfører gjort gældende, at hans Option ikke var bleven fuldbyrdet ved Bosættelse i Kongeriget. Overforvaltningsretten paastaar, at en varig Bosættelse ikke behøvedes. Der gøres den lille Indrømmelse, at ikke enhver „Overskridelse af Grænsen“ opfylder det i Fredstraktaten af 1864 foreskrevne Krav om en Trækken sig tilbage til Hans danske Majestæts Stater; men denne Indrømmelse om en tilfældig „Overskridelse af Grænsen“ behøver jo ikke at betyde andet, end at naar en Alsinger, der var ude at sejle i en Baad, mod sin Vilje strandede paa Fyn, saa skulde dette, hvis han straks vendte tilbage igen, ikke anses for en Flytning til Kongeriget, eller at en lille Forretningsrejse eller en Lysttur heller ikke behøver at tages som en Overflytning.

Vi er nu i Optantsagerne komne saa dybt ned, som vi kan komme. Saa kan der kun haabes paa en Opgang. En saadan er for Resten ikke umulig. Paa Retsfortolkningens Omraade befinder vi os nemlig inden for det tyske Rige paa gyngende Grund. Hvad der fortolkes som Ret i Dag, behøver ikke at være Ret i Morgen. Anskuelserne skifter.

Hvis bare Optantsagsfortolkningerne havde været af almindelig Natur, saa Folk trindt omkring i Tyskland kunde komme til at lide derunder. Saa skulde Ulemperne snart have vist sig saa store, at der maatte fortolkes om igen. Saaledes er det gaaet med den flyvende Retspleje, med Forbudet mod Kvinders Tilstedeværelse ved politiske Foreningers Sammenkomster osv.

I saa Fald vilde Optantlaveriet i 1902 snart have mistet sine praktiske Følger og være kommet til at staa for Bevidstheden udelukkende som en historisk Kuriositet.

En prøjsisk Dommer som tysk Valgkandidat.

(„Flensborg Avis“ for 19. Marts 1903.)

Et Par Gange har Tyskerne famlet, naar de skulde opstille en Valgkandidat ved Rigsdagsvalg i Haderslev-Sønderborg Kreds.

Ved de sidste almindelige Valg i 1898 (den 16. Juni) stemte i første Kreds Tyskerne og deres Tilhæng paa en sydfra tilflyttet prøjsisk Amtsforsander, den nu afdøde *Henningsen* paa Navtrupgaard, der for Resten havde mindst et halvt Dusin andre lønnede offentlige Bestillinger; men som Bierhverv, hvis det var et Erhverv, havde han en Gaard, hvad der virkede forstyrrende, for det kunde fremkalde det Indtryk, at der var noget bosiddende, noget hjemligt, noget ikke-prøjsisk ved ham, og det passede ikke for Fortyskningspartiets Valgkandidat. Prøjsieriet maa hos os ikke tabe sit rette og sande Præg af Besættelse, Indkvartering, Oversvømmelse, men dette bliver ligesom tilsløret, naar Tyskerne under Forglemmelse af de hos dem ellers saayndede Titler — i dette Tilfælde Amtsforsander, Kommuneforsander, Civilstandseembedsmand, Brandmester, Vandopsynsmand osv. — kunde betegne deres Valgkandidat som „Gaardejer“. Det var dog meningsløst, at en nordslesvigsk Landmand skulde være Prøjsieriets Tillidsmand.

Ved Udfyldningsvalget i Fjor var Amtsforsander *Henningsen* død, og der maatte søges en ny tysk Valgkandidat, men man behøvede ikke at søge længe. Lige ved Haanden var den bekendte Fortyskningsagitor, Pastor *Jacobsen* i Skærbæk, der ved det sidste almindelige Rigsdagsvalg 1898 havde tilbudt sig først som prøjsisk national-liberal Kandidat i Flensborg, dernæst, da dette glippede, som Antisemit nede i Schaumburg-Lippe, hvor han fik nogle Hundrede Stemmer, og som ved de følgende Landdagsvalg, i Efteraaret samme Aar, forgæves havde prøvet paa at vælte Amtsdommer *Bachmann* i Haderslev som prøjsisk Landdagsmand for Tønder Kreds. Det var altsaa en erfaren Valgkandidat, der vidste, hvad det er, blødt at dumpe. For saa vidt var alting godt. Men hvor tyskvenlige og til Dels danskfjendtlige de allerfleste nordslesvigiske Statspræster end er, saa er en her i Landet født Præst dog ligesom ikke helt ægte i Farven som Enhedsmærke for Prøjsieriet, oven i Købet naar han, som Pastor *Jacobsen*, har til-

bragt sin Barndom i København og næsten var bleven født derovre — der manglede nok kun et Par Maaneder —, og naar han endnu i sin Præstetid, det var lige før han kom til Skærbæk, har, man maa jo tro uforskyldt, kunnet gøre det Indtryk, at han var en Ven af danske Sange og „Danmarks Melodier“, og at han ikke var nogen Fjende end ikke af „Kong Kristian stod ved højen Mast“.

For saa vidt er det godt, at Tyskerne har ladet Pastor Jacobsen falde som tysk Valgkandidat i første Kreds. Det indfødte ved ham kunde fremkalde den Opfattelse, at der var nogle Mennesker her i Landet, som af egen Drift gik hen med god Vilje og kaldte sig Prøjsere i Sind og Skind.

Ellers kan vi Danske sige, at vi nok kunde have ønsket at se Pastor Jacobsen endnu i nogen Tid staa i allerførste Række blandt Fortyskningens Forkæmpere, nemlig af en lignende Grund som den, der gjorde, at mange tyske Præster ikke ønskede at se ham som Biskop, dengang en Vind fra oven syntes at ville blæse ham op paa Stiftets Bispestol. Naar alle Pastor Jacobsens store Foretagender i Skærbæk og Omegn, Fortyskningsbanken i Skærbæk, Væveskolen, Dampskibsforbindelsen med Rømø, Teglværket paa Frifelt osv., har baaret deres fuldmodne Frugter, skulde han gerne endnu have staaet som Tyskeriets Enhedsmærke, for at man kan se, at disse mod Danskheden rettede Bestræbelser er udgaaede fra Fortyskningens rette Aand.

Hvor var der for et Aar siden dog Ros i alle tyske Aviser over Hr. Jacobsen som Valgkandidat. Utallige og kraftige Lovord hørtes over alle hans store og gode Gerninger og over hans udmærkede Personlighed. Og nu lader man ham falde. Utak er Verdens Løn. Det er kun en bitter Pille mere at sluge, naar han selv har maattet staa frem og forkynde, at han trak sig tilbage.

Som Valgagitor havde Pastor Jacobsen gjort sin Pligt og Skyldighed — ja lidt mere end dette, vil maaske mange synes. De Frasagn, der gik om hans Valgmøder, hvor han talte baade Tysk, almindeligt Dansk og Haderslev-Dansk, særlig om den Maade, hvorpaa han omtalte sine Modstandere, var af den Art, at hvis alt var kommet frem for Almenheden, vilde nok en og anden tysksindet Mand have rystet paa Hovedet. For man kan være tysksindet og alligevel have den Fordom, at der er Maade med. Dette var der jo for Resten en Snes af Hr. Jacobsens Kaldsfæller, de andre tyske Præster, der syntes, for de vilde ikke vælge ham, men spildte deres Stemmer ved at lade dem falde paa en tysk Gaardejer, der forud havde frabedt sig dem. Men, som sagt, Pastor Jacobsen havde været

en nidkær Valgkandidat. I Løbet af rigelig fem Uger holdt han 28 Valgmøder, somme Tider to om Dagen paa forskellige Steder. Folk saa paa Jernbanestationerne paa Als Pastor Jacobsen og Amtsdommer Hahn komme fra det ene Valgmøde for at tage til det næste, øjensynlig fyldte af den varmeste Iver for den Sag, de havde tjent saa godt.

Og saa har man endda ladet Pastor Jacobsen falde. Men man har kun gjort det for at tage hans gode aandelige Broder og Kammerat i Steden, Hr. Amtsdommer, Doctor juris *Hahn*, tidligere i Nordborg, nu i Sønderborg.

Tyske Blade fortæller, at man helst vilde have haft en Landmand. Danskerne har ved Valg til Rigsdag og Landdag stemt paa saa mange Landmænd: Kryger, Ahlmann, Lässen, Hørlyck, Knudsen. Tyskerne har ved Rigsdagsvalg i Flensborg-Aabenraa og i Haderslev-Sønderborg Valgkredse — bortset fra Amtsforstanderen i 1898 — aldrig forsøgt sig med en Landmand. De vilde gerne prøve det; men Skæbnen sagde Nej: de kunde ingen faa.

Saa vendte Fortyskningens Førere i første Valgkreds tilbage til deres gamle Praksis at opstille en ren og skær præjsisk Embedsmand. Ved de to Rigsdagsvalg i 1867 havde de stemt paa Amtmand *Kier* i Haderslev; i 1871 gik de saa vidt, at de paabød deres Tilhængere at samle deres Stemmer om den skinbarlige General *Manteuffel*. En lignende besk Drik rakte de deres Følgeskab, da de ved de følgende Valg, fra 1874 til 1878, stak dem en Seddel med Navnet *Bitter* i Haanden; det var den bekendte slesvigske Regeringspræsident, til sidst Overpræsident, selvfølgelig en indvandret Prøjsjer.

Den rette Embedsklasse fandt man dog først, da man i 1881 opstillede en præjsisk Dommer. Ved de seks Valg indtil 1893 stemte Tyskerne og deres Tilhængere i Haderslev-Sønderborg Valgkreds bestandig paa Amtsdommer *Bachmann* i Haderslev. Men Personen var ikke den rette. En indfødt Mand, der talte Dansk i sin tønderske Barn-dom, passer i Grunden slet ikke til at være Bannermærke for det indtrængte Prøjsjeri. Saadan noget er en Fejltagelse. Det er godt, naar det bliver rettet.

Nu har man fundet den bedste Mand: en indvandret præjsisk Dommer; det er netop, som det skal være. Her er det slaaende Modstykke til den danske Befolkning. Man behøver kun at tænke paa de Hundreder af politiske Domfældelser, hvor danske Mænd faar Bøder og Fængsel for Ting, som vi Danske ikke anser for strafbare, saa ser man det Svælg, som er befæstet mellem den danske Befolkning og den præjsiske Dommerstands Anskuelse. Men Dommerne

er ligefrem i det politiske Liv optraadte som den danske Befolknings Modstandere. Fra Flensborg kan man nævne flere Dommernavne baade paa døde og levende, som har været fremme i den politiske Agitation: Macco, Mahlstedt, Ahlefeld, Schwartz osv. Saa er der eller har der været politiserende Dommere i Tønder (Brockschmidt), Løgumkloster (Schwartz, Salomon), Toftlund (Lindemann), Rødding (Petersen), Haderslev (Bachmann), Aabenraa, Nordborg og Sønderborg.

Der gives ingen anden Stand, der saa virksomt og slaaende betegner Modsætningen til den danske Befolkning, som den præsiske Dommerstand. Da der for nogle Aar siden indsendtes Erklæringer fra over to Tusinde indfødte Nordslesvigere, alle agtede Mænd, som var rede til at vidne, at Talemaaden „for en Ordens Skyld“ i Nordslesvig ene og alene bruges som Betegnelse for, hvad der sig hør og bør, hvad der er god Sædvane, saa erklærede fem tyskfødte Dommere i Flensborg, at de vidste det bedre, de dømte ud fra deres eget Kendskab til det nordslesvigske danske Sprog, og dette Kendskab gik ud paa, at „for en Ordens Skyld“ i det givne Tilfælde betød „for at faa et Ordenstegn“. De fem indvandrede Tyskere stillede deres Kendskab til sønderjysk Sprog over to Tusinde indfødte Mænds. Hvor maa disse fem Dommere ikke have været sikre i deres Sag, og hvor maa de tilsyneladende ikke have agtet det Kendskab for ringe, som de to Tusinde Nordslesvigere havde til deres eget Modersmaal. Her er ikke alene Forskellighed i Anskuelse, men der er i Opfattelsen en gabende Kløft, som ikke kan fyldes.

Det er ret betegnende, at den nye tyske Valgkandidat, Amtsdommer Hahn, i sin Egenskab af Dommer har forsøgt at fratage nogle danske Forældre deres Forældreret over deres Børn, hvad der mislykkedes. Men dette Vidnesbyrd om Hr. Hahns Anskuelse behøvedes ikke. Det er tilstrækkeligt, at han er en indvandret præsiske Dommer. Derved bliver han det mest talende Samlingstegn for de indvandrede fremmede og for alle dem, der af Tryk eller Tvang eller ved Løkkelse eller af egen Uforstand eller egen Lyst vil gaa i de fremmedes Ledebaand.

Om det store Flertal af de tyske Vælgere i Haderslev-Sønderborg Valgkreds vil stemme paa Hr. Hahn? Jo, med Fornøjelse. Man kan fortælle dem, at han er født i Altona og altsaa er en god „Schleswig-holsteiner“; men det behøves for Resten ikke. De stemmer paa, hvem deres gode Ledere foreslaar dem. Om han saa er fra Pommern, i det politiske Kragemaal kaldet Putkamerun, eller fra Schaumburg-Lippe, hvor Pastor Jacobsen var til Valg, gør lidet til Sagen. De stemmer lige godt paa ham. Naar han har den sort-hvide Fane i sin Haand,

og den ægteste sort-hvide Farve i sit Hjerte, saa veed de, at han er velset paa de Steder, hvor han skal være velset, og saa tager de deres Stemmeseddel og gaar hen for at aflægge Vidnesbyrd om den Overbevisning, som andre har tildelt dem eller som de selv har indbjærget paa uopklaret Maade.

Maaske er der en eller anden selvstændigt tænkende Mand, hvis Haand ikke vil holde fast om Stemmesedlen paa Dr. Hahn; men hvor mange er de Mænd i Magtens Lejr, som kunde tænkes at være saa rankryggede og uafhængige, at de nægtede at stemme paa den prøjsiske Dommer? Fortyskningens Ledere behøver ikke at tage saa mange taabelige Hensyn; de er sikre paa deres Følgeskab, og det kan de i det hele nok være.

Men er der nogen, der indbilder sig, at Hr. Hahn som Politiker skulde virke dragende paa den danske Befolkning, saa tager man fejl.

En Bismarckbrønd.

(„Flensborg Avis“ for 1. April 1903.)

Efter den tysk-franske Krig 1870—71 skulde der plantes Fredsege trindt omkring i det tyske Rige. Ogsaa den gamle danske Landsdel Sønderjylland skulde have disse tyske Sejrstegn. Paa Søndertorv i Flensborg blev der med stort Halløj plantet et Egetræ, der skulde vokse sig stort og kraftigt og i mange Hundrede Aar staa som et Vidnesbyrd om den Glæde, som Flensborgerne burde have følt ved at være blevne forenede med en Stat, der kunde vinde Sejre som dem, Prøjsen i 1870 vandt over Frankrig.

Men det tyske Træ vilde ikke trives i den danske Jord. Det gik ud. I Nattens Mulm og Mørke blev der plantet et nyt, som skulde forestille at være det, der var sat i Jorden efter Freden mellem Tyskland og Frankrig. Ogsaa dette uægte Fredstræ visnede. Atter blev der ved Nattetid foretaget en Plantning af en ny Eg, og denne blev staaende i over et Fjerdinghundredaar, men trivedes daarligt. Saa blev vel selv Tyskerne kede af det sølle Træ, og for et Par Aar siden, da Brolægningen paa Torvet blev fornyet, benyttede man Lejligheden til at lade Egen forsvinde. Der staar nu et Nødtørftshus i Steden.

Ikke langt fra det Sted, hvor man havde plantet den falske Fredseg, der skulde have staaet i mange Hundrede Aar, men kun opnaaede en Alder af rigelig et fjerdedels Aarhundrede, vil der i Dag, den 1. April, blive afsløret en Brønd, som skal være et Mindesmærke for Fyrst Otto *Bismarck*.

Det er en egen Sag med Mindesmærker. De kan være et Vidnesbyrd om en stor og mægtig Stemning hos et Folk, der føler sig frit; men de kan ogsaa være det modsatte. De ældste Kæmpemonumenter i de historiske Lande er Pyramiderne i Ægypten. Tyranniske Konger lod en trælunden Almue slide og slæbe i Aarevis for at opføre disse Kæmpebygninger. Disse Mindesmærker er da nærmest et Tegn paa Folkets Trældom.

I Nutiden vil man helst, at et Lands synlige Æresminder skal være et Tegn paa *Frihed*, paa Frigjorthed og Fribaarenhed hos Folket, paa en selvfølt Trang til at hædre store Fortjenester af Land og Folk. Kun naar Mindesmærkerne saaledes er fremgaaede af fuld Frivillighed, har de nogen Betydning.

Det kan være en stor Flerhed, der rejser et Mindesmærke. En Mængde Medborgere, lige glade og ivrige, skyder et Beløb sammen til Omkostningerne; lige saa mange Bidrag, lige saa megen Kærlighed. Eller Samfundet, en By, et Distrikt eller hele Staten paatager sig uden nogens Modsigelse, fordi alle er med, at udrede, hvad Mindesmærket koster. Et Vrængbillede af en saadan Frivillighed er det, naar enten Pengebidragene skal afnødes Folk ved ideligt Plageri og Prakkeri, eller naar de styrende af en By eller en Stat i Modstrid med det store Flertals Ønsker gør et Greb i den fælles Kasse, hvad jo i Grunden er det samme som at gøre et Greb i Borgernes Lommer.

Selv naar en Enkeltmand bestrider Omkostningerne ved at opføre et Mindesmærke, høster han kun Paaskønnelse derfor, naar han ved sin Gerning tolker manges Ønske. Da Bankdirektør Axel Heide i Efteraaret paa Højbroplads i København lod rejse en Rytterstøtte af Byens navnkundige Grundlægger, Biskop Absalon, var ingen imod det, alle glædede sig. Det blev da ogsaa et dejligt Mindesmærke. Rejst til alles Glæde er det lige saa godt, som om det var rejst med alles Hjælp.

Der er en Farsot, som kaldes „Monumentomani“, Mindesmærkelskab. Man kender den i Nutidens Tyskland. Den naar ogsaa op til os. Uden Befolkningens Medvirkning, ja paa Trods af Befolkningens Ønsker, opføres kostbare Bygninger og Monumenter i Massevis. Enten gøres der Greb i Statens, Provinsernes eller Byernes Kasser, eller der er almindelig Brandskatning ved Hus- og Kirkekollekter, hvorved Folk halvvejs nødes til at rykke ud med Penge. Man kender alt det Tiggeri, der har været i Gang til den berømte Nederlagskirke ved Isted, der endnu ikke er indviet, fordi man var bange for, den skulde gaa fallit. Til et Bismarcktaarn paa Knivsbjerg, der ligger i en rent dansk Egn ved Genner Bugt, har man skaffet en Del Penge i Dølgemaal, og saa er der endda stor Gæld. Saadanne Mindesmærker fremgaar af en kunstig og usund og unaturlig Bevægelse, ikke af Folkets ægte Ønske og Trang.

En Komité i Kiel vil rejse et Monument i Flensborg for en af de to prøjsiske Generaler, der har baaret Navnet Wrangel. Kielerne kunde have beholdt deres Wrangel for sig selv i Steden for at paanøde Flensborg ham.

Nu skal der saa i Dag afsløres en Bismarckbrønd paa Flensborg Søndertorv. Et tysk Træ vilde ikke trives; med en Brønd af Sten gaar det lettere. Stenene behøver jo ikke at gro.

Det er prøjsiske Sagførere og Embedsmænd, der har hittet paa den Plan med Bismarckbrønden. Paaskuddet er, at Bismarck i sin Tid blev udnævnt til Byens Æresborger. Hermed hænger det saaledes sammen, at Overborgmester *Toosbüy*, der med Snildhed og nogen Hensynsløshed plejede at kunne bryde al Modstand, førte Sagen igennem. Selv brød han sig maaske ikke meget om Bismarck; men han var vant til at gøre, hvad der ønskedes ovenfra. Før 1864 havde han været Embedsmand i det hos Tyskerne saa forhadte slesvigske Ministerium. Dette forhindrede ham ikke i, det sidste Aar, han levede, 1898, ved Halvhundredaarsfesten for Oprøret 1848 at underskrive et Opraab, hvori der stod, at vi før 1864 havde sukket under det danske Aag, altsaa det Aag, som han og de andre Embedsmænd i Ministeriet paalagde Befolkningen. Han var naturligvis ogsaa villig til at gøre Bismarck til Byens Æresborger, men til Trods for al den Indflydelse, han raadede over, lykkedes det ham kun den 29. Marts 1895 at faa 14 af Byens 24 Borgerrepræsentanter til at tage Del i Afstemningen. Halvdelen af dem, der stemte for Æresborgereskabet, var indvandrede Tyskere; de, der var derimod, er paa een nær alle her fra Landet. Paa lignende Maade gik det med Vedtagelsen af Planen om Bismarckbrønden. Tre Aar efter Toosbüys Død var der ved et Møde i Borgerrepræsentationen den 7. September 1901 et Medlem, der oplyste, at Toosbüy havde ført Sagen igennem ved et *hemmeligt* Møde, hvor mange af Medlemmerne var udeblevne. Samtykket blev saa givet „enstemmigt“ af de faa, som var der. Byens Kasse skulde lettes for 20,000 Mark.

I et Byraadsmøde den 28. Juni 1901 krævede et i Brøndsagen nedsat Udvalg en Efterbevilling paa 2000 Mark. Nogle Borgerrepræsentanter talte derimod, og Sagen blev vist tilbage til Udvalget. Den 9. Avgust kom Spørgsmaalet igen til Forhandling i Byraadet. Man havde da fundet paa, at 1200 Mark, som tidligere var skænkede til Opførelse af en Brønd paa Søndertorv, nu uden videre kunde tages til Bismarckbrønden, saa der kun behøvedes en Bevilling af 800 Mark. Den Berliner, hos hvem Udførelsen var bestilt, havde skrevet, at naar han vilde nøjes med i alt 22,000 Mark, saa var dette overmaade billigt: „Der er en Idealists Tilbud.“ Til Trods herfor var der ikke megen Stemning i Borgerrepræsentationen for at bevilge de 800 Mark. Selve Formanden, Dr. med. Duus, talte tre Gange derimod og sagde, man saa hellere maatte lade Sagen falde. Næstformanden, Direktør F. M. Bruhn, ytrede, at det kunde vel gaa som med Bismarckstaarnet paa Knivsbjerg, der var anslaaet til 40,000 Mark og nu skulde koste

160,000 Mark (det er da heller ikke betalt endnu). Borgerrepræsentant, Købmand Ludolf Jessen slog fast, at der var kun forholdsvis faa Mennesker i Byen, der syntes om at faa en Bismarckbrønd. Den prøjsiske Sagfører Løhmann sagde derimod, at alle syntes om det, men tilføjede dog med hævet Røst: „med Undtagelse af faa Undtagelser“ („mit Ausnahme weniger Ausnahmen“). For Bevillingen talte foruden den prøjsiske Prokurator kun den fra Holsten indvandrede Dr. Nissen, den fra Hannover indvandrede Professor Metger og den fra Meklenborg indvandrede Købmand Teichgræber. Det er de fremmede, der paatvinger Flensborg de prøjsiske Mindesmærker. Førsteborgmester Todsén beklagede den førte Forhandling, der vilde gøre „et daarligt Indtryk“; den indvandrede Politimester Schrader sagde, det saa ud, som om man vilde nedsætte Bismarck, og den ligeledes indvandrede lønnede Raadmand Glum anbefalede Bevillingen. Ikke een eneste indfødt Borger talte for at bevilge de 800 Mark. Ved Afstemningen var kun 12 Borgerrepræsentanter, altsaa nøjagtig Halvdelen af Medlemmerne, at formaa til at stemme for Bevillingen og for en mulig Efterbevilling til en Stentrappe op til Brønden.

Fredagen den 6. September var der igen Forhandling i Borgerrepræsentationen. Nu krævedes der 5000 Mark til, i alt 27,000 Mark. Formanden og Næstformanden samt et andet indfødt Medlem talte imod Bevillingen. For den talte foruden den prøjsiske Sagfører Løhmann (ham med „de faa Undtagelser“), som ytrede, at „det var paa højeste Tid“ at komme til Ende med Sagen, kun Professor Metger, den fødte Hannoveraner (!), og Rentier Tødten, der er født i Kiel. Ingen indfødt Borger vilde tale for Bismarckbrønden. Formanden krævede Afstemning ved Navneopraab, og det viste sig da, at ti Medlemmer havde Vilje og Mod til at stemme mod Bevillingen. Der var tretten — et ulykkeligt Tal —, som stemte for Bismarckbrønden, deraf mindst ni, som er komne fra Holsten og Tyskland. Af de ti, som stemte imod, er ni fødte i Flensborg eller i andre Egne af Slesvig. Vore Landsmænd vilde ikke paanøde deres Medborgere en Bismarckbrønd.

Saaledes er denne Sag bleven behandlet i Flensborg Byraad, og det til Trods for, at Byraadsvalgene i Hovedsagen kan atgøres af det halvandet Tusinde prøjsiske Embeds- og Bestillingsmænd, som findes i Byen. Men de er jo nødte til at tage nogle her i Landet fødte Mænd med. Der kan jo ikke godt være et Byraad af lutter fremmede.

Hvorledes Byens Borgerskab stiller sig til „Æresborgeren“ Bismarck, kunde man se, da han døde. Der hejsedes Flag paa halv

Stang fra Byens offentlige Bygninger og fra nogle ganske enkelte private. Paa Bismarcks sidste Fødselsdag, den 1. April 1898, blev der optaget en Flagstatistik i Flensborg. Der var paa det henved en halv Mil lange Hovedstrøg i Byen, fra Havretorv til Enden af Ny-staden, udhængt i alt 8, siger og skriver otte Flag. Flere kom ikke frem trods det smukke Solskinsvejr, som det var den Dag. Bismarck-riet har ingen Rod i Flensborg.

Men netop fordi der i Flensborgernes Hjerter ikke er nogen Kærlighed til vort gamle Fædrelands Fjender, vil de fremmede paa-tvinge Byen et Bismarckminde af Sten. Men et saadant Mindes-mærke er der ikke meget mere ved end ved den Sejrsseg, der visnede og fornyedes og visnede og fornyedes igen og saa til sidst blev tagen helt hort.

Vedrørende det Bismarckske Ord om Bindemidlerne Blod og Jern har man sagt, at naar Blodet ikke er udgydt for Rettens Sag, og naar Jernet kun er brugt i Magtens Tjeneste, saa gælder det, at Blod kan raadne og Jern kan ruste, og saa duer Bindemidlet ikke mere. Naar Mindesmærker rejses ikke af Folkets Kærlighed, men ved Tvang og Tryk eller, som her, ved Nøderi og Tingeri, ved frem-medes Indflydelse, skønt for Befolkningens Penge, saa er der Grund til at minde om, at Jern kan ruste og Sten kan smuldre.

Lad saa kun i Eftermiddag det fremmede Selskab og de faa, der er fyldte af den samme Aand, juble over, at der i Flensborg trods Borgernes Uvilje er rejst et Mindesmærke for den, der i 1864 bragte Ulykke over vort Land.

Modstridende Pligter.

(„Flensborg Avis“ for 2. August 1903.)

I de prøjsiske Provstisynoder er en Tredjedel af Medlemmerne Præster; to Tredjedele er Lægmænd. En undertvungen Befolkning kan, naar den er enig og saa længe den ikke er isprængt med for mange fremmede Elementer, have Flertallet paa Provstisynoderne.

For en Række Aar siden var i Haderslev Provstisynode kun Præsterne tyske; alle Lægmænd var danske. Det var altsaa et fast dansk Flertal, som bestod af to Tredjedele af Forsamlingen.

Det syntes Tyskerne ikke om. Det var dem ikke behageligt, at bortset fra de prøjsiske Embedsmænd, Præsterne, som møder paa Synoden i Kraft af deres Embede og ikke paa Grund af Valg, fandtes ikke et eneste tysksindet Medlem i hele den kirkelige Forsamling.

Men Menighederne vilde ikke vælge Tyskere. De forudsaa, at saa skulde Politikken ind i Kirken enten ved Indførelse af tysk Gudstjeneste, ved tysk Udsmykning af Kirkerne eller paa anden Maade. De kirkelige Vælgere valgte altid danske Menighedsrepræsentationer og Kirkeforstanderskaber, og disse valgte igen danske Synodemedlemmer.

Hvad var herved at gøre for Tyskerne? De kunde ikke indgive Vælgerne en anden Aand. Følgelig maatte de se at blive af med nogle af disse Vælgere. Saa hittede man paa, at de Menighedsmedlemmer, der stod i dansk Undersaatsforhold, skulde miste deres kirkelige Valgret. De indvandrede Brandenborgere og andre Prøjsere, selv de, der ikke var Lutheranere, men i deres prøjsiske Hjemstavn havde tilhørt den unerte Kirke, skulde udøve Valgretten til den lutherske Kirke; men de i selve Landsdelen fødte Lutheranere skulde, naar de ikke stod paa de prøjsiske Militærruller, slettes af de kirkelige Valgsteder. De tyske kirkelige Myndigheder syntes godt om en saadan Ordning, og saa fratog man en stor Del af Menighedsmedlemmerne deres kirkelige Valgret....

Saa kunde det i Haderslev lykkes de mange prøjsiske Embeds- og Bestillingsmænd, de mange indvandrede Tyskere og deres Fæller at faa valgt tyske Menighedsrepræsentanter. Kirkekollegierne blev efterhaanden tyske, og der valgtes for Byen Haderslev kun tyske Synodemedlemmer.

Paa Landet har man, bortset fra Gammel Haderslev, hvor der ogsaa i den landlige Del af Sognet er fuldt af tyske Toldere og Jernbanebetjente og den Slags Folk, kun kunnet sætte tyske Menighedsrepræsentanter igennem i et eneste Sogn, Vilstrup. Derfra kommer der saa en tysk Lægmand til Provstisynoden.

Men dette var tilstrækkeligt til at sikre Tyskerne Flertallet paa Synoden. Der er i alt 63 Medlemmer, deriblandt 21 Præster. Fra Vor Frue Sogn i Haderslev møder 7 Tyskere, fra Gammel Haderslev 4, fra Vilstrup 1, Summa Summarum 12 tyske Lægmand. Dette Dusin lagt til de 21 Præster giver 33. Naar saa alle Præsterne stemmer efter en Snor, saa har Fortyskningspartiet paa Synoden 33 Stemmer imod de 30 Stemmer fra Befolkningen.

Der er imidlertid et Par af Præsterne, som ikke helt kan glemme, at de foruden at være prøjsiske Embedsmænd helst tillige skal være et Slags Tillidsmænd for deres Sogne. Det kan derfor hænde, at et Par Præster faar Mod til at svigte Provstens Parole i den Formening, at deres egen Samvittighed kan være lige saa god som Provstens.

Saaledes stod Sagen, da Haderslev Provstisynode holdt Møde Onsdagen den 22. Juli. Her skulde vælges Medlemmer til Synodeudvalget, der bestaar af Provsten som selvskreven Formand og af fire valgte Medlemmer, nemlig en Præst og tre Lægmand. Fremdeles skulde der vælges tre Medlemmer til Fællessynoden i Rensborg, nemlig en Præst og to Lægmand. Provst *Petersen* havde nok i Forvejen haft Præsterne samlede til Udentingsforhandling. De vilde vælge mindst een tysk Lægmand til Fællessynoden og ikke andet end Tyskere til Synodeudvalget.

Tilsyneladende er Provst *Petersen* og de andre nidkære Fortyskningsvenner ikke blevne opmærksomme paa den meget nærliggende Tanke, at der ligesom vilde være noget underligt i, om Præsterne gik i Ledtog med de ved Hjælp af en Valgretsberøvelse valgte Tyskere fra Haderslev imod alle de øvrige valgte Medlemmer, der har faaet deres Hverv uden saadanne Midler, og ved et saadant Forbund udelukkede Tillidsmænd for Befolkningen fra Synodeudvalget.

Hvorom alting er, saa kunde Provsten og hans Meningsfæller ikke være sikre paa Sejren. Det viste sig da ogsaa ved det endelige Resultat af Afstemningen, som gik for sig i flere Timer, at vel lykkedes det Tyskerne til Fællessynoden at faa valgt Provsten og en tysk Lægmand, medens der tillige valgtes en dansk Lægmand; men til Synodeudvalget valgtes foruden en Præst, Pastor Nielsen af Sommersted, kun een tysk Lægmand, men to danske. Et Par af Præsterne

havde ikke villet gaa med gennem tykt og tyndt. De tyske Kandidater, der faldt igennem til Synodeudvalget, havde kun faaet 29 og 28 Stemmer.

Tyskerne kunde altsaa i Forvejen vide, at hver Stemme maatte være dem dyrebar. Provsten stillede Forslag om, at Dagsordenen skulde forandres. De Valg, der skulde foretages, var som sædvanlig det sidste Punkt paa Dagsordenen. Den tyske Pastor *Bolten* af Møltrup og Bjerning skulde Klokken 3 være i *Bjerning Kirke* for at foretage en Ægtevielse. Fra Haderslev til Bjerning er der en tre Kvarters Kørsel. Alligevel var Pastor Bolten forbleven paa Synoden, og Provsten stillede efter den Tid, da Vielsen skulde have fundet Sted, det Forslag, at man i Modstrid med Dagsordenen skulde skride til Valgene og tage de øvrige Punkter paa Dagsordenen senere. Det havde ligget mere nær, om Provsten havde sagt til Pastor Bolten: Men hvad er det, er De endnu her? De skulde jo for længe siden have været paa Vejen til Bjerning for at udføre en Embedshandling. I Steden for lod Provsten Pastor Bolten blive, hvor han var, og stillede sit Forslag om Dagsordenens Forandring udtrykkelig under Henvisning til, at det skete for Pastor Boltens Skyld. Gik alle Præster frem paa Rad i deres Magt og Vælde — det sagde Provsten ikke, men adskillige tænkte det —, saa kunde de sammen med de 11 tyske Lægmand fra Haderslev og den ene fra Vilstrup udgøre en fast Falanks paa 33 Medlemmer. Som tænkt, saa gjort. De 33 stemte for Forandring af Dagsordenen, og saa kunde Valgene begynde. Men de tog lang Tid, og Brudeparret i Bjerning Kirke fik Lov at vente.

Allerede mellem Klokken 1 og 2 samledes Bryllupsgæsterne i Gildesgaarden i Rørkær, nær ved Bjerning Kirke, hvor Vielsen var berammet til Klokken 3. Det var Pastor Bolten selv, som havde fastsat Dagen og Klokkeløttet. Men det var rygtedes, at Forhandlingerne paa Provstisynoden blev langvarige, og at Pastor Bolten var bleven i Haderslev. Saa sendte man en Hjulrider af Sted for at faa at vide, om der vilde ske en Forsinkelse. Men henved Klokken 4 kørte man endelig til Kirke. Der var ingen Præst, og han kom ikke saa snart. Endelig Klokken 5 tog den tilstedeværende tyske Kommuneforstander den gode Beslutning at telegrafere til Provst Petersen, om han ikke vilde give Pastor Bolten Tilhold om at udføre den Embedshandling, han selv havde ansat til Klokken 3.

I Kirken i Bjerning sad Brudeparret og 150 Bryllupsgæster og ventede paa Pastor Bolten. Hvad skulde den stakkels Mand gøre? Han maatte dog være til Stede ved det vigtige Valg af Medlemmer

til Synodeudvalget. Han stemte trofast paa Tyskernes fire Kandidater, af hvilke dog de tre faldt igennem alligevel. Men saa var Klokken bleven 6. Og da Pastor Bolten vel har syntes, at det unge Par helst maatte vies inden Aften, for at Solen ikke skulde gaa ned over deres ugifte Stand, saa mente han at burde sige Farvel til Synoden og ikke oppebie Valget af Medlemmer til Fællessynoden. Han skrev saa en tysk Stemmeseddel, som Degnen senere puttede i Valgurnen. Det blev opdaget og paatalt, og Valget kasseret, saa det maatte foretages endnu en Gang. Men da var Pastor Bolten borte. Med den gode Samvittighed, at han havde fyldestgjort sin Pligt baade mod det tyske Rige og imod det ventende Ægtepar, var han paa Vejen til Bjerning Kirke, hvor han kom Klokken 6^{3/4}. Saa omtrent Klokken 7 kunde Vielsen finde Sted.

Men hvor Folk er underlige! Brudeparret, der, som det maa haabes, skal vandre et helt Liv sammen og saaledes har Tiden for sig, syntes ikke engang om at vente i de fire Timer, og de 150 Bryllupsgæster var heller ikke tilfredse. Og dog var ingen af dem død af Hunger. Bryllupsgaarden var ikke langt borte, og naar Sulten meldte sig, saa gik Folk fra Kirken til Gaarden for at styrke sig med Mad og Drikke. Man kan tænke sig denne Folkevandring fra Kirken til Hjemmet, og fra Hjemmet til Kirken. Saaledes havde Pastor Bolten bidraget til en levende Forbindelse mellem Kirke og Hjem. Alligevel var Folk blevne utaalmodige. Den i Følelsen af sin gode Samvittighed saa tilfredse Præst maatte med Forfærdelse opdage, at hans Bryllupsoffer paa Alteret mod Sædvane var en Bunke smaa Kobberskillinger, mest Enpenningsstykker. Endda gik Præsten med den gode Samvittighed efter Vielsen til Bryllupsgaarden, og *der* er han uden Tvivl bleven lige saa forundret, da det viste sig, at der var meget faa af Selskabet, som følte Trang til at indlade sig i en Samtale med ham.

Men Søndagen derefter, den 26. Juli, kørte det unge Ægtepar fra Rørkær og mange af deres Naboer og Bekendte til Gudstjeneste i den danske Frimenighedskirke i Haderslev.

Nu kan saa Pastor Bolten i Moltrup og den kloge Provst Petersen i Haderslev sidde og regne ud, hvor meget det præsiske Statskirkevæsen har vundet ved Pastor Boltens Deltagelse i Valgene paa Provstsynoden i Haderslev.

Efter Landdagsvalget.

(„Flensborg Avis“ for 26. November 1903*.)

Det staar for os Danske fast, at Landdagsvalget i Nordslesvig af Tyskerne blev forberedt ikke alene med Lirkeri og Lokkelser, men ogsaa med Tryk og Tvang og Trusler. Men det er jo ikke noget nyt, selv om der altid hittes paa noget, man ikke har prøvet før eller dog ikke forsøgt i samme Udstrækning. Det kan være vanskeligt nok at komme op imod det Slags Midler, som Tyskerne tager i Brug.

Men jo flere Kunster Tyskerne har for, naar de vil skade os, des større burde Nidkærheden være hos os Danske. Hvert Træk fra tysk Side burde mødes med et dansk Modtræk, og hvert tysk Kneb burde afværges med forøget dansk Iver. Men dette er ikke sket. Ellers vilde vi bagefter ikke have saa stor Grund til at beklage os.

Valget har for os Danske faaet et tarveligt Udfald. Vi har ikke hindret Tyskerne i at faa Fremgang. Følgelig maa Udfaldet være noget nedslaaende for os. Derom kan der ikke godt være delte Meninger.

Naar man har Tro til en Sag, saa viser det sig i, at man, naturligvis uden at male Fanden paa Væggen, dog altid tør se Sandheden, ogsaa den ubehagelige Sandhed, lige i Ansigtet. Man lukker Øjnene op og ser, hvor galt det er, og man siger sig det, og saa spørger man sig selv, hvorfor det ikke er gaaet bedre, og derved søger man efter Raad til at kunne gøre det bedre i Fremtiden.

Der er i det politiske Liv som paa andre Omraader en Regel, man gør vel i at følge. Det er den: Man skal stole paa sig selv og ikke paa andre.

Uden Tvivl stoles der alt for meget paa *Valgledelsen*, altsaa nærmest paa Den nordslesvigske Vælgerforening, som om den kunde besørge alt.

Det politiske Enkeltarbejde skal gøres paa selve Stedet. Andensteds fra, fra en Hovedledelse eller Forening, kan der komme nogen Tilskyndelse, nogle Raad og Anvisninger, men det er fra en fjerntliggende By ugørligt at sætte Arbejdet i Gang i det enkelte. Hertil kommer endnu, at Virksomheden jo især tiltrænges ikke i de gode Egne, men i de sløje. Men netop der har Vælgerforeningen saare ringe Indflydelse, fordi den har saare ringe Udbredelse. Det vilde være urimeligt at forlange, at Vælgerforeningens Sekretær skulde sidde paa Nordborg og paatage sig Ansvaret for, at de Danske alle Vegne

*) Ved Landdagsvalget paa Graasten den 20. November 1903 genvalgte Landdagsmand H. P. Hanssen af Aabenraa med kun 118 Stemmer imod 108 tyske. Socialdemokraterne havde ved Valgmandsvalget ikke sat en eneste Valgmand igennem.

gjorde deres Pligt ved Valgene. Og hvad skal der virkes med? Tyskerne synes i saadanne Tilfælde at have Penge nok, hvad enten disse kommer fra „sorte Fonds“ eller andre mere eller mindre uransagelige Kilder. Hvad har vi Danske af Penge til politiske Øjemed? Det skal stort hjælpe med de Par Skilling, Vælgerforeningen faar ind Aaret rundt fra sine Medlemmer. Dette bør ikke misforstaas, som om vi ønskede, at Vælgerforeningens Kasse skulde spækkes med Gaver fra andre Steder, til Eksempel fra Kongeriget, saa at Tyskerne kunde faa Ret i deres Sigtelser for, at den politiske danske Virksomhed i Slesvig opretholdes eller støttes ved kongerigske Midler. Vi maa i Politik hellere arbejde uden Penge end med stadig Understøttelse fra Kongeriget. Vore gamle Landsmænd maa godt forære os nogle Bøger og støtte vor Ungdom i at lære dansk Sprog og Aandsliv at kende; men det politiske Arbejde bør vi gøre selv. En nordslesvigsk Gaardmand har i Aar skænket tusind Mark til Vælgerforeningen. Det er udmærket; men een Svale gør ingen Sommer. Vi maa arbejde for at forøge vore Pengemidler, men endnu mere maa vi se at faa det politiske Samarbejde udstrakt til de truede Egne, og først og fremmest maa den danske Befolkning i de forskellige Egne selv sætte alt ind paa at forsvare sig og sin Sag. Er der tillige en ensartet og fast Ledelse, da saa meget des bedre.

Værre end at stole paa sine egne er det at sætte sin Lid til andre, til uvedkommende. Det vilde være en Fejl, om vi bestandigt skottede til *Socialdemokraterne* og troede, at hos dem laa den Redningsplanke, der shulde holde vor Sag oppe i Fremtiden,

Det at skæve efter andre er sjælden skikket til at styrke egen Nidkærlighed eller Selvtillid. Naar Standpunktet ikke holdes klart, sløves ens egen Kraft. Hvis nogen af vore skulde mene, at vi andre slaar af paa vor Selvstændighed, at vi ikke har nok i vort eget, at vi gaar paa Akkord med Socialdemokraterne og slutter falske Alliancer, saa vilde dette kunne bryde vort Sammenhold og svække vor Enighed. I For sommeren ved Rigsdags-Omvalget i Flensborg-Aabenraa Valgkreds var der enkelte Steder, til Eksempel Bested, danske Missionsfolk, der stemte paa den for os Danske ellers saa aldeles usmagelige Jødefjende Hr. Raab. Sligt kunde kun tænkes som et Slags religiøs Indsigelse imod, at en hel Del danske Vælgere ved Omvalget stemte paa den socialdemokratiske Valgkandidat. Vi Danske kan godt indrømme, at vi politisk ikke har noget imod de tyske Socialdemokrater. Der vil i den tyske Rigsdag, bortset fra Demonstrationer, hvis Nytte kan omtvistes, næppe forekomme mange Tilfælde, hvor en dansk Rigsdags-

mand vilde stemme anderledes end Socialdemokraterne. Disse har ikke nogen Grund til at nære Uvilje imod os. Og da de sprogligt, folkeretligt og statsretligt optræder imod os med færre Fordomme end noget som helst andet tysk Parti, saa har vi politisk set ikke nogen Grund til at se skævt til dem. Men selv om vi ser bort fra andre, til Eksempel religiøse Grunde, saa kan vi umuligt nægte, at Nutidens Socialdemokrater er et Klasseparti, hvad de for øvrigt har fuld Ret til at være. Men naar vi Danske kræver af vore Folk, at de ellers skal tilsidesætte deres Klassefornemmelser, at til Eksempel vore Landmænd ikke skal lefle med de tyske Agrarer, men sætte Folkesagen over Standsnærighed og Havesyge, saa kan vi dog ikke forlange, at de skal gaa til den modsatte Yderlighed og skade ikke alene sig selv som Stand, men vor Sag ved fuldt at gaa i Ledtog med de tyske Socialdemokrater. Vor Velvilje for disse bør aldrig gaa saa vidt, at vi skader os selv. Det har forud for Landdagsvalget været Tyskerne et kært Vaaben at paa-staa, at Danebrog blev halvvejs strøget for den røde Fane. Det var naturligvis ikke sandt, men vi bør ikke give Modstanderne mindste Skin af Ret til at udslynge det Slags Paasagn imod os. Der er dog en eller anden, som de gør Indtryk paa. Og Sagen har endnu en anden Side. Der er Folk, som bebrejder os, alt vi alt vor aabent vedkender os vort politiske Standpunkt. Men det er nødvendigt. Uden tydeligt Bannermærke holder man i en saadan Kamp som vor ikke Tropperne sammen. Selv om vi paadrager os Had og Forfølgelse derved, saa kan vi ikke ændre det. Derimod er det ingen Nytte til uden Nødvendighed at paadrage sig andres Hadskhed. Der er næppe meget, som i den Grad vil mistænkeliggøre os hos Magthaverne og hidse deres Forfølgelseslyst imod os, som den Mening, at vi vilde gøre os til eet med Socialdemokraterne. Disse hører nu paa en Maade til de store i det tyske Rige; man vover ikke ret at røre for meget ved dem. Des mere vil man have Lyst til at kaste sig over smaa Forbundsfæller af dem, og hvis vi sad i det Selskab og spiste Kirsebær, vilde vi faa Stenene i Øjnene. Alt dette vilde gælde, selv om Socialdemokraterne ikke havde spillet en saa forsvindende Rolle ved dette Landdagsvalg og i hvert Fald kun havde skadet os, for de kan blive stærkere senere; de begynder altid smaat. Men ogsaa deres mulige Styrke i Fremtiden skal man ikke regne for meget med. I praktisk Politik er det ikke den eneste Dyd at høre Græsset gro; man skal ogsaa lukke Øjnene op og se, hvorledes Væksten er for Tiden.

En slem Vildfarelse vilde det være, om vi bildte os ind at kunne vinde stort Udbytte, vinde Sejre og Resultater ved spidsfindig eller købslaaende Forhandlingspolitik, ved diplomatiske og parlamentariske Kunststykker.

Den i mange Aar hævdede Edsnægtelse, som gav os et meget smukt Standpunkt, kunde maaske ikke fastholdes i Længden. Der var unægtelig en Angrebsflade for Modstandere, som kom og fortalte Befolkningen, at den valgte Talsmænd til ingen Nytte, naar de ikke vilde indtræde i Landdagen. Men uomtvisteligt var det en kolossal Fejl, naar Opgivelsen af Edsnægtelsen til Dels begrundedes med den præjsisk-østerrigske Traktat af 1878 om Artikel 5. Naar Østerrig opgav at tage sig af os, skulde vi jo hævde vort Retsstandpunkt saa meget skarpere selv. For øvrigt burde denne Overenskomst intet have at betyde for os, intet. Tidspunktet for at skifte Taktik var derfor daarligt valgt omkring 1880. Tilmed bør en Forandring af denne Art, om den bliver nødvendig, kun komme som det, den er, en ikke velkommen Nødvendighed. Den blev imidlertid forberedt ved en stærk Agitation, som om der var store Ting i Vente. Derved vakttes overdrevne Forestillinger om, hvad danske Landdagsmænd vilde kunne udrette i Berlin. Lad os sige, at det ingenlunde helt er udelukket, at det under givne Forhold vil kunne blive af Betydning for vor Sag, om den danske Befolkning paa et afgørende Tidspunkt har tre Talsmænd i Berlin. Selv under almindelige Omstændigheder kan det hændes, at danske Landdagsmænd kan gøre sig nyttige for deres Vælgere. Men lad os ikke til Jævnshold vente Storværker af politisk Betydning. Naar Sager af den Art forekommer og noget staar paa Spil, vil danske Repræsentanter i Almindelighed holde sig tilbage og ikke ved alt for stor Udfoldelse af deres Iver skærpe Opfattelsen af Sagens politiske Betydenhed, da dette jo kun vil skade. I Almindelighed kan der af de danske Talsmænds Politik i Berlin ikke forlanges andet, end at de holder Spørgsmaalet aabent uden at ødelægge noget. Det var det, som den politisk og parlamentarisk saa drevne og prøvede Gustav Johannsen ypperligt forstod. Holdes Forventningerne nede paa dette Punkt og kræves der intet i Retning af politiske Makinationer og Eksperimenter, saa vil der ikke let komme Utaalmodighed, Skuffelse og Slappelse. Vi har en udmærket Befolkning, og den vil være tilfreds, naar vi holder Standpunktet rent og klart uden Tilsløring og uden unødvendig Udæskning. Gaar vi alle saaledes den lige Vej, saa svigter Befolkningen ikke.

Man slukker ikke Ilden paa den hjemlige Arne, fordi der viser sig Lygtemænd i Synsranden. Man skal ikke spejde efter *Forsoningens Frugter* og saa rulle sin Fane halvt sammen. Forhandling og Forsoning er ret kønne Ord, og fagre Ord mange Hjerter frister. Men det gælder jo, om der er noget bag Ordene.

Lad os være ærlige og sige, at vi ikke vilde have meget imod at faa noget blidere Kaar. Tvangspolitik og Rædselsregime'te kan ikke

slaa os ihjel, naar vi er fast bestemte paa ikke at række Hals. Men det er ligegodt noget trættende i Længden at høre Korporalstokken suse over ens Hoved. Vi vilde ikke befinde os mindre vel ved færre Plagerier. Lad os ogsaa indrømme, at der i Vinter eller i Foraaret virkelig var noget, som talte for, at der skulde fares mere med Lempe i Nordslesvig. Selv med andre Erfaringer i Minde, kunde man dog næppe tro, at naar den tyske Kejser rejste til København til Fest og Herlighed og afgav de smukkeste Forsikringer om, hvor godt han syntes om det som det danske Hof og den danske Hovedstads Gæst, at saa baade straks og senere den prøjsiske Regering vilde blive ved med ufortrødent at svinge Pisken over de danske Slesvigere og undlade at drage Følgeslutninger af Kejserens Besøg. Ikke nok med at Optantsagen henstaar uden at være ordnet — og hvad ventede man sig ikke paa dette Punkt af Besøget i København —, er det gaaet videre med det utrolige Optantlaveri, den tvungne Forvandling af prøjsiske til danske Undersaatter, en Fremtærd, der næppe har noget Sidestykke hos Rusland eller andre halv-asiatiske Magter. I København troede man før Besøget, at den prøjsiske Regering havde givet Nordslesvigerne Udsigt til, at den vilde raade Bod paa alle eller dog mange Ulemper. I Nordslesvig troede enkelte efter Besøget, at der i København var givet Tilsagn om, at nu skulde Tvangsregimentet høre op. Det saa næsten ud som en Svikmølle. Godtroende Folk baade hist og her ventede uhyre meget godt. Nu skulde vi derfor være meget artige og tillidsfulde. Vi andre tvivlede og udtalte vore stærke Tvivl. Vi fik Ret ikke alene heri, men ogsaa i, at denne idelige Fremholdelse af Forventninger, som skuffes, af Sæbebobler, der brister, svækker Befolkningens Mod og Handlekraft. Det er det, der har vist sig ogsaa nu ved Landdagsvalget. De prøjsiske Forsonings-Æbler var ikke bedre end de socialdemokratiske Forbunds-Kirsebær.

Der er stort Sammenhold i den danske Befolkning, megen Helhedsfølelse og Enhed. Naar Befolkningen faar Lov til selv at føre sit Forsvar paa sin egen rolige, sindige Maade, uden at den opfordres til Sidespring og Krumspring, uden at den hidses og vildledes ved Luftspejlinger og Foregøglinger, ved svingende Forventninger og skuffende Forhaabninger, og uden at forføres til Gnaskeri af de Kundskabens Æbler, som en listig Slange og en troskyldig Eva anpriser, — saa vil denne trofaste Befolkning holde ud i Kampen og ikke taale nogen Plet paa sin Fane, men rejse sig med ny Kraft efter et Nederlag. Thi den Jord, den faldt paa, var dens egen Grund, den fædrene Jordbund gennem Aarhundreder, og denne Befolknings egen Jord skænker den ved Berøringen ny Kraft.

Tvangsstyret.

(„Flensborg Avis“ for 3. Januar 1904.)

For 40 Aar siden var, den sidste Dag i Aaret 1863, de danske Soldater dragne ud af Holsten. Det tyske Forbund havde gjort Krav paa med sine Tropper at besætte Holsten som tysk Forbundsland, og Danmark satte sig ikke derimod. Nyaarsmorgen 1864 stod de danske Jenser Vagt ved Ejderens nordre Bred.

En Maaned senere overskred prøjsiske og østerrigske Hære Sønderjyllands Grænser. Der var ikke udstedt nogen Krigserklæring. Bismarck vilde undgaa i sidste Øjeblik at tilstille Danmark et afgørende Forlangende om Ophævelse af Novemberforfatningen for Kongeriget og Slesvig, fordi han frygtede for, at den danske Regering skulde give efter, hvorved de tyske Magter vilde miste ethvert Paaskud til at føre Krig. Derfor nøjedes Bismarck med at lade Feltmarskal Wrangel skrive til General de Meza, om han vilde trække sig tilbage fra Hertugdømmet Slesvig, som Prøjsen og Østerrig foreløbig vilde besætte for at have et Pant for, at Danmark opfyldte de tyske Forlangender. General de Meza svarede Nej, og saa havde vi Krigen.

Der er talt meget om den danske Regerings Fejl baade i Tidernes Løb ned til 1848 og i de tretten Aar mellem Krigene. Det er sikkert, at Danskheden i Sønderjylland havde været vanrøgtet i flere Hundrede Aar, og man kan beklage, at den danske Regering ved Aftalerne i London 1851—52 udtalte Forventningen om at kunne ordne Landsdelenes indbyrdes Forhold paa en bestemt Maade, da det dog kunde forudses, at Tyskerne vilde lægge Hindringer i Vejen for enhver lempelig Ordning, hvorfor Danmark burde holde sig alle Muligheder aabne. Man kan anke over, at der ved Indretningen af de blandede Sprogdistrikter ikke toges tilstrækkeligt Hensyn til en Del af Befolkningens Ønsker, og at der, som naturligt lige efter et Oprør, ogsaa forekom nogen Politivilkaarlighed. Men Sprogforskrifterne var i og for sig retfærdige, og, hvad mere er, og hvad der maa siges til den danske Dommerstands store Ære, der findes fra Tiden mellem Krigene ikke nogen uforsvarlig politisk Domfældelse fra Sønderjyllands Højesteret, Appellationsretten i Flensborg. Alligevel blev der begaaet en stor og næsten utilgivelig Fejl fra dansk Side. Man ænsede ikke det gamle latinske Ord „Held de besiddende!“ (Beati possidentes); man forstod ikke, at saa længe Dan-

mark sad inde med Hertugdømmerne, havde det Udsigt til at beholde dem, at Stillingen bedredes Dag for Dag, og at det vigtigste, ja næsten det eneste, man havde at gøre, var at undgaa Krigen. Enhver Indrømmelse, som Tyskland forlangte og Evropa sluttede sig til, burde gøres og burde gøres i Tide. Hvis det var sket, havde uden Tvivl hele Sønderjylland endnu den Dag i Dag været dansk.

Der er for os danske Slesvigere to Ting at lære af dette. Det gælder i Folkenes Tilværelse og i det enkelte Menneskes Liv, at sjælden eller aldrig kommer en stor Ulykke over nogen helt uden egen Skyld. Vi skal nu se til, at vi bøder paa Fortidens Fejl i Steden for at gøre dem om igen; vi maa vide, at vi endnu for en Del har vor Skæbne i vor egen Haand, og at det staar til os selv at føre vort Forsvar med Omsyn og Klogskab.

Vi veed, at Stillingen er vanskelig, og den er i det nu henrundne Aar ikke bleven lettere.

Det prøjsiske Regimente har altid været strengt, i de sidste 5 Aar endnu strengere end tidligere. Under dette skærpede Tvangsherredomme har man fra tysk Side jævnligt udtalt det Haab, at „den faste Haands Politik“ skulde gøre Danskerne modløse og møre, saa de bad om godt Vejr og kyssede Riset. Under saadanne Omstændigheder kunde intet være mere ubetimeligt, end om Danske talte om Forsoning og Imødekommen og den Slags Ting. Det kan kun beklages, at det tyske Kejsersbesøg i København sidste Foraar har givet Anledning til Udtalelser af den Art, beklages ikke alene af den Grund, at det maa styrke Tyskerne i den Mening, at Tvangsregimentet gør sin gode Virkning, men ogsaa fordi det forplumrer Stillingen og den naturlige Opfattelse hos de danske Slesvigere.

Med dansk Troskyldighed ventede man sig store Ting af Besøget i København. Selv om ikke § 5 vilde blive opfyldt, saa skulde dog al Forfølgelse og Haardhed mod Danskheden i Slesvig standses. I Berlin laa der, fortalte man, et Dokument færdigt til Udstedelse efter Kejsers Vilhelms Hjemkomst, hvorved hele Optantsagen vilde blive løst med eet Slag. Og mange andre Herligheder var i Vente. Alle disse opskruede Forventninger viste sig at være idel Humbug. Forsoningens Frugter var Skueretter af Pap, eller, om man vil, af Papir: nogle glatte Talemaader i berlinske Blade. Det var for Resten ikke alle store tyske Aviser, som ulejligede sig med fagre Ord: i enkelte af dem stod ligefrem, at saa længe de danske Slesvigere endnu valgte egne Folkerepræsentanter i Steden for at stemme sammen med de tyske Partier, kunde der ikke ventes nogen Forandring i den faste Haands Politik.

Vedvarende forekommer Udvisninger af kongerigsk Tyende, der har taget Tjeneste hos Husbønder, som aabent lægger deres danske Sindelag for Dagen. Hos en Familie paa Vestkysten, hvor en Søn, en Student, der er overskreven til Kongeriget, i Julen 1902 uden de prøjsiske Myndigheders Tilladelse havde besøgt sit Hjem, blev der udvist fire Tjenestefolk foruden en Havemand med Kone og Børn. Andre Udvisninger af Tyende foretoges af den Grund, at Husbønderne havde været til Møder i Kongeriget. Ja, i Efteraaret er man gaaet saa vidt at anordne den Slags Udvisninger, hvor Husbønderne har stemt dansk ved Landdagsvalget. Endogsaa en russisk Pige er bleven bortvist fra et dansk Herskab. Blandt de udviste er, i Mangel af Folk, som er fødte i Kongeriget, slesvigske Optantbørn, fødte her i Slesvig som Børn af Slesvigere, der har været overskrevne til dansk Militærforhold. Samtidig vedbliver det navnkundige Optantlaveri, Forvandlingen af prøjsiske til danske Undersaatte, underliden med paafølgende Landsforvisning. Mænd, som har aftjent deres prøjsiske Værnepligt i to eller tre Aar, bliver stemplede som danske Undersaatte, naar deres Fædre i sin Tid har udtalt Ønske om at flytte til Kongeriget som danske Undersaatte, men ikke har udført deres Forsæt, og derefter i tredive Aar har været godkendte som prøjsiske Statsborgere. Tjenestedrengekrigen, Nægtelsen af delvis Fritagelse for Sommerskolen, naar Drengene skulde tjene hos danske Husbønder, er heller ikke hørt op. Danske politiske Møder søges saa vidt muligt hindrede. Den danske Befolkning og dens Talsmænd er udsatte for de værste Usandheder og Angreb i en Fortryskningspresse, som holdes oppe ved Penge af hemmelige Statsmidler. Samtidig bliver de danske Blade ved de prøjsiske Domstole ikendte Straffedomme, som andensteds er uhørte. En Medarbejder ved et dansk Blad sidder halvandet Aar i Fængsel for Ytringer, som maa anses for ikke at være strafbare i noget andet civiliseret Land.

Naar man ser hen til alle Vanskelighederne, saa tør Udfaldet af Rigsdagsvalget den 16. Juni næppe kaldes helt daarligt for os Danske. Vel var der en Del Forøgelse af de tyske og de socialdemokratiske Stemmer, hvad man kunde vente efter de nye Jernbaneanlæg og den ogsaa af andre Grunde stigende tyske Indvandring; men Tilbagegangen i det danske Stemmetal — fra 15,448 i hele Nordslesvig ved Valget 1898 til 14,843, altsaa en Nedgang af 605 Stemmer —, var ikke saa stor som den ved Optantlaveriet forvoldte Formindskelse af de danske valgberettigedes Tal. Daarligst var Flensborg-Aabenraa Valgkreds, hvor det danske Stemmetal fra 3349 i 1898 sank til 2988, altsaa en Af-tagen med 361 Stemmer eller over 10 Procent, men *der* havde der i

1898 paa Grund af den særlig heldige Kandidat, Gardejer C. P. Wolff i Gammelgab, en i hele Kredsen kendt Landmand, været en Stigning i Stemmetallet paa over 5 Procent, en Tilvækst, der denne Gang ikke kunde ventes opretholdt, da Gaardejer Wolff var bleven stemplet som dansk Undersaat og ikke som Valgkandidat var bleven afløst af en anden Landmand. Betænkeligere for Stillingen i denne Valgkreds var det, at der forud for Omvalget blev iværksat en Agitation fra dansk Side for at faa den socialdemokratiske Kandidat valgt, hvad der lykkedes, da over en Tredjedel af de danske Vælgere lod sig formaa til at stemme paa ham. I 1898 havde Bestyrelsen for Den nordslesvigske Vælgerforening i en offentlig Henvendelse til Vælgerne udtalt, at medens den fraraadede at stemme paa den tyske Antisemit, saa turde den ikke heller tilraade de danske Vælgere at kaste deres Stemmer over paa Socialdemokraten. Paa det danske Aarsmøde i Aabenraa sidste Foraar vedtoges det at overlade til Vælgerne selv, om de under Omstændigheder vilde deltage i et Omvalg eller ej. Denne Parole blev brudt under Agitationen for den socialdemokratiske Kandidat, som derefter blev valgt.

Med de Fordele, man havde ventet sig for *Landdagsvalget* af denne Taktik ved Rigsdagsomvalget, gik det som med Forsoningens Frugter efter Kejserbesøget og de opskruede Forventninger i Optantsagen. Det viste sig, at Socialdemokraterne ikke kunde øve nogen som helst Indflydelse ved Landdagsvalget, og dette blev et stort Nederlag for os Danske. Antallet af danske Valgmænd sank i Haderslev Kreds fra 149 i 1898 til 134, medens det tyske steg fra 50 til 73. I Aabenraa-Sønderborg Landdagsvalgkreds gik det danske Stemmetal ned fra 124 til 118, det tyske op fra 90 til 109, saa at den danske Landdagsmand for denne Kreds kun blev valgt med et Overtal af ni Stemmer. Det maa dog bemærkes, at alle den tyske „Valggeometris“ Kunster var satte i Gang for at slaa Danskheden ned.

Et Skaar i Fortyskningspartiets Jubel over den faste Haands Politik og dens Virkning fremkom ved *Knaldet i Skærbæk*, hvor Fortysknings Ypperstepræst, den halvvejs udnævnte Biskop, Ridderen af den præjssiske Ørn, den tyske Rigsdagskandidat fra 1902, Næstformanden i „Den tyske Forening“, kort sagt hele Fortyskningspartiets bedste Mand Pastor Jacobsen ikke længere svarede til de store Forhaabninger, man havde knyttet til ham og hans Foretagender, af hvilke det ene efter det andet gik fallit, medens det kun med Nød og næppe og med Regeringen Understøttelse ved store Pengemidler lykkedes at opretholde Fortyskningsbanken. Nu har Pastor Jacobsen ogsaa paa tysk Side faaet

skarpe Angribere, men det lader til, at de og han ikke har meget at lade hinanden høre. Skærbæk-Historien er kun en naturlig Affødning af hele Fortyskningssystemet. Det store Knald har i flere Aar været forudset og forudsagt i den danske Presse.

Men Fortyskningen opgiver ikke Ævred. Naar man har Magten i Ryggen, behøver man ikke at blive forknyt for saa lidt. Uden Tvivl vil man blive ved at raabe paa tysk Forfølgelse og Tvang mod os Danske, og Regeringen i Berlin har i denne Henseende lydhøre Øren og et villigt Sind.

Alligevel behøver vi Danske ikke helt at lade os skræmme, da vi maa vide, at i vore Dage kan ingen Magthaver og ingen Vold kue en Befolkning, som ikke selv vil lade sig kue og ikke ved gale Manøvrer spiller Modstanderne Sejren i Hænderne.

Hvorledes skal vi da stille os?

Først og fremmest bør vi gøre os klart, hvad der under et folkeligt Forsvar er det ene fornødne. Uden Fane fylkes ingen Flok. Skal der holdes sammen, maa der være noget at holde sammen om. Enhver enkelt maa kunne se, hvad det gælder. Stillingen skal være ren og klar. Det er farligt at lege Skjul med sine Formaal, at vakle paa sit Standpunkt og at slutte falske Alliancer. For et almindeligt politisk Parti kan det være fristende at prøve paa at forny sin Mønt ved Eksperimenter og nye Forbindelser. Falder der nogle Tilhængere fra, kan der vindes andre. For en Befolkningsdel, der kæmper for sin folkelige Tilværelse, stiller det sig anderledes. Den er, uden at kunne vente Tilgang udefra, henvist til sig selv og har derfor ingen at miste. Den danske Befolkning i Slesvig bør have nok i sit eget Formaal, og den har nok deri. Endnu virker paa vor Befolkning med sin gamle Kraft det gode Ord fra Ahlmanns og Krygers Dage: Vi er Danske, vi vil vedblive at være Danske, vi vil behandles som Danske efter Folkerettens Forskrifter.

Vi bør være klare paa, at vort Arbejde ligger herhjemme. Hovedsagen er at holde Befolkningen sammen og at undgaa alt nyt, der kunde virke som et Splittelsens Tegn. Intet er saa nedslaaende som Skuffelser. Men det har vist sig, at Befolkningens Mod ikke slaas ned af alle de Skuffelser, som Tiden af sig selv fører med sig. Saa meget større er den Forpligtelse, ikke at vække falske Forhaabninger og upaalidelige Forventninger, hvoraf unødvendige Skuffelser bliver Følgen. Derfor foregøgl vi ikke vore Folk, at nu kan vi opnaa dette og nu hint; nu skal vi vinde een Sejr og nu en anden; nu er vore Modstandere møre, eller nu er de overvundne af vor Elskværdighed. Vi maler ikke Stillingen bedre, end den er. Vi vil gerne indrømme, at vi for

Øjeblikket ikke har andre at stole paa end os selv. Men saa meget mere skal vi da stole paa os selv.

Den danske Befolkning har Indsigt nok til at vide, at den ikke kan forlange meget af sine Talsmænd i de *berlinske Parlater*. Kan de, som den udmærkede Parlamentariker Gustav Johannsen saa fortrinligt evnede, holde Standpunktet klart uden nogen Sinde at afstedkomme Fortræd, saa har de gjort alt, hvad man til Jævnshold kan vente af dem. De danske Folkerepræsentanter bærer sig ikke netop ad som Elsasserne og Polakkerne, der for en stor Del kun giver Møde i Berlin en sjælden Gang, naar de vil tage Ordet eller være med til en Afstemning. De Danskes mere stadige Ophold i Parlaterne vil medføre, at de oftere maa tage Stilling til de forekommende almindelige Spørgsmaal. I det hele falder dette let nok, da det er det naturlige at staa paa Mindretallets Ret, hvad med andre Ord vil sige inden for visse Grænser at holde politisk med de frisindede, religiøst med Centrum, socialt med Socialdemokraterne og nationalt med Polakker og Elsassere.

Mest til Bestyrkelse for os selv kan vore Folkerepræsentanter nu og da forebringe vore Klager og vore Ønsker. Vi har ikke gjort os store Forventninger om, hvad der skulde komme ud af de i den prøjsiske Landdag fremsatte Sprogandragender. Til Gengæld kan vi sige, at der heller ikke let kunde komme noget ondt ud deraf. Det danske Sprog er jaget ud af Skolerne, kun, i en Del Landsbyskoler, paa et Par Religionstimer nær. Naar de prøjsiske Myndigheder vil lade ogsaa dem forsvinde, er kun et Tidsspørgsmaal. I Optantsagen har Gustav Johannsen og H. P. Hanssen i deres Optræden i den prøjsiske Landdag vist Varsomhed. Gustav Johannsen forudsaa og udtalte før sin Død, at der i denne Sag kunde komme nye Ulykker. Ganske rigtigt kom da ogsaa Optantlaveriet. Det er en Tilfredsstillelse, at ingen kan paastaa, at dette skyldes vore Repræsentanters Taler i Parlatet.

Paa Omraader, hvor Magthaverne kan ramme os og kun os alene — i det højeste tillige Polakker og Elsassere —, har vi lidet at haabe. Derimod kan vi nok vente bedre Vilkaar, hvor det ikke lader sig gøre at sætte os i en Undtagelsesstilling og skille os ud fra Indbyggerne i hele Prøjsen eller Tyskland. Jo mere det tyske Socialdemokrati vokser, des mere maa de styrende være betænkte paa at hindre Tilgangen til dette Parti fra alle utilfredse eller radikale Elementer. Jo mindre borgerlig Frihed der er i Tyskland, des mere vil den almindelige Misfornøjelse vokse og give sig Udslag i, at der er Folk af alle Samfundsklasser, som ved Valgene stemmer sammen med Socialdemokraterne. Vil man hem-

me Tilgangen fra de andre Partier til Socialdemokratiet, saa maa der i Statslivet indføres Forbedringer i frisindet Retning. Selv det national-liberale Parti kan indse dette. Derfor har man oplevet det Særsyn, at de national-liberale, der ellers ikke trykkes af Frihedsfornemmelser, forieden ved den tyske Rigsdags Sammentræden anmeldte to Andragender i frisindet Retning, gaaende ud paa, at Forenings- og Forsamlingsretten, der hidtil er særskilt fastsat inden for de enkelte tyske Forbundsstater, skal udvikles som et Rigsanliggende, hvad der vilde føre til en meget betydelig Lettelse, da Rigsdagen ellers ikke vil vedtage et Lovforslag, og at Undersaatsforholdene i hele det tyske Rige skal ordnes ved en Rigsindfødsretslov, hvori blandt andet foreskrives, at de, der tidligere har haft Statsborgerret i en tysk Stat, skal have let ved at generhverve deres tidligere Rettigheder. Selve den prøjsiske Regering bebuder, at den vil forelægge et Forslag med en hel Del Lettelser i den gældende prøjsiske Forsamlings- og Foreningsret. Rigtignok vil den samtidig foreslaa, at Politimyndighederne skal have Lov til at forbyde Brugen af et andet Sprog end Tysk paa offentlige Møder. Det turde af forskellige Grunde være sandsynligt, at selv den prøjsiske Landdag ikke vil vedtage denne Undertrykkelsesforskrift mod Polakker og Danske, men helt sikker kan man vel næppe være paa, at den vil nægte at gaa med hertil. Thi de tyske Partier er ikke paalidelige over for Undtagelsesregler, naar de er visse paa, at disse ikke kan anvendes imod dem selv.

Under saa usikre Forhold har de nationale Mindretal i det tyske Rige al Anledning til ikke at ophidse de andre borgerlige Partier imod sig. Et Middel til at paadrage sig Uvilje baade hos Magthaverne og hos de borgerlige tyske Partier er det at slutte sig sammen med Socialdemokratiet. Det nytter ikke at nægte, at dette i den senere Tid er blevet ildeset, baade paa Grund af sin Hensynsløshed og paa Grund af Frygten for dets voksende Styrke. Man tør næppe være tryk for, at ikke den tyske Rigsdag formaas til at vedtage Undtagelseslove mod Socialdemokraterne, og hvem der er i Ledtog med dem. Vi Danske har nok i det Had, man kaster paa os som Danske; vi behøver ikke at bejle til at lide ogsaa under den Hadskhed, Socialdemokratiet er udsat for. Tyskerne skal ikke faa Paaskud til at fortælle, at nogen iblandt os vil finde sig i at tage det hvide Kors ud af vor Fane.

Naar vi altid holder vort Standpunkt rent og klart, saa kan vi haabe, at vi ved egen Kraft vil være stærke nok til ogsaa i Fremtiden at hævde os lige saa godt, som vi har gjort det i Fortiden.

Optantsagen i den tyske Rigsdag.

(„Flensborg Avis“ for 29. Marts 1905 *.)

Et stærkt Raseri, der kom frem i Fortyskningspressen, efter at Redaktør Jessen forleden havde talt et Par Gange i den tyske Rigsdag om Optantsagen, viser tilstrækkeligt, hvor ubehageligt man i Fortyskningspartiet berøres af, at større Kredse gøres bekendte med, hvorledes Prøjsen holder sine Forpligtelser i disse Anliggender.

Man kan henvise til „Kölnische Zeitung“, der ved Siden af sin prøjsisk-national-liberale Uvilje med de danske Slesvigere ogsaa har en lille privat Grund til Nag imod Jessen, fordi han engang i Rigsdagen paatalte Bladets dansk-fjendtlige Uelterrettelighed. Bladet hæver sig ved kun at bringe lidt eller intet om Jessens Taler. Men ellers har den store tyske Presse, med den konservative „Kreuzzeitung“ i Spidsen berettet om end ikke udførligt, saa dog temmelig upartisk om den danske Rigsdagsmands Udtalelser, skønt Tyskerne i Grunden bryder sig grumme lidt om at høre Klager fra de ikke-tyske Grænsedistrikter. Men naturligvis var der et Par til Dels ubetydelige altske Aviser, hvori en ukendt Journalist, ukendt for andre end maaske for den nordslesvigske Fortyskningspresse, fremkom med nogle nedsættende Ytringer om Jessens Tale, til Eksempel at Medlemmerne flygtede ud af Salen. I denne Ytring var der denne Gang end ikke et lille Gran af Sandhed, idet de enkelte national-liberale, der plejer at demonstrere imod ikke-tyske Talere, allerede var gaaede under en forudgaaende polsk Talers Foredrag. Men disse enkelte nedsættende Ytringer, hvortil kommer et Par haanlige Ord i den dansk-fjendtlige „Hamburger Nachrichten“, gribes med største Begærlighed af den hjemmetske Presse og gengives med en hæsblæsende Iver og med saa forvirrende Tilsætninger, at man føler, hvor meget det er disse Aviser om at gøre at deres Læsere ikke skal komme til at tillægge de danske Klager i Berlin nogen som helst Betydning.

Den øjeblikkelige Betydning kan være ringe nok. Man maa ikke udmale sig, at fordi der siges et aabent Ord i den tyske Rigsdag, saa vaagner straks den prøjsiske Samvittighed. Rigsdagstaler

*) Redaktør Jessen talte den 15. Marts 1905 i den tyske Rigsdag om Optantsagen og imødegik den 17. Marts sammesteds nogle Udtalelser af Statssekretær Grev Posadowsky.

bør ikke overvurderes. Der holdes hver Eftermiddag, Rigsdagen har Møde, Taler i henved fem Timer eller mere, og Opmærksomheden plejer ikke at være stor. Der er i Forsamlingen næppe 10—20 Talere, som kan gøre Regning paa til Jævnshold at hlive hørte i fuld Ro af Flertallet af Medlemmerne. Undertiden maa Formanden endog ringe med Klokkeren under en Ministers Tale, fordi Medlemmernes Passiar er bleven alt for ugenert højrøstet. Naar der er Bifaldsraab og anden Tilslutning fra Forsamlingen, viser det ofte kun saa meget, at velvillige Partifæller og andre personlige Bekendte dog formaar at skelne, hvad Taleren siger, og søger at støtte ham.

Tyskerne er inderlig kede af polske og franske og danske Klager. De franske hører de nu foreløbig ikke saa meget til. Statssekretær Køller sidder i Strasborg med en Aarsløn paa 36,000 Mark og vil ikke gerne forstyrres for meget paa sine ældre Dage. Alene dette kunde være en Grund til, at der i Elsas fares mere med Lempe. Men Hovedsagen er dog, at Elsasserne har en mægtig Nabostat i Ryggen, en Stat, som Tyskerne, naar da ikke lige Frankrigs russiske Forbunds-fælle er trængt af „den gule Fare“, plejer at tage ikke saa lidt Hensyn til. De elsassiske Rigsdagsmænd plejer derfor at blive hjemme hos sig selv. Ofte er der af dem alle femten flere Dage i Træk ikke en eneste til Stede. Ogsaa mange af Polakkerne holder mindre af Opholdet i den prøjsiske Hovedstad. Men der er dog sædvanlig 5—6, som bliver i Berlin, og det er tistrækkeligt til, at der hvert Øjeblik kan komme en „Polak-Debat“, som Tyskerne siger. At en enlig Dansker nu og da vil lade sig høre, betragtes naturligvis af en Del Prøjsere som særlig nærgaaende.

Ikke des mindre tør den nordslesvigske Rigsdagsmand i Regelen ikke beklage sig over sine Tilhørere, blandt hvilke der næsten altid findes en Del af Rigsdagens mest betydende Medlemmer. De to sidste Gange var baade Rigskansleren, Grev Bülow og hans første Stedfortræder, Statsminister Grev Posadowsky nærværende. Den sidste satte sig under Jessens første Optræden hen paa Tribunen umiddelbart ved Siden af Taleren for at kunne skelne hvert Ord. Det var øjensynligt efter Aftale med Rigskansleren, som af Jessen var underrettet om, at denne vilde paapege Forskellen mellem de tyske Myndigheders Behandling af Optantsagen i Elsas og i Slesvig. Grev Bülow, for hvem dette Punkt er særlig kildent, fordi han selv har været dansk Undersaat, havde ret naturligt ikke ønsket at udtale sig om Sagen, og det faldt da i Grev Posadowskys Lod at give et Tilsvar.

Dette Svar var aldele betydningløst. Jessen havde jo i Forvejen ladet Rigskansleren vide, at han vilde tale om Modsætningen i Optantsagernes Behandling i Elsas og i Slesvig, og han dvælede i sin Tale udtrykkeligt herved, hvorefter han paaviste det lovstridige i de i Slesvig anvendte Forholdsregler. Af gode Grunde gik Grev Posadowsky slet ikke ind herpaa. Hvad skulde han sige? Det var jo sandt, hvad Jessen sagde. Nogen rimelig Forklaring kunde ikke gives, noget Forsvar ikke føres. Saa nøjedes Statsministeren da med et Par Udenomsbemærkninger om de 2000 Mark og en i denne Sammenhæng ugrundet Ytring om, at Udlændinge kan udvises, naar de falder til Besvær. Da Jessen to Dage senere gjorde godt Rede for Historierne med de 2000 Mark og ytrede, at de let kunde komme ud af Verden, nemlig ved at Overpræsident Wilmowski klart og tydeligt udtalte sig om dem og benægtede dem, og da Jessen ligeledes paaviste, at det slet ikke nyttede at tale om „Udlændinge“, fordi Optanterne ikke er Udlændinge, men har Indfødsret i Slesvig, saa tav baade Rigskansleren og hans Stedfortræder. De tav, fordi der ikke var noget at sige.

Denne Forlegenhedens Tavshed tør ikke helt undervurderes. Den afdøde prøjsiske Indenrigsminister Hammerstein, der som et evneløst og viljeløst Led i det prøjsiske Maskineri ikke kunde udrette noget i den slesvigske Optantsag, gav i den prøjsiske Landdag enten en Sludder for en Sladder, hvad han vel ogsaa gjorde privat, eller han søgte at nægte Optanternes Ret, hvad han dog, i Aarenes Løb haardt trængt af Landdagsmand Hanssen i Landdagen, til sidst, noget mere kom bort fra. Men hans Udtalelser var i Grunden saa vaklende, at man kunde skønne, den hele Sag var den prøjsiske Regering ubehagelig. I Længden er nemlig dens Stilling i denne Sag uholdbar. Naar nu baade den tyske Rigskansler og hans nærmeste Stedfortræder helt maa tie til de Bebrejdelser, der fremsættes i Rigsdagen, saa viser dette, at Grev Bülow, som nok kender Sagernes Sammenhæng, ikke vil afvise det berettigede i Klagerne, men foreløbig lade Sagen staa hen uafgjort.

Ordningen skal jo nok komme før eller senere. Noget saa meningsløst, som at de prøjsiske Undersaatter blandt de danske Slesvigere skal sælge deres danske Sindelag for at tilkøbe Optanterne prøjsisk Undersaatsret, kan til Nød siges i den prøjsiske Landdag. For den tyske Rigsdag duer det Slags Argumenter ikke. Til en saadan Handel er de prøjsiske Undersaatter overflødige. De Optanter, der er villige til at gaa over i Fortyskningens Lejr, kan jo i Almindelighed nok blive naturaliserede. For deres Skyld behøver altsaa ingen dansk Slesviger, der er prøjsisk Undersaat, at ulejlige sig med at løbe over.

Og for de Optanters Skyld, der vil vedblive at være danske, vil selv Tyskerne vel ikke forlange, at de prøjsiske Undersaatte skal skifte politisk Overbevisning. Det vilde da være den rene Komædie.

Den tyske Rigskansler og Grev Posadowsky havde altsaa til sidst intet at skulle have sagt. Deraf kan man rigtignok ikke udlede, at Grev Bülow er villig til at ordne Optantsagen paa en Stud. Der skal helst gives et Stød til.

Selv det lille Danmark vejer noget til i internationale, politiske Overvejelser. Det er Tyskland behageligt, naar det kan siges, at Naboerne sidder fulde af Tillid til dets redelige Hensigter. Man holder i Berlin for Tiden ikke af sure Miner i Nabolandene, ikke engang i de smaa. Det er ingenlunde givet, at Prøjsen ikke nok af Hensyn til Danmark kunde lempe sig lidt i de nordslesvigske Anliggender. Men naar man saa, som Ministeriet Deuntzer, gør noget saa uhjælpelig uklogt som at holde stor Tilnærmelse med Prøjsen midt under Tvangsregimente og Optantlaveri i Slesvig, og derved uden nogen som helst Nytte giver det eneste Vaaben fra sig, man har, saa bortfalder for Prøjsen den Grund til at ordne Optantsagen.

Tilbage bliver da kun, foruden almindelige Hensyn til Lov og Ret, der jo dog ogsaa kan øve lidt Indflydelse, Ønsket om at blive fri for Danskernes evindelige Klager. Man har nok at gøre med Polakkerne. Men dem tror man ikke at kunne imødekomme uden at udsætte Tyskland for en kommende stor polsk Landeplage. Er man imidlertid nødt til hvert Øjeblik at maatte døje de polske Bebrejdelser i den prøjsiske Landdag og den tyske Rigsdag, saa vil man saa meget hellere slippe for andre lignende Genvordigheder. Nu har Klagerne over Optantsagen været forebragte Aar for Aar i den prøjsiske Landdag. Skal man nu have det samme Skuespil ogsaa i Rigsdagen, saa spørger de prøjsiske styrende maaske dog sig selv, om det virkelig er værd bestandig at udsætte sig for disse Klager, som endog enhver Tysker, der er nogenlunde billigtænkende, maa finde berettigede.

Falsk Vidnesbyrd.

(„Flensborg Avis“ for 5. Oktober 1905.)

Den Retssag, i hvilken Landdagsmand H. P. Hanssen og Cand. math. N. Andersen sidste Fredag*) blev domfældte ved Flensborg Landsret, drejede sig om de falske Vidneudsagn i Sagen mod Gaardejer Finnemann den yngre, Vidneudsagn, der blev Grundlaget for, at baade den ældre og den yngre Finnemann stempledes som danske Under-saatter og vedblivende maa leve i Landsforvisning.

Hvorledes Vidnerne end er komne til, det, af Vanvare, ved Fejlhuskning, ved Uagtsomhed, Sorgløshed eller Tankeløshed, saa har de i deres Vidneførsel paastaaet noget, som ikke kan opretholdes, og deres Paastande har bragt Ulykke over hæderlige Mennesker. Hvad der end kan begrunde eller forklare deres Misgreb, saa er de komne for Skade at overtræde det ottende Bud:

Du skal ikke sige falsk Vidnesbyrd imod din Næste.

Domfældelsen i Fredags vil ved Revision blive ført frem for den tyske Rigsret i Leipzig. Der er i hvert Fald fire Revisionsgrunde: Retten tog ikke Hensyn til de anklagedes Forkastelse af de to Dommere (Ahlefeld og Ahrend), som har gjort sig bekendte ved deres Dom i Edsbrudssagen; for Landdagsmand Hanssens Vedkommende vilde Sagen have været forældet, hvis man regner, at den halvaarige Forældelsesfrist udløber ogsaa under Landdagens Samling, naar Anklagen ikke er rejst inden et halvt Aar; Vidneførslen og derved Forsvaret blev indskrænket ved Ikke-Afhøringen af alle Vidnerne om de 2000 Mark i Skærbæk; der blev ikke tilkendt de anklagede berettigede Interesser, skønt deres af Anklagemyndigheden paatalte Ytringer kun var fremgaaede af Nidkærhed for at hjælpe de udviste Gaardejere Finnemann Fader og Søn til deres Ret.

Det er ikke afgjort, at den tyske Rigsret ophæver Dommen som Følge af disse Indvendinger. Men saa meget vil dog opnaas, at ogsaa den øverste Domstol i det tyske Rige bliver gjort bekendt med, at medens, som Forsvareren i Flensborg sagde i Fredags, der for de værste Forbrydelser i Løbet af tredive Aar indtræder Straffefrihed, saa har man ved Optantlaveriet opgravet paastaaede formelle Forseelser, der var over 30 Aar gamle, og paa Grundlag af dem jaget hæderlige Mænd i Landflygtighed. Og endvidere vil den tyske Rigsret faa

*) Den 29. September.

at vide, at i nærværende Tilfælde har Landsforvisningens haarde Lod ramt Mænd paa Grundlag af falske Vidneudsagn, som Følge af, at det Bud er overtraadt:

Du skal ikke sige falsk Vidnesbyrd imod din Næste.

Ved Retsforhandlingen sidste Fredag i Flensborg kom der vel ikke meget frem, som man ikke alt vidste fra Retsmødet i Kiel (den 24. Juli) i Sagen mod det derværende socialdemokratiske Blad („Schleswig-Holsteinische Volks-Zeitung“) for dets Omtale af 2000 Mark-Affæerne. Men ved at flyttes til Flensborg kom Sagen den danske Almenhed paa nærmere Hold, hvorved Opmærksomheden forøgedes. Og jo tiere disse Kendsgerninger belyses, des klarere et Billede faar man af dem.

Fra tidligere vidste man, at den forhenværende Gendarm Stegmann havde afgivet et rent galt Vidneudsagn, da han ved den første Retsforhandling mod den yngre Finnemann fortalte, hvorledes han i de første Maaneder af Aaret 1867 havde kunnet overbevise sig om, at den ældre Finnemann ikke var i Taarning. Ved en følgende Retsforhandling blev det bevist, og det indrømmedes af ham selv, at han paa hin Tid slet ikke havde været i Nordslesvig. I Kiel blev det slaaet fast, at det andet Vidne, Konen Bodil Hansen, der nu bor i Esbjerg, havde fortalt, at hun og hendes Søn skulde have faaet Løfte om 2000 Mark, hvis de ved deres Vidneudsagn kunde bevirke, at den ældre Finnemann igen blev erklæret for dansk Undersaat. Ved Retsmødet i *Flensborg* i Fredags blev ved et Vidneudsagn godtgjort, at det tredje Vidne imod Finnemann, Konens Søn, Sporskifter Truels Jensen af Haderslev, allerede i Oktober 1902 havde udtalt, at han vilde komme til Penge, naar Finnemann-Sagen var ført til Ende. Det oplystes endvidere, at Moderen allerede ved Nyaarstid 1903 havde gaaet og fortalt i Esbjerg, at hun og hendes Søn skulde have en Belønning paa 2000 Mark for at fælde Finnemann ved deres Vidneudsagn, og at den af flere Vidner overværede Samtale, hvor Konen gentog sine Udsagn, fandt Sted den 7. Juni 1903; men først en Maanedes Tid efter indsendte Pastor Jacobsen i Skærbæk sin Denunciation om 2000 Mark-Affæren i Skærbæk. Der er da ingen Rimelighed for, at den haderslevske Sporskifters og hans esbjergske Moders Forventninger i Oktober 1902 og ved Nyaarstid 1903 kan have været fremkaldte af, hvad der blev bekendt fra Skærbæk mellem et halvt og et helt Aar senere.

Ved Retsforhandlingen i Kiel mente første Statsadvokat Prael, at det var ikke smukt, at man i Esbjerg havde faaet den tungefærdige

Kone til ved en Kop Kaffe at gentage sine Fortællinger om de 2000 Mark, hun og Sønnen skulde have. Men de fleste vil vel mene, at det var endnu mindre smukt, naar Konen og hendes Søn gik med Forventninger om at skulle have mange Penge for deres Vidneudsagn. Og det var unægtelig lidet heldigt, at de Vidner, Landraad Becherer i Haderslev før Retssagen mod den yngre Finnemann havde halt samlet paa sit Kontor, senere alle skulde vise sig saa lidet skikkede til at gælde for paalidelige Vidner. Og ved deres Vidneudsagn førte de Ulykke over hæderlige Familier. Men ved Konstateringen af Konens Fortælling i Esbjerg skulde der netop opnaas det modsatte, nemlig at gøre Ulykken god igen, at skaffe en Mand til hans Ret. Det er en Forskel.

Det er ikke uhæderligt at hjælpe til at holde det Ord i Hævd:
Du skal ikke sige falsk Vidnesbyrd imod din Næste.

Saa meget er vundet, at alle tre Vidner i Finnemann-Sagen, den tidligere Gendarm samt Sporskifteren og hans Moder for Fremtiden vil være umulige som Anklagevidner imod Finnemann. Ingen Domstol vil godkende disse Vidneudsagn.

Men hvorledes kan det saa gaa til, at Domfældelsen mod den unge Finnemann og Udvisningen af ham og hans Fader ikke hæves?

Det er efter tysk Lov ikke let at fremkalde en Genoptagelse af en afsluttet Retssag. Hertil vilde i det givne Tilfælde høre, at Vidnerne bevislig havde aflagt falsk Vidnesbyrd. Dette er vitterligt for den tidligere Gendarms Vedkommende; han har selv erkendt, at han har taget fejl. Derimod har det ikke ved nye Beviser kunnet godtgøres, at Esbjerg-Konens Vidneudsagn alle var falske. Den unge Finnemann siges at ville forsøge at fremtvinge en Genoptagelse af Sagen. Om det lykkes, er et Spørgsmaal.

Derimod er det sandsynligt, at naar der blev rejst ny Sag imod ham for gentagen Overtrædelse af Udvisningsordren, saa vilde man, naar der ikke længere kan skaffes troværdige Anklagevidner, være nødt til at frikende ham, og saa vilde baade han og Faderen kunne vende tilbage.

Da den gamle hollandske Socialdemokrat Nieuwenhuis, der for femten Aar siden blev udvist af Tyskland, forleden kom til Køln, blev han anholdt og domfældt for Overtrædelse af den gamle Udvisningsordre. Den yngre Finnemann har gentagne Gange trodset Udvisningsordren, een Gang endog meldt sig paa selve Statsadvokaturen i Kiel. Men man nøjes med at skaffe ham over Grænsen og vil ikke sætte ham under Tiltale og lade hans Sag blive paadømt. Den offentlige Anklager,

Statsadvokaten, er ifølge den tyske Straffeprocesslov (§ 152) „forpligtet“ til at skride ind imod alle strafbare Handlinger, naar der foreligger tilstrækkelige faktiske Holdepunkter. I Retsmødet i Flensborg sidste Fredag sagde derfor ogsaa Forsvareren, at Statsadvokaten ikke havde opfyldt sin Pligt. Statsadvokaten protesterede, og Rettens Formand tilføjede, at hvis han ikke havde gjort det, saa vilde Ytringen være bleven paatalet af Retsformanden. Men derved at man protesterer mod en Ytring og paataler den, skaffer man ikke en Sag ud af Verden. Og det kunde jo dog være, at de prøjsiske Myndigheder efterhaanden faar saa meget at høre herom, at de, hvis den yngre Finnemann bliver ved at trodse Udvisningsordren, til sidst bliver nødte til at anklage ham.

Ved Retsforhandlingen afvigte Fredag, er der i hvert Fald opnaaet, at Sagen har vakt stor Opsigt.

Det er ikke særlig paa Grund af Straffemaalet. Statsadvokaten nedlagde jo Paastand paa 9 Maaneders Fængsel mod Landdagsmand Hanssen og 3 Maaneder mod Cand. math. Andersen. Men det er ikke usædvanligt, at de offentlige Anklagere tager Munden noget fuld. Dommen lød saa paa et Fjerdingaars Fængsel henholdsvis en Bøde paa 300 Mark. Man er vant til anderledes haarde Straffedomme. Andre dansk-slesvigske Journalister har flere Gange faaet et halvt eller et helt Aars Fængsel.

Heller ikke har denne Domfældelse i og for sig stor almindelig Rækkevidde. Den staar i saa Henseende langt tilbage for de to andre politiske Retskendelser i September Maaned, den flensborgske Landsretsdom i Edsbrudssagen og den haderslevske Bisidderretsdom i Rets-sagen om „den blaa Sangbog“.

Alligevel har den seneste Sag vakt den største Opsigt. Af københavnske Blade bragte „Politiken“ straks næste Morgen, til Dels paa Grundlag af udførlige Telegrammer, paa forskellig Plads i Bladet hele fire Artikler om Sagen, og det regeringsvenlige Blad „København“ udtalte, at en saadan Rettergang ikke skulde fremme et godt Forhold mellem Tyskland og Danmark. Og disse to Aviser har, bortset fra Skandalebladene, gældt for at være de mest tyskvenlige i hele den københavnske Presse og var for en Række Aar siden tilbøjelige til at tro, at de danske Blade i Slesvig selv var Skyld i de Domme, der overgik dem. I Spidsen af „Nationaltidende“ for Tirsdag Aften findes en udførlig ledende Artikel „Prøjsiske Domme“ med saa skarp en Fordømmelse af de tre Retskendelser, at det vilde koste adskillige Maaneders Fængsel at gengive den i et slesvigsk Blad.

Landdagsmand H. P. Hanssen er en baade i sine Ytringer og i sin Tænkemaade over for Tyskerne meget maadeholden Mand, og man havde i Kongeriget ikke regnet med, at han vilde blive dømt til Fængselsstraf. Efter at Hr. Hanssen den 1. Oktober 1893 havde overtaget det aabenraaske Dagblad „Hejmdal“, var han fra 1. Januar 1894 et Aars Tid ansvarhavende Redaktør for Bladet. Han fik snart en hel Del Retssager. Blandt andet blev han idømt en Bøde af 500 Mark for „Foragteliggørelse af Statsindretninger“ og otte Dages Fængsel for Fornærmelse imod en Amtsforsander. „Hejmdal“ oplyste i en Abonnementskundgørelse, at det i Løbet af et Aar havde haft ikke mindre end 14 Retssager. Siden den Tid har Hr. Hanssen, optaget af sin øvrige politiske Virksomhed, ikke mere været ansvarhavende Redaktør for nogen Del af det Blad, han dengang var Ejer og endnu er Udgiver af. Senere er rigtignok forskellige ansvarhavende Redaktører af „Hejmdal“ gentagne Gange blevne dømte til Fængsel, medens Hr. Hanssen kun som Bladudgiver er bleven idømt en Pengebøde for Udbredelse af et Digt. De tidligere Domfældelser var gaaet i Glemme, og det kom derfor som en Overraskelse, at Landdagsmand Hanssen nu blev idømt en ikke ubetydelig Fængselsstraf. Det kom saa meget mere overraskende, som det er første Gang, at en Fængselsstraf har ramt en dansk Slesviger, mens han har været Medlem af et Parlament.

Hvad den prøjsiske Landsret end siger om, at en Landdagsmand kun har det Hverv at forebringe noget i Landdagen, men ikke uden for denne Forsamling har mere Bevægelsesfrihed end andre og ikke mere Ret til at tale med om offentlige Forhold, saa vil de fleste synes, at en Parlamentariker nok kan have en Smule Adkomst til ogsaa uden for Parlamentet at befatte sig med Politik.

I Edsbrudssagen blev der tilkendt en indvandret Redaktør af et statsunderstøttet Fortyskningsblad i Haderslev Værn af Lovforskriften om berettigede Interesser og Ret til at angribe de danske Parlamentarikere, ogsaa deres Personer.

Der synes at være et Misforhold imellem, at de dansk-slesvigske Medlemmer af tyske Parlamenter har det Privilegium at kunne blive Genstand for ustraffelige Fornærmelser mod deres Personer, medens de selv ikke har noget Privilegium til at tale med om Politik — uden for Parlamenterne.

Dette vil dog næppe afholde dem fra ogsaa i Fremtiden baade i og uden for de parlamentariske Forsamlinger at gøre, hvad de anser for deres Pligt, ogsaa naar det gælder om at raade Bod paa den Skade, der er voldt, naar der fra anden Side er sket en Krænkelser af det Bud:

Du skal ikke sige falsk Vidnesbyrd imod din Næste.

En Konge i Norge.

(„Flensborg Avis“ for 15. November 1905.)

Siden Dronning Margrete for rigelig fem Hundrede Aar siden efter sin Søns Død (1387) overtog Norge, der da blev forenet med Danmark, har der ikke været nogen norsk Konge med stadig Bopæl i Landet. Først havde Normændene i over fire Hundrede Aar deres Drot fælles med Danmark og derefter (fra 1814) nu i 90 Aar sammen med Sverige. Medens man under Forbindelsen med Danmark, hvad stadig kan ses af gamle Bøger, altid nævnte Norge som et eget Kongerige, selv om Danmark var det mest fremragende af de to Broderriger, saa glippede under Foreningen med Sverige let Forestillingen om Norges Selvstændighed. Landet kom mere til at staa for Folk som et Slags Tilhæng til Sverige. Dette er nu til Ende. Nu rejses atter Norges gamle Kongestol.

Ved Folkeafstemningen i Norge nøjagtig for et Fjerdingaar siden (den 13. August), da der blev afgivet 368,211 Ja-Stemmer for Adskillelsen fra Sverige og kun 184 Nej-Stemmer, viste det sig, at Normændene var grundigt kede af det fælles Kongedømme, selvfølgelig mest af den Grund, at en Landsherre under svensk Hovedindflydelse ikke kunde tilfredsstille det norske Folk. Men det syntes ikke umuligt, at der blandt Normændene var fremvokset en almindelig Uvilje mod Kongedømmet som saadant. I Virkeligheden havde Tanken om en Republik vundet en Mængde Tilhængere i gamle Norge.

I Søndags og i Mandags har der saa været Afstemning deroppe om Kongedømme eller Folkedømme, og man har valgt Kongedømmet. Venner af en Republik, ikke mindst i Danmark, har paastaet, at Valget ikke var frit. Der blev ikke spurgt, om Folket foretrak en Konge eller en Republik, men om det vilde bemyndige Regeringen til med Stortingets Samtykke at tilbyde Prins Karl af Danmark at blive Norges Konge. Hvis Befolkningen svarede Nej, vilde Regeringen gaa af, og det vilde ogsaa se ud som en Mistillidsytring til Stortinget. Men saa blev der jo gjort rent Bord. En ny Regering af Republikanere maatte træde til, Stortinget maatte opløses, og et nyt vælges efter Folkets Vilje; det vilde saa blive republikansk.

Saa afgørende som muligt var altsaa Spørgsmaalet stillet: Kongedømme eller Republik.

Afstemningen havde tilmed den Fordel, at den tillige var et Kongevalg. Nu maa Regeringen rette sit Tilbud til Prins Karl, og Stortinget maa, naar han svarer Ja, vælge ham. Norges Folk har selv kaaret sin Konge.

Udfaldet af Valget kunde forudses, efter at Regeringens Medlemmer paa een Mand nær tillige med Norges andre mest fremtrædende Mænd havde udtalt sig for at vælge Prins Karl. Dette vakte da ogsaa Republikanernes Vrede, ikke mindst uden for Landet. Et radikalt københavnsk Blad kaldte det „en Skamløshed“, at Flertallet af Norges gode Mænd vilde have en Konge. Endnu i Mandags skrev den som Romanforfatter meget betydelige Henrik Pontoppidan i et andet radikalt Blad, „Politiken“, at ligesom man i Bjørnstjerne Bjørnsons Fortælling om „Ørnereden“ havde haabet, at den kække Ungersvend skulde naa op til Rovfuglens Rede paa Fjeldet og vinde „en lykkelig Sejr over det højttbyggende Røverpak“, hvorfor Sorgen var dobbelt stor, da han faldt ned og slog sig ihjel, saaledes har de sidste Begivenheder i Norge for mange været „en lignende smertelig Skuffelse“. Pontoppidan antyder, at det er Fyrsternes Fagforening, der har sejret. „Et stort og modigt Forsøg er mislykkedes, og Evropas kongelige Ørne har paa ny vist Verden, hvor utilgængeligt og vel befæstet de har opbygget deres Magt. Thi man kan begribe, at de har hvæstet deres rovbegærlige Kløer, siden et Folk med en Uafhængighedsfølelse som det norske kan lade sig fratruue sin Selvbestemmelsesret.“

Dette lyder lidt underligt. Det norske Folk har jo netop ved Afstemningen udøvet sin Ret til at raade over sin egen Skæbne. Prins Karl kan med Stolthed sige, at han er frit valgt af Norges Folk.

Medens Tilhængerne af Kongedømmet har hævdet, at i Nutidens virkelige Forfatningsstater er Kongedømmet i Grunden Folkedømme lige saa godt som i en Republik med en Præsident, da Folket begge Steder kan have lige meget at sige, er der fra republikansk Side gjort gældende, at Republikken er det reneste og klareste Udtryk for Folkets Selvstyre. Men det er ikke saa let at agitere for et Princip alene som for Personer. I Tusindvis spredtes Billeder af Prins Karl og hans Hustru ud over Landet. Folk maatte nok synes om at faa det smukke Par til Konge og Dronning. Prins Karl har kun een Fejl, den, at han ikke som sin Broder hedder Harald. Saa havde han kunnet møde med et gammelt norsk Kongenavn og behøvede ikke i Lighed med Paverne at skilte Navn før Tronbestigelsen. Ellers er

der intet at sige ham paa. Vanskeligt skulde man faa en ogsaa i det ydre mere tiltalende, værdig og statelig Konge, en alvorlig Mand, stilfærdig og fornem og dog naturlig og ligefrem. Saa søgte Republikanerne at fange Stemmer med Billigheden. Den store Kongeløn kunde spares; en Præsident kan faas for bedre Køb. Det er vanskeligt at gøre indlysende, at Republikken sluger Penge paa anden Maade, og en Del smaatskaarne Folk har nok stemt republikansk i den Mening, at en Republik var mere besparende.

En for alle Danske særdeles glædelig Kendsgerning er det, at der under Valgkampen i Norge, som det synes, næsten slet ikke har været Tale om at modvirke Valget af Prins Karl, fordi han kommer fra Danmark. Derimod har radikale danske Blade ærligt og redeligt bebrejdet Normændene, at de vilde indføre en „fremmed“ Prins til Landet.

Det er Norges store Ære, at det kun nødigt slap den firehundredaarige Forbindelse med Danmark. Skønt der fra dansk Side visselig ikke med Vilje var vist Norge nogen Tilsidesættelse, saa kunde det under den Tids Forhold ikke forhindres, at Norge traadte noget tilbage for Broderlandet. Det er nu engang saa, at de Lande og Landsdele, der ligger nærmest ved Kulturmidt punkterne, har lettest ved at gøre sig gældende. Medens Holstenerne spillede en alt for stor Rolle i det Tælles Statssamfund — men hvor blev senere deres Taknemmelighed? — saa kom det fraliggende Norge ikke helt til sin Ret. Rigtignok var der med den afsides Beliggenhed ogsaa forbundet Fordele. Norge slap for Adelsherredømme, Vornedskab, Stavnsbaand, Livegenskab og det Slags Ting. Den frie norske Odelsbonde havde næppe sin Lige, end mindre sin Overmand i noget andet Land. Med gensidigt Vemod skiltes Norge og Danmark. Det norske Folk gjorde ved at vælge den danske Tronfølger Prins Kristian Frederik til Konge, den senere Kong Kristian den Ottende, et Forsøg paa at betrygge en Forening af Landene i Fremtiden; men Evropa holdt med Sverige, og Forsøget glippede. Da nu Norge har vundet sin Frihed, vælger det atter en dansk Prins til Konge. Det er, som giver Norge sit gamle danske Broderrige et nyt trofast Haandslag.

Naar der herover er nogen Skinsyge i Sverige, saa er dette aldeles uden Grund. Det er med Urette, at en Del Svenskere for Øjeblikket nærer Uvilje mod det danske Folk. Saa længe Norges Forening med Sverige holdt, blev der fra dansk Side ikke gjort det ringeste for at vække Misstemning mellem de to nordlige Nabofolk. Det var næppe nok, at Striden om fælles eller særlige Konsuler kunde

fængsle Opmærksomheden i Danmark, medens den vakte det livligste Røre i Norge. Men unaturligt vilde det have været, om ikke det danske Folk havde glædet sig med det norske Broderfolk, da det i Sommer genvandt sin Uafhængighed. Lad os indrømme, at der kunde være lidt Egenkærlighed deri. Med Svig og Vold og med ikke-skandinavisk Støtte havde Bernadotte revet Norge fra Danmark som et Bytte for Sverige. At den Forening ikke holdt, kan ikke bedrøve nogen Dansk. Men ellers ønsker det danske Folk ikke alene alt godt over det svenske, men det attraar ogsaa at staa i det venskabeligste Forhold til Sverige, ja det sætter end ikke Pris paa at faa nogen nærmere politisk Forbindelse med Norge end med Sverige. Et i Fred og Frændskab forenet ligevægtigt trefoldigt Norden er det skandinaviske Fremtidsbillede, som tegner sig for alle Danske.

Men det fælles Sprog og det fælles Aandsliv gør naturligvis, at vi Danske ellers føler os nærmere knyttede til Norge. Naar vi i de norske Aviser læser Gyldendalske Forlags Torsdags-Annoncer, saa er det, ligesom vi er hjemme hos os selv. De norske Fædrelandssange og de norske Skuespil er jo næsten lige saa godt kendte i Danmark som i Norge. Ved dette aandelige Fælleskab bliver begge Folk dobbelt rige.

Prins Karl vil let kunne finde sig til Rette som Konge i Norge. Hans blødere danske Tale maa vel tilegne sig lidt mere Kraft og Klang oppe i den norske Fjældluft. Men Ordene kan noget nær blive de samme. Man maa ligefrem søge efter et Udtryk med forskellig Betydning. Vi Danske har tillagt Ordet „rar“, der oprindeligt betyder sjælden, Bemærkelsen af særlig behagelig eller godmodig; Normændene tænker derimod paa noget sælsomt, noget mærkeligt eller sært. Men skulde den nye Konge komme for Skade og sige paa Københavnsk: „Her er rart i Norge“, saa vil de frimodige Normænd nok belære ham og sige: „Nej, Deres Majestæt, her er vakkert.“

I 1863 drog en dansk Tronfølgers Søn til et andet evropæisk Land med Oldtidsry. Kong Georg af Grækenland har gjort sit danske Fødeland Ære og været det græske Folk en udmærket Konge. Han glemte ikke Danmark, men han arbejdede for Grækenland. Der har Prins Karl et godt Forbillede.

Man fortæller, at da Kong Oskar den Anden afslog at lade en svensk Prins blive Konge i Norge, saa var det en Sorg for den danskfødte Prinsesse Ingeborg, som er gift med den svenske Prins Karl, der maaske er den mest tiltalende Skikkelse i det svenske Kongehus. Det havde lydt smukt: Dronning Ingeborg. Det kan kun glæde Normændene, at den ved det svenske Hof saa afholdte Prinsesse vilde

have sat en stor Ære i at blive Dronning i Norge. Det skulde ikke ske. Men nu bliver hendes Broder Norges Konge, og han skatter det ligeledes som en betydningsfuld og stolt Opgave. Det danske Blod drages mod Norge. Men ligesom han i sin Tid skal have vist Utilbøjelighed til at gaa ind paa at være den hollandske Dronnings Prinsgemal, hvilken Rolle man havde tiltænkt ham, saa har han ikke vist nogen hæsblæsende Iver efter at faa en Krone. Den norske Regering vilde helst ikke have nogen Folkeafstemning. Det er stolt, naar det kan siges, at den danske Prins kun vilde komme som Konge til Norge, naar han blev indbudt af det norske Folk. Han kommer som en Vogter for Norges Frihed.

Men den samme Værdighed er lagt for Dagen af Normændene. Enigheden over for Sverige var beundringsværdig, Klogskaben og Sindigheden ikke mindre. At der stredes noget om Republik eller Kongedømme, er i Grunden naturligt. Den livlige Meningskamp, der er ført, har i det hele holdt sig inden for de rette Grænser. Undtagelsen med en Smule Optøjer i Frederikshald bekræfter kun Regelen. Ellers synes alt at være gaaet værdigt til. Republikanerne har oven i Købet til Dels udtalt, at de i Forvejen bøjer sig for Afstemningen, vil blive lovlydige Borgere ogsaa under Kongedømmet og ikke engang vil danne noget republikansk Parti.

Saa er da kun tilbage at udtale Lykønskninger til det danske Kongehus, der atter med Ære sætter en Ætling paa en Fyrstetrone, til Prins Karl, der skal være Drot over et gammelt, stolt og fribaarent Folk, til Danmark, der med et nyt Venskabsbaand knyttes til det gamle Broderland, og til Norges Folk, som vi haaber for bestandig vil faa baade Ære og Glæde af sit Kongevalg.
